

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

T. SINGER

DAG SOLSTAD

~~Tıpkı onu öykülediği bu roman gibi sıra dışı olan T. Singer, hakkında kesin bir yargıya varmanın neredeyse imkânsız olduğu bir karakter olarak...~~

~~34 yaşındaki T. Singer, geçmişini unutmak ve kendisini unutturmak için Oslo'dan ayrılıp küçük bir kent olan Notodden'e kütüphaneci olarak geldiğinde...~~

~~Kimdir T. Singer? Neden bu romanın baş kişisi? Üstelik...~~

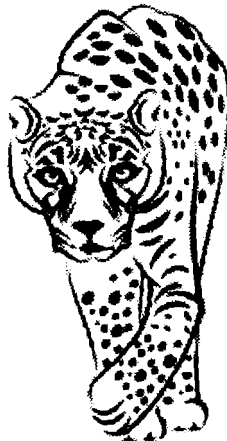
"Mutlu azınlığa!"

Çeviri: Deniz Canefe

Kapak: Natalia Svensson

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

DAG SOLSTAD

1941'de Sandefjord'da dünyaya geldi. Edebiyat dünyasına 1965 yılında yayımlanan *Spiraler* isimli kısa öykü kitabıyla adım attı. Erken dönem eserleri, politik içeriklerinden dolayı ülkesinde pek çok tartışmaya yol açtı. Günümüze dek 30'un üzerinde roman, öykü, oyun ve deneme kitabı kaleme aldı; ayrıca gazeteci Jon Michelet'le birlikte, 1982 ile 1998 yılları arasında düzenlenen beş FIFA Dünya Kupası organizasyonunu, politik ve kültürel arka planlarıyla birlikte teknik açıdan inceledikleri rehber kitaplar kaleme aldı. Solstad, ülkesinin en prestijli edebiyat ödülllerinden olan Norveçli Eleştirmenler Ödülü'nü, sonuncusu 1999'da *T. Singer* ile olmak üzere toplam üç kez kazanmasının yanı sıra, Kuzey Avrupa Edebiyat Ödülü'nün (1989) ve Brage Ödülü'nün (2006) sahibi olmuştur. Dag Solstad yaşamını Berlin ve Oslo'da sürdürmektedir. Türkçede yayımlanan diğer kitapları ise şunlardır: *Mahcubiyet ve Haysiyet* (2018, YKY), *Lise Öğretmeni Pedersen'in Ülkemize Musallat Olan Büyük Siyasi Uyanışa Dair Anlatısı* (2020, YKY).

DENİZ CANEFE

Norveççe, İsveççe ve İngilizceden çeviriler yapmaktadır. Per Petterson, Thorvald Steen, Roy Jacobsen, Ingvar Ambjørnsen, Kjersti Skomsvold, Jack London, George Orwell gibi birçok önemli yazarın kitaplarını Türkçeye kazandırmıştır. Jaguar Kitap'tan yayımlanan diğer çevirileri şunlardır: *Hızlandıkça Azalıyorum* (Kjersti Skomsvold, 2012), *33* (Kjersti Skomsvold, 2016).

T. Singer / Dag Solstad

Kitabın Özgün Adı

T. Singer

© Dag Solstad, 1999

© Jaguar Kitap, 2021

1. Baskı: Mart 2021

ISBN: 978-625-7027-13-7

Norveççe Aslından Çeviren

© Deniz Canefe

Editör

Berk Çetin

Sayfa Tasarım

Hakan Güngör

Baskı-Cilt

Ana Basın Yayın San. Tic. A. Ş.

Sertifika No: 20699

Bu kitabın yayın hakları Jaguar Kitap'a aittir. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Çeviriye katkılarından dolayı NORLA'ya teşekkür ederiz.

Vi ønsker å takke NORLA for oversettelsesstøtten.

JAGUAR KİTAP

Cemal Nadir Sk. No: 16/77 Cağaloğlu / İstanbul

Tel: 0 212 522 94 22

www.jaguarkitap.com

iletisim@jaguarkitap.com

Sertifika No: 27215

T. SINGER

DAG SOLSTAD

Norveççe Aslından Çeviren
Deniz Canefe

Singer'in kendisine özgü bir utanma sorunu vardı; kesinlikle gündelik bir sorun değildi, ama arada sırada şu veya bu tür utanç verici bir yanlış anlamamanın sıkıcı anısı olarak ortaya çıkıyor, olduğu yerde kaskatı kesilmesine neden oluyor, yüzünde beliren çaresiz ifadeyi iki eliyle birden hemen örtmeye çalışırken yüksek sesle "Hayır, hayır!" dedirtiyordu ona. Ve bu her yerde; bir sokakta, kapalı bir odada, tren istasyonu peronunda olabiliyordu ama hep yalnızken çıkıyordu ortaya. Yine de başka insanların toplandığı, ileri geri yürüdüğü bir sokak ya da park gibi yerlerde veya bir sergi salonundaysa, ötekiler onun kaskatı kesilip durduğunu, ellerini yüzüne götürdüğünü görüyor, çaresizce "Hayır, hayır!" dediğini duyuyorlardı. Kimi zaman onu utancıyla ezen şey çok eskilerden, büyük olasılıkla çocukluğundan kalma belli bir sahne oluyor, belleğinde hiç uyarı vermeden beliriveriyor, elleriyle yüzünü gizleyip çaresizce "Hayır, hayır!" demesine neden oluyordu. Böyle derin bir utanca kapılmasına neden olan o çok özel çocukluk anılarından biri de, bunların yazıldığı sırada, otuz dört yaşındayken Notodden'e taşınacağı sırada, tam on beş yıl sonra yeniden ortaya çıkıvermişti; otuz dört yaşında bile, sanki yirmi beş yaşında olduğu gibi beklenmedik ve canlıydı.

Böyle bakıldığında bu çocukluk anısı, T. Singer onu kabul etmek istemese, yaşamına temel oluşturan dokudan atmaya ya da bastırmaya çalışsa bile onun için büyük anlam taşıyor ve temel yaşam dokusunu kavramasını sağlıyor

olmalı. Bütün önemsizliğine karşın taşımaya dayanamadığı bir yükü bu ama reddedilemezdi ve Singer'in bunun kendisinin önemli bir parçası olduğunu itiraf etmesi gerekiyordu; tıpkı böylesi elle tutulur bir reddedişi kendi payına dayanılmaz bir utanç duygusuyla felç olmaksızın düşünmemesi gibi.

Olay kısaca şöyleydi: Singer ve en iyi arkadaşı A, bir oyuncakçıdaydı. A, sözde gülünç bir kurmalı oyuncak eline alıp nasıl çalıştığını Singer'e göstermek için kurmuştu. Tezgâhtarlar böyle şeylerden hoşlanmazdı elbette, er ya da geç yanlarına gelip A'ya böyle yapmamasını söyleyeceklerdi. Singer bu kurmalı oyuncak pek eğlenceli bulmamıştı ama A'ya yaranmak için hoşuna gitmiş gibi yaptı ve bunu göstermek için attığı kahkaha öyle kulak tırmalayıcı yükseklikte, öylesine abartılıydı ki kesinlikle tezgâhtarların sinirini bozmuş olmalıydı. Singer bir anda, amcasının dükkânda olduğunu gördü ve muhtemelen bir süredir de orada olduğunu anladı. Amcası Singer'e bakıyordu. Singer amcasının kendisini, A'ya yaranmak için yüksek, abartılı bir sesle konuşurken ve yapmacık kahkahalar atarken gördüğünü anlamıştı. Singer amcasının şaşkınlığını görebiliyordu. Utandı.

Sonra amcası onlara selam verdi, alelade bir şeyler söyledi. Singer selama kibarca yanıt verdikten sonra A'yla birlikte dükkândan çıktılar. Yoldan aşağı yürüdüler, aceleyle şuraya buraya daldılar, vitrinlere baktılar, bir avlu kapısından içeri girip çıktılar, öylesine dolaşmayı sürdürdüler; Vestfold kıyısında küçük bir kasabada, oranın yerlisi çocuklar için çok sıradan bir öğleden sonraydı. Ama bir şey olmuş ve bu Singer'in içine işlemişti, on yıl sonra aklına geldiğinde utanmıştı ve şimdi bile düşündüğünde bu anı onu utandırmayı sürdürüyordu.

Sorun amcasının onları yaramazlık yaparken görmesi değildi. Singer'i utandıran yaramaz bir çocuk olması değildi. Oysa haylazlık da yapmıştı. A'yla birlikte oyuncak dükkânına girmiş, izin almadan sağı solu karıştırmışlardı. Vitrindeki oyuncaklarla küstahça oynamaya başlamışlardı. Amcasını görür görmez hemen ortadan kaybolmuşlardı elbette; ama ne Singer ne de A, Singer'in amcasının oyuncakları kurcaladıklarını görmesinden dolayı utanmamıştı. Singer, amcasının bunu babasına anlatacağından bile korkmuyordu; anlatsa bile babasının hiç önemsemeyeceğini biliyordu. Sonrasında yan yatırdığı kepiyle, oğlan çocuklarına özgü o küstahlığı takınıp rahatça sokaklarda dolaşabilir, avlu kapılarından içeri girip çıkabilirdi.

Amcası onu başka bir şey yaparken yakalamış ve bu halde yakaladığı için de şaşırmıştı. O yüksek ve abartılı ses, o yapmacık kahkaha. Amcasının gördüğü buydu ve bunu görünce düştüğü şaşkınlık Singer'i on yıl sonra utandırıyor-du. Sorun kahkahanın kendisinde değil, o kulak tırmalayıcı, yapmacık kahkahayı atarken amcası tarafından görülmesin-deydi. Kahkahanın asıl hedefi olan A açısından bunun hiçbir önemi yoktu, halbuki o da abartılı davranışın farkına varmış olsa gerekti. Farkına vardıysa bile, sokağa çıktıklarında ona niye böyle yapmacık bir kahkaha attığını sorsa Singer rahatça bunu reddedebilirdi. Ya da kabul edebilir, A'nın çocuk gibi davranmasından sıkıldığını ama onu kırmak istemediği için gülmeyi deneyip pek beceremediğini söyleyebilirdi. Demek ki o yapmacık çocuk kahkahası yüzünden kahkahanın asıl hedefi karşısında utanmıyordu, hatta A bunun farkına varıp ona sorsaydı da utanmayacaktı.

İnsanın aklına Singer'in bu kahkahayı başka durumlarda, örneğin kendi evinde de atmış olabileceği, babasının ona kızıp yapmacık kahkahayı kesmesini istediği gelebilir.

O zaman da biraz utanırdı ama daha çok kırılırdı. Babası bunu başkalarına, örneğin amcasına anlatacak, oğlunun kulak tırmalayıcı yapmacık kahkahasından bıktığını Singer'in onu duyabileceği bir yerde söyleyecek olsa Singer haksızlığa, hatta ihanete uğradığını hisseder, babasını asla bağışlamazdı. Ama yine de utanmazdı.

Utanç duygusunu ortaya çıkaran amcasının orada olmasıydı. Kahkahanın kendisi değil, gözlemlenmiş olmasıydı. Onu tanıyan ve şaşırان biri tarafından. Singer'in yapmacık sesine, böyle gülebilmesine şaşırان biri. İyi tanıdığını sandığı Singer'in görülmediğini düşündüğünde korkunç yapmacık bir kahkaha atmasına şaşırmıştı amcası. Böylesi yüksek sesle. Abartılı. Yapmacık bir kahkaha atarken suçüstü yakalanmıştı. Bir çocuk. Yakalanmıştı, kendisini ele vermişti. Amcasının evde hiçbir şey söylememesini umuyordu. Babası bu kahkahayı atarken onu yakalasa utanmayıp, yalnızca kırılacak olsa bile amcasının evde hiçbir şey söylememesini tüm yüreğiyle istiyordu. Çünkü amcasının ne diyeceğini biliyordu. Tüm yaşamı boyunca ne diyeceğini bilmişti. Amcası, Singer'in "tuhaf" bir kahkaha attığını söyleyecekti. Bugün, bunlar yazılırken bile amcasının Singer'in yapmacık bir kahkaha attığını, abartılı bir sesle konuştuğunu söylemeyeceğine, yalnızca "tuhaf" bir kahkaha diyeceğine emindi.

Daha fazlası değil. Singer'in yaşamında çocukluğundan kalma, küçük ve önemsiz bir olay. O zaman amcası tarafından görüldüğü için utanmasını anlamak kolay elbette. Daha anlaşılmasın olanı ise bilinçaltına bu olayın böylesine yapışıp kalması, arada sırada bir resim gibi bilincine çıktığında Singer'in yalnızca utandığını hatırlamakla kalmayıp olay yüzünden utanmayı sürdürmesi, hatırladığında derin bir utanç duygusuna kapılması.

Bu kitap başladığında Singer 34 yaşında ve yaşamında yeni bir döneme başlamak için Notodden'e taşınmak üzere. Dönüp baktığında yaşamının her şeyden önce huzursuzluk, kafa karışıklığı, kişiliksizlik ve aniden vazgeçilen planlarla dolu olduğunu görüyor. Başkalarının karşısında kararlı, açık bir kişiliği varmış gibi davranıyor olabilir ama kendi gözünde kararsız, kişiliksiz biri ve böyle olmayı yeğliyor. Bu yüzden utanması mı gerekiyor? Hayır, gündelik yaşamında böyle bir sıkıntısı da yok zaten. Ama öyleyse niye çocukken yapmacık, abartılı bir kahkaha attığı sırada amcası tarafından görülmesinin utancından kurtulamıyor, dayanılmaz bir utanç duygusu altında eziliyor? Bu onun için gizemli olduğu kadar sinir bozucu da.

Bilincinde aniden ortaya çıkan ve üzerine çöken, çocukluğuna ilişkin olmayan, yetişkin bir adamken, hatta çok yakınlarda başından geçmiş böyle ezici başka olaylar da vardı. Utandırıcı konuşmalar ya da dilerseniz yanlış anlaşılmalardan diyebileceğimiz olaylar.

Singer karanlık bir yere girer. Burada bir film gösterimi ya da bir caz konseri olabilir. Singer biraz geç kalmıştır, pek çok tanıdığının oturduğunu bildiği bir masaya oturur. Film gösteriminin ya da caz konserinin hemen öncesi olabilir, masalarda yanan mumların soluk ışıklarının düştüğü yüzleri karanlıkta şöyle böyle seçer. Yanında oturan B'ye bir şey söyler. Ama B şaşırmış gibidir, neredeyse kafası karışmış gibi yanıt verir ona; sanki Singer'in söylediği şeyi niye söylediğini anlamamıştır, oysa Singer'in söylediklerinin dikkat çekici bir yanı yoktur kesinlikle. O zaman Singer yanında oturanın B değil de K olduğunu anlar. O anda bir yanlış anlama kabahati işlediğinin farkına varır, bocalamaya başlar, ne yapacağını bilemez. Yer yarılrsa da içine girip gözden kaybolsam diye düşünür, ama ne yazık ki içerisi karanlık

olsa da böyle bir şeye olanak yoktur, yine aynı karanlıktan yararlanıp sıvışma şansı da yoktur, olan olmuştur bir kere; K yanındaki boş sandalyeye oturanın, onunla böyle alışılmadık biçimde konuşanın Singer olduğunu pekâlâ biliyordur. Bu K için alışılmadıktır çünkü Singer, K'yle hiç böyle konuşmaz; B ile böyle konuşması doğaldır, ancak K'yle böyle konuşması doğal olmadığından K şaşırmıştır. Şimdi Singer utanç içinde onun yanında oturmaktadır.

Singer utanır çünkü K'yi B'yle karıştırmıştır. K şaşırmıştır ama Singer'in yanlışlıkla böyle utanç verici bir duruma düştüğünü bilmez. En azından kendisini B'yle karıştırdığını bilmiyordur. Singer'in doğal olmayan bir biçimde onunla konuştuğunu duymuştur yine de, bu yüzden Singer ona karşı dikkatli olmalıdır, hararetle konuşmayı sürdürerek K'nin dikkatinin deminki duruma yoğunlaşmasına engel olmaya çalışır. Çünkü K'nin, onu aslında B'yle karıştırdığını anlaması düşüncesi Singer için dayanılmazdır. Bu olursa Singer kendisini çıplak hissedecek, K'nin karşısında utanç içinde oturacaktır.

Bu olayın Singer'in bilincinde çeşitli suretleri vardır. Hepsinin ortak yanı B, K ve Singer arasındaki ilişkinin yapısı yüzünden Singer'in K'ye onu B'yle karıştırdığını açıkça söylemesinin olanaksız olmasıdır. Bunun nedeni ya B ve K'nin birbirlerini tanımaları ve ikisinin de Singer'in yakın arkadaşı olmamalarıdır ya da B yakın bir arkadaşken K'nin yalnızca bir tanıdık olması veya Singer'in ikisini de yakın arkadaşı olarak görmesidir. Singer hiçbir durumda K'ye yaptığı saçmalığı açıklayamazdı çünkü bu bir saçmalık değildi; düzeltilemez ve utanç verici bir yanlış anlamaydı. K'nin kafasının karıştığını anlar anlamaz ona vay canına, seni B sanmıştım diyemezdi, çünkü eğer bunu yapsaydı K'nin yaşadığı şaşkınlık için gerçekten bir nedeni olur ve

şöyle düşünebilirdi: Bak sen, demek B'yle böyle konuşuyormuş. Çünkü B yalnızca K gibi bir tanıdık olsa bile, yine de Singer'in B sandığı K'ye söylediği sıradan sözlerde yalnızca B'yle konuşurken gösterdiği türden bir içtenlik vardı ve K bunu görebilecekti; oysa Singer doğrudan konuştuğunda K'ye de içten sözler söyler ama şimdi gösterdiği içtenlik K tarafından içtenlik değil karşılıklı yakınlık olarak görülür; tıpkı B'nin Singer'in sözlerini içtenlik değil doğrudanlık ve doğal bir karşılıklı anlayış olarak görmesi gibi.

Singer, B sandığı K'ye ne demişti? Çok sıradan bir şey. Belki içerideki karanlıkla ilgili bir şeyler. Belki birazdan izleyecekleri film ya da dinleyecekleri caz konseri hakkında bir şeyler. Belki hava, sandalyeler, masa, mum ışığı hakkında nüktedan bir gözlem. Belki de ortak tanıdıkları olan Y hakkında sözler sarf etmişti; B'nin de tanıdığı Y hakkında K'yle biraz farklı bir tonda konuşurdu. Evet, belki de K'ye, onun da tanıdığı Y'nin kişiliğine uymayan türden bir şey söylemişti ya da Y'ye ait, K'nin bilmediği bir özellikten söz etmişti veya sözleri onu çok küçümseyen ya da aşırı olumlayan sözlerdi. Ya da Singer karanlıktan biraz “karanlık”, biraz karamsar bir biçimde söz etmişti ki bu Singer'in K'ye karanlık bir odadan söz ederken başvurmadığı bir ironi biçimiydi; K'yle karanlık bir yer hakkında doğrudan konuşur, lambalardan söz ederdi: karanlık = lambalar kapalı; aydınlık = lambalar açık. Bu yüzden K, Singer'in bu kez ona karanlıktan söz ederken başvurduğu “karamsar” benzetmesine şaşırmıştı. Ve Singer, B'yle aralarındaki karşılıklı anlayıştan kaynaklanan sözlerle karanlıktan bahsetmiş olma ve bunu K'ye böyle hazırlıksız bir anında açığa vurmuş olma düşüncesine dayanamıyordu; sonuçta B de tıpkı K gibi bir tanıdıktan başkası değildi. Evet, bu düşünce yüzünden içini utanç kaplıyordu.

Aslında burada biraz ara verip bunun Singer için utanç verici olduğunu anlamanın niye bu kadar zor olabileceğini söylemek gerekir. Karşılıklı konuşmanın ya da iyi tanıdığı (bu durumda bu B oluyor) birine bir şeyler söylemenin temel kurallarını takip etmekten başka bir şey yapmamıştı. B'yle, K'yle konuştuğundan farklı konuşur çünkü B ve K'yle tanışıklığı farklıdır. Singer ve B arasındaki tanışıklık Singer ve K arasındakinden farklı deneyimlere dayanır fakat yine de üçü birbirini tanır, oldukça fazla ortak ilgi alanları olduğundan bu karanlık yerde, aynı film gösterimi ya da özel caz konseri için duydukları ilgi yüzünden geldikleri bu karanlık odada birbirleriyle karşılaşırlar. Ama Singer'in B'yle paylaştığı, K'yle ise paylaşmadığı bir şeyler vardır (örneğin ses tonu) ve B'yle konuştuğunda bu anlaşılır bir şeydir, B'yle konuştuğunda bunun anlaşılmasını ister özellikle, çünkü B'yle konuşmaktadır (ve o Singer'dir). K'yle başka türlü konuşur, aralarındaki ton farklıdır, arkadaşlarımız ve tanıdıklarımızla konuşurken böyle yaptığımızı herkes bilir; arkadaştan arkadaş, tanıdıktan tanıdığa farklı bir dille ve farklı tonlarda konuşuruz, Singer'in yaptığı tek yanlışlık gerçekte K'yle konuşurken B'yle konuştuğunu sanmasıdır ve aslında bu bağışlanabilir bir şey olmalıdır! Fakat Singer'e öyle gelmiyordu. Yaptığı yanlış bağışlanamaz geliyordu ona.

Kendisini ele verdiği için olabilir mi? Söylediği şeyle? Örneğin karanlık hakkında? K'yi şaşırtan, yadırgatan imalı bir havayla konuşmasıyla? Karanlıkla ilgili, K'yi karanlığa iten “derin” bir biçimde konuşuyor gibi gelmişti K'ye, çünkü aslında bu söyleneni “derinlik” olarak değil, karanlığın acımasızlığı hususunda ortak tanışıklıktan kaynaklanan karşılıklı bir anlayış olarak görecektir başka birine yönelikti; Singer, K karşısında bunu, lambayı söndürmek kabilinden

olumlu bir şeye bağlardı, bu da aynı şey konusunda K'yle aralarındaki karşılıklı anlayışlarından geliyordu, tıpkı karanlığın karamsarlığı gibi. Bilmiyordu, bilmiyordu; Singer bilemiyordu.

Tek bildiği, bunun ona hem gerçekleştiği sırada hem de sonradan, hemen arkasından ya da çok sonrasında bilincinde belirttiği anda nasıl hissettirdiği idi. B karşısında gösterdiği olağan ama yine de çıplak içtenliği, K'nin uzak-tan yakından alakası olmayan içtenliği K'ye göstermişti. Bu yüzden utançla gizlenmesi gerekmişti. Ama bu olayın, örneğin karanlıktan daha “derin” ve belki bu yüzden daha alaycı biçimde söz etmesinin, hem de bu kadar zaman sonra onda niye böylesine içine işleyen bir utanç uyandırdığını açıklayamıyordu.

Ama belki konuşma bir üçüncü kişi, örneğin Y hakkındaysa anlamak daha kolay olurdu. Singer, K'nin de şöyle böyle tanıdığı Y'den söz eder. Y'den biraz küçümseyici biraz da alaycı bir tonda söz eder —hayır, böyle yapmaz; Y'den övgüyle, neredeyse hayranlıkla söz ettiğinde K şaşırırsa bunu anlamak daha kolay olur, Singer dehşet içinde K'yi B'yle karıştırdığını anlayıp utanır ve bu özellikle utanç vericidir, çünkü B sandığı K'yle konuşurken Y'den neredeyse hayranlık içinde söz etmesi K'yi yalnızca şaşırtmakla kalmayıp kesinlikle biraz da utandırmıştır, çünkü çok uzak-tan tanıdığı Y'yi Singer'in böylesine sıcak ve içten bir şekilde övmesine nasıl tepki vereceğini bilemez. B karşısında Y hakkında böyle konuşması karşılıklı anlayışa dayanırdı ve şimdi K bu karşılıklı anlayışı duymuştur; sanki karşısında Singer'in değil de bambaşka bir insanın sesini işitmiştir ve bu K'yi şaşırtır, evet, üstelik Singer adına biraz utandırır. Çünkü K böylelikle, istemeden de olsa Singer'in bir başkası karşısındaki “çıplaklığını” hazırlıksız bir anında görmüş,

anlamamış ve büyük olasılıkla Singer'in doğal olmayan davranışı karşısında bulanık bir utanç duymuştur. Singer'in bütün "çıplaklığıyla" suçüstü yakalandığının farkında değildir. Yalnızca Singer'den duymayı beklemediği doğal olmayan bir ses, aşırı övücü bir konuşma biçimi duymuştur ve yakaladığı, gözlemlediği şeyin Singer'in "çıplaklığı" olduğunu bilmez. Ama Singer bilir ki "çıplaklığını", utancını o anda gizlemesi gerekir. Singer, K'nin karşısında da ikisinin ortak anlayışından, güvenden kaynaklanan benzer bir "çıplaklık" sergilese de K bu karşılıklı anlayışı Singer'in "çıplaklığı" olarak değil, Singer'in kendisi olarak görür; bu Singer'dir sonuçta, Singer'in her zaman konuştuğu ve gönderme yaptığı şekilde karanlıktan söz eden ve ona gönderme yapan Singer'dir ve K buna alışkın olmasının yanında değer de verir. Bu "çıplaklık" yalnızca, içtenliğinizi başka türden sergilediğinizde, güvendiğiniz biri farkında olmadan sizi gözlemlediği zaman gözlemlenende ortaya çıkar. Bir başkasına duyduğu güvenle konuşan Singer'de yabancı, farklı, yaranmaya çalışan, duygusallık dolu bir Singer görür K ve Singer burada "çıplak" kalmıştır. K'nin karşısında bütün içtenliğine karşın çoğunlukla örtündüğü giysilerinden soyunmuştur. Singer, K'nin gözleri önünde giysilerini çıkarmıştır ve bu da herhalde K'yi biraz utandırmıştır, neyse ki gördüğünün giysilerini çıkarmış bir Singer olduğunu bilmez ama Singer bilir; utancını kendisinden ya da bunu bilen başkaları varsa onlardan gizleyemez. Singer'in bir şekilde saklanması gerekir, utanç içinde bir köşeye büzülmesi gerekir. Kimse onu, yalnızca bu gözlerden saklanması gereken beyaz, yumuşak ve biçimsiz varoluşuna bürünmüş durumda görmemelidir. Ah, yıllar boyunca karalıkta, karanlık odalarda yaşadığı bütün o kafa karışıklıklarını, yanlış kişilere verilen gizli bilgileri düşünmeye dayanamaz Singer.

Böyle kafa karışıklıkları sayısız surette ortaya çıkabiliyordu ve yalnızca karanlıkta da değil, gün ışığında, yağmurda, rüzgârda, güneşin altında, apaydınlıkken de B'yi K'yle karıştırabilmişti, konuştuğunun K olduğunu görmesine karşın onunla B'ymiş gibi konuşabilmişti, çünkü Y'den ancak B'ye bu şekilde söz edebilirdi, K'ye değil. O boş, aydınlık sokak köşesinde bunu K'ye değil B'ye söyleyeceğini anlayabilir, K'nin şaşırdığını görebilir. Ama K şimdi bu boş, aydınlık sokak köşesinde de Singer'in onu B'yle karıştırdığını bilmez, oysa Singer elbette bilir ve konuştuğu kişinin K olduğunu görür. K bunu bilseydi şimdi Singer'i gerçekte olduğu haliyle, Singer'in B'ye Y'den övgüyle, evet, hatta neredeyse hayranlıkla söz ettiğindeki haliyle gördüğünü anlardı. Ama K bunu bilmez, yalnızca şaşırır ve bir an için meraklı, neredeyse araştırmacı bakışlarla Singer'e bakar; Singer şimdi güpegündüz bu boş, aydınlık sokak köşesinde utanç verici bir kafa karışıklığı suçu işlediğini anlamıştır. Varoluşun, ezilmiş boş sigara paketleri, yere atılmış yağlı sosisli sandviç peçeteleri, hâlen ıslak tükürük lekeleri, kurumuş köpek pislikleri, kıvrılmış kuru yapraklar, hatta taze ve sapsarı, içinde bir parça meyve kalmış muz kabuğu artıklarının arasında Singer konuşmayı telaşla Y'den uzaklaştırmaya çalışır, bir süre sonra bunu başarır ve K'den ayrılıp yoluna devam eder; ardından üç ay, bir yıl, hatta beş yıl sonra yolda yürürken bu utanç verici yanlışlık kafasında yeniden belirince kaskatı kesilir, kazık gibi olur, güpegündüz, herkesin gözü önünde gizlemek için ellerini yüzüne götürür, çaresizce "Hayır, hayır!" der. Singer'e bu bir yandan çok gizemli, bir yandan da çok sinir bozucu geliyordu.

Burada sözü edilen bu olaylar tüm biçimleriyle, hem karanlıkta hem de gün ışığında, Singer'in yaşamında gerçekten olmuş değildi, bu yüzden de bilincinde burada

anlatıldığı şekliyle ortaya çıkmıyorlardı. Aslında hepsi tek bir gerçek olaya, bu biçimlerden tek birine dayanıyordu ve Singer'in kafasında hiç durmadan beliren de buydu. Ama tüm bu biçimler ve sayısız başka biçimler de olasılık olarak vardı.

Bu durum gündelik yaşamında onu rahatsız etmiyordu. Gündelik yaşamında Singer dışarıdan bakıldığında kolay arkadaş olunan biriydi, çevresindekiler ondan hoşlanırdı, gerçi biraz çekingendi, hiçbir zaman öne çıkmaya çalışmazdı ama onu tanıyanlar hem açıklığından hem de sakin espri anlayışından dolayı ondan hoşlanırlardı. Şakaları kimi zamanlar şaşırtıcı ölçüde hedefi vurur, üstelik nadiren iğneleyici de olabilirdi ve o zaman Singer kendine özgü bir tavırla gözlüğünü çıkarıp camlarını silerdi. Belki de böyle yaparak iğneleyici sözlerinin etkisini azaltmaya çalışıyordu, ama gözlüğünü çıkarıp camlarını sildiği sırada ona yakından bakılacak olursa o anın tadını çıkarıyormuş gibi görünürdü; gözlük camlarını silen elleri yerine yüzüne ya da önünde gözlük camları olmadığı için kıstığı gözlerine bakılırsa kendinden hoşnut yüz ifadesinden de anlaşılabilirdi bu. Açık bir insan gibi görünüyordu çünkü göz boyamaya çalışmıyordu, özellikle de kendi hesabına. Kendi zaaflarını sakince, üzerinde çok durmadan, yani kendi varlığını duygusallaştırmadan kabulleniyordu. Özellikle cesur, özellikle zarif, herhangi bir spor ya da gençlik etkinliğinde özellikle usta olmamasını, büyük topluluklar önünde nadiren konuşmak zorunda kaldığında sözlerini ustaca kullanmayı pek bilmesini birer olgu olarak kabulleniyordu. Topluca söylenen şarkılara da katılmazdı çünkü şarkıya uygun sesi olmadığını, bu yüzden gecenin geç saatlerinde, bir ağızdan söylenen şarkılarda başkalarının keyfini bozmak istemediğini

söylerdi pek de önemsemeden. Hem kendisini hem de başkalarını, kendi yerinin tam bir sıradanlık olduğuna inandırmıştı, orada rahat ediyordu ve orada başkalarıyla eşit düzlemde buluşabiliyordu. Pek de iyi bir dansçı olmadığını, evet, aslında hiçbir konuda iyi olmadığını itiraf etmekten korkmuyordu. Böyle olduğu için genelde ondan hoşlanı-lırdı. Bu yüzden, yaşamı için seçtiği koşullardan yola çıkılacak olursa Singer için oldukça sosyal bir insan denebilir. İşte tam da bu nedenle, bilincinde beliren o utanç verici tablolar, hem gizemli oldukları için hem de onları yeniden yaşadığında kaskatı kesilecek kadar utandığını gerçekten reddedemediği için onu rahatsız ediyorlardı.

Özellikle bu kitabın başladığı dönemde, bunların onun yaşamında ne anlama geldiklerine ciddi olarak kafa yoruyordu. Bu kitap başladığında Singer, Notodden'e temelli yerleşmek üzere. Otuz dört yaşında, Notodden'de bir kütüphanede çalışacak. Gençliğini arkasında bırakmış, yaşayıp bitirmiş. Ama bu utanç dolu tablolar tüm yaşam mitolojisini parçalamakla tehdit ediyorlar onu. Şayet gerçeklerse (ki bilincinde ortaya çıkmalarının ve böylesine etkili olmalarının gerçek olması anlamında öyleler) yaşamında belli bir anlamları olması gerekir. Şimdi, otuz dört yaşında, eğitimini oldukça geç bitirmiş bir kütüphaneci olarak bunu görebiliyor.

Otuz yaşından önce kendi başına, kısa anlarda sıkıntısını çektiği bu kendine özgü utanca omuz silkmeyi başara-biliyor, yaşamının geri kalanıyla bir bağlantısı olduğunu düşünmüyordu. Ortaya çıktıkları kopuk anlar dışında onu rahatsız etmiyordu bunlar. Şimdi varoluşuna kafa yormasının bir parçası olmuşlardı. Ne anlama geliyordu? Bir anlamları olduğunu reddedemiyordu. Yeniden yaşarmışçasına hissettiği bu utancın gerçek olduğunu, kurtulamayacağı

bir utanç olduğunu kabul etmesi gerekiyordu. Tuhaf, anlaşılmaz biçimiyle onundu. Ama onda ne kadar iz bırakmıştı? Yolunu saptırması anlamında yaşamının dokusuna denk düştüğü, belki de onu belirlediği sonucuna varmak zorundaydı. Böylesine rahatsız edici, böylesine dayanılmaz derecede utanç verici duygular yaşattığı için zamanının çoğunu bir tür bilinçsiz alacakaranlıkta geçirmesine neden olmuş olabilir mi? Damarlarındaki kanın bir parçasıymış gibi neredeyse kendiliğinden ortaya çıkması, bilincinde hiç durmadan belirdiklerini gördüğümüz utanç verici durumların yenilerinden kaçınmak için olabilir mi? Gördüğümüz gibi tehlike her zaman orada. Hazırlıksız bir anda çok yüksek bir kahkaha atarken gözlenme ve yanlış anlaşılmalara, utanç verici kafa karışıklıkları yüzünden suçlu duruma düşme tehlikesi her zaman var, özellikle de toplumsal yaşamda; ne kadar çekingen olursa olsun insanın her zaman karşısına çıkan rastgele tanıdıkların böyle utanç verici olayların ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamaları yüzünden atılacak bir sonraki adım, nerede ve ne zaman olursa olsun kendisini ele verme, çıplak görünme tehlikesi taşır. Her adım beraberinde utanç verici bir anın tohumunu taşır, bilinçten asla silinmeyen bir utandırıcılık tehlikesiyle yüklüdür. Singer gibi bir insan nereye gitse tehlikededir, her an uyanık olması gerekir. Bir anlığına şaşırılmış gözler ve kısa, sorgulayıcı, gözlem denebilecek bir bakış Singer'in tümüyle yıkılmasına yeterli olabilir. Böyle bir insan, ortaya çıkabilecek bu tür durumlara karşı kendisini korumak için, yalnızca bu durumun kendisinin ortaya çıkmasına karşı değil ama böyle durumların ortaya çıkacağı her türlü olasılığa karşı, tüm içgüdüsel varlığını kullanmaz mı? Singer'in durumunda olduğu gibi, sıradan durumlar karşısında yıkıcı bir utanç duygusuna karşı her an uyanık olması gereken bir insan

için yalnızlık temel ilke olmalı. Derin olmalı. Avunmak için başkalarını aramamalı. Asla. Bir dosta içini dökemez. İnsan, dostlarını kendi içinin korkunç yıkımına maruz bırakamaz, kendisini bile buna maruz bırakamaz. Yüzeysel tanıdıklarsa doğrudan tehdit edicidir. Peki böyle miydi onun durumu? Gençliği böyle mi geçmişti? Böyle geçmiş olması kuşkusuz Singer'i tarif edilmez derecede üzüyordu.

Bunun içinde neler yoktu ki? Gençliğini, kendisinden utanma korkusuyla bir mitolojiye çevirmişti. Gençliğine değer katan şey özgür seçimlerin sonuçları değil, gizemli kaynaklardan ortaya çıkan utanç verici durumlarda yakalanmaya karşı kendisini korumak için gerekli bir önlemdi. Gençliğinde takındığı yıkıcı bir yaşam gözlemcisi pozunun tümüyle bağımsız seçimi olduğuna inanmıştı. Başkaları onu böyle görmüştü, o da kendisini böyle görmüştü. Ve bu açıdan farklı olmak hoşuna gitmişti, çünkü genç adamlardan gözlemci olmalarından başka her şey beklenir. Yaşamın yürek parçalayıcı bir reddiyesi gibi görünür bu. Çünkü insan, güzelim gençlik yıllarında yaşamın katılımcısı olamazsa başka ne zaman olabilir? Bir insanın gençlik yıllarının sunduğu armağanları alıp kullanmayı reddetmesi, kendilerinden sonra gelen gençliği gözleyenleri isyan ettirir. "Edilgen genç adam" itici bir manzaradır ve öyle kalır; Singer de böyle biri olmayı bilerek seçmişti. Umurunda değildi. Hiçbir şey umurunda değildi. Yaşamını gözlemleyerek harcıyor, bu sırada zaman ve onunla birlikte gençlik akıp gidiyor, Singer kıskanılası gençlik anlarını yakalamak, bu anların tadını çıkarmak için kılını bile kımıldatmıyordu. Kişiliksiz bir sorgulayıcı, benliksiz bir yaşam reddiyecisi, tümüyle olumsuz bir ruh olarak her şeyi neredeyse kendisini silerek gözlemliyordu. Bunun verebileceği rahatlatıcı bir özgürlük ya da bağımsızlık duygusunu hiç umursamadan

kendisini akıntıya bırakmıştı. Yaşamın uzun yolunda kişiliksiz, eylemsiz bir gezgindi; ömrünün baharında yıllar boyunca kambur, gözleri yere çivili yürümüştü.

Ne olacağına karar vermeyi başaramamıştı ve bu kararsızlığı ona belli bir zevk veriyordu. Dış görünüşünde olduğu gibi, bir gelecek yaratma konusunda da belirsizdi. Ancak otuz bir yaşına geldiğinde bir karar verme zamanı geldiğini hissetti. O zaman onca şey arasında kütüphanecilik okuluna başladı. Gençliği geri dönülmezcesine gerisinde kalmıştı, çünkü her geçen gün Singer'i genç bir adam olmaktan daha çok uzaklaştırıyordu; geçen her günle bir gün daha yaşlanıyordu, evet, aynada kendi yüzünü incelediğinde sakalında ince, gri bir çizgi görebiliyordu ve bir tür karar verme zamanı gelmişti, bunun üzerine kütüphanecilik okuluna başvurdu, erkek kontenjanından kabul edildi. Ondan önce şurada burada bir şeyler yapmıştı. Kuzey Norveç'te NATO askeri olarak askerliğini yapıp 20 yaşında Oslo'ya geldiğinden beri resmî olarak öğrenci statüsündeydi, üniversiteye yazılmıştı. O sonbahar hazırlık derslerini almış, kararlı bir şekilde sosyal antropolojiye başlamıştı. 1971'in ilkbaharıydı. Bu kadar geç kalmasının nedeni '70'ler denen yıllarda kendi zamanına duyduğu yoğun ve ateşli ilgi değildi. Böyle bir ilgisi yoktu. Politik çekişmelere kendisini kaptırmamıştı; her kesimden arkadaşı vardı, kendisi ise bir görüşe eğilim göstermiyordu. Çünkü yeterince ilgi duymuyordu. Geç kalmasının nedeni, ekonomik açıdan kendisini bağlamak ve öğrenci kredisi almak istememesiydi. Kendine özgü yaşam görüşüyle Devlet'e karşı böyle bir yükümlülüğün altına girmemesi gerektiğini biliyordu, çünkü o zaman bağımsızlığını yitirirdi. Üstelik eğitiminin bir hedefi yoktu ve Devlet'in ta kendisiyle ekonomik açıdan bağlayıcı bir sözleşmeye girmek için insanın bir hedefi olmalıydı.

Bu yüzden ara sıra çalışması gerekiyordu. Hedefsiz eğitiminin giderlerini karşılamak için. Her işi yapmıştı. Otelde gece bekçiliği, ardından aynı otelde resepsiyonistlik. *Dagbladet* gazetesinde son okuma. Uzun zaman western romanı çevirmeni olarak karnını doyurdu. Tekelde satıcılık bile yaptı ve yirmi üç yaşından otuz dört yaşına kadar haftada iki akşam Bjerke Hipodromu'nda bahis gişesinde çalıştı. Bu işleri onu işverenleriyle tanıştıran öğrenci arkadaşları aracılığıyla bulmuştu. Bütün bu yan işler öğrenciler arasında çok tutuluyordu ve başka öğrencilerin Singer'i önermeleri, onun çevresine yönelik –kendisini geride tutan anlamında– arkadaşça tavrıyla ilgili çok şey anlatıyor.

Bunların yanında telefon satıcılığı, pazarlama kurumlarında anketörlük gibi daha az cazip işler de yapmıştı. Böylece giderlerini karşıladığı eğitime uzun dönemler ara veriyordu. Bütün bir yarıyıl boyunca üniversiteden uzak kaldığı oluyordu. Bir sonraki yarıyıldaki bir işe girmek için eğitimini yarıda bırakabiliyordu. Başka zamanlar, yarıyılın başlamasından çok sonra derslere girmeye başlıyor, daha yarıyıl bitmeden bırakıyordu. Ancak sınava gireceği zamanlar yarıyıl kurallarına harfiyen uyuyordu; tek bir kez sınavdan önce bırakmıştı. Hem tarih hem de edebiyatta temel seviye sınavlarını aldıktan sonra, otuz bir yaşındayken, edebiyattan orta seviye sınavını alacağı sırada eğitimini tümüyle bıraktı. Kütüphanecilik okuluna başladığı güz döneminde bu sınavı almış olsaydı örneğin, sosyal antropolojide yüksek lisans derecesi için tek eksiği bir temel seviye dersi olurdu ve böylece yarım yıllık pedagoji semineri alıp kütüphanecilik okulunu bitirmeden tam bir yıl önce bir okulda kendisine iş bulabilirdi.

Ama Singer eğitimini yarıda bıraktı. Kendi gözünde her zaman öğrenci kalmıştı ve bu artık onu eğlendirmiyordu.

Kalıcı bir işe girmek istiyordu, değerli zamanını boşa harcayabilecek genç bir adam değildi artık. Zaman akıp gitmiş; gençliğini hedefsiz, kişiliksiz bir zevk için harcayıp bitirmişti. Bütün bu yıllar boyunca yaşamında tek bir değişmez nokta, tek bir hedef olmuştu: Yazmak istiyordu, yazar olmak istiyordu. Ama bu bile sabit bir nokta olarak tanımlanamaz aslında; yine de yaşamında bir nokta olarak tanımlamak gerekir, belki de tek gerçek nokta olarak, ama bulanık bir nokta. Yaşamındaki bu bulanık nokta yine de onun gizli kararıydı ama hiç kimseye, en yakın arkadaşı Ingemann'a bile anlatamayacağı kadar bulanıktı. Singer'in durmadan değişen arkadaşları ve tanıdıklarından hiçbirinin, çocukluk arkadaşı (bu kitabın ilk sayfalarında A harfiyle anlatılan) Ingemann'ın bile bu çekingen, bir yere kök salamayan kişinin böyle bir şeyle uğraştığından haberi yoktu. Ama o bununla uğraşıyordu. Hiç durmadan ve sürekli başarısızlığa uğrayarak. Asla bir adım ilerleyemiyordu. Genç Singer asla bir adım ilerlemiyordu. Bu yüzden, neredeyse otuz bir yaşına geldiğinde yaşamında hiçbir gizli karar olmadığını kendisine itiraf etmek zorunda kaldı. Başarısızlığını kendisine itiraf etti, kütüphanecilik okuluna başvurdu ve ebedi öğrenciliği erkek kontenjanından alınmasıyla tasdik edildi.

Yazarlık girişiminin tümü, bir cümleyi cilalamak için son bir çabadan ibaret kaldı: “Güzel bir günde, unutulmaz bir tabloyla göz göze geldi.” Yirmi yaşındayken onun için cümle böyleydi, izleyen yıllarda, genç bir adam olduğu yılların derinlerinde bu cümleyi evirip çevirdi. “Güzel bir günde, unutulmaz bir tabloyla göz göze geldi.” Niye güzel bir gün? Güzel bir gün olmak zorunda mı? Korkunç bir gün, örneğin kar fırtınalı bir gün olamaz mı? “Kar fırtınasında unutulmaz bir tablo.” Evet, kar fırtınasında unutulmaz bir tabloyla. Ama ne tür bir kar fırtınası? Ne görmüştü, neyle

göz göze gelmişti? “Kar fırtınasının yüzünü kırbaçladığı korkunç bir günde, unutulmaz bir tabloyla göz göze geldi.” Bu aşırı dramatik olmuyor mu? Tanrı aşkına, kar fırtınası yüzünü kırbaçlamadan da unutulmaz bir tabloyla göz göze gelemez miydi insan? “Yüzünü kırbaçlayan” üstelik! Hayır, güzel bir gün olabilirdi. Asıl önemli olan unutulmaz bir tabloydu; kar fırtınası, yağmur ya da güneş fark etmezdi. Öyleyse güzel bir gün; ama bu bir klişe, sıradan ve muğlak bir konuşma biçimi. Yazarlığına böyle sıradan bir giriş yapamazdı. Hayır, daha özel olmalıydı. “Güneşin mavi gökyüzünde sapsarı parladığı bir gün.” Böyle olmayacaktı. O zaman güzel bir gün daha iyi, ama bunu da kullanamazdı. Ama güzel bir gün olsun olmasın; ne görüyor, neyle “göz göze” geliyor? “Göz göze” mi? İnsan unutulmaz bir tabloyla göz göze gelebilir miydi? Bu ne demekti? Unutulmaz bir tablo gözlerini ona dikmiş bakıyor mu? Unutulmaz tabloda ona dikilmiş gözler karşısında o da gözlerini dikmiş bakıyor mu? Belli ki öyle. Ama doğru mu bu? Bilmiyordu. “Güzel bir günde, unutulmaz bir tabloyla karşı karşıya kaldı.” “Bir gün kar fırtınası onu boylu boyunca yere yıktı ve düştüğünde unutulmaz bir tabloyla karşı karşıya kaldı.”

Bak şu işe. Unutulmaz bir tabloyla karşı karşıya kalmış. Düştüğünde. Niye düşmesi gerekiyordu? Unutulmaz tablo kendi yıkılışına, üstelik de “boylu boyunca” yıkılışına bağlanmak zorunda mı? Niye ki? Unutulmaz bir tabloyu ayaktaiken de göremez mi? En azından bir denemeli. Ve denedi. Yıkılışın unutulmaz tabloya bağlanması hoşuna gitmişti ama içine sinmiyordu, çünkü “güzel bir gün”ü unutmuştu. “Güzel bir günde, üzerinde yoğun bir etki bırakan, unutulmaz bir tabloyla karşı karşıya kaldı.” Burada kaldı. Unutulmaz bir tablonun yoğun etkisini ayakta karşılamak istiyordu. “Güzel bir günde, unutulmaz bir tabloyla karşı karşıya

kaldı. Bu onu yere yıktı.” Burada hem düşüşü kullanmış hem de bırakmadığı güzel bir gün klişesiyle başlamıştı.

Bu sırada yıllar geçmişti ve o sırada Singer yirmi sekiz yaşına girmişti, uzun bir yoldan geçtiği ve ilerlediği söylenebilir. Bir klişeye güvenmeyi öğrenmişti, hem de kendi içinde öğrenmişti ve bu yalnızca hoşuna gittiği için değildi. Ayrıca çok sevdiği başka bir şeyle, unutulmaz bir tabloyla bir düşüşü bağlamayı da başarmıştı. Henüz “bu onu yere yıktı”nın geçici bir çözüm olduğunu düşünüyor olabilirdi ama “bu onu yere yıktı” üzerinde çalışmayı sürdürürse bunun için de daha yerinde bir anlatım bulabilirdi. Her şey “unutulmaz tablo”nun nelerden oluştuğuna dayanıyordu. Ah, bir bilseydi. Yirmi yaşından beri “unutulmaz tablo”nun nelerden oluştuğunu bulmaya çalışıyordu. Bu ilk kez “Güneş, Bygland Fiyordu’na akıyor,” yazdığında olmuştu. Bu cümle ona öylesine gelivermişti, buna şaşırmıştı çünkü Bygland Fiyordu’na, hatta Setes Vadisi’ne bile hiç gitmemişti. Güneşin Bygland Fiyordu’na aktığını kendi gözleriyle hiç görmemişti. Ama yazmıştı ve güzel görünüyordu. “Güzel bir günde, unutulmaz bir tabloyla göz göze geldi. Güneş Bygland Fiyordu’na akıyor.” Görüldüğü gibi bu Singer’in edebî çabalarının erken bir döneminde yazılmıştı, çünkü henüz “göz göze” tabirine kuşkuyla bakmaya başlamamıştı. Kendi yazdığı cümleye şaşırmıştı, çünkü kendisinin görmediği bir şeyi anlatıyordu. Acaba unutulmaz bir tablo olması bu yüzden miydi? Kuşkuluydu bundan. Unutulmaz tablo, kendi cümlesine duyduğu sarsıcı şaşkınlıktan daha ötesini içermeliydi. Bunu açıklamaya girişti. Unutulmaz tablonun bir manzara, hatta kendisinin görmediği bir manzara olması olasılığını kabul ediyordu, ama bu Bygland Fiyordu’na akan güneş olamazdı; güzel bir manzara olabileceğini görmesine karşın bunu unutulmaz bir tablo diye adlandırma-

mazdı çünkü bu unutulmaz tablo, gizli kararı olduğunu düşündüğü şeyi izlemek uğruna harcadığı gençlik yıllarını haklı çıkaracak türden bir şey olmak zorundaydı.

Sonra başka bir şey bulmayı denedi. Uzun süre, ağaçtaki bir yaprağı tasvir etmeye çalıştı. Yaprığın, rüzgârın ona dokunduğu, içinden geçip gittiği kısacık anlardaki titreyişini dile getirmeye çalıştı. Ama yapamadı. Ve sonbahar geldi, şimdi kızıl kahverengi olan, biraz katılaştı ama sabahları, hatta neredeyse öğlene dek çiyle ıslanan yaprağın kuruluğuna karşın parlayışını tasvir etmeye çalıştı ama yapamadı. Yapabilseydi bu unutulmaz bir manzara olurdu, bundan kuşkusu yoktu; yaprağı tasvir etmeye çalıştığı o yıl boyunca, o sıralar hemen hiç kimsenin ağaçtaki bir yaprağı tanımlamaya hiç girişmediğinden habersizdi.

“Güzel bir günde, unutulmaz bir tabloyla göz göze geldi. Güneş Bygland Fiyordu’nun üzerine akıyor.” “Güzel bir günde, unutulmaz bir tabloyla göz göze geldi. Bir yaprak. Bir ağaçta. Rüzgâr içinden geçiyor.” Nihai kararı olacak şeyin girişi bu mu olacaktı? Olmadı. İki ihtimali de bir yana attı: “Güneş Bygland Fiyordu’nun üzerine akıyor,” bir yana atıldı çünkü nasıl sürdüreceğini bilmiyordu ve Setes Vadi-si’nde bir fiyordun üzerine doğan güneş manzarası aslında onu pek de ilgilendirmiyordu; anlatıma hayranlığı her şeyden önce hiç gitmediği bir yerde, güneşin doğuşunu böyle anlatabilmesi karşısında duyduğu şaşkınlıktan kaynaklanıyordu. “Bir yaprak. Bir ağaçta. Rüzgâr içinden geçiyor,” da bir yana atıldı çünkü bir yaprağı gerçekten gördüğü şekliyle anlatmayı başaramamıştı.

Ama vazgeçmedi. Şimdi bu tek cümlemin karşısında oturuyor, günler boyu aslında ders çalışması gerekirken unutulmaz tablonun ne olacağına kafa yoruyordu. Derslerle yalnızca arada sırada ilgilenmesine karşın bu cümleye

geri dönmediğinde bile son zamanlarda onda etki bırakan şeye bağlı olarak pek çok şeye kafa yoruyordu. Ama sonradan bakıldığında tüm yazarlık planlarının altında bu cümle ve bu unutulmaz tablo düşüncesinin yattığını söylemek yanlış olmaz. Örneğin bir dönem uçan insanla, özgürce uçmakla uğraştı çünkü tam olarak bu kavram ona zengin bir özgürlük duygusu veriyordu; öyle ki uçan insan ile unutulmaz tablo düşüncesini bağlamak doğal görülebilirdi. Ama kim için unutulmaz? Unutulmaz tabloyla göz göze gelen için mi? Evet, havada uçtuğunu gördüğü insan kim? Başka biri mi? Ama kim bu? Başkası? Hayır, başkası değil, kendisi. Uçan Singer. Öyleyse, Singer'in havada özgürce uçtuğunu görüyorsa unutulmaz tabloyla göz göze gelen kim? Başkası? Hayır, olmuyordu. Singer yazamıyordu. "Güzel bir günde, unutulmaz bir tabloyla göz göze geldi." Ve bu cümleyle yazanın, Singer'in uçtuğunu görenin başkası olduğunu söylemiş oluyordu. Bu ona itici geliyordu, çok kasıntıydı, böyle kasıntı bir tavırla tanınmamalıydı. Bu yüzden o özgürlük duygusu (gökyüzünde, kentin çatıları üzerinde özgürce uçan Singer) bir yana bırakılmalıydı. Ardından bir karar verme durumu ortaya çıkacaksa onun gideceği yol bu değildi. Singer'in uçması başkası için unutulmaz bir tablo değildi, bu yalnızca Singer'in kendisi için bir özgürlük duygusuydu; anlattığı bu başkası, unutulmaz tabloyu –üstelik de en ilkel biçimiyle– "göz göze gelerek" gören bu başka biri aynı zamanda Singer'le kişisel ve derin bir ilişki içinde.

Ama unutulmaz bir tabloyla uğraşan ve bunun sonucunda uçan Singer tablosunun unutulmaz bir tablo olmadığını, yalnızca sarhoş edici bir özgürlük duygusu olduğunu düşünen, unutulmaz bir tabloyla bağlandığı anda huzursuz olan bu adam, "kentin çatıları üzerinde özgürce uçan Singer" düşüncesi bilincinde belirlediği ve onunla eğlendiği sırada

her şeyden önce bir öğrenci; hatta hep öğrenci kalac-
mış gibi görünme tehlikesiyle karşı karşıya. Kendisini bir
öğrenci olarak tanımlıyordu, öğrenci olarak kaydedilmişti
ve resmî evraklarda ya da başvurularda meslek olarak her
zaman “öğrenci” yazıyordu. *Dagbladet* gazetesinde düzelt-
menlik, Gyldenløve Oteli’nde resepsiyonistlik yapması ya-
zarlık hayalleri için değil, eğitiminin giderlerini karşılamak
içindi. Yazı yazmak onun gizli kararı olabilirdi ama kendi-
sine bile bunun yalnızca bir hobi, hatta bir hayal olduğunu
itiraf etmek zorundaydı. Başka türlü sorumsuzluk olur-
du, çünkü zamanının çok azını buna ayırıyordu. Neredeyse
bir hayaldi. Birdenbire, başlangıçtaki o ilkel “Güzel bir gün-
de, unutulmaz bir tabloyla göz göze geldi,” cümlesine denk
düşebilecek edebî bir tablo gelebiliyordu aklına. O zaman
gözlerini yumup bu tabloyu ya da manzarayı hayal ediyor-
du. Örneğin uçan balıklar. Uçanbalık değil ama uçan bir
balık, uçan bir mezgıt ya da trança. Havada bir çizgi gibi.
Uçan bir mezgıt ya da trança; kuyruğu parlıyor, ağzı kapalı.

Gözlerini yuman Singer bunu görüyor. Ardından kara-
da bir baykuş duruyor, birden havalanıyor, dosdoğru yük-
seliyor, yükselişi dik ve kımıltısız, sonunda uçan mezgitle
ya da trançayla aynı yüksekliğe geliyor ve orada duruyor.
Baykuş ve uçan bir balık. Singer gözlerini yumuyor, keyifle
gülümsüyor, bu bir hayal. Homansbyen’deki yıkık dökük
odasında, divanda yatıyor, neredeyse otuz yaşındayken
kaldığı oda öylesine harap ki hayallerinin keyfiyle yattığı
yerde Josefine Sokağı’ndan Bogstad Caddesi’ndeki ışıklara
gelince fren yapan arabaların sesleri kulaklarında uğuldu-
yor. Singer gizli kararına kendisini bırakmış, bu her şeyden
önce bir hayal.

Ancak divandan kalkıp eline bir kalem aldığı anda, bu re-
simleri kurşun kalemle kâğıda karalamaya çalıştığında bir

hobiye dönüşüyor. Baykuşun nasıl havalandığını, ayaklarından güç alıp ağır bedeni ve karamsar kafasıyla ağır ağır nasıl yükseldiğini, suya paralel uçan mezgıt –ya da trança– ile aynı yüksekliğe gelince nasıl durduğunu anlatmaya çalıştığında sözcükleri bulmakta zorlanıyor; suya paralel, kuyruğunu savurarak uçan hızlı balıkla aynı yüksekliğe gelince havada duran o güzel hareketi anlatmakta zorlanıyor, baykuşun yükselişiyle balığın suya paralel uçuşunun buluşup durduğu hareketi anlatamıyor. Bunu asla başaramadı ama şimdi tam ucundan yakalamışken neredeyse başaracağını düşünüyor, en azından başlayabilir: “Güzel bir günde, unutulmaz bir manzarayla göz göze geldi.” Güzel bir gün mü? Göz göze mi? Geldi mi? Evet geldi. Evet, güzel bir gün, çünkü güzel bir gündü. Ama göz göze? Baykuşun gözleriyle göz göze? Mezgitin balık gözleriyle göz göze? Hayır, olmuyordu. Singer saatine baktı. Oteldeki akşam nöbetine gitme zamanı gelmişti.

Singer’in daha önce beklenmedik bir anda kendisini baş döndürücü bir özgürlük duygusunda bulduğu yeri, şimdi yükselen bir baykuşla suya paralel uçan bir balığın aldığı görülüyor. Her şey bir yana, Singer’in Homansbyen’deki yıkık dökük odasında ya da kiraladığı başka odalarda yatıp gözlerini yumduğunda kafasında sık sık hayvan resimlerinin belirmesi dikkat çekici. Üstelik de sıklıkla biçimleri bozulmuş, örneğin bir elinde kesilmiş bir koyun kafası tutan bir adam, arkada kafası olmayan ama tüylü, kasılmış bir koyun gövdesi. Singer’in haftada iki akşam Bjerke Hipodromu’nda çalıştığı zaman dilimi dışında hayvanlarla hiçbir zaman ilgilenmemiş olması nedeniyle bu daha da dikkat çekici. Ama herhalde müzmin öğrencinin alnının ardında beliren bu ilkel tablolar, kısmen büyük bir dikkatle okuduğu çağdaş dünya edebiyatında ve dünyaca ünlü resimlerde

gördüklerinden, kısmen düşlerinde dişlerini gösteren köpeklerden, kedi dişleri ve kedi kafalarını bir torbaya doldurup sırtına atmış bir adamdan kaynaklanıyordu ve pekâlâ okuduklarının ya da gördüklerinin arkasındaki bilinç katmanları arasından çıkmış olabilirler. Singer masaya oturup bu tabloları ya da hayalleri yazmaya çalıştığında kesilmiş kedi kafaları torbaya dikilmişti ve kaçan adam sırtında torbayla ortadan kaybolmaya çalışırken çıplaktı. Ama bu unutulmaz bir tablo olmaktan çok uzaktı, daha çok korkunç bir tabloydu; belki de tüm projesini “Güzel bir günde, korkunç bir tabloyla göz göze geldi,” diye değiştirmeliydi. Bu düşünceyi geçici olarak bir kenara bıraktı. Ancak korkunç tablonun başlangıçta kararını verdiği ve peşine düştüğü unutulmaz tabloyla eş anlamlı olduğu ortaya çıkarsa bunu kullanabileceğini düşünerek, amaçsız bir genç adam olarak başkalarının “en zengin yılları” diye nitelendirdiği zamanını harcayıp durdu. Oldukça akli başında bir tavırla bu korkunç hayvan tablolarını, kafasındaki –henüz boş olan– unutulmaz manzara bağlamında büyük bir dikkatle yorumlamayı başarabiliyordu. Bu bağlamda, bu tabloların çoğunun bir kıyıda, su kenarında ortaya çıkmaları kafasını kurcalıyordu. Herhalde balık ve hayvanları, özellikle yırtıcı hayvanları birleştirebilmek içindi. Ama koyun ve balık da olabilirdi. Kesilmiş koyun kafalarının bir versiyonunda, bir elinde kesik bir koyun kafası, öteki elinde balık tutan bir adam vardı. Hem koyun kafasından hem de balık kafasından kan damlıyordu, koyun kanı ve balık kanı. Bu bir sahilde oluyordu, koyun ve sahil ilk bakışta birbirlerine uymuyormuş gibi görünse bile Singer bunu çok doğal bulmuştu. Ama bir gün bunun yanıtını buldu ve bedeninden bir sevinç dalgası geçti. Gökyüzü yüzündendi. Sahilde gökyüzü büyük ve açıktır. Uçan Singer tablosu bozulup bir

yana atıldıktan sonra yine büyük, boş ve açık gökyüzünün karşısındaydı. Buna bakmaya doyamıyordu.

Doğada, örneğin bir kumsalda ya da kentin bir sokağında ya da arada sırada sokaktaki kiralık bir evin balkonunda, üzerinde her türden gökyüzüyle bulabiliyordu kendisini, ya da Homansbyen'deki yıkık dökük evde, kendi odasında, divanda yatarken gözlerini yumup gökyüzünü gözünün önüne getirebiliyordu; o zaman engin gökyüzünü kendi gözleriyle görebilmek için bir sahilde oluyordu ve gözünün önünde beliren gökyüzü sıklıkla grinin çeşitli tonlarında, tek renkliydi; bu engin gri tonlarına gözlerini dikmek onun üzerinde yoğun bir etki yaratıyordu, kalkıp üniversiteye gitmek yerine uzun süreler boyunca böyle yatıp bunları gözünün önüne getirebilirdi. Zaman zaman grilerin arasına başka renk tonları, örneğin soluk sarılar, grilere kendi içindeki gökyüzünden karışmış bulanık bir sarılık ekliyordu ya da birden griden ayrılan, grinin sonsuz tonlarından siyaha dönen bir siyahlığın çıktığını görebiliyordu, sonunda bu siyahlık gökyüzünde kapkara bir fırtına habercisine dönüşüyordu Singer'in içinde. Şimşek. Yağmur. Ve şimdi bulunduğu sokakta, bir evin yıkık dökük odasında yatarken yağmur sıcak asfaltı dövüyor ve bütün sesler arasında asfaltı döven yağmur sesi de yoğun darbeler indiriyor.

Singer neredeyse 31 yaşındaydı ve öğrenciydi. O sıralar gökyüzüne, boş gökyüzüne yoğunlaşmıştı; öylesine etkili bir manzaraydı ki üniversiteye gidip edebiyat eğitimi almak yerine divanda yatıp buna bakıyordu. Ve Singer'in yazarlığı o odada retinasına kazınan bu gökyüzü tablosuyla son buldu. Homansbyen'de bir odada. Üniversiteye gidip eğitim almak yerine yatıp hayaller kuruyordu. 31 yaşında, işe yaramaz bir adamdı. Böyle sürdüremezdi. Tamam, tekelerde çalışkan bir tezgâhtardı ama öğrenci olarak işe yaramazdı ve hem kendi

gözünde hem de başkalarının gözünde bir öğrenciydi o. Bu yüzden vazgeçti. Bütün o sarhoş edici gençlik dönemiyle vedalaşıp onun yerine kütüphaneci olmaya karar verdi.

Singer'in burada anlatılan başarısız yazarlık hayallerinde pek çok çelişki varmış gibi görünebilir. Kimi zamanlar Singer'in yazar olmaya kafasını takmış olması onun gizli kararı olarak, onun temelde yatan kararı doğrultusunda bir şey olarak tanımlanırken, başka yerlerde neredeyse belirsiz bir düşünce, arada sırada kâğıda birkaç satır karalamasına neden olan ama aslında asla ciddileşmeyen bir tür hayal şatosuna benziyor. Belki bu çelişkiye işaret etmek önemli ama bir çelişki olarak da bırakılabilir. Belli dönemlerde Singer bu kararını çok ciddiye alıyor, başarısızlığa uğradığında derin umutsuzluğa kapılıyordu; diğer dönemlerdeyse yazmayı, onu çok meşgul etmeyen ama bir hayal olarak ona biraz mutluluk veren bir hobi olarak görüyordu. Aslında, yirmili yaşlarda bunu çok ciddiye alırken yirmili yaşlarının sonunda daha çok bir hobi olarak görmesi yönünde bir gelişmenin gerçekleştiği söylenebilir. Erken, ciddi dönemde yazarlık hayallerinin altında kişisel bir boyut, bir tür özlem yatıyordu; bunu da temeldeki, hayal olsun olmasın asla vazgeçmediği tabloya bağlamaya çalışıyordu. Kendi sevgi açlığının bir anlatımı olan aşk düşünceleri olabilirdi; gelin ve damat tablolarında kendisi elbette damat rolündeydi, ama bunların asla “unutulmaz bir tablo” ile bağlanamayacağını düşünüyordu ve bundan kuşkusu yoktu. Ama haklı mıydı? Yirmi dört yaşındaki Singer'in damat rolünde olduğu bir gelin ve damat tablosu, Singer'in kendisi için olmasa bile buna bakan ve bu satırları yazan biri için unutulmaz bir tablo olamaz mıydı? Bunu yazdığı da oluyor; bu unutulmaz tabloyu değil de yalnızca hoş ya da dikkat çekici bir tabloyu aramanın da eğlenceli bir yanı var.

Singer büyük bir ciddiyetle, her genç adamın içinde bir lanet gibi yatan bu en temel yalnızlığa isyanı, “Güzel bir günde, unutulmaz bir tabloyla göz göze geldi,” cümlesiyle ilgili tamamlanmamış hedefleriyle bağlamayı da denedi. Yirmi iki yaşında şöyle yazıyordu: “Güzel bir günde, unutulmaz bir tabloyla göz göze geldi. Çocuk niye kendi odasına kapatılmış, yalnız başına uyuyor? Başkalarına duyduğu özlemi pekiştirmek için mi?” Ya da yirmi üç yaşındayken aklına aniden bir fikir geldiğinde: “Kendisini gençliğin parlak giysileri içinde bulan birinin saniyeleri ve dakikaları sayması gibi! Ve zamanın o sıralarda ölesiye yavaş geçmesi gibi. Sıkıntıdan saate bakıp durmak gibi!” Sonra aklına çekici sözler geliyor: “Zamanın geçtiğinin farkına varmadı.” Yoksa bu, unutulmaz tabloya bir giriş mi? “Güzel bir günde, unutulmaz bir tablo onu yıktı. Zamanın geçtiğinin farkına varmamıştı.” Ama Singer’in yazarlığı, boş ve sayısız gri tonuna sahip gökyüzü hayalleri kurmasıyla son buldu; otuz bir yaşında, işe yaramaz biri olmasına karşın dudaklarında mutlu bir gülümsemeyle bir divanda yatarken. Böyle bakıldığında onda bir gelişme olduğu söylenebilir, Singer’in yazarlığı ya da gizli kararı kendi kendine bitmişti. Ama aynı zamanda eklemek gerekir ki (ve burada eklenende genç Singer tablosu en açık biçimiyle ortaya çıkar), yirmi bir yaşındayken de bunu bir hobi olarak hafife aldığı; yaşamının önemli bir parçası değil de yalnızca bir oyalanma olarak, yaşamındaki başka oyalanmalarla aynı düzlemde gördüğü; tembellik anlarında içinde nefis hayaller doğurduğu için hoşlandığı bir şey olarak düşündüğü dönemler olmuştu, ama öte yandan otuz yaşını geçmişken bile yazıya aktarmadığı için umutsuzluk gözyaşları döktüğü, bunu böylesine hafife aldığı için kendisine kızdığı da olmuştu. Kulağa biraz havalı gelse de, böyle umutsuzluk anlarında bunu

safça gizli kararı olarak adlandırmakta duraksamıyordu. Bu yüzden hedefsiz bir genç adam yaşamından biraz geç de olsa vazgeçip kütüphaneci olmak için bir eğitime başlaması oldukça rahatlatıcıydı. Böylece yazar olduğunu düşündüğü gençlik hayali sona ermişti.

Üç yıl sonra kütüphaneci eğitimini tamamladı. Şurada burada pek çok işe başvurdu ve ona teklif edilenlerden aklına ilk yatanı kabul etti. Bu Notodden Kütüphanesi'ndeydi. Böylece 1983 Temmuz'unun son günü, Güney Treni'yle* Hjuksebø'ye gitmek, oradan Notodden'e giden trene binmek için Vestbane İstasyonu'nda bekliyordu. Otuz dört yaşındaydı, yeni bir yaşama başlayacaktı. Hiçbir üzüntüsü ya da hayal kırıklığı yoktu çünkü neyse oydu; ama öte yandan böyle olduğu için, yeni bir yaşama başlayacağı için özel bir sevinç de duymuyordu. Aslında trene binince hafiflemişti, her şeye karşın işler şimdilik yolunda gittiği için rahatlamıştı. Şimdi Notodden'e gidecekti, daha önce hiç görmemiş olsa bile Notodden'de kimsenin tanımadığı, rutinleri olan bir adam olarak yaşayacağına seviniyordu.

Oslo deniz kıyısındadır. Vestbane İstasyonu da Oslo Limanı yakınında, Oslo ve liman neredeyse yüz elli kilometre uzunluğunda daracık bir fiyordun dibinde olsa bile Güney Treni'ne binmek için orada duran biri havayı içine çektiğinde burnuna deniz kokusu gelir. Güney Treni yine deniz kıyısında, Oslo'dan kuş uçuşu yaklaşık üç yüz kilometre uzakta, Skagerrak'ın** genişlediği yere bakan Kristiansand'a gider; karşıda Danimarka ve beklentiler uyandıran Avrupa kıtası vardır. Ama Güney Treni'nin güzergâhı kıyı boyunca devam etmez, yalnızca Oslo'nun kırk kilometre güneyindeki

* *Sørlandsbanen*: Oslo ile Stavanger arasındaki 545 km'lik demiryolu hattı. –e.n.

** Norveç, İsveç ve Danimarka arasındaki geniş boğazın adı. –e.n.

Drammen'e kadar kıyıyı izler, sonra içkilere kıvrılır, Hoksund'e kadar Drammen Irmağı'nı izler, ardından Kongsberg yönünde dağlık ve ormanlık bölgeye girer, pek çok insana orman devlerini hayal ettiren sık ormanlarıyla Telemark eyaleti yönünde devam eder. Bu sık ormanlıkta, orman devlerini akla düşüren Telemark'ta ilk durak Hjuksebø'dür ve Singer işte burada inmeyi planlıyordu. Tren buradan Batı Telemark yönünde Gvarv ve Bø gibi kasabalara gider. Güney Treni güya güney yönünde ilerler ama gerçekte Norveç'in içlerine, Telemark'ın derinlerine, tüm halk masallarının, şarkılarının ve efsanelerinin, Hardanger kemanının ve batıl inançların doğduğu yer olduğu söylenen en gerçek Norveç'in derinlerine dalar. Bø'ye gelince tren güneye, Lunde'ye döner; burası da hâlâ Telemark olmasına karşın bütün çekiciliğini yitirmiştir, Neslandsvatn gibi yoksul ve kasvetlidir; ardından karanın içlerine doğru sıkıcı yol sürer. Neslandsvatn'da demiryolu deniz kıyısına az çok paralel uzanır ama hâlen içeriden ilerler, Doğu Agder eyaletinin Gjerstad, Vegårdshei, Nelaug, Helidalsmo, Herefoss, Oggevatn ve Vatnstraum gibi içine kapanık kasabalarından geçer. Neslandsvatn ve Nelaug'dan sonra Güney Norveç'in Kragerø ve Arendal gibi sahil kasabalarına uzanan küçük demiryolları döşenmiştir ve Gjerstad İstasyonu'nda trenleri, NSB'nin (Norveç Devlet Demiryolları) mavi otobüsleri bekler, hemen kalkıp bu karasal iklimden küçük ve güzel sahil kasabası Risør'e götürecekleri yolcuları avlar.

O sıralar küçük demiryollarında tren seferleri geçici olarak durdurulmuştu. Tren hemen kalkıp güneye, kıyıya gidecek mavi NSB otobüslerinin beklediği Nelaug İstasyonu'nda kısa bir duraklamadan sonra hep birbirine benzeyen yerlerden geçerek iç kesimde yoluna devam eder, sık çam ormanlarından geçerken arada sırada vagonların iki

yanındaki pencerelere çam dalları çarpar; güzergâh bir tün-
nel kadar karanlıktır ve ayrıca bu yolda sayısız tünel vardır.
Tünelden, gerçek tünelden çıkınca aşağıda bir vadinin, ır-
mağın ya da güneşin parlamasına karşın gri-mavi, ıslak dağ
yamaçları çıkar insanın karşısına. Ama demiryolu bir şekil-
de hiç fark edilmeksizin deniz yönünde döşenmiştir; olan
bitenden bihaber yolcular Omdal, Grovane, Vennesla gibi
sıkıcı istasyon adlarını okurken beş buçuk saat sonra trenin
lokomotifi aniden düz sokakları, büyük kilisesi, otelleri, en-
düstri tesisleri, pazarı ve Skagerrak'a bakan limanıyla süslü
püslü Kristiansand'ın istasyonuna sevinçli bir buzağı gibi
girer. Tren yolculuğunun tümünü tamamlayanlara Nor-
veç'in en ücra, ıssız, kasvetli yerlerinden geçen bu yolculuk
biraz gizemli ve oldukça amaçsız görünüyor olmalı. Singer
bir saat yirmi dakika sonra Hjuksebø'de inecekti gerçi ama
bu yolculuktan beklentileri büyüktü, özellikle de yolculu-
ğun hedefi yeni evi olduğu için.

Singer trenin kalkmasına daha epey vakit varken geldi,
trenin sigara içilen vagonlarından birinde ayırttığı pencere
kenarı koltuğunu buldu. Güney Treni'yle yolculuk yap-
caktı. Yumurta sarısı, uzun, zarif bir trendi bu. İçerisi bü-
yüktü, geniş bir koridorun iki yanında ikili koltuklar sıralan-
mıştı. Koltuklar çok rahattı, kolçağın yanındaki bir düğme
yardımıyla insan arkılığı istediği gibi ayarlayarak uzanabilir
ya da dimdik oturabilirdi. Önündeki koltuğun sırtında ga-
zetelerin, dergilerin, meyvelerin, içeceklerin ya da evden
getirilmiş yemeklerin konabileceği bir file vardı. Kolçağa
paralel katlanabilir bir tepsi vardı; açıp önüne yerleştirebi-
lir, hostes küçük arabasıyla geldiğinde ondan kahve, içecek,
çikolata ya da sandviç alabilirdi. Ama Singer'in böyle yap-
maya niyeti yoktu çünkü trende yemekli vagon olduğunu
görmüştü. Yıllardır, hatta bütün yetişkin yaşamı boyunca

tutumlu yaşamış, katılmak zorunda kaldığı iş hayatında emeğiyle, zorlukla kazandığı paraları har vurup harman savurmayı sevmemiş, kazandıklarının uzun süre, çok uzun süre dayanmasını istediği için her kuruşun hesabını tutmak neredeyse kanına işlemişti ama Güney Treni'nde idi ve Güney Treni'nde yemekli vagon vardı, dolayısıyla Drammen'i geçer geçmez trenin yemekli vagonunda bir sandviç yiyip kahve içmeye karar verdi.

Bu yüzden Oslo'dan Drammen'e kadar rahatça arkasına yaslanıp gazetesini ve *Samtiden* dergisinin son sayısını okudu. Drammen'i geçer geçmez yerinden kalktı, tutuna tutuna kompartımanın önündeki bagaj bölümüne gitti, bavulunun yerinde durup durmadığına baktı, ardından geri dönüp yemekli vagona yürüdü. Oraya ulaştığında içeri girdi. Masaların üzerine beyaz örtüler serilmişti. Her masada bulunan vazoların içinde çiçekler vardı, yapay olmalarına karşın Singer'e şık ve davetkâr göründüler. Ayrıca her masada temiz bir kül tablası duruyordu. Yemekli vagonun iki garsonu beyaz garson gömlekleri, siyah pantolonları, cıllı ayakkabılarıyla, bir kollarına astıkları beyaz örtüleriyle dimdik halde, masalardan gelecek en küçük bir işaretle konukların isteklerini yerine getirmeye hazır bekliyorlardı. İçeride oturan pek fazla insan yoktu, masalardan yalnızca ikisi doluydu; bunun nedeni Kristiansand'a kadar gidecek yolcuların (ki çoğu öyleydi) yolculuğun daha sonrasında yemekli vagona gelecek olması, muhtemelen Herrefoss yakınlarında burası tıklım tıklım dolar, diye düşündü Singer. Boş bir masaya oturur oturmaz garsonlardan biri hızla yanına geldi. Singer köfteli sandviç ve bir kahve siparişi verdi.

Tren, Drammen Irmağı boyunca ilerliyordu. Pırıl pırıl bir yaz günüydü. Öğle saatleriydi. Irmak maviydi. Kıvrımlı

yolda yerleşim seyrek. Drammen Irmağı boyunca her birinin kendi istasyonu ve fabrikası olan bir dizi küçük kasaba varmış gibi görünüyordu. Tren Hokksund'e gelince beş dakikadan fazla bekledi. Belki de bunun nedeni, Hokksund'ün görkemli istasyon binasının gülünç görünmemesi için biraz uzun bir bekleme gerektirmesiydi, ama en azından Singer'in gözünde Hokksund İstasyon Binası kesinlikle gülünç değildi. Hokksund'den sonra manzara bir anda değişti. Garson sandviç ve gümüş bir demlikte kahveyle geldi. Singer bu gümüş demliği görünce, yalnızca bir fincan kahve istemişken ona bir demlik kahve geldiği için içinde uyanan küçük öfkeyi bastırdı. Bu öfkeyi Oslo'daki lokantalardan da tanıyordu ama beyaz masaya yerleştirilen parlak gümüş demlik bütün kızgınlığını ortadan kaldırdı; tren Norveç ormanlarının, yamaçlarının, sık ağaçların arasındaki sulak ve sessiz otlaklarının, ot askılarıyla çiftliklerin ve dağ manzaralarının arasından ilerlerken hafif yemeğini keyifle yedi. Çoğunlukla ormanlar, çam ormanları vardı. Kendisini trenin ritmine, pencereden görünen oldukça tekdüze, kapalı, ağır manzaraya bıraktı, karasal iklimle özgü duygulara kapıldı. Bu yüzden aniden hiçbir geçiş olmadan bir kente gelmek içinde tuhaf bir duygu uyandırdı. Tren kentin çevresinden dolaşırken bir kilise, köpüklü şelalesiyle gürül gürül akan bir ırmağın iki yakasında tarihî ahşap yapılar, sokaklar, modern iş yerleri gördü; sonra Kongsberg İstasyonu'nda durdular. Ardından yine aynı ormanlar, açıklıklar, ağır granit kayalar, dik yamaçlar, vadiler, böğürtlen çalıları, aralarda kütük yığınlarıyla tek tük çiftlik manzaraları... Singer oturduğu yerde yolculuğun tadını çıkarıyordu; köfteli sandviçini yedi, gümüş demlikten doldurduğu kahvesini içti, sonra hoparlörden Hjuksebø İstasyonu için anons yapıldı. Garsona hesabı çoktan ödemiş olan Singer kalktı,

koridoru geçip yerine döndü, bavulunu aldı, tren durunca Hjukseb İstasyonu'nda indi.

Çok az yolcu inmişti ve inenlerin çoğu onları karşıla-maya gelen arabalara bindi. Güney Treni biraz daha bekledikten sonra ağır ağır hareket edip Kristiansand'a doğru rahat yolculuğunu srdrmekzere bir virajı döndüğünde peronda yalnızcaz yolcu kalmıştı. Telemark'ın içlerinde, Hjukseb İstasyonu'ndaz yalnız yolcu. Yolculardan biri istasyon görevlisine Notodden trenine nereden bineceklerini sordu. İstasyon görevlisi ağır bir Doğu Norveç aksanıylaznc peronda olduğunu söyleyip işaret etti. Binecekleri tren orada duruyordu. Biraz kenarda kalmıştı, uzun bir barakanın arkasına gizlenmişti neredeyse, görmek zordu. Singer veteki iki yolcu oraya gittiler. Bu eski, yıpranmış lokomotifle ve sert, ahşap oturma yerleriyle kırık dökük bir trendi, ama sigara içenler ve içmeyenler için iki blm vardı. Singer bavulunu sürükleyerek sigara içenler blmne gidip kendisine bir yer buldu.

Tarifeye göre kırık dökük trenin yola çıkmasına on beş dakika vardı, istasyon görevlisi ayrıca on dakika gecikme olacağını bildirdi çünkü Kristiansand'dan gelmesini bekledikleri Güney Treni gecikmişti. Bu yüzden Singer dışarı çıktı, peronda ileri geri yürürken Hjukseb'ye baktı. İstasyon biraz yükseğe kurulduğundan aşağıdaki kasaba ve Heddal Gölü tüm aıklığıylannde uzanıyordu. Yaz kokuları. Gr, yeşil imen kaplı topraklar ve huş ağaçlı yamaçlar. Her yanda, tüm düzlüklerde, tüm yamaçlarda otlayan hayvanlar vardı. Yükseklere koyunlar. Aşağılarda inekler. Yemyeşil sessizliği arada sırada ineklerin uzun mleri, koyunların meeleri bozuyordu. Çiftlikler her biri kendi tepeciğinde, bakımlı ve boyalı binalarıyla masmavi gökyüzünün altında parlıyordu. Tozlu bir kasaba yolu aşağıda,

Heddal Gölü kıyısı boyunca kıvrılarak uzanıyor, mavi gölde ışıklar titreşiyordu. Ama Hjuksebø'nün yerlilerinden yalnızca arabalarla çabucak uzaklaştırılan yolcuları ve bir de üniforması, kasketi ve yeşil işaret bayrağıyla istasyon görevlisini görmüştü. Yakınlarda bir çiftlikten kulağına çekiş sesleri geliyordu. Hjuksebø İstasyonu'ndan yukarılara uzanan yamaçlar ve vadilerle birlikte çok uzaklar görünebiliyordu, iyice açıklarda Singer dağları görür gibi oldu. Ama kuzeyde, kuzeyin içlerine doğru tuhaf bir manzara vardı. Oradan duman çıkıyordu, kuşkusuz bu endüstriyel bir dumandı. Çiftçiler dünyasının içlerinde, fabrika bacalarından çıkan dumanlar. Burası Notodden'di, yani Singer'in yolculuğunun hedefiydi ve ona çok güzel görünmüştü. İç kesimlerden yükselen fabrika dumanında çekici bir yan vardı. Ben oraya gideceğim, diye düşündü. İçerilerde bir kasaba var ve yolculuğumun hedefi orası. Notodden yönüne dikti gözlerini. İlginç bir yerden yükselen fabrika dumanlarına bakarken, içinde oraya varmak için bir heyecan uyandığını hissetti.

Geciken Güney Treni güçlü, elektrikli lokomotifi ve çok sayıda modern vagonuyla nihayet Kristiansand'dan geldi. Az sayıda yolcu inip onları Notodden'e götürecek küçük trene yürüdüler; öteki yolcular çoktan yerlerini almıştı, ikisi sigara içilmeyen, biri sigara içilen bölümde oturuyordu. Yeni yolculardan biri sigara içilen bölüme gelip Singer'in karşısına oturdu. İstasyon görevlisi yeşil bayrağını kaldırdı, düdüğünü var gücüyle üfledi, yeni gelen Güney Treni ağır ağır Hjuksebø İstasyonu'ndan ayrıldı. İstasyon görevlisi bunun ardından Singer'in treninin durduğu küçük perona yürüdü, aynı işlemi yineledi, yeşil bayrağını havaya kaldırdı, düdüğünü var gücüyle üfledi ve kırık dökük Notodden treni tutuk hareketlerle yola çıktı. Heddal Gölü

yukarılarında bir istikamette ilerlerken ormanın içinde ya da tepenin arkasında değillerse aşağıdaki gölün mavi parıltılarını görebiliyorlardı arada sırada. Singer'in karşısına oturan genç bir adamdı. Singer'in yaşlarında, hatta ondan da genç olmalıydı. Şık bir yazlık takım elbise giymiş, kravat takmıştı, elinde bir evrak çantası vardı. Singer'in bavuluna baktı ve Notodden'e mi gidiyor, orada çok kalacak mı diye sordu. Bunun üzerine Singer Notodden'e taşındığını, orada kasabanın kütüphanesinde kütüphaneci olarak işe başlayacağını söylediğinde adam manidar bir şekilde başını salladı. Singer'e Notodden'i biliyor mu diye sordu, Singer bilmediğini söyledi. Notodden Kütüphanesi'ndeki işe başvurması bir rastlantıydı, işi almıştı ve şimdi oraya gidiyordu. O zaman şık giyimli genç adam güldü, ayağa kalktı, elini Singer'e uzattı.

“Adam Eyde,” dedi, “zor zamanların yöneticisiyim.”

Singer adını söyledi, Adam Eyde evrak çantasını açtı. Singer'in gözleri kocaman açıldı, çünkü evrak çantasının altı gözü vardı ve her gözde bir şampanya kadehi duruyordu. Bu kadehlerin üçü şampanya doluydu, üzerlerine plastik birer kapak kapatılmıştı. Öteki üç kadeh belli ki boştu ve üç plastik kapak evrak çantasının dibindeydi. Adam Eyde bir şampanya kadehi çıkarınca Singer kadehin pahalı camdan bir kristal olduğunu gördü. Adam Eyde kadehi Singer'e uzattı. Kendininkinin plastik kapağını açtı, Singer de kendininkini açtı. İkisi de ayaktaydı, çünkü tanışmayı bitirdikten sonra yerlerine oturacak zamanları olmamıştı.

“Şerefe,” dedi Adam Eyde. “Ben Notodden'deki Norsk Hydro'nun müdürüyüm, Oslo'daki genel merkezdeki şampanyalı bir kahvaltıdan dönüyorum. Kongsberg üzerinden mi geldiniz?” Singer başıyla onayladı. Adam Eyde biraz küçümseyen, biraz da gurur dolu bakışlarla ona baktı.

“Ben her zaman doğru yoldan giderim,” dedi. “Skien üzerinden. Sonra Nordagutu’ya giden Brattsberg treni, ardından Hjuksebø’de tren değiştirip Notodden trenine binerim. Biraz daha uzun olsa da tek doğru yol. Benim için. Notodden’de bir kütüphaneci için de öyle aslında. Notodden hakkında hiçbir şey bilmiyor musunuz gerçekten?”

“Ah, Oslo’daki bu şampanyalı kahvaltılar,” diye içini çekti. “Dört ayda bir. 31 Temmuz, 31 Ekim, 31 Ocak ve 31 Nisan. 31 Nisan dememe şaşırmış olmalısınız, çünkü takvimde 31 Nisan yok, ama Hydro’da biz yine de her 31 Nisan’da şampanyalı kahvaltı ederiz, bu başkalarının 1 Mayıs diye bildiği gün. Ama Hydro’dakiler için 31 Nisan ve yılın ikinci şampanyalı kahvaltısı. Uzaktaki ve yakındaki bütün Hydro müdürleri gelip sabah saat onda şampanya içer. Sonra da her birimiz kendi yerimize döneriz ve bizim güzel Notodden’imizin müdürü olan bendeniz, Drammen Caddesi’nden Batı Treni’ne binmek için istasyona yürürüm, Notodden’e geri dönmek için Skien’den ve Nordagutu’dan geçen trene binerim ama önce bu uzun yolculuk için evrak çantamı şampanyayla doldururum çünkü sonuçta yolumu uzatıyorum. Treni beklerken dumanı gördünüz mü?” diye ekledi. Singer başıyla onayladı.

“İyi olmuş. Çünkü yakında onu göremeyeceksiniz. Duman, Tinnfoss Demir Fabrikası’ndan çıkıyor ve onu kapatacağız. Yıl başında. O zaman Notodden’de artık duman olmayacak. Tinnfoss Demir Fabrikası aslında bizim değil ama yine de kapatıyoruz,” diyen Adam Eyde kurnaz gözlerle Singer’e baktı. “Artık işe yaramıyor. Hiçbir geleceği yok, ne demek istediğimi anlıyorsunuzdur. Şimdi gideceğiniz kasabayı size tanıtayım. Onu biz yarattık ve makul yöntemlerle de kapatacağız, benim işim aslında bu. Beklerken yapacağım iş. Neyi beklediğimi soracaksınız herhalde.

Norsk Hydro'nun genel müdürü olmayı bekliyorum. Ama önce Notodden'i yoluna koymam, eski yanlış anlaşılmalari düzeltmem gerekiyor. Sonra anlatirim bunlari."

Adam Eyde elini Singer'in boş şampanya kadehine uzattı, evrak çantasındaki yerine koydu, son dolu şampanya kadehini uzattı.

"Çok hızlı içiyorsunuz," dedi, "bana bakın, kendiminkini yudumluyorum. Şampanyanın tadı güzel. Soğuk olmadığını, ıldığını fark ettiniz herhalde. Ilık şampanya en iyisidir. Merkezde bize soğuk şampanya verilir. Dosdoğru şampanya soğutucusundan gelmiş şampanyamı içerken, Notodden'e Kongsberg değil de Skien üzerinden yapacağım yolculukta içeceğim, dilimin üzerinde gezdireceğim ılık şampanyayı düşünüp sevinirim. Bütün gerçek şampanyaseverler ılık şampanyayı tercih eder; partiden sonra, açık bir şişeden özellikle kahvaltıda içilen ılık şampanyayı. Şampanyanın soğuk servis edilmesi gerektiği yalnızca bir tevatürden ibaret."

Eski lokomotif yukarılardan inmişti, şimdi Heddal Gölü kıyısından gidiyordu, bir burnu döndükten sonra durdu. Singer pencereden baktı. Tren bir istasyonda durmuştu, oldukça büyük bir taş bina vardı, Norveç tren istasyonları genelde böyle olurdu. "NOTODDEN, Rakım: 31,2 metre" yazıyordu tabelada. Varmışlardı. Singer bagajını raftan indirirken Adam Eyde'nin yardım teklifini reddetti, kurşun gibi ağır iki bavulunu sürükleyerek trenden Notodden İstasyonu peronuna indi. Derin bir soluk aldı. Telemark'ın içlerinden tertemiz bir hava. Ve harika bir yaz günü! Ama kasaba neredeydi? Neredeyse hiç iz yoktu. Biraz ilerilerde, sağ tarafta büyük bir fabrika görebiliyordu ama hepsi buydu. Arkasını döndüğünde yamaçlarda bir dizi ev de görebiliyordu ama kasaba bu olamazdı herhalde. Tam karşısında dar ve uzun Heddal Gölü tüm güzelliğiyle parlıyordu.

Dar gölün karşı yakasında çiftlikler görebiliyordu. Adam Eyde onun düşüncelerini tahmin etmiş olmalı ki istasyonun kasabanın biraz dışında olduğunu söyledi. Kasabanın kendisi, istasyonun tam karşısındaki bir tepenin arkasında olduğu için buradan görünmüyor ve bu yüzden insanın bir Norveç kasabasında olduğunu anlaması zor, yalnızca yazılana güvenmek zorunda, diyen Adam Eyde istasyon binasında NOTODDEN yazan tabelayı gösterdi. Singer'i istasyonun dışında park etmiş bir Mercedes'e götürdü. Arabanın yanında bir şoför duruyordu. Şoför, Adam Eyde'yi görür görmez karşılamaya koştu, Singer'in ağır bavullarından birini almaya çalıştı ama Singer yardıma ihtiyacı olmadığını söyledi. Şoför bagaj kapağını açtı, Singer ağır bavullarından birini bagaja sokarken şoför hızlı bir hareketle ötekini kaldırıp yerleştirdi. Adam Eyde ve Singer arka koltuğa oturduktan sonra Adam Eyde şoföre, Singer'in Notodden'de ilk gecesi için yer ayırttığı otele sürmesini söyledi.

Mercedes, Hydro fabrika tesisleri boyunca yukarılara çıkıp dik bir sokakta keskin bir dönüş yaptığında Singer kasabayı gördü. İki yanında dükkânlarıyla düz bir cadde-den geçerlerken yanlardan caddeye açılan sokaklar görünüyordu ve buralarda yürüyen insanların karşıya geçip yollarına devam etmeleri Notodden'de ilk caddeye paralel başka caddeler de olduğunu düşündürüyordu. Telemark'ın kalbinde gerçek bir kent. Otel meydana yakındı, Mercedes girişin tam karşısında durdu. Şoför hemen dışarı çıkıp bagajdan Singer'in bavullarını çıkardığı sırada Adam Eyde, Singer otele kayıt yaptırırken burada bekleyeceğini söyledi, ardından şoför iki ağır bavulu otelin lobisine taşıdı, Singer de onun arkasından gitti. Kaydını yaptırdı, anahtarını aldı, bavullarını alıp asansöre yürüyecekti ama şoför bavulları vermek istemiyordu. Norveç taşra otellerinin kendi

bellboy'ları olmadığını söyleyen şoför bavulları asansöre taşıdı, düğmeye bastı, asansör geldiğinde iki bavulu alıp Singer'le birlikte asansöre bindi. Yalnızca ikinci kata çıkacaklardı, şoför bavulları odanın önüne, Singer kapıyı açınca da içine taşıdı. Sonra, Singer hazırlanana kadar arabada bekleyeceğini söyledi. Ama Singer hazırlanacak bir şeyi olmadığını söyledi, ardından birlikte yine lobiye indiler, oradan geçip sokağa, arka koltukta yalnız başına oturan Adam Eyde'nin onları beklediği Mercedes'e gittiler. Şoför direksiyonun başına geçti; Singer de arka koltuğa, Adam Eyde'nin yanına.

“Şimdi de eve gidiyoruz Kristiansen,” dedi Adam Eyde.

Kasaba içinde yukarı doğru yollarına devam ettiler, sağa saptılar, yeni bir pazar ya da meydanın yanında, 1930'lardan kalma görkemli ve son derece modern bir kiliseyi geçip bir villa bölgesine geldiler. Villa bölgesinin sonunda bir park, bu parkın tam ortasında göz alıcı, beyaz bir bina vardı. Bu devasa bir villaydı ya da belki ufak bir saray bile denebilirdi, özellikle de ana girişteki sütunlarla vurgulanan görkemi yüzünden. Mercedes, ana girişin hemen önünde durdu, şoför dışarı çıktı, arabanın arka kapılarını, önce Singer'in oturduğu taraftan sonra Adam Eyde'nin oturduğu taraftan açtı. Singer arabadan indi. Devasa yapının ya da saray yavrusunun solunda iki büyük tenis kortu, sağında müstemilat olması gereken ama büyüklüğü yüzünden bir villayı andıran bir yapı vardı. Adam Eyde şoföre bir şeyler söyledi, ana kapıya yöneldi, Singer de hemen arkasında onu izliyordu. Kapıyı açtı, duvarlarında harika tablolar olan büyük bir hole girdiler. Bunlar Kittelsen'in doğa manzaraları, Henrik Lund'ün portreleriydi. Adam Eyde evrak çantasını ufak bir masanın üzerine bıraktı, bir kapıyı açtı, Singer'i görkemli bir salona aldı. Tavan yüksek, içerisi genişti.

20. yüzyılın başlarından seçkin mobilyalarla döşenmişti. Duvarlar boyunca Kittelsen, Henrik Lund, Munch, Heyerdal, Cappelen ve Hertervig'in değerli tabloları arasında nefis bir ayaklı saat asker gibi duruyor, antika görkemiyle ışıklar saçıyordu. Masalarda çok değerli vazolar, saf altından ya da gümüşten süsler vardı. Bu küçük mücevherlerde şurada burada elmaslar parlıyordu. Adam Eyde böyle elmaslarla süslenmiş, gümüş bir çanı çalınca hemen yaşlı bir kadın belirdi. Adam Eyde'nin karşısında kibarca dikildi, yüzünde dostça ve meraklı bir ifade vardı.

“Evet, herhalde yemekten önce terasta bir şeyler içeriz, değil mi?” dedi Adam Eyde, Singer'e dönüp. “Cin tonik?” Singer başıyla onayladı.

“İki cin tonik Semb Hanım, masayı da iki kişi için hazırla lütfen.”

Adam Eyde terasa çıkan yolu gösterdi. Evin arkasındaydı, öndekinden de daha görkemli bir parka bakıyordu. Parkın sonunda bir uçuruma bakan sur dikkatini çekti Singer'in. Çimenler sanki parlaticı krem sürülmüş gibi ışıldıyordu; üstelik elle, keskin ve gümüş bir tırnak makasıyla kesilmiş gibiydiler. Adam Eyde dalları terasa uzanan bir salkım söğüdün gölgesindeki rahat koltukları gösterdi Singer'e. Semb Hanım iki cin tonikle geldi. Singer bardaklarda buz parçaları olduğunu görünce sevindi, Adam Eyde'nin cin toniği de ılık sevmesinden kuşkulandı. Bardaklarını tokuşturup içkilerini yudumladılar.

“Notodden,” dedi Adam Eyde, “hiç senin sandığın gibi bir yer değil. Daha önce buraya hiç gelmemiş olsan da, kasaba hakkında pek bir şey bilmiyor olsan da burası senin sandığın gibi bir yer değil. Gel göstereyim.” Ayağa kalktı, parkın ucundaki surlara yürüdü, Singer de arkasından gitti. Surlardan harika bir Notodden Hydro fabrika tesisleri ve

Heddal Gölü manzarası görünüyordu. Adam Eyde, Heddal Gölü'nün onlara bakan yakasındaki kıyıda suya uzanan oldukça yıpranmış iskeleyi gösterdi.

“Notodden bu işte,” dedi sözlerini vurgulayarak. “İngiltere gemisini görebiliyor musun? Açıklarda?” dedi Adam Eyde, görüş mesafesinin sonuna kadar uzanan Heddal Gölü'nü göstererek. “Yok mu? O zaman bugün geç kalmış olmalı. Peki, Amerika gemisini görüyor musun? İskeleye yanaşan şu güzel gemiyi. Amerika gemisi Notodden'le New York arasında düzenli seferler yaparken buradan genelde göçmenleri götürür, New York'tan zengin turistlerle geri döner. Harika bir yolculuktur, özellikle karanın içlerine doğru uzanan en son kısmı. En azından Amerika gemisini görüyorsun değil mi? Hayır mı? Hiçbir şey görmüyor musun? Notodden'in bir liman kenti olduğunu görmüyor musun? Telemark'ın içlerinde, Norveç'in en büyük liman kentlerinden birinde olduğunu görmüyor musun? Notodden bu işte. Notodden bir liman kenti. Şayet bir liman kenti değilse burada bir yanlış anlaşılma var ve benim düzeltmem gereken işte bu yanlış anlaşılma, yani anlaşmayı yapanların yetmiş yıl sonra anlayabildikleri şey: Notodden'in büyük bir yanlış anlaşılma olduğu gerçeği. Ama şimdi buraya gel,” deyip sur boyunca sola doğru biraz yürüdü, duvardan dışarı sarkıp boynunu uzattı, tekrar geri çekildi, Singer'e göz kırparak kendisi gibi dışarı uzanmasını istedi.

Singer isteneni yaptı. Dışarı uzandığında aşağıda Hydro fabrika tesisleri çıktı karşısına, böyle kafasını uzatıp baktığında üzerine geliyorlardı sanki.

“Ne görüyorsun?” diye sordu Adam Eyde.

“Hydro fabrika tesislerini,” dedi Singer. “Etkileyici bir manzara.”

“Başka bir şey görmüyor musun?”

“Hayır,” diye yanıtlayan Singer ensesinin ağrımaya başladığını hissetti, biraz da başı dönüyordu.

“Ama sol tarafa biraz daha dikkatli bak,” dedi Adam Eyde. “Kafanı iyice çevir... İşte böyle, şimdi ne görüyorsunuz?”

“Şimdi Notodden İstasyonu’nu görüyorum,” dedi Singer.

“Evet, onu görüyorsun işte,” dedi Adam Eyde, “ama İngiltere gemisini göremiyorsun. Şimdi Notodden İstasyonu’na bak!” diyen Adam Eyde, dışarı doğru oldukça rahatsız bir biçimde uzanmış Singer geri çekilmeye yeltenince onu durdurdu.

“Notodden Tren İstasyonu,” diye yineledi. “Girişinde yazan tarihi görebiliyor musun?” Singer denedi ama göremedi.

“1909 yazıyor,” dedi Adam Eyde. “İnşa edildiği tarih. Neyse, şimdi terasa geri dönelim, şansımız yaver giderse belki Semb Hanım bize yemekten önce birer cin tonik daha getirir.” Geri döndüler. Terasta yerlerine oturdular, Semb Hanım iki cin tonik daha getirdi.

“Notodden Tren İstasyonu,” dedi Adam Eyde yeniden. “Orasının bir son durak olduğunu anlamıştın değil mi? Evet, belki daha bugün oraya indiğimizde anlamıştın.” Singer başıyla onayladı.

“Ve bu doğru,” diye sözlerini sürdürdü Adam Eyde, “ama senin sandığın gibi Güney Treni’nin Hjuksebø–Notodden yan kolunun son durağı değil; çünkü bu yan kol 1917’de yapıldı. Şimdi biz 1909’dayız. Gel,” deyip ayağa kalktı yeniden. Parkın çimenlerinden surlara doğru yürüdü, Singer de hemen arkasındaydı. Bu kez bardağını da almıştı, Singer de onun gibi yaptı.

“Yeniden aşağı eğilersen orada gördüğün şey –yok, eğilmen gerekmiyor– bir son durak ama sıradağların içlerinde başlayan bir demiryolunun son durağı. Notodden-Rjukan treninin son durağı. Notodden bir liman kenti. Rjukan treni tam şu aşağıda –yok, aşağı eğilmesen de olur– 9 Ağustos 1909’da Norsk Hydro’nun ilk genel müdürü tarafından, Kral VII. Håkon hazretlerinin huzurlarında, bu kralın başa geçmesinin dördüncü yılında hizmete açıldı. Senin buradan bakınca aşağıda görebildiğin şey bir masal. Bu bir Norveç dağ masalı, Bay Kütüphaneci. Bu yüzyılın başında Oslolu bir mühendis, iyice kuzeye baktığında görebileceğin Gausta Dağı’nın tepesindeki harika şelaleleri satın aldı. Çok güzeller, değil mi? Daha geride, dağların aralarındaki şelaleleri de satın alırken bu Oslolu mühendisin tek düşündüğü şey şelalelerin gücünün ıslah edilebileceği, endüstride kullanılabileceğiydi. Yaklaşık o sıralarda Norveçli bir profesörün fizikte yaptığı bir buluş azotu bağlamayı olanaklı kıldı, böylece sentetik güherçile* yapılabilirdi. Dünyanın doğal güherçile kaynakları tükenmek üzereydi, bütün dünyada yapay güherçile elde etmek için çalışmalar yapılıyordu. İşte Norsk Hydro bu yarışın bir sonucu.”

“O Oslolu mühendisin adını söylemem gerekmiyor herhalde,” deyip bekledi Adam Eyde. Singer başını salladı.

“Yok, gerekmiyor,” dedi Singer. “Ama doğrusunu istersen ona Kristianialı mühendis demen gerekir, çünkü o zamanlar Oslo’nun adı Kristiania’ydı ve bir kentin bir döneminden söz ederken şayet kent adını değiştirdiyse sonradan verilen adı değil de kentin o dönemdeki gerçek adını söylemek iyi bir kaidedir,” diye konuşmasını sürdürdü. “Ona Kristianialı mühendis demeni önererek katkıda bulunayım. Ayrıca

* Potasyum nitrat (KNO_3). Başlıca gübre, ilaç ve barut yapımında kullanılır. –e.n.

Kristiania ‘K’yle yazılıyordu, ‘Ch’ ile değil. Ama Welhaven ve Wergeland’dan* söz ediyor olsaydın onlar ‘Ch’ ile yazılan Christiania’da yaşıyorlardı. Kristianialı mühendisin yaşadığı Kristiania ise K’yle yazılan; bu konuda sık sık yanlış yapılır,” dedi.

“Öyle mi, bak sen,” diyen Adam Eyde sözlerini sürdürmek istedi ama Singer bir kez daha sözünü keserek onu şaşırttı.

“Bunu söyledim çünkü biz kütüphanecilerin çok iyi bildiği bir sorundur,” dedi Singer. “Kitapların kaydını basıldıkları yer ve basım yılıyla tutarız. Bir kitap şimdi Oslo denilen yerde bir matbaada 1874 yılında basıldıysa ‘Chra’ olarak kaydedilir, oysa aynı matbaanın yedi yıl sonra, 1881’de bastığı kitap ‘Kra’ olarak kaydedilir, onun için geçen yüzyılda Kristiania’da basılan kitapları ararken ‘Ch’ mi ‘K’ mi olduğuna dikkat etmek gerekir,” deyip gülümsedi.

“Hmm, ilginç, çok ilginç,” dedi Adam Eyde, “bana yemekte bunları anlatmalısın kesinlikle. Ama şimdi Norveç dağ masalına geri dönelim. Norsk Hydro’ya geri dönelim,” dedi kararlı bir sesle.

“Sözü uzatmayalım,” dedi Adam Eyde, “böylece fizik profesörünün patentinden yararlanmak için Norsk Hydro kuruldu. Gausta Dağı’nın arkasındaki sıradağlarda bu devasa ısıtma sürecinden endüstride sürekli yararlanmak için yeterli gücü üretecek elektrik santralleri yapabilmek için Norsk Hydro kuruldu. Bu çığır açan bir endüstri koluydu, daha önce hiç üretilmemiş bir şey ürettiyordu: yapay güherçile. Hem de doğal güherçile kaynakları tükenmek üzereyken. Ve bu fabrika Gausta’nın doruğunun arka yamacına kurulacaktı. Ayın karanlık yüzü diyebilirim, çünkü onun kadar

* Norveç edebiyatının öncü isimlerinden Johan Sebastian Welhaven (1807-1873) ve Henrik Wergeland (1808-1845). –e.n.

ulaşılmazdı. Yalnızca bununla da kalmıyordu; öylesine dar bir vadiye yapılacaktı ki yılın büyük bir bölümünde burası güneş bile almıyordu, yılın yarısında gölgede kalıyordu ve işte tam burada Norsk Hydro büyük efsanesini yaratacaktı. Çünkü burada, bu vadinin dibinde, yalnızca burada görkemli Rjukan Şelalesi'nin göz kamaştırıcı akışından yararlanılabilirdi. Kaynaklar burada, vadinin dibinde yatıyordu; yukarıda, harika bir şelalenin gürül gürül aşağı akışının görülebildiği yukarılarda değil ama burada, aşağıda, vadinin dibinde bu şelale akışı toplanıp işe yarar bir güce, elektriğe, ilk kez düşünülmesinden seksen yıl sonra benim bile aklıma gelince başımı döndürecek ölçüde yüksek ısılara dönüştürülebilirdi. Aaah, ah,” diye içini çeken Adam Eyde hem duygulanmış hem kendi sözlerinden etkilenmiş bir ifadeyle başını salladı. Kendisini topladı, içkisini yudumladı, bardağını Singer'e doğru uzattı, Singer de kendi bardağını Adam Eyde'ye uzattı, sonra yavaşça içkisini yudumladı.

“Ama senin de adını bildiğin bu mühendis, büyük projesini, Norsk Hydro projesini gerçekleştirebilmesine yetecek kadar uluslararası sermaye toplamayı başaramadı. Norsk Hydro bunun yerine başka bir şelale, Telemark'ın başka bir yerinde, Gausta Dağı'nın bu tarafında daha küçük bir şelale satın aldı ve çok daha küçük boyutta bir deneme projesine başladı. Bu daha küçük şelale Notodden yakınındaydı. Notodden bir liman kasabasıydı, buharlı gemilerin yanaşabileceği bir iskelesi, turistler için iki oteli, bir Hristiyan öğretmen okulu ve iki tüccarı vardı. Satın alınan şelale ıslah edildi, suyu da borularla bütün ülkede hayranlık uyandıran, süper modern bir elektrik santraline taşındı. Notodden'de, Heddal Gölü kıyısında bu gücü kullanacak bir fabrika kuruldu. Burası Notodden Güherçile Fabrikası'ydı. Bir deneme fabrikası, uluslararası sermayeye bu

düşüncenin çok daha fazlasına, evet, devasa şeylere değer olduğunu göstermek için kurulmuştu. Santralin ve güherçile fabrikasının temelleri 1905'te atıldı. 1907 sonbaharında ilk deneme üretimlerine başlandı."

"Notodden, 1907..." dedi Adam Eyde, gözleri kapalı, hülyalı bir sesle. "1905'te küçük bir liman kasabasıyken 1907'de her şey değişmişti. Artık burada bir kent vardı. Fabrika ve santral yapılırken yepyeni bir kent ortaya çıkmıştı ve öyle kaldı. Buraya gel," deyip surlar boyunca bu kez de sağa doğru yürüdü. "Bak," deyip aşağıyı gösterdi. "Grønnebyen." Singer dosdoğru aşağı baktı. Orada ilginç şekilde tekdüze bir yerleşim vardı. Hemen altlarında, biraz sağda, her birinin kendi küçük bahçesi olan, birbirinin aynısı, oldukça büyük ahşap evler uzanıyordu. Sıra sıra ahşap evleri kesen birbirine dik sokaklar da birbirinin aynısıydı.

"Grønnebyen," dedi Adam Eyde, "Hydro'nun işçi evleri. 1907'de yapılmışlardı. İşte burada," diyerek dönüp işaret etti. "Buraya gelmeden hemen önce içinden geçtiğimiz villa bölgesini hatırlıyor musun? Kocaman, güzel, bembeyaz villaları? Onlar Hydro'nun üst düzey çalışanlarının evleriydi; mühendisler ve Notodden Güherçile Fabrikası'nın statü sahibi diğer çalışanları için yapılmışlardı. 1907 başlarında buradalardı. Hepsinin arasında bir inci vardı: İşte bu!" diyen Adam Eyde önlerindeki devasa yapıyı ve koskoca parkı kucaklarcasına kollarını iki yana açtı. "Hydro Genel Müdürü'nün evi. Burada, 1907'de üretime başlayan Notodden Güherçile Fabrikası'nın tepesinde. Küçük deneme fabrikası. Bu, Hydro'nun emeğiydi. Hydro işçi evleri ve üst düzey çalışanlar için yaptırılan villalar arasında, Hydro'nun çekimine kapılanların yarattığı; dükkânları, okulu, itfaiyesi, polis merkezi ve başka ne gerekiyorsa her şeyiyle bir kent ortaya çıkmıştı!"

“1907 ilginç bir yıl olmalı,” dedi Adam Eyde düşünce-
li düşünceli. Yeniden Heddal Gölü’ne ve Hydro fabrika
tesislerine dönmüştü, yanında misafiri Singer’le surlarda
duruyordu. “Daha üretim başlamadan, evet, henüz yapay
güherçile elde etmek için azot bağlamaya ilişkin yöntem
geliştirme deneyleri, üretime başlamaya yetecek ölçüde
kâr getirecek mi bilmeden önce Notodden kenti tümüyle
ortaya çıkmıştı. Kıpır kıpır kaynıyordu, her gün şanslarını
burada denemek isteyen yeni insanlar taşınıyordu. Doğu
Telemark’ta sanayileşmiş bir kırsal alan düşüncesinde gör-
kemli bir yan vardı, her yönden buraya insan ve yeni dü-
şünceler çekiyordu. Şimdi bir de liman kenti Notodden
düşüncesi çıkmıştı. Daha deneme fabrikasında üretim
başlamadan Notodden’le New York’u, Notodden’le Lond-
ra’yı bağlayacak, İngiltere gemilerinin geçebileceği büyük
bir kanalın planları yapılıyordu. Bu düşünce Norsk Hyd-
ro’dan çıkmamıştı ama elbette hemen büyük bir hevesle
sarıldılar. Hayır, bu düşünce bir bürokrata aitti. Vasdrag
müdürünün ta kendisine. Büyük buharlı gemilerin kıyı
boyunca Skien’den yukarı çıkıp göller ve ırmaklar yoluyla
Telemark’a, oradan kuzeyde Heddal Gölü’ne gelmelerinin
nasıl mümkün olacağını gösteren bir plan yapan Vasdrag
müdürüydü. Kapsamlı bir işti elbette, Skien’den devasa bir
kanal, Kuzey Denizi’ni Heddal Gölü’ne bağlayan büyük
kazı ve setler yapılmasını gerektiriyordu ama olanaklıydı.
Vasdrag müdürü bunun olanaklı olduğunu biliyordu, evet,
öylesine olanaklıydı ki kararı verecek yöneticilere sunmak
için somut bir plan yaptı. Heddal Gölü’ne gelecek buhar-
lı Amerika ve İngiltere gemisi hayalleri kuran da Vasdrag
müdürüydü. Norsk Hydro’nun projesi ruhları canlandır-
mış, kafaları çalıştırmıştı ve şimdi deneyimli bürokratlar
bile Telemark’ın iç bölgelerini açık denizlere bağlamak

istiyordu,” dedi Adam Eyde. “Şerefe,” diye ekledi hayranlıkla ve bardağını kaldırıp tokuşturmak için Singer’in bardağına uzattı, bardaklarını tokuşturdular.

“Şimdi görüyor musun İngiltere gemisini?” diye sordu. “Şurada, açıkta?” Singer biraz şaşkınlıkla Heddal Gölü açıklarına baktı, kararsız bir yüzle kafasını salladı.

“Ne, görmüyor musun? Ama Notodden İstasyonu’nu görebiliyorsun değil mi? Bak bakalım görebiliyor musun?” Singer sağ elinde bardağıyla surdan dışarı uzandı, gerçekten de aşağıda, solda Notodden İstasyonu’nu görebildiğini söyledi.

“1909. İstasyon yapılmıştı. Tinnsjø hattı açıldı. Her şey müthiş bir hızla gerçekleşiyordu. Zamanla yarıştı bu. Bütün Avrupa’da ağır sanayi, dünyanın açlığını çektiği suni gübre elde etme yöntemleri üzerine deneyler yapıyordu. Notodden Güherçile Fabrikası bir deneme fabrikasıydı, uluslararası sermayeye Norsk Hydro’nun dağlık bölgede yapay güherçile elde etme yönteminin yatırım yapmaya değer olduğunu göstermek için alelacele kurulmuştu. Ama yöntem henüz deneme aşamasındaydı. İnşaat dönemi boyunca iyileştirmek için deneyler yapıldı ve çoğunlukla hayal kırıklığıyla sonuçlandı. Ama 1907’nin ekim ayında, tren istasyonu yapımına başlanılmıştı. Bunun yatırıma değer olup olmadığını kendi gözleriyle görmek isteyen uluslararası sermaye de buradaydı. İşler iyi gitti. Daha fazla yatırım yapmak istiyorlardı. Gausta Dağı’nın arkasındaki dar ve derin vadiye yatırım yapmak. Rjukan’a yatırım yapmak. Daha yeni yıl gelmeden, Notodden projesinin başarılı olacağını ortaya çıkmasından ancak iki ay sonra yeni demiryolunu yapmak için ilk kazma toprağa indi. Rjukan’dan Notodden’e demiryolu. Burası bir demiryolu yapılan en ücra yerdi. Ama 1909’da ilk tren Notodden’den Rjukan’a yola çıktı, Kral VII. Håkon hazretleri de onur konuğuydu.

Böylece kıyı kenti Notodden bir gerçeğe dönüşmüştü. İstasyonun hemen yakınındaki demiryolu iskelesinden Rjukan'daki endüstri devlerinin ürünleri, onları daha ilerilere, büyük yabancı ülkelere taşıyacak gemilere yüklenecekti. Bütün dünyaya. Notodden'deki en önemli şey buydu. Bu demiryolu iskelesi. Saat gibi çalışan, büyük paralar getiren Notodden Güherçile Fabrikası değil. Fabrika, Norsk Hydro endüstri imparatorluğunun Telemark'ın iç bölgelerinde küçük bir projesiydi ve öyle kaldı. Şimdi bir an önce Skien bölgesindeki setleri, kazıları, büyük kanalı yapmak gerekiyordu ki Notodden'den gelecek buharlı yük gemileri yanaşabilsin. Deniz ve liman. Kaynaşan yaşam. Deniz kokusunu alabiliyor musun? Gerçekten tuzlu deniz kokusunu aldığımı hissediyorum,” diye haykırdı Adam Eyde ve Telemark içlerinde ağır yaz kokularını içine çekerken Singer'in doğrulamasını beklemeden sözlerini sürdürdü. “Ama hayır,” dedi. “Bu bir hayal ve öyle kalacak. Notodden bu tuzlu deniz kokusu üzerine kuruldu. Ah, evet, ne yazık... Ah, evet, ne yazık!” diye haykırdı yineleyerek. “Çünkü şimdi Notodden'in aleyhine şeyler olmaya başlamıştı.”

“Temmuz 1908'de hükümet, Güney Treni'nin Kongsberg'den Nesland Gölü'ne uzanan ilk bölümünün yapılmasına karar verdi. İki de yan kol yapılacaktı, biri Nesland Gölü'nden Kragerø'ye, öteki Hjuksebø'den Notodden'e. Böylece Rjukan Treni, Güney Treni'ne bağlanacaktı. Bu, başlangıçta Rjukan'la Oslo (ya da sen bu konuda çok dikkatli olduğun için K'yle yazılan Kristiania diyelim) arasında doğrudan yük taşıma anlamına geliyordu. Ama Notodden'in bir liman kenti olma düşüncesinin bir yana atılması anlamına gelmiyordu. Tersine, 1910'da yeni bir kanal yapılacaktı elbette. Telemark içlerindeki suni gübre devlerinden öylesine büyük bir üretim bekleniyordu ki hem baş-

kentle demiryolu bağlantısı kurmaya hem de Notodden'de bir liman yapmaya yeterdi.

O sıralar ülkede demiryolu bağlantıları şunlardı: Oslo-Drammen-Kongsberg —ki Nesland Gölü'ne ve daha sonra Kristiansand'a kadar uzatılacaktı. Ayrıca Kristiania'dan Skien'e bir Vestfold hattı ya da Jarlsberg hattı yapılacaktı. Yeni Güney Treni, Orta Telemark'ta Bø'ye kadar gidecekti ve şimdi Skien bölgesinin bu yeni Güney Treni'ne nasıl bağlanacağı tartışılıyordu. Bütün Telemark'ı bağlayacak iki alternatif vardı: biri Nordsjø Gölü'nün batısından, diğeri de doğusundan geçecek iki hat. Batı yakasındaki hat en kalabalık, en verimli Telemark kasabalarından geçecekti; oysa doğu hattı oldukça ıssız bölgelerden geçecekti, demiryolunun insanlara yararı çok az olacaktı çünkü zaten oralarda pek insan yaşamıyordu, ama yine de doğu yakası seçildi. Niye?

Sevgili dostum; doğu hattı seçildi çünkü Norsk Hydro öyle istiyordu. Doğru hattı Norsk Hydro'ya sıradağların arasında gizlenmiş, yılın büyük bir bölümünde güneş görmeyen Rjukan'la sahil arasında en kısa yolu sağlıyordu. Rjukan'dan, Hjuksebø yoluyla Nordagutu'ya, oradan da Nordsjø'nün doğu yakasından Skien'e ve Porsgrunn'de yeni satın alınan iskele tesislerine. Yük trenleri hiç aktarma olmadan sıra sıra Rjukan'dan sahile gidecekti. Düşünülebilecek en kestirme bağlantıydı, üstelik kuş uçmaz kervan geçmez yerlerden geçen bir hattı, evet, Norsk Hydro'nun —genelde günde üç-dört sefer yapan Güney Treni bir yana bırakılırsa— tümüyle kendisi için kullanacağı bir hat.

Elveda kanal planı. Elveda liman kenti Notodden. Hoş geldin güzel Heddal Gölü kıyısındaki kara kenti Notodden! Yetmiş yıllık bir yanlış anlaşılmaya hoş geldin. İyi akşamlar, adım Adam Eyde, Norsk Hydro'nun Notodden müdürü-

yüm ve bütün bu yıllar boyunca bizi rahatsız eden bu yanlış anlaşılmayı düzeltmeye geldim. Şimdi bana konuk ol, sanırım bardaklarımızı kafaya diksek iyi olur çünkü bana öyle geliyor ki Semb Hanım aşağıda yemeği hazırlamıştır.”

Bardaklarını kafaya diktiler, Adam Eyde çimenlerde konuğunun önüne geçip onu şık terastan görkemli saray yavrusuna, iki kişi için hazırlanmış bir masanın olduğu çalışma odasına götürdü. Nefis bir yemek yediler. Semb Hanım önce bir mantar yemeği getirdi, bunlar yılın ilk sarıkız mantarlarıydı; geçen pazar Genel Müdür Holte’nin karısının Nordmarka’da kendi elleriyle toplayıp firmanın dâhilî postasıyla gönderdiğini söyledi Semb Hanım. Hem sarıkız mantarları hem de ana yemek (Rjukan’ın dik yamaçlarından gelen tereyağı ile kızartılmış mezgıt), Eidan-ger’in açıklarındaki Norsk Hydro’ya ait Frier Fiyordu’nda bu sabah yakalanıp Herøya tesislerinden yine doğrudan doğruya firmanın dâhilî postasıyla gönderilmişti. Mezgitin içine Heddal Gölü kıyısındaki otlaklarda yetişen maydanoz doldurulmuştu, havuçlar ve taze patatesler de aynı bölgeden geliyordu. Tatlı, uçakla Glom Fiyordu’ndan gönderilen yılın ilk Norveç böğürtlenleriyle yapılmıştı. Yemeklerine, Norsk Hydro ailesinin sayısız üyesinin, dünyanın dört bir yanındaki havaalanlarının *duty-free*’lerinden aldığı seçkin şaraplar eşlik etti. Yemekten sonra gelen konyak da öyleydi; kahveyi ise Genel Müdür Holte, Borregård’ın* Brezilya’daki ağaç kesim tesislerine yaptığı ziyaret sırasında gittiği bir kahve plantasyonundan kendisi seçmişti. Adam Eyde yemek sırasında oldukça düşünceliydi, az konuşuyordu. Yine çalışma odasında, ama bu sefer –temmuz ayının son günü olduğu için elbette yanmayan– şöminenin başında,

* 1889’da Sarpsborg’da kurulmuş olan kâğıt ve kâğıt hamuru üreticisi şirket. –e.n.

yuvarlak bir masada kahveyle konyaklarını yudumlarken konuşkanlığı geri geldi ve konuğuna, aynı zamanda yeni arkadaşına heyecanla anlatmaya başladı.

“Tanrım, bu yanlış anlaşılma bizi ne kadar yordu! Sonuçta Notodden’i biz yaratmıştık ama ne yapacaktık onunla? Hiçbir işe yaramadan orada öylece duruyordu. Daha doğrusu, oradan elde edebileceğimiz tüm yararı çok daha etkili biçimde başka yerlerden de sağlayabilirdik. Ah, Notodden tam bir yanlış anlaşılma, ama Norsk Hydro’nun asla terk etmediği bir yanlış anlaşılma. Genel merkezimiz bile buradaydı. Evet, tam şimdi oturduğun yerde I.G. Farben-industrie* şefleri oturup yatırımlar konusunda anlaşmalar, yüz binlerce insanın yaşamını doğrudan etkileyecek ölçüde kapsamlı planlar yaptılar. Zaman değişiyor, her şey değişiyor ve fakat yalnızca Notodden değişmiyor çünkü o, Norsk Hydro’nun bir yanlış anlaması. Norsk Hydro asıl üretimi Herøya’ya, genel merkezini de Oslo’ya taşıdı, dünyaya açıldı. Karmøy’de gaz, Glom Fiyordu’nda elektrik üretiyor, Rjukan’dan hiç söz etmiyorum ama zaten Rjukan bir yanlış anlaşılma değil, değişen dünyanın bir parçası. Rjukan görkemli günlerini görebildi, Notodden ise yalnızca yanlış anlaşıldığını. Notodden’i asla terk etmiyoruz, kendi yanlış anlamamıza sımsıkı sarılıyoruz. Burada her şeyi kapatıyoruz ama yerine başka bir şey koymadan da değil. Bu benim görevim. Yıllar içerisinde en büyük yanlış anlamamız aklımızdan hiç çıkmadı. Unutma, daha 1917’de, Bratsberg

* 1925’te altı şirketin birleşmesiyle kurulan, Nazi Almanyası’nın kimya ve ilaç karteli olan şirket. II. Dünya Savaşı sırasında, Zyklon B gazıyla toplama kamplarında yapılan katliamlar dâhil pek çok savaş suçu işlemiştir. Kartelin yöneticileri savaş sonrası Nürnberg’de görülen duruşmalarda yargılansa da ya beraat etmiş ya da göstermelik hapis cezalarına çarptırılmıştır ve Federal Almanya’nın *Wirtschaftswunder* adı verilen kapitalist kalkınma sürecinde büyük rol oynamışlardır. –e.n.

demiryolu tamamlandığında, Notodden henüz Rjukan-Eidanger hattında sıradan bir tren istasyonuyken burayı terk edebilirdik. 1928'de ışık kemeri yöntemine geçtiğimizde Notodden'i terk edebilirdik, ama öyle mi yaptık? Hayır, o zaman ilk amonyak fabrikamızı buraya kurduk. Tamam, bunun nedeni I.G. Farben'e Haber-Bosch yönteminden* başka yöntemlerle de üretim yapılabileceğini göstermekti; patentlerinin sonsuza kadar süreceğini sanıyorlarsa yanılıyorlardı. Bu onları ikna etti ve Notodden bir kez daha uluslararası sermayeyi şaşırttı, aferin Notodden'e, ama sonra amonyak fabrikasını kapatıp o zamanlar doğal koşulların daha elverişli olduğu Rjukan'da amonyağa büyük yatırım yaptık mı? Hayır, yapmadık. Yine de Notodden'de kalmayı sürdürdük. Aslında amonyak fabrikası topyekûn dağın üzerinden Rjukan'a taşınabilirdi. Ya da Eidanger'e. Notodden'de bıraktık. Daha sonra torba fabrikasını, tüm dünyaya gönderdiğimiz bütün ürünlere torba üretecek fabrikayı buraya kurduk. Peki plastik, kâğıt torbayı bir kenara attığında ne yaptık? Elbette ürünlerimize plastik torba üretecek bir fabrika kurduk ama bunun Notodden'de kurulması şart değildi, biz yine de Notodden'e kurduk. Yalnızca bu değil, yine o sıralarda, üstüne üstlük bir de Drammen'de bir formika fabrikası satın alıp Notodden'e taşıdık. Peki merkez depomuz neredeydi? Senin gibi eğitilmiş bir kütüphaneci elbette Herøya'da der, ama öyle yapmadık. Merkez depomuz da Notodden'deydi. Böylece 1960'lı yıllara dek bu ücra yerde neredeyse bin adam ekmeğini bizden kazanıyordu. Niye, niye diye sormalı insan kendisine. Doymak bilmez kâr hırsı yüzünden olmadığı kesin, bu konuda sana güvence verebilirim. Neyse, şimdi

* Amonyak üretimi için kullanılan yapay bir azot bağlama yöntemi. —e.n.

güzel bir içki zamanı!” diye bağırdı Adam Eyde keyifli bir sesle. “Akşam oldu, hava karardı, ellerimize viskilerimizi alıp dışarı çıkalım, terasta oturalım. İçkilerimizi kendimiz dolduracağız şimdi,” deyip şık bir büfenin yanına gitti, kapağını açtığında ortaya bir bar çıktı. İki bardak aldı, içlerine viski, soda ve buz koyup birini Singer’e uzattı, birlikte terasa, ılık yaz akşamına çıktıklarında dışarısı karanlıktı. Ama Adam Eyde yerinde duramıyordu, bir kez daha Singer’i surlara götürmesi gerekiyordu. Durup Hydro fabrika tesislerine ve karanlık Heddal Gölü’ne baktılar. Fabrika aydınlatılmıştı, uğultular geliyordu.

Gündüz, ortalık aydınlıkken Singer fabrikanın uğultusunun farkına varmamıştı. Ama şimdi karanlıkta, aşağıdaki ışıklı fabrikadan bir uğultu geliyordu.

“Fabrika,” dedi Adam Eyde tuhaf, hülyalı bir sesle, “fabrikadan geri kalanlar. Bu uğultuyu iyi dinle şimdi, çünkü yakında susacak. Birkaç yıla kadar fabrikanın geri kalanını da kapatacağız ve o zaman Norsk Hydro, Notodden’den çıkmış olacak. Ama izimizi bırakacağız. Burada başka bir endüstri kolu kurmayı planlıyoruz. Bir de endüstri müzesi olacak, Norveç’in en harika endüstri müzesi; Norsk Hydro için bir anıt, evet, elektrik için, cesur ve hatta akıl almaz hayaller için bir anıt. Belki buna ‘Akıl Almaz Hayaller Müzesi’ adını verebiliriz, ne dersin? Evet, burası Notodden, yıllanmış bir tren istasyonu, açıkta demirlemiş bir İngiltere gemisi hayali, bir de kapatılmış fabrika var ve Akıl Almaz Hayaller Müzesi’nde hepsine yer var. Pekâlâ, şimdi geri dönelim çünkü eminim ki yavaşça yürüyüp terasa ulaştığımızda bardaklarımız da boşalmış olacak ve bir içkiye daha ihtiyacımız olacak.”

Dediği doğru çıktı. Teras merdivenlerine ulaşmadan Adam Eyde’nin de Singer’in de bardakları boşalmıştı. Eyde

iki bardağı aldı, iki içki daha doldurmaya gitti, bu sırada Singer Norveç'in ortasında, bu ılık yaz akşamında terasta oturdu. Eyde yeni doldurduğu içkilerle dışarı çıktı, bardaklarını tokuşturdular. Ama Adam Eyde yerinde duramıyordu, Singer'i yine çimenlerde yürümek için aşağı indirdi. Bu kez surlarda durmadılar, geldikleri yoldan geri döndüler, terasa ulaştıklarında Adam Eyde yine geri döndü, saray yavrusunun parkında yeniden yürümeye başladı, bu sırada heyecanla bir sürü şey anlatıyordu.

"Data!" dedi. "Bilgi teknolojisi! Müze! Kültür ve Sanat! Eğitim! Bilim! Notodden'in geleceği bu ve biz kente bunu sunacağız. Kesinlikle küçük şeyler değil bunlar. Modernliğin ta kendisi. Notodden bir modernlik merkezi olacak. 21. yüzyılın kenti. Bu bizim ona teşekkürümüz. Ya da veda teşekkürü. 20. yüzyıl başındaki yanlış anlaşılma ayağa kalktı, yeni zamanların sesleri yankılanıyor. Henüz alçak sesler bunlar ama yine de buralarda, tıpkı eski günlerde olduğu gibi sesler duyulacak! Moda!" dedi. "Buraya ünlü moda markalarını getirmeliyiz. Gençlere üzerinde Hydro logosu olan giysiler dikebilirler. Notodden bir moda merkezi olabilir. Norsk Hydro'nun bağlantıları var, bunu başarabiliriz. Kuzey'in Paris'i. Kuzey'in moda merkezi. Cesur düşünmek ve dünya çapında bir şirketin iyi niyetinden yararlanmak önemli, o zaman başarabiliriz. Ne diyorsun buna? Burada bir Ulusal Kütüphane ister misin? İstiyorsan söylemen yeter. İstemiyor musun, hayır mı? Pekâlâ, o zaman Mo i Rana kasabasına kurulabilir, o kuzeylilerin hoşuna gider. Ama seksen yıllık Norsk Hydro'nun yanında kapatılmış bir kömür işletmesi nedir ki? Hayır, Notodden'in bir ulusal kütüphanesi olacak. Buna Notodden Ulusal Kütüphanesi diyeceğiz, bu isim kulağa hoş geliyor. Ne? Olmaz mı? Pekâlâ."

Adam Eyde devasa yönetici villasının önündeki çimenlerde ileri geri yürüyordu, Singer de yanında. Singer bir

sigara içti. Sigaranın yanan ucu karanlıkta, ılık akşamda parlıyordu. Tüm bunlar 1983 yılında oluyordu. Yöneticilerin kendileri sigarayı çoktan bıraksalar bile sigara dumanına ses çıkarmadıkları zamanlardı, Singer'e, bir Hydro yöneticisinin yanında ve mülkünde olmasına karşın izin istemeden bir sigara yakmak, hatta içeride sigara içmek dahi doğal geliyordu; yemekte de sigara içmişti ama zaten orada tabağının yanına som gümüşten bir kül tablası konulmuştu. Şimdi Adam Eyde'nin yanında yürürken sigarasını içiyordu, öteki elinde de bir viski bardağı vardı. Hemen hemen aynı hızda içiyorlardı, aynı anda bardaklarını boşalttıklarında teras merdivenine ve aydınlatılmış devasa yönetici villasına yalnızca birkaç metre kalmıştı.

“Bir içki daha içsek iyi olacak,” dedi Adam Eyde, “ama içeride oturalım.” Yeniden çalışma odasındaki şöminenin karşısına oturdular. Elllerinde yeni doldurulmuş sodalı, bol buzlu viski bardakları vardı.

“Birkaç yıl sonra buradan ayrılabilirim,” dedi Adam Eyde. “O zamana yeni Notodden yaratılmış olacak ve ben de gidebilirim. Nereye mi gideceğim? Elbette genel merkeze. Tamam, geri dönmem şart değil belki; pekâlâ başka bir şirkete, özellikle de yabancı bir şirkete girebilirim. Ama kafama Norsk Hydro'nun genel müdürü olmayı koydum bir kere. Norsk Hydro'yu yeni yüzyıla taşıyan ben olacağım. O zaman daha ellili yaşlarımda, yaşamımın zirvesinde olacağım. Genç de değil yaşlı da; yaşamın tam ortasında, güçlü. İnanmıyor musun? Of, inanıyormuş gibi yapma, yalnızca ben öyle dedim diye niye inanasın ki? Ama bekle ve gör. Norsk Hydro'nun 2000 yılında kıvılcımlar saçan bir şefi yoksa o zaman o ben değilimdir. Bu kadar basit,” dedi Adam Eyde hafif bir gülümsemeyle. Sonra uzun, kocaman bir yudumda bardağını bitirdi.

“Bir tane daha?” diye sordu. “Çok kitap okumuş olmalısın. İlginç bir işin var. Burada otur ve oku. Ben de sık sık yaparım bunu. Tamam, düşününce o kadar da sık değil, en azından senin okuduğun türden kitaplar değil. Ama arada sırada oturup kitap okuduğumda bir an durup ne yaptığıma bakarım ve düşünürüm: Vay canına, oturmuş kitap mı okuyorsun, uğraşacak başka işin yok mu senin! Ah, yalnızca dinlenmek için oturup kitap okumaktan hiç söz etmiyorum, polisiye kitaplar bana göre değil, daha fazlası olmalı. Ama bu bile yeterli değil. Hayat çok kısa. Çok heyecanlı. Sonuçta her şey orada olup bitiyor. Ama kitaplara ihtiyacımız var. Özellikle de felsefeye. Biliyor musun, her şirket yöneticisi izinden gidecek bir filozof arar kendisine. Genel Müdür Holte bir ahlak felsefecisi arıyor. Asıl istediği bu ama iktisatçı ya da hukukçu biri olacak herhalde. Ben de iktisatçıyım ama felsefeyle ilgileniyorum. Bunda bir tuhaflık var mı? Bizim işimiz felsefeyle ilgili, büyük filozoflar dışında hiç kimse felsefeye bizden daha yakın değil. Bu yüzden Genel Müdür Holte, aslında izinden gideceği bir filozofu olmasını isterdi. İnsanın kendisine izinden gideceği birini araması yaşamını ve işini özetliyor aslında. O zaman da felsefe çıkıyor karşısına. En azından yirmi yıl Norsk Hydro’yu yönetmişse. Halefini seçmek için arkasına bakan bir Norsk Hydro genel müdürü aslında geleceğe bakıyordur, öyle değil mi? Böyle geriye baktığında, ileriye ve kendisini görüyor sonuçta, gerçekte ne olduğunu... Şimdi anlıyor ki felsefenin işaretinin altında yaşamış, bu konuda teorik olarak kendisini geliştirme fırsatı bulamamış olsa da gündelik işlerinde felsefeyi yaşamış, hem de sonuna dek. Genel Müdür Holte halefinin bir ahlak felsefecisi olmasını gerçekten isterdi, bu onun hakkında çok şey anlatıyor. Ama bizden birini seçecek herhalde, öbür türlü oyunun kuralla-

rını bozmuş olurdu. Er ya da geç birinin oyunun kurallarını bozması, gerçek halefi işaret etmesi gerekiyor. Belki bu ben olurum. Belki Norsk Hydro genel müdürlüğüne halefim olarak bir filozof seçerim. Bu da yaklaşık 2010 yıllarına denk düşer herhalde. Ama bir ahlak felsefecisi olmaz. Genel Müdür Holte büyük uluslararası şirketlerin yönetici olarak ahlak felsefecilerine ihtiyacı olduğunu düşünürken yanılıyor, sorun bu kadar basit değil. Yeterince temelden ele almıyor. Ben halefim olarak temel soruları soracak bir filozof isterim. Temel felsefeci. Bir dil felsefecisi. Ludwig sonunda evine dönüyor. Wittgenstein, bilirsin, her şeyin en büyüğüne geri dönen bir Wittgenstein. Peki her şeyin en büyüğü nedir? Büyük şirketleri yönetmek. Başka hiçbir şey insanın göğsünü bundan daha çok kabartmaz, idrakini ağzı açık bırakmaz; söz bulamaz duruma getirmez. Sırrı nerede yatıyor? Bunda. İşletme diyoruz buna dostum. Büyük bir işletmeyi yönetmek diyoruz, dil şimdiden orada, sanki kendisini şimdi bulmuş. Yapılacak tek şey bunu incelemek. Sırrı nerede yatıyor? 2010 yılında Norsk Hydro genel müdürlüğü yapan temel felsefeci bunu bulup çıkarabilir, bize gösterebilir. Neyle uğraşıyoruz biz? Finansal hesaplar. Bütçeler. Organizasyonda kısıntılara gitmek. Harcamaları azaltmak. Yeni yatırım alanları. Yeniden örgütlenme. Şirketleri birleştirme. Tüm bunları birbirine bağlayan ne? Kâr mı? Elbette öyle, elbette öyle. Ama niye sürekli daha fazla kâr etmek zorundayız? Hayır, o kadar iyi kazanıyoruz ki bu bize yeter, diyemez miyiz? Kendi başımıza biraz dinlenip olan biteni izlerken çarkları kendi haline bırakamaz mıyız? Boş ver, Notodden'deki amonyak fabrikasını düşünme hiç, Herøya'da işlerimiz çok iyi gidiyor nasılsa, boş ver. Niye böyle yapmıyoruz? Davranışlarımızı tanımlayan yasalar neler? Sanırım nerede aranacağını biliyorum, sanırım te-

mel felsefecimize rehberlik edebilirdim. Yerçekimi yasasında, bizi aşağı çeken ve ileri iten yasada araması gerekirdi. Basit ve oldukça kötüye kullanılan bir sözcükle ilgili bu. ‘Ucuz’ sözcüğü. Ucuz kavramı bize uygarlığımızı daha iyi anlamamıza yarayacak yasayı veriyor. Gerçeğin ikili sütunundan biri. Ucuz. Yeterince ucuz. Evet, çözüm ‘yeterince ucuz’ ifadesinde. Filozofların, büyük sorularının yanıtlarının yıldızlar gibi parladığı felsefe gökyüzüne dalmak için kullanacakları anahtar söz: yeterince ucuz. Tanığı olduğumuz göz kamaştırıcı dünyanın böyle olmasını, tümüyle başka olmasını ya da hiç mi hiç başka olmamasını sağlayan bu söz. Bu gece Heddal Gölü üzerindeki gökte zeplinlerin uçmamasının nedeni. New York gökdelenlerini gördün mü? Görmedin mi? Öyleyse görülmeye değer bir şeyin var. Yerkürenin en görkemli manzarası. Peki ama bu etkileyici manzaranın altında yatan gerçek ne? Olağan sebeplerle çok yüksek olan arsa fiyatları yüzünden binaların yüksek olması gerekiyordu. Yeterince ucuzdu, şimdiki manzara yeterince ucuza geliyordu. Gözünün önüne getiremiyor musun? Ah, bekle,” deyip hızla ayağa kalktı. Çevresine baktı, bir şey arıyordu, sonunda aradığını buldu. Beyaz bir kâğıtla yeniden yerine oturdu.

“New York fotoğraflarını gözünün önüne getiremiyor musun,” dedi, “fotoğrafın altında yazanı göremiyor musun: yeterince ucuz. Ama bu, sütunlardan yalnızca biri. Bir başka sütun daha var, bu iki sütun birlikte bir formül oluşturuyorlar ve New York’un etkileyici silüetinin fotoğrafının altında da bu yazıyor.” Adam Eyde çok gizemli bir tavırla beyaz kâğıda bir şeyler yazarken yazdıklarını bir eliyle Singer’den gizliyordu. Yazmayı bitirdiğinde kâğıdı Singer’e uzattı.

“(YETERİNCE) UCUZ ve (YALNIZCA) ŞANS” yazıyordu kâğıtta.

“Bunu gerçekleştirmek biraz zor oldu. Ucuz ve şans eseri, evet, ama kaybolan bir şey var. ‘Yeterince ucuz ve yalnızca şans’ da yazabilirdim, ama bundan biraz daha fazlası. Şimdi böyle, böyle de kalacak. New York. Yalnızca şans. Arsa fiyatlarının tırmandığı bir yer olması, yüksek binaların yapılmasının temeli oldu. Şayet Manhattan’daki temel koşullar farklı olsaydı o zaman New York bugün nasıl görünürdü? Temel kendisinde buna izin verse bile arsa fiyatlarının fırladığı bir dönemde gökdelen yapacak teknolojinin olmadığını bir düşün. O zaman New York bugün nasıl görünürdü? Hayır, gerçeğin göklerini, filozofun vâdedilmiş topraklarını koruyan ikinci sütun bu,” dedi Adam Eyde. “Ah, özür dilerim,” diye ekledi, “konuşup dururken bardağının boşaldığını görmemişim.” Singer’in bardağını elinden aldı (Singer gerçekten de içkisini içip bitirmişti ama Adam Eyde daha içkisinin yarısını içmişti), bara gitti, bardağa soda ve viski doldurdu.

“Ucuz,” dedi Singer’e içkisini uzatıp yeniden yerine otururken. “Ucuz, yerçekimi yasası, bizim için ağır ama inanılmaz yalın; aynı zamanda bir insanın yaşamındaki müthiş itici gücünü tümüyle anlamak çok zor. Temel felsefecinin, bence bir dil felsefecisinin kavraması gereken tam olarak budur. Pek çok yeni alan tanımlanmayı bekliyor. ‘Ucuz’ tanımını ya da ‘yeterince ucuz’ tanımını incelenirse bence yaşamın ne olduğunu anlamamız için felsefi bir tanımlama sistemi ortaya çıkarılabilir; yaşamın kendisine, dinamik yaşama daha da yaklaşılr. İşin kendisinin itici gücünü oluşturan, büyük işletmeyi yaratan anahtar kavram bu sonuçta. Ama ‘(yalnızca) şans’ın karşısına konulmalı, yoksa gerçekten büyük bir felsefe olmak için fazla mekanik kalır. Şans, cesaret ve şans ilgilendiren bu önceden belirlenemez öge. ‘(Yeterince) ucuz’ kavramı belli bir noktaya kadar bir içgörü

sağlayabilir; bulutsuz gökte çakan şimşek gibi, karar anı belirmeden hemen önce kristal gibi net bir içgörüdür bu. Karar anı yalnızca şans tarafından belirlenir. Ivar Kreuger'i ele alalım, duymuş muydun onu? Kibrit tekeli elindeydi, ne yaptı? Başkalarının aklına alternatif bir ateş kaynağı, örneğin gazlı çakmak üretme düşüncesi gelsin diye fiyatları artırdı mı? Hayır, fiyatı aynı tuttu ama elli kibritlik her kibrit kutusundan dört kibrit eksiltti. Kimse kibrit kutusundaki kibritleri saymadığından dört kibrit eksiltti ve bu kadar basit bir operasyonla toplam İsveç bütçesi, yani İsveç devletinin okullar, hastaneler, yoksullara yardım, iletişim, posta, telgraf, üniversiteler, eski süper gücün* sayısız görkemli yapısının bakımı, tüm adalet sisteminin ve bütün devlet memurlarının maaşları için harcadığı paraya eşit bir kazanç elde etti. İsveç ordusundan, deniz kuvvetlerinden ve piyade birliklerinden hiç söz etmiyorum. Bütün bu parayı Kreuger kendi cebine atabilirdi ve kimse hiçbir şeyin farkına varmazdı. Yeterince ucuzdu. Yeterince ucuzdu. Ama karar anı geldiğinde Kreuger'in yoksunluğunu çektiği bir şey vardı. Karar anında şakağına bir kurşun sıktı. Çünkü şansı yoktu. Şansı olsaydı dünya bambaşka görünürdü. Nasıl görünürdü bilmiyoruz ama kesinlikle bambaşka görünürdü. Ne kadar hesap ve değerlendirme yapılsa da, öngörü ve tahminde bulunulsa da, güvenlik önlemleri alınsa da hiçbir şey önceden görülemez. Beklenmedik bir şey olacaktır her zaman ve olduğunda da şans gerekir. Şans olmazsa en güçlü finans imparatorlukları bile yıkılır. Büyük işletmeleri yöneten filozof burada devreye giriyor. Ludwig Wittgenstein evine geliyor. En güçlü sanayi devlerinin bir alanda birleşmeye gitmeleri elbette şansın öngörülemezliğini biraz olsun azaltmak için bir yöntem ama yine de epey işe yarasa bile yetmediği ortaya

* Birleşik Krallık kastediliyor. —e.n.

çıkıyor. Şansın gizemli yapıları onlardan da güçlü. Ama yönetimde filozoflar olursa, tamamen bununla uğraşan bir yönetim olduğundan çevreye yayılan korkular azaltılabilir, şanslıların üzerine çiseleyen yumuşak yağmur artırılabilir. Elbette ahlak felsefecilerinden değil temel felsefecilerden, dil felsefecilerinden, konuşmanın kullanımının temellerini araştıran ve böylelikle dile getiremediğimiz yerlerin altında yatanları araştıranlardan söz ediyorum. Filozoflarla, yani var olmanın öngörülemez ögesini, dünyanın bambaşka değil de tam şimdi olduğu gibi olmasını sağlayan o güçlü öğeyi derinden tanıyanlarla büyük işletmeler doğal bir şekilde yönetilebilir ve biz ötekiler (iktisatçılar, hukukçular, mühendisler, bilgisayar uzmanları, istatistikçiler) özel uzmanlıklarımızı bu doğal yönetimin kullanımına sunarız sessiz ve alçakgönüllü bir şekilde. Evet, evet, buna inanıyorum. Bu konseptin kendisini öne çıkaracağına eminim. 2010'da."

Adam Eyde kendisini konuşmaya kaptırmıştı, çalışma odasında heyecanla ileri geri yürüyordu. Bir anda bardağında viski kalmadığının farkına vardı. İleri geri yürürken sağ elinde tuttuğu bardağın boşaldığını görüp durdu.

"Şimdi bir içki zamanı," deyip tam o sırada son yudumunu alan Singer'e baktı. "Bir içki," diye yineledi. "Biraz da bir şeyler atıştıralım." Bara gitti, iki viski soda daha hazırladı, bardaklardan birini Singer'e uzattı, kendi bardağını koltuğunun önüne koydu. Singer'in mutfak olduğunu tahmin ettiği bir yere gitti, kısa bir süre sonra iki tabak, iki çatal ve bir kutu konserve balık köftesiyle geri döndü. Balık köftesi kutusunu bir konserve açacağıyla açtı. Balık köftelerini doğruca kutudan yediler. Çatallarıyla balık köftelerini alıp ağızlarına atıyorlardı. Üstüne de viski içiyorlardı.

"Harika," dedi Adam Eyde, "eğlenceli bir güne nefis bir kapanış. Bu yaptıklarımız, seninle tanışmak benim için

inanılmaz güzeldi. Gerçekten öyle olduğunu itiraf etmem gerek. Ama şimdi gitsen iyi olur. Sabah erken kalkmam gerek,” deyip saatine baktı. “Kristiansen’e seni otele götürmesini söyleyeceğim.”

Singer’i odalardan geçirip hole çıkardı. Holde gözüne bir büfe çarptı, gidip bir çekmecesini açtı. Birtakım kâğıtlar çıkardı.

“Bir dakika bekle,” deyip gözden kayboldu. Bir süre sonra iki elinde birer deste kâğıtla geri döndü, birini çekmeceye geri koydu, ötekini bir zarfa yerleştirip Singer’e uzattı.

“Al bunları,” dedi. “Bu benim sistemim. Spor toto oynamak için. Belki felsefeyle bir ilgisi yok ama olasılık hesapları. Maç sonuçlarını tahmin etmek bir tür beceri ve benim olasılık hesaplamadaki az buçuk bilgim burada işe yarıyor. Yurt dışındayken, örneğin Lozan’dayken iş arkadaşlarım ve tanıdıklarım golf sahasına gittiklerinde, ben otel odamda oturup bununla uğraşırım. Golfe dayanamıyorum; bu benim gibi yüksek amaçları olan biri için bir dezavantaj elbette, ama o golf sopalarını yüklenip top peşinde çayırdaki dolaşma heveslisi olmadan Norsk Hydro genel müdürü olmayacaksam da bu umurumda değil. Şimdi, evet, bu benim sistemim, sana bir kopyasını verdim. Kullanırsan zengin olabilirsin. Büyük olanı belki senin cüzdanına göre değil ama küçüğünden yararlan, her şey yolunda gider.” Uzun süre elinde zarfla karşısında duran Singer’e baktı. Sonra hızla arkasını dönüp kapıya yürüdü, Singer de onu izledi.

Adam Eyde kapıyı açtı, iki yanında kocaman beyaz sütunlarıyla gösterişli girişin önünde bir süre durdu, Singer de arkasındaydı. Açık kapıdan dışarı görkemli saray yavrusunun ışıkları taşıyordu. Kocaman meşe ağaçlarının altında park etmiş Mercedes’i seçebiliyorlardı. Kapı açılıp ışıklar dışarı taşar taşmaz bir araba kapısının sesini duydular,

şimdi karanlık yaz gecesinde arabanın yanında Kristiansen'in silüeti belirmişti. Adam Eyde, arkasında Singer'le Mercedes'e doğru yürüdü. Kristiansen'e Singer'i otele götürmesini söyledi. İki adam vedalaşırken Kristiansen arkadaki açık kapının önünde hazır olda bekliyordu. Singer arabaya bindi, Kristiansen kapıyı kapadı, direksiyonun başına geçti, motoru çalıştırdı. Yola çıktıklarında Singer belki el sallayabilir diye arkaya baktı ama Adam Eyde çoktan dönmüş, eve doğru yürüyordu. Sessiz gecede, hem villa bölgesinde hem de merkezde sokak ışıkları yanan Notodden'in içinden geçtiler. Ortalıkta tek bir insan bile yoktu. Mercedes otelin önünde durdu, araba durur durmaz Singer, Kristiansen gelip ona kapıyı açmadan önce dışarı çıkmak için arka kapının kolunu kavradı. Ama kapıyı açamadı; otomatik kilidi vardı. Kristiansen dışarı çıktı, arabanın çevresini dolaşıp Singer'e kapıyı açtı. Singer dışarı çıktı, yolculuk için içten bir tavırla teşekkür etti, Kristiansen buna kibar bir gülümsemeyle karşılık verdi.

Ertesi gün Singer yeni iş yerine, Notodden Kütüphanesi'ne gitti. Böylece yeni yaşamına başladı. Notodden'de kasabanın belediye kütüphanesinde kütüphaneci olarak uzun yıllar kalacaktı. Ama Notodden'e geldiği ilk gün başına gelenler türünden bir şey bir daha olmayacaktı. Norsk Hydro'nun devasa yönetici villasını bir daha ziyaret etmeyecekti. Nadiren, gezintileri sırasında önünden geçerse uzaktan bakıp uzun yıllar önce oraya konuk olduğu o çok özel akşamı düşünecekti.

Adam Eyde'yi bir daha görmedi. Doğrusunu söylemek gerekirse, Notodden şehir merkezinde, sokakta yürürken birkaç kez gözüne çarptığı oldu. İlki, Adam Eyde'nin Hjuksebø İstasyonu'nda Notodden'e yola çıkmaya hazır küçük vagonun kompartımanında şaşırtıcı bir şekilde aniden

Singer'in yaşamına girip ardından kendi evinde geç saatlere kadar onunla konuştuğu geceden yaklaşık altı ay sonra olmuştu. Singer, Adam Eyde'yi o akşamdan sonra ilk kez gördüğünde şaşırmış, "Vay canına, bu o, kesinlikle o olmalı," diye düşünmüştü. Ama uzaktan gördüğü için emin olamamıştı. Sonra bir keresinde aynı kaldırımında karşılaştılar. O zaman Adam Eyde dostça selam verdi, Singer de selamına aynı dostça tavırla karşılık verdi ama ikisi de konuşmak için durmadılar, kendi yollarına devam ettiler. İzleyen yıllarda bu birkaç kez daha yinelenecek, sonra da Adam Eyde Notodden'den tamamen ayrılacaktı. Singer, şoför Kristiansen'i ya da Mercedes'i bir daha hiç görmedi, keza Semb Hanım'ı da. Ama karşılaşa bile büyük olasılıkla tanımazdı.

Ama yolda Adam Eyde'yle karşılaşmamış, geçerken selamlaşmamış olsaydı bile Hydro villasında yaşadıklarını bir düş gibi kenara atamazdı, en azından birkaç yıl sonraya dek; çünkü Adam Eyde'nin Notodden'in geleceği hakkındaki kehanetleri birer birer gerçekleşiyordu. Notodden'deki son Hydro fabrikası sadece bir yıl sonra, 1984'te kapatıldı. 1985'te Güney Treni'yle gelip Hjuksebø'de tren değiştirenler artık uzaklarda, Notodden'in olduğu yerde fabrika dumanları göremiyordu. Ve yeni Notodden, tam da Adam Eyde'nin öngördüğü gibi büyüdü. Sanat ve kültür. Bilgisayar ve bilgi teknolojileri. Eğitim ve öğretim. Hepsi doğru çıkmıştı. Belki bir tek Notodden'in kuzeyin yeni moda merkezi olması dışında, her şey birbiri ardına yerli yerine oturdu. Hydro'nun eski amonyak fabrikası bir endüstri müzesi oldu, Hydro'nun kullandığı alanlar bir endüstri parkına dönüştürüldü, buraya "Hydro Endüstri Parkı" adı verildi ve kendi alanlarında uzman, modern işletmeler birbiri ardına buraya taşındı. Hydro'nun üst düzey çalışanları için 1907'de yapılan evlerin ortasındaki Hydro

transformatör istasyonuna yerelle küreseli birleştiren, elektrik kıvılcımlarını, erken çakmış bir şimşegi andıran Telemark Teledata'nın ta kendisi yerleşti. Böyle bakıldığında Singer için arada sırada, örneğin 1987'de, Hydro'ya ait işletmeler kapandıktan üç yıl sonra, Adam Eyde'nin hızlı adımlarla Notodden şehir merkezinde bir sokakta yürüdüğünü görmek neredeyse bir avuntu oluyor; geçmişten gelen, bütün verdiği sözler yerine getirilene kadar da gelmeyi sürdürecektir bir adam gibi görünüyordu ona. Notodden'in tepesinde, Heddal Gölü'ne bakan devasa Hydro villası her zaman orada olmuş bir anıt gibi sonsuza dek kök salabilirdi.

Ama Singer 1987'den sonra Adam Eyde'yi gördüğünü hatırlayamıyor. Bundan sonra tümüyle gözden kaybolmuş olmalı. Yine de Singer onu unutmadı, Notodden'deki ilk akşam unutulmaz bir hatıraydı. Üstelik Adam Eyde ona bir armağan vermişti. Armağanı, verildiği günkü zarfında saklıyordu. Sistemi zarftan çıkarıp incelediği olurdu, bu sırada ağır ağır başını sallardı. Ama kendi şansını aramak için ne büyük ne de –ona daha çok uyan– küçük sistemi kullandı.

Hydro'nun Notodden'deki dev villasında, Adam Eyde'nin konuğu olduğunun ertesi günü uyandığında bunu hiç mi hiç düşünmüyordu; şimdiden hayalî şeylerin gerçekleştiği yere yerleştirilmişti. Kafasındaki tek düşünce bugün Notodden Kütüphanesi'nde yeni işine başlayacağıydı. Çabucak giyindi, alelacele kahvaltı edip hızlı adımlarla otele pek uzak olmayan kütüphaneye gitti. Kütüphane müdürüne ve öteki çalışanlara kendisini takdim etti. Ve sonra işe girişti. Yeni yaşamına başladı. Alüminyum mahallesi denilen yerde, yüksek konumlu bir belediye görevlisinin bodrum katında, tek odalı bir daire kiraladı, her gün değişik zamanlarda yürüyerek merkezdeki işine gitti, çünkü çalışma saatleri değişiyordu, bir tür vardiya sistemi vardı, sabah

ve öğleden sonra vardiyaları. Çok geçmeden Singer tam beklediği ve özlediği gibi kütüphane işlerinde kayboldu. Notodden'e kimsenin tanımadığı biri olarak yaşamak için gelmişti sonuçta. Tamam, kendi adını değiştirmemişti, ama şimdiye dek yaşanmış bir yaşam olarak ona yapışan otuz dört yılı gizliydi. Bu yılları arkasında bırakmıştı, onu ziyaret etmelerini istemiyordu, bu yüzden geç yaşında kütüphanecilik yüksekokulunda üç yıllık eğitimine başlamıştı, burada resmî eğitimin yanı sıra, öylesine özlemini çektiği anonim yaşam için de eğitmişti kendisini. Yeni bir yaşam, yeni bir gelecek; işte bunları istiyordu. Gözden kaybolmak ona her zaman çok cazip gelmişti. Hiç kimsenin onu tanımadığı ve hakkında hiçbir şey bilmediği, daha önce hiç görmediği bir kentte yeniden başlamak.

Singer Notodden'deki kütüphanenin günlük rutinine çok çabuk ayak uydurdu. Yaşlıca bir kadın olan kütüphane müdürü ve bir iki başka çalışan başlarda ona biraz kuşkuyla bakmıştı, çünkü görece genç bir adamdı, bu yüzden kendisini öne çıkaracağını, yapılan bütün işlere burnunu sokup bunların eski kafalılık olmasa da en azından yetersiz, biraz demode olduğunu söyleyeceğini beklemişlerdi. Ama bir süre sonra Singer'in böyle şeylerle ilgisi olmadığını, Notodden'e kütüphane dünyasında bir kariyere başlamak için değil de temel bir işi elinden geldiğince iyi ve kimseyi rahatsız etmeden yapmaya geldiğini anladılar. Üstelik herkese dostça davranıyor, hatta yanlarında olmadığına müdürle ilgili küçük şakalar yapıyor ve müdür de dâhil olmak üzere herkesin ondan hoşlandığını varsayıyordu.

Singer Notodden'de şaşırtıcı bir hızla yerini bulmuştu. Kütüphane işlerini, hem kataloglama, kayıt yapma ve başka iç işleri hem de iade kitapları teslim alma, yeni ödünç alınanları damgalama gibi dışa dönük olanları hiç sorun

çıkmadan yapıyordu. Çabucak oraya yerleşmişti, bu konumda olmak hoşuna gidiyordu; evet, bunun tadını çıkarıyordu. Rutinlerle dolu, tanımları belli görevler her zaman hoşuna gitmişti. Tümüyle rutin işlemlerdeki dikkate ve ihtimama hayrandı; o zamanlarda, yapması için bir neden olan işleri yaptığı sırada olduğundan daha fazla rotasına girmiş hissediyordu. Notodden Belediye Kütüphanesi'nde danışmanın arkasına geçtiğinde, bir duruma rutin olarak yaklaşmanın düşünce gerektirmeyen, tümüyle otomatik yanı, bunun insana kendisini neredeyse unutturması Singer'i hem şakacı hem de cana yakın yapıyordu. Kitap ödünç alanlarla neşeyle şakalaşıyordu, hazırcevaptı, evet, gerçekten de öyle espriliydi ki kitap ödünç alanlar Singer'in içinden dolup taşan, neredeyse hiç düşünmeden yaptığı espriler karşısında teslim oluyorlardı. Ya da arada sırada biri, belli bir konuda bilgi edinmek için ona akıl danıştığında ya da aradığı ama yazarını da adını da bilmese bile bilincine kazınan özel bir sahne içeren bir kitabın adını sorduğunda, Singer buna kafa yordüğünü gösteren bir tavırla kaşlarını çatıyor, uzun uzun birtakım sorular sorduktan sonra bir kitap getiriyor, bundan başkası olamayacağını söylüyordu. Dediğinin doğru olduğu ortaya çıktığında hissettiği mutluluğun bir nedeni de bütün zorluklara rağmen kitabı arayanların buldukları için duydukları sevinçti; çünkü ödünç alan kişi çok iyi hatırladığını düşündüğü sahneyi hatırlama konusunda saçmaladığını, kesinlikle öyle olmadığını ama böyle –kitapta yazdığı gibi– olduğunu şimdi anlıyordu, yine de Singer bir büyücü gibi kitabı bulup çıkarmış oluyordu.

Evet, Notodden'de günler böyle geçiyordu. İyi düzenlenmiş, yalın bir yaşam sürüyordu. Kasabayı tanımış, kendi yeni rutinlerini yaratmıştı. Her gün yemeğini yediği bir kafe buldu, işe gidip geleceği yolu buldu isteyken istediği gibi

okuyabilse bile yerel gazete *Teledølen*'e abone oldu, ayrıca arada sırada biraz değişiklik olsun diye işe gidip gelebileceği başka bir yol arayıp buldu ve sık sık sinemaya gidiyordu. Bunu özellikle kütüphanede öğleden sonra vardiyasında çalıştığında yapıyordu, çünkü o günkü işini bitirip her şeyi yerli yerine yerleştirerek ertesi günün sabah vardiyasına hazır edip kütüphaneyi kapadığında tam filmin başlama saatine yetişiyordu. Bir keresinde sinema dolu olduğu için içeri giremedi. Hakkında konuşulan bir Amerikan filmiydi, o kadar beğenilmişti ki biletler çabucak bitmişti. Bundan sonra *Teledølen*'de o akşam hangi filmin oynadığına bakma alışkanlığı edindi, böylece biletleri bitecek türden bir film olup olmadığını anlayabilirdi. O türden bir film olduğunu görürse kütüphaneden birkaç dakikalığına ayrılıp sinemaya gidiyor, önceden bilet alıyordu. Böyle yapmaya başladıktan sonra, bilet bulamadığı için sinemanın kapısından döndüğü hiç olmadı. Bu ona eşiği belki de çok yüksek tuttuğunu, filmin haddinden çok daha fazla beğenileceğini varsaydığını, aslında bu filmlerin öyle olmanın yakınından bile geçmediğini düşündürdü. Notodden Sineması'nın bilet gişesindeki kadınlar, ortada en ufak neden yokken işi emniyete almak için sık sık son gösterimin biletini önceden almasını tuhaf buluyor olmalıydı; bu yüzden arada sırada işi şansa bırakmaya karar verdi: Yalnızca herkesin konuştuğu, bütün Oslo gazetelerinde övülen, üstelik başrollerinde büyük yıldızların oynadığı filmlerin biletlerini önceden alacaktı ve bunların sayısı çok değildi. Evet, bunlar o kadar az sayıdaydı ki bir süre sonra iş saatinde son gösterime önceden bilet almak için dışarı çıkmayı tümünden bırakmıştı, ama yine de akşam programında gerçekten büyük bir film var mı diye *Teledølen*'e göz atmaya devam etti. Öyle bir film olsaydı önden bilet almaya giderdi.

Evet, Singer'in Notodden'deki yaşamı böylece şekil almaya başlamıştı. Yeniydi ama şimdiden Singer'in aradığı ve bulduğunu düşünmeye başladığı bir dokusu, kendisine özgü bir ritmi oluşuyordu. Gizlenmişti, yine de çok fazla hareket özgürlüğü vardı. Notodden'de Singer. Hava ve rüzgâr. İşine yürüyerek gidip geliyor, arada sırada hemen hemen aynı uzunluktaki öteki yolu seçiyordu. Ama boş zamanlarında çevrede çok fazla dolaşıyor, kasabanın sokakları boyunca ya da kasaba dışında, doğada, örneğin Tinnfoss Çağlayanı'nın olduğu tepede, bentlerde, kasabaya bakan kırlarda yürüyor, kimi zaman uzun ve oldukça anlamsız olsa da ucunda bir hedefi, Heddal'ın ahşap kilisesi olan düz yolda pazar gezisine çıkıyordu. Dolaştı durdu. Kütüphanecilik yüksekokulunda kentin metafiziği dedikleri şeyi dinledi. Notodden merkezindeki üç katlı beton binaların kokusunu ve tozunu tanıdı, bunları 1980'li yılların mağaza vitrinleri ve reklam afişleriyle karşılaştırdı. Bu kasabada kendi zamanını bulmuştu. Hoşuna gidiyordu. Daha ağustos ortalarında arada sırada burnuna sonbahar kokusu çarpıyor, yumuşak rüzgârda bir serinlik hissediyordu ve sonbaharı sevinçle beklediğini fark ediyordu. Heddal Gölü'nde, Tinn Irmağı'nda buzların çtırdamasını, sabahın erken saatlerindeki kırağıyı, ağaçlardan düşen yaprakları ve bunlar olurken özlediği sonbahar geldiğinde burada olacağını düşünerek Notodden kasabasında burnuna hücum eden havayı, serin sonbahar havasını, Telemark'tan gelen keskin serinliği içine dolduruyordu.

Yemeklerini genelde aynı saatte, ya öğleden sonra vardiyasına başlamadan hemen önce ya da sabah vardiyasının hemen ardından yiyordu. Bu kendiliğinden böyle olmuştu çünkü yemek yediği yer bir lokanta değil sıradan bir kafeydi ve akşam altıda kapanıyordu. Kütüphane akşam

kapandıktan sonra yemek yemek istese kendisine başka bir yer bulması gerekecekti. Ama bunu hiç yapmadı, bu kafeyi bulmuştu, her gün burada yiyordu —pazar günleri hariç, çünkü kafe pazarları kapalıydı. Her zaman yalnızdı ama her zaman aynı masaya oturmuyordu. Kendi masası diyeceği özel bir masa aramamıştı, önüne gelen ilk yere oturuyordu ve bu, öteki kafe müşterilerinin nerede oturduklarına bağlı olarak herhangi bir masa olabilirdi. Kafe nadiren dolu olduğunda elinde tepsisiyle durup çevresine bakınıyor, yalnız bir adamın ya da kadının, mümkünse bir adamın oturduğu bir masaya gidip karşı sandalye boş mu diye soruyor, eğer öyleyse buraya oturuyordu. Bir keresinde, yalnız başına oturmuş yemek yerken kütüphanedeki iş arkadaşlarından biri geldi. Gelen bir kadındı, gelip onun masasına oturdu. Yalnızca bir kahve içecekti, kahvesini içerken Singer’i cumartesi günü yemeğe davet etti. Kocasıyla birlikte oturduğu eve. Singer çekingen bir şekilde olur dedi, kadının ondan beklediği şekilde davranarak bir iş arkadaşının onu yemeğe davet etmesine minnettar kaldığı izlenimi yaratmaya çalıştı, çünkü kadın Singer’in Notodden’de henüz pek kimseyi tanımadığını ve bu yüzden onu yemeğe çağırması gerektiğini düşünmüş olmalıydı. Bunu yapmasına kesinlikle gerek yoktu. İş arkadaşıyla kocasının bir yemek verdiklerini, pek çok iş arkadaşının oraya gittiğini ve kendisinin davet edilmediğini sonradan duymuş olsa Singer kesinlikle üzülmez ya da kırılmazdı. Şayet bütün iş arkadaşları oraya gitmiş olsaydı konu biraz başka olurdu doğal olarak, ama kadın bütün iş arkadaşlarını davet etmemişti. Ev sahipleri ve Singer dışında yalnızca bir kütüphaneci daha vardı.

Öteki konukların çoğu öğretmen okulunda çalışan erkekler ve kadınlardı. Bir de kendi işini kurmak için Notodden’e yerleşmiş genç bir avukat vardı. Seramikle ilgilenen,

şimdi kendi seramik atölyesini kurmaya uygun bir yer arayan bir antikacıyla evliydi. Davetlilerin çoğu, avukatın eşinin gidip inceleyebileceği uygun yerler bulmaya çalıştılar. Bu Singer payına biraz fazla yerel bir konuydu belki, kasabayı ve dükkânları henüz o kadar iyi tanımıyordu; yine de hoşuna gitmişti, ne zaman önceden bilmediği bir yerin sözü edilse, tam olarak nerede olduğunu soruyordu. Böylece kasabayı da daha iyi, daha yerel bir biçimde tanırken, içinden şu veya bu yerin bulunduğu sokakların adlarını tekrar ediyordu. Bu adlar genellikle resmî adlar değildi, halkın ağzına öyle yerleşmişlerdi ve Singer buraya kök salmaya geldiği için bunları öğrenmek istiyordu.

Singer iş arkadaşı ve eşinin davetinden hoşlanmıştı. Böyle davetlere konuk olma konusunda iyiydi zaten, tek yapılacak şey önceden birtakım kurallar belirlemek ve bunlara göre davranmaktı. Örneğin asla bir odanın en dibinde oturmamalıydı, yoksa ayağa kalkması gerekirse öteki konuklara çok sıkıntı çıkarır; onları dizlerini yana çevirmek, yan dönmek, hatta kimi durumlarda geçebilmesi için ayağa kalkıp yana çekilmek zorunda bırakırdı. Elbette bu yalnızca yeni tanıdığı insanlar söz konusuysa geçerliydi, herkesi ya da konukların çoğunu önceden tanıdığı bir davetteyse bu o kadar da mühim bir mesele sayılmazdı. O zaman tanışıklığın rutin, kendiliğinden yapısının bir parçası olduğundan Singer'in geçebilmesi için NN'nin ya da BB'nin dizlerini kenara çekmesi ya da yan dönmesi o kadar da büyük bir problem değildi. Ama yeni tanıdığı birilerinin olduğu davetler öyle değildi. O zaman bedeni, kapladığı alan bambaşka bir şekilde fark edilirdi. Singer ayağa kalkıp sağa sola çekilmek zorunda kalan öteki konukların arasından geçmek durumunda kalırsa, başkalarının onun dış görünüşüne duydukları merak iyice belirginleşirdi.

Bu yüzden Singer böyle toplantılarda fırsat bulursa yerini özenle seçmeye çalışırdı. Fırsat bulamaz veya kendisine orası gösterildiği için ya da bir şanssızlık sonucu odanın en dibine yerleştirilirse bütün akşam boyunca kendi içinde olup bitenleri yüz ifadesine azıcık bile yansıtmaksızın orada otururdu. Evet, Singer davetlere katılmayı bilirdi, bu konu pek canını sıkmazdı, hatta cumartesi akşamı, iş arkadaşı ve eşinin daveti gibi bir davete gideceği düşüncesi onu sevindirdi bile. O akşam da gerçekten iyi geçti.

Sosyal ilişkiler açısından gelecek kesinlikle kötü görünmüyordu. Hafta sonu güzel davetler, hafta içinde müdürü de dâhil olmak üzere iş arkadaşlarıyla hoş ilişkiler. Ona en zor gelenler aslında kitap ödünç alanlardan bazılarıydı. Bir kez esprili ya da çok yardımsever bir şekilde işlerini yaptığı kütüphane müdavimlerinden kimileri yeniden geldiklerinde, onu tanıdıklarını gösterecek davranışlar gösteriyor ya da birtakım sözler sarf ediyorlardı. Bundan hoşlanmıyordu, o zaman oldukça katı davranıyordu. Kitap ödünç alanların onu tanıması değildi canını sıkan; bu güzel bir şeydi kuşkusuz, tanınmak hoşuna gidiyordu, sonuçta bunun içindi esprili ya da yardımsever olmak için gösterdiği çaba. Bu yüzden onu yeniden gördüklerinde, tanıyacak kadar dikkat etmiş olmalarına değer veriyordu. Ama hoşuna gitmeyen şey, özel bir yeteneği veya bu durumda ya çok esprili ya da her şeyi bir yana bırakıp hizmet edecek kadar hevesli olduğu yönünde bir izlenim yaratacak şekilde tanınmaktı. Çok sevdiği, rutinlerle belirlenmiş işinde onlara bir keresinde akıldan çıkmayacak espriler yapmış olsa bile bu durum, esprili bir tanıdıkları olduğunu ya da elinden geldiğince hizmet verebilmek için, Notodden Kütüphanesi'nin zengin kitap raflarında ve bodrumdaki gizli hazineleri arasında diledikleri her şeyi onlara getirebilecek, her şeyi bırakıp

yanlarına koşacak son derece yardımsever bir tanıdıkları olduğunu düşünme hakkı vermiyordu. Kütüphaneye gelenlerden biri, elinde ödünç alacağı kitaplarla masaya gelip sırdaş ve neşeli bir sesle onunla konuşurken, hazırcevaplığının onu sonradan ne kadar da eğlendirdiğini söyledikten sonra, beklenti dolu gözlerle buna vereceğı yanıtı dinlemeye hazırlanarak kendisini Singer'e bağlayabiliyordu. Bu oldukça espriler ve ardından gelen beklenti dolu bakış arasındaki bağlantı Singer'e korkunç bir yakınlaşma duygusu bahşediyordu, oysa o bunu istememişti ve böyle bir şeyin parçası olmayı yaşamı pahasına reddediyordu. Şayet birileri, yalnızca aptalca esprilerle öne çıkan bir adamın beklenti dolu bakışları hak ettiğini düşünüyorsa Singer onlara durumun böyle olmadığıyla ilgili güvence verebilirdi. Notodden kütüphanecisine bu türden davranışlar gösterenler her yaştan kadınlar da olabiliyordu. Ama böyle durumlarda Singer biraz çekingen davranabiliyordu. Esprili bir adam, aptalca şakalar şampiyonu olarak tanıdıklarını sandıkları kütüphaneci bu tür yaklaşımları yanıtsız bırakıyor; çekingen, dürüst ve mesafeli davranıyordu. Onu aşırı yardımsever, hizmet etmek için her şeyi bir yana bırakabilen bir adam olarak tanıyanlar daha kötüydü. Onlara umursamaz bir tavır takınamazdı, onlar karşısında tanıdıklarını sandıkları kişi olmayı sürdürmek zorundaydı. Özellikle iki kütüphane müdavimi Singer'in öylesine sevecen, öylesine bilgili, öylesine yardımsever olduğunu düşünüyordu ki şayet Singer kütüphanedeyse başka bir kütüphanecinin onlara hizmet vermesini reddediyorlardı. Büyük romanlar okuyan orta yaşlı bir kadın ve tarihe büyük ilgi duyan yaşlı bir adamdı bu müdavimler. Singer ikisine de yanlış hatırlamalar ve kafa karışıklıkları yüzünden daldıkları labirentlerden çıkmalarında yardımcı oluyor, ulaşmak istedikleri ama Notodden

Kütüphanesi'nde istedikleri gibi kitap seçebilecekleri bütün o raflar arasında nerede arayacaklarını bilemedikleri kitaplara götürüyordu. Singer profesyonel bir tavırla orta yaşlı kadını, aradığı kahramanların yer aldığı romanı bulmak için Somerset Maugham'ın kitaplarına baktığı M rafından kararlı bir şekilde uzaklaştırıp aslında aradığı kahramanın bulunduğu *Forsyte Saga*'nın ilk romanını almak için John Galsworthy'nin kitaplarına götürmüştü. Bu, Singer için pek de büyük bir kütüphaneci başarısı sayılmayabilirdi ama orta yaşlı kadın o kadar etkilenmiş ve minnettar kalmıştı ki sonrasında Singer'den başka hiç kimsenin yardımını istemez oldu. Yaşlı beyefendi de böyleydi, kendisinin bile olanaksız olduğunu anladığı bir durumla karşı karşıyaydı ama içinden çıkamıyordu; çünkü Bayern'in Latince adının Bavaria olduğunu bilmediğinden Hollanda'nın Güney Hindistan'daki koloni başkenti Batavia'yla karıştırmış ve böylece Bayern Krallığı'ndaki dağlar, Ludwig'in masal şatosu ve 1800'lü yılların ilk yarısında Güney Hindistan ticaret gemilerinin dünya denizlerine açılması birbirine girmişti. Singer kolay bir müdahaleyle tarihle ilgilenen yaşlı beyefendiyi Hollanda ticaret gemilerinden kurtarabilmiş, elinden tutup gerçekten aradığı yere, Bayern'in deli kralı Ludwig'in yaşam öyküsüne ulaştırabilmişti, bu da yaşlı beyefendiyi çok duygulandırmıştı. O da bundan sonra kendisine Singer'den başkasının hizmet etmesini istemiyordu. Bu durum Singer'i çok rahatsız ediyordu. Kendisine yöneltilen bu övgü dolu ilgiye maruz kalmaktan sıkılıyordu. Özellikle de iş arkadaşlarının önünde gerçekleştiği için. Onların dikkatlerinden kaçınabilmek için orta yaşlı kadın ve yaşlı beyefendiye karşı iş arkadaşlarını kendi yanına çekmekten başka yol bulamadı. İş arkadaşlarına, bu ikisinin kendisine gösterdikleri ilgiden rahatsız olduğunu

ve bundan kaçınmak istediğini açıkça belli etti. Evet, bunu göstermek için onlar geldiğinde kütüphanenin en dibinde bir kitap rafının arkasına gizleniyor, ardından onlarla bir tür saklambaç oynuyordu, son çözümü de orta yaşlı kadına ya da yaşlı beyefendiye görünmeden kitap ödünç alınan yerden çıkıp koridorun diğer ucundaki ofise girmekti. İş arkadaşları bunu eğlenceli buluyorlardı, sonunda onu uyar-maya başladılar. “Karlsen geldi,” diye fısıldıyorlardı yanına gelip, ya da “Barbro Tuven burada,” diyorlardı, böylece ofise gizlenebiliyor ya da her zaman onu bekleyen bir iş bula-bileceği bodruma iniyordu, sonuçta kütüphanenin gerçek hazineleri bodrumda gizliydi. Böylece iş arkadaşlarıyla arasındaki ilişkinin, sıradan bir adam olmasına karşın onu övülesi özelliklerle tanımlayan kütüphane müdavimleriyle arasındaki ilişkiden çok daha iyi ve rahat olduğunu gösteriyordu.

Singer Notodden’de. Kendi yaşamını kurmaya başlamış, yine de beklentiler kanında kaynaşmayı sürdürüyor. Singer için bir kütüphane katman katman tozlu kitap yığılmış bir madendi. Kütüphane bir labirentti ve kataloglama sistemi bu labirentte dolaşmanın bir yoluydu. Bunu öğrenmeyi başarmış olmak ona büyük zevk veriyordu. Tozlu kitapların her biri labirentte kendi yerinde duruyordu, kodları bilen birinin en değerli hazineleri almak için bodruma inmesi yeterliydi. Singer’in sonunda kütüphaneci olmaya karar vermesi de kitapların bekçisi olma düşüncesinin ona çeki-ci gelmesinden kaynaklanıyordu. Kendisini böyle görmek hoşuna gidiyordu. Seçtiği işle arasındaki en derin ve evet, en hoşuna giden bağlantının metaforik bir boyutu vardı bu anlamda. Kitapların bekçisi. Bu düşüncenin gerçeği andıran yanlarını kütüphanenin bodrumunda; bir yana atılmış, tozlanmış, unutulmuş kitapların durduğu yerde buluyordu.

Güncelliğini yitirmiş ilginç şeyler saklanmış, kayıtları tutulmuş, çelik boru ve alüminyum levhalardan oluşan raflara yerleştirilmişti.

Yukarıda, gün ışığında, kitapların ödünç alındığı salonunda ve okuma salonunda sosyal demokrasinin metaforları ve fikirleri egemendi. Singer'i en derinden kendisine bağlayan bodrumdaki tozlu, sararmış kitaplardı. Yukarıda, gerçek dünyadaysa başlıca görevi kitapları tozsuz tutmaktı. Kitaplar toz kokmamalıydı, açıldıklarında sayfalardan taze bir koku yükselmeliydi. Notodden Kütüphanesi öyle bir havalandırılıyordu ki! En az saatte bir hem kitaplar hem insanlar için güçlü bir havalandırma cereyan ediyordu. Singer'in arada sırada havalandırmayı daha ender yaptığı da oluyordu çünkü pencereleri sonuna kadar açmaya hevesli yeteri kadar çalışan vardı. Kendisini katı bir sosyal demokrat kurumda bulmuştu, gündelik yaşamında onun temiz havasında dolaşıyor; çalışkan, görevine sadık bir şekilde işini yapıyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, havalandırma işini üstlenen hiçbir zaman o olmuyordu ama bunu yapmayı düşünen yeterince çalışan olduğundan iş arkadaşları doğal olarak onun da yaptığını düşünüyorlardı. Bir anlamda, kütüphanecilikle arasındaki metaforik bağlantı Singer'in bunu yapmasını engelliyordu. Ama onun dışında, üzerinde dolaştığı sosyal demokrat araziye çok iyi uyum sağlamıştı. Döşemeler misafirperver, kullanışlı ve tozsuzdu. Cilalı ahşap yüzeylerde, sandalyelerin kolçaklarında, oturma yerlerinde tek bir toz zerresi bile yoktu. Yine aynı açık renk ahşaptan yapılmış masalarda da öyle. Kütüphaneden sağlık fışkırıyordu. Sosyal demokrat kafa, okumayı sağlıklı olmaya bağlıyordu. Okuma tapınağına girer girmez anlıyordu insan bunu. Bilgi sağlıklıdır. İşe yaradığı çoktan beri biliniyordu ama aynı zamanda sağlıklıdır. İyi bir kitap

kalp için iyidir (diye düşünüyordu Singer). Aslında burası bir solaryumdu. Kitaplar ruhun güneşleridir. Kitap ödünç alınan banko ve okuma salonu, Singer'in metaforik bilincinde saklanan kütüphane düşüncesine uygun bir kütüphane olmaktan çok bir güneşlenme alanına benziyordu. Singer'in görevi orta yaşlı kadınlara ve yaşlı adamlara kalp masajı yapmaktı (diye düşünüyordu Singer). Bir de Singer'in gördüğü kadarıyla, özel denmesine karşın nadiren bir özellik taşıyan ödevlerine kaynak toplamak için buraya gelen daha genç kuşakların üzerine yapay okuma güneşini yönlendirmek. Evet, evet, Singer böyle düşüncelere kapılabiliyor, bunları gırgırına iş arkadaşlarına da söyleyebiliyordu. Bu sözleri yüzünden iş arkadaşları onu radikal biri olarak görüyor, kendilerini radikal görenler de kendilerine bir yandaş bulduklarını düşünüyorlardı. Ama öyle değildi. Singer yalnızca şakacıydı. Konuşma politikaya geldiğinde hemen kendi içine kapanıyordu. Kütüphane dünyasının yeni zamana nasıl ayak uyduracağıyla ilgili yürütülen büyük sosyal demokrat tartışmalarda hiç yer almadı. Kütüphane, sosyal demokrat modernleşmenin başladığını biliyordu. Önce Kütüphane modernleştirildi, arkasından Toplum ve son olarak da bütün Parti. Daha 1983'te Norveç kütüphaneleri modernleştirilmişti. Daha 1983'te Singer buraya geldiğinde, Notodden'de sigara içenleri en sevilen kitapların bekleme listesinde sonlara koymak gündelik bir uygulamaydı. Tütün ve kitap uyumsuzdur, sigara dumanı kitap yapraklarına zarar verir, bu yüzden sevilen kitapların öncelikle sigara içmeyenlere ödünç verilmesi gerekir. O zaman daha uzun süre dayanırlar, daha çok kişi onlardan yararlanabilir. Üstelik duman yalnızca duvar kâğıtlarına değil harflere de yapışır ve kötü kokutur. Notodden Kütüphanesi'nde Singer de dâhil herkes sosyal demokrattı.

Evet, Singer bir sosyal demokrat olmaya razı oldu, böylesi daha kazançlıydı, çünkü o zaman onu rahat bırakıyorlar, böylece diğerleri politika konuşurken kendi içine çekilebiliyordu.

Singer'in politikaya özel bir ilgisi yoktu ama bunu elinden geldiğince gizliyordu. Politikada olanları izliyordu ama onun için bu bir tür oyundu. Seçimlerde oy verdiği de oldu ama bunu daha çok seçim gecesi sonuçları beklemek, kendi partisi iyi gittiğinde sevinip kötü gittiğinde üzölmek için yapıyordu. Seçim konuşmalarını hiç izlemiyordu, yalnızca seçim gecesi televizyondaki sonuçları izliyor, parti yöneticileri seçimi özetlemek için NRK* stüdyosuna geldiklerinde gidip yatıyordu. Ama ondan önce seçim sonuçlarını gerçekten heyecanla bekliyor, en küçük kasabanın bile sonuçlarını, sık sık değışen oy dağılım tahminlerini canlı bir merakla izliyordu. Asla politikaya girmeyi düşünmemişti, bu düşünce bir kez bile aklına gelmemişti, evet, biri ona politik bir sorunla ilgili sorumluluk üstlenmeyi düşünür mü diye sorsa gülmeyi bile beceremezdi. Politika onu ilgilendirmiyordu. Arkadaşlarıyla, tanıdıklarıyla ve iş arkadaşlarıyla politika tartışırđı ama onun böylesine kayıtsız olduğunun kimse farkında değildi; çünkü her şeye karşın arada sırada iğneli sözler ve karşı akıl yürötmelerle bu konuyla yakından ilgileniyormuş gibi gösterebiliyordu kendisini. Dostları, tanıdıkları ya da iş arkadaşları bu ilgiyi çözümlemiş olsalardı, Singer'in herhangi bir politikacı ya da herhangi bir politik düşünce için hayranca sözler sarf ettiğini asla duymadıklarını fark ederlerdi. İlgisini uyandıran yalnızca politikanın sıradanlığı ve sahteliğiydi. Bunlara karşıydı. Özellikle de politikacılar mantıksız davrandıklarında ya da

* Norsk Rikskringkasting'in (Norveç Yayıncılık Şirketi) kısaltması. —e.n.

verdikleri sözlere, politik temellerine uygun davransalar yapmayacakları şekilde bir konuyu desteklemelerine veya o konuya karşı çıkmalarına tepki gösteriyordu. O zaman gülüyordu, palavracılıklarını acımasız bir dille ortaya seriyordu. Politikanın önemli olduğunu anlayabiliyordu elbette; toplumun nasıl yönetileceğiyle ilgili olduğu için yeterince önemliydi, hepimizi toplumun biçimlendirdiğinden kuşkusu yoktu Singer'in. Ama bunun kendisi için de geçerli olduğunu göremiyordu. Toplumsal sonuçlar onun en derinlerine ulaşmazdı. Yine de nadiren ulaşacak olurlarsa onlara karşı kayıtsız kalarak susturabiliyordu seslerini.

Tarihe karşı da benzer bir yaklaşımı vardı. İnsanın tarihsel bir varlık olduğunun tümüyle farkındaydı, yine de bunun kendisini temelden ilgilendirdiğini göremiyordu. Bu biraz dikkat çekici bir bakış açısı gibi görünebilir, çünkü politikanın tersine Singer tarihle yakından ilgileniyordu. Her zaman çok fazla tarih okumuş, insanın varoluşunu ilgilendiren belli bir olguyu anlamaya çalıştığında sık sık tarihe başvurmuştu. Ama kendisini tarihsel bir bağlama yerleştirmeyi başaramıyordu. Doğrusu ne toplumsal ne de tarihsel bir örnek sayılırdı. Ya da isteyen buna bir semptom diyebilir. Singer toplumsal ya da tarihsel bir semptom değildi. Bununla yalnızca toplumsal ya da tarihsel bir özne olmaya tepki vermekle kalmayıp kendisinin toplumsal ya da tarihsel bir nesne olmasından da çok rahatsız olduğunu belirtmek istiyordu. Bu konuya çok kafa yormuştu. Vardığı sonuç, başka herkesi hem şimdi hem de geçmişte içine yerleştirdiği nesnel gerçekliği kendisi için reddettiğinden biraz kendiyle çelişkiliymiş gibi görünse bile hiç değişmiyordu; bu yüzden ona sıkı sıkı sarılmıştı, çünkü nesnel olarak bakıldığında kendisinin toplumsal bir varlık olmasına dair bakışındaki öznel kayıtsızlığı öylesine kapsamlıydı ki kendisi

dışında bir şey için herhangi bir nesnel yargıya varma mutluluğunu elinden alıyordu. Nesnel gerçeklik varsa bile Singer'i şu veya bu şekilde etkileyecek kadar güçlü değildi.

Singer, Notodden'i ve yeni işini sevmiştir. Huzurlu, iyi bir yaşamı olduğunu söyleyebilirdi; en önemlisi de ritmik, yani düzenliydi. Eylülde çocukluk arkadaşı ve her zaman en iyi dostu olan Ingemann ziyarete geldi. Ingemann o sıralar Devlet Tiyatrosu'nda çalışıyordu, Notodden'e getirdikleri yeni bir oyunda, hayli eğlenceli bir komedide oynuyordu. Oyun başlamadan önce Ingemann, Singer'i ziyaret etti ve oyun bittiğinde Telemark Oteli'nin lokantasında buluştular, sonra Ingemann'ın odasında gece geç saatlere kadar oturup konuştular. Singer kendisi gibi otuz dört yaşına gelmiş olan Ingemann'ın Devlet Tiyatrosu'nda yan rollerle yetinmesinden dolayı onun için biraz kaygılıydı. Bu konuyu açmayı da denedi ama Ingemann yalnızca güldü, Singer'in tiyatro sanatını, gerçek tiyatrocuların iş ahlakını tanımadığını söyledi. Gırgırına, oyundaki kostümünü bavuldan çıkarıp giydi, Hamlet'in ünlü monoloğunu Singer'e oynadı. Singer biraz sıkılmış olsa da bu sahnede, Notodden'de bir otel odasında Singer ve Ingemann tablosunda hoşuna giden bir yan vardı. Ardından Ingemann'la vedalaşıp evine döndü, Notodden Belediyesi'nin yüksek dereceli memurlarının birinden kiraladığı tek odalı bodrum dairesindeki yatağına yattı.

İki gün sonra bir şey oldu. Singer âşık olmuştu. Eylül sonunda, Singer Notodden'e geleli daha iki ay olmuşken, bir akşam, kapanma saatinden hemen önce kütüphaneye iki kadın geldi ve Singer'le neredeyse dalga geçtiler. Aslında belki doğrudan onunla dalga geçmiyorlardı, yine de içeri girip şakalaştıkları sırada onun yakınlarında olduğunun, geri getirilen kitapları aldığı, ödünç alınan kitapları damgaladığı

bankonun arkasında durduğunun gayet farkındaydılar. Biri Singer'i önceden tanıyordu, avukatın antikacı karısıydı, Singer'in iş arkadaşıyla kocasının evindeki yemekte bütün davetlileri kendi seramik fırınına uygun yer bulmakla uğraştıran kadındı. Singer ötekini tanımıyordu ama belli ki antikacının arkadaşıydı ve avukatın eşi gibi otuzlarındaydı ya da daha doğrusu tam olarak yirmi sekiz. İki kadın da çok neşeliydi, birbirleriyle gülerek, yüksek sesle konuşuyorlardı. 1980'li yıllarda yüzyılımızın başındakine göre çok daha neşeli ve rahat hareket edilmesine izin verse bile yine de bir kütüphaneye yakışmayacak kadar yüksekti sesleri ve başka alanlarda olmasa da tam bu alanda, eski kafalılığı üzerinden atmamış olan kütüphanecimiz böyle davranmalarını biraz uygunsuz bulmuştu. İki kadın kütüphanenin de tam olarak üzerinden atamadığı eski kafalılığa karşı çıktıkları için gerçekte olduklarından daha genç, daha özgür, daha pervasız göründüler gözüne. Şarap mı içtiler acaba, diye merak etti. Singer'in arkasında durduğu bankonun sağındaki raftan bir kitap aldılar, kafa kafaya verip üzerine eğildiler, sayfaları karıştırırken birbirlerine bir şeyler gösterip küçük kızlar gibi kıkırdadılar. Bu rafta ne tür kitapların durduğunu biliyordu Singer, Telemark'ın yerel tarihiyle ilgili kitaplardı bunlar ve az çok bildiği içerikler hiçbir yönüyle böylesi bir neşeye neden olacak türden değildi. Bu yüzden bu küçük kız kıkırdamaları onu şaşırtmış, birazcık utandırmıştı. Böyle gülüşmeyi sürdürürlerken avukatın eşi yan yan Singer'e baktı, göz göze geldiklerinde selam verdi, bu sırada küçük kız kıkırdamalarını bir yana bırakmıştı; başıyla verdiği kısa, dostça bir selamdı bu. Singer selama yanıt verdi. Ardından kadınlar yine kafa kafaya verdiler, deminki gibi davranmayı sürdürdüler. Bir süre sonra belli ki kitaptan bıkmışlardı, hafif adımlarla iç kısma yürüyüp Singer'in görüş alanının

dışına çıktılar, böylece onlar da Singer'i göremiyorlardı, ama Singer'in hangi kitaba bakıp böyle küçük kızlar gibi eğlendiklerini görmek için onların durduğu rafa koşma isteğini bastırması gerekiyordu. O akşam kütüphanede çok az insan vardı, yalnızca bir iki kişi. Biri ödünç alacağı bir yığın kitapla geldi, şimdi Singer'in hem kitapları hem kütüphane kartını damgalaması ve bir de fiş vermesi gerekiyordu. O sırada iki kadının arkada dolaştığını duydu. Singer'in arkasında bir paravan vardı, paravanın arkasındaki raflara psikoloji ve teoloji kitapları yerleştirilmişti. Şimdi yine raflarda buldukları bir kitapla eğlendiklerini duyabiliyordu ama artık küçük kız kıkırdamalarını bırakmışlardı; kahkahalar, düpedüz kadın kahkahaları atıyorlardı. Birinin sesi biraz daha kalındı, ötekininki serin bir ışık gibi inceydi.

Biraz sonra onları yine gördü, gazete ve dergilerin bulunduğu okuma salonuna giderken önünden geçtiler. İçeride ikisinin de birer gazete alıp oturduklarını fark etti, sonra yine dışarı çıktılar, Singer'in durduğu masaya geldiler. Avukatın eşi ona dönüp "Demek burada çalışıyorsun," dedi, sanki bir kütüphanecinin bir kütüphanede çalışması çok şaşırtıcı bir şeymiş gibi. Kadın da aynı şeyi düşünmüş olmalıydı ki birden gülmeye başladı, o zaman avukatın eşi de güldü ve bir kütüphanede, bir kütüphaneciyle karşılaşmanın şaşırtıcı olduğu düşüncesi onu eğlendirmiş gibi, gözlüğünün arkasından Singer'e göz kırptı.

"Evet, biz kitap ödünç almayacağız aslında," diyen kadın ellerini iki yana açtı. "Yalnızca dışarısı soğuk olduğundan girmiştik. Sinemaya gidiyoruz," diye açıkladı. "Kafede şarap içtik, sonra film başlamadan çok önce kadehlerimizi bitirdik, birer kadeh daha içseydik azıcık sarhoş olurduk; bu yüzden biz de dışarı çıktık, buraya geldik. Bir de baktık sen buradasın," deyip neşeyle Singer'e baktı. Singer de onun neşeli

bakışlarına karşılık verdi ve bunu yaparken öteki kadının bakışlarını kendisine çevirdiğini fark etti. Avukatın eşinin biraz arkasında durmuş, dosdoğru Singer'e bakıyordu. Bakışları ilginçti, temiz ve huzurluydu, Singer'in onun baktığını fark ettiğini anladığında gözlerini başka tarafa çevirmemişti.

Sonra gittiler. Kütüphanede iki kişi kalmıştı. Singer kütüphanenin birazdan kapanacağını söyleyince damgalanması için kitaplarını getirdiler. Ardından kütüphaneyi kapatıp daha önce pek çok kez yaptığı gibi doğruca sinemaya gitti, film başlamadan hemen önce sessizce içeri girdi. Salonun ışıkları şimdiden söndürülmüştü ama gözleri karanlığa alışınca iki kadının nerede oturduğunu bulmak için büyük kısmı boş olan sinema salonunu taradı. Başlangıçta göremedi, yalnızca tahmin etti ama ışıklar yandığında tahmininde yanıldığı ortaya çıktı. Bu yüzden hızla fuayeye geri dönüp çevresine bakındı, bu sırada salondan fuayeye, oradan da sokağa dökülenleri tarıyordu dikkatle. Onlar gözüne çarptığı sırada kadınlar da onu görmüştü.

“Sen de mi sinemaya gidecektin?” diye sordu avukatın eşi. Başka zaman olsa, son derece açık güdüler ve umutları ele veriyor diye yorumlayabileceği bu türden sözler karşısında çok sıkılırdı. Sonuçta otuzlu yaşlarının ortasına gelmiş bir adamdı ama bu kez hiç aldırmadı. Yalnızca evet dedi ve biraz sonra, oldukça kendinden emin bir tavırla kadınlara, film başlamadan önce içmedikleri şarabı içmenin tam zamanı değil mi, diye sorduğunu duydu. Birlikte kasabanın yukarılarında, “Bistro” adındaki yeni ve çok sevilen bir lokantaya gittiler. Daha o zaman bile gözüne hoş gelen ve uzun zaman da gözünde güzelleştirmeye devam edeceği Merete Sæthre'yle, avukatın eşinin arkadaşıyla böyle tanıştı.

Singer gibi bir adam âşık olabilir mi? Evet, olabilir. Peki ya bu aşkın etkisiyle paylaştıkları yatakta sevdiğiyle uyuyup

masasında yemek yemek için onun evine taşınabilir mi? Evet, taşınabilir. Singer bunları yaptı ama hiçbirisi Singer için kolay değildi. Singer gibi bir adamın, kendisini ona sunan çıplak bir kadın karşısında çıplak bedeniyle ayakta durmasını içeren bu acımasız yakınlığa kendisini nasıl bırakabildiği pekâlâ sorulabilir.

Oysa o bunu yapmıştı. İki ay içinde yüksek dereceli belediye memurunun bodrum kadındaki tek odalı dairesinden çıkıp Merete Sæthre'nin, öğretmen okulunun bulunduğu tepedeki sıra sıra apartmanlardan birindeki dairesine taşındı. Otuz dört yaşındaki kütüphanecinin içinde bunu yapmasına neden olan ne tür bir saat çalmıştı? Ne yaptığığın gayet farkında olarak doğruca bu kırılğan yakınlık alanına taşınmıştı. Kendisinin olmayan bir dizi özel şey içeren yabancı bir daireye. Bu kitapta şimdiye dek "avukatın eşinin arkadaşı" olarak adlandırılan bir kadının evine. Bu bilinmeyen kadının eşi olarak onunla yaşamaya. Üstüne üstlük bir önceki ilişkisinden iki yaşında küçük bir çocuğu olan bu kadının evine.

Evet, bir de çocuğu vardı. İki yıl önce Merete Sæthre'nin bir kızı olmuştu, adı Isabella'ydı. O sırada, on yıldan uzun bir ayrılıktan sonra doğduğu kasabaya yeni dönmüştü. Oslo'da ve yurt dışında seramik eğitimi almış, Helsinki ve Kopenhag'da sanatçı topluluklarında seramikçi olarak çalışmıştı. Almanya'ya yaptığı bir eğitim gezisi sırasında neredeyse hiç tanımadığı bir adamdan hamile kalmıştı. Onunla Karlsruhe'de karşılaşmıştı, tesadüfen yolu Zürih'e düşmüş bir Norveçliydi. Adam, Merete Sæthre'nin hamileliğini kabul etmedi ve geleceğin dünya vatandaşıyla ilgili her türlü sorumluluğu reddetti. Kendisi Latin Amerika'ya yerleşecekti, Merete Sæthre karşısına çıkmadan çok önce planlamıştı bunu. Bu yüzden Merete Sæthre Notodden'e

geri döndü, çocuğunu orada doğurdu. Kısa bir süre anne kız, Merete'nin öğretmen olan anne babasının evinde yaşadılar, sonra onların büyük yardımlarıyla şimdi Singer'in taşındığı daire alındı.

Singer'in yaşamında korkunç büyük bir değişiklik olmuş olmalı bu! Daha Notodden'deki yaşamına yeni alışmaya başlamışken karı, koca ve küçük bir çocuktan oluşan üç kişilik ufak bir ailenin erkeği olmuştu! Kendisini nerede bulacağını biliyor muydu? Elbette biliyordu, her şeyi bilerek girmişti buraya. Merete Sæthre'nin varlığıyla gözleri kamaşmış, sevinçle onun evine taşınıp küçük ailesinin erkeği olmuştu. Yalnızca Singer değildi karşısındakini gözünde giderek güzelleştiren, Merete de Singer'i güzel buluyor olmalıydı. O sonbahar Singer ehliyet almakla uğraşıyordu ve yeni yılın ortalarında bunu başardı. Elbette bu çok zorlu bir işti; bu adımı atması ve sonuna kadar gitmesi Merete'nin onu sürekli yüreklendirmesiyle olmuştu. Daha önce ehliyet alıp araba sürmeyi bir kez bile düşünmemişti; arabasız da pekâlâ her şeyini yapabiliyordu ama Merete direktmişti, Norveç'in küçük kasabalarında yaşamak için ehliyet gerektiğini söylüyordu, başka çaresi yoktu. Üstelik onu bir arabanın direksiyonuna geçmiş görmeyi istiyordu, bunun hoşuna gideceğini söylüyordu. Ve böylece oldukça neşeli, küçük bir omuz silkmeye Singer yeni ehliyet öğretmenin yanına oturdu. Çünkü böyle görünmeyi istiyordu. Direksiyon başında Singer. Merete'nin eski Lada'sında. Ön koltukta, yanında karısı. Arka koltukta, özel çocuk koltuğuna sıkıca bağlanmış küçük Isabella. Pazar günleri kayak yapmak için, üstelik de kaygan yollardan Gausta Dağı'nın eteğindeki Tuddal'a gidip geldiler. Singer dar, kıvrımlı yollarda direksiyon başında çok dikkatliydi. Bu Singer bizim tanıdığımız Singer'in güzelleştirilmiş bir versiyonu.

Evde zamanlarının çoğu mutfakta geçiyordu. Merete Sæthre yemek yapmayı, ucuz ve basit malzemelerle nefis yemekler hazırlamayı seviyordu. Bu, daha okur dostu demesek bile, daha neşeli bir kitap olsaydı en arkasında Merete'nin en güzel tariflerini toplayan bir bölüm olurdu, ne yazık ki burada söylemediğimiz nedenler bunun yapılmasını engelliyor. Merete Helsinki'de kaldığı sırada Rus mutfağına merak sarmış, Kopenhag'da kaldığı sırada İtalyan mutfağına mest olmuştu. Makarnaya bayılıyor, kendisi yapmayı seviyordu. Kendi elleriyle, yalnızca keskin bir bıçak yardımıyla ev makarnası yapıyordu. Başlarda Singer oturup onu izliyordu; bir sandalyede oturup onu mutfak tezgâhının başında, zarif parmaklarıyla, kendinden emin çalışırken izlemek hoşuna gidiyordu. Ama bir süre sonra Merete onun da katılmasını istedi. Yemeği birlikte yapacaklardı. Böylece Singer mutfakta ustalaştı. En güzel yemekleri yapmayı öğrendi. O da kendi elleriyle, yalnızca keskin bir bıçak yardımıyla makarna yapabiliyordu. Evin erkeği olduğu için, İtalya'dan getirilen, Ingemann'ın Oslo'da değil de Kopenhag'daki özel bir dükkânda bulduğu özel bir makarna açma makinesi satın aldı. Merete, Singer satın aldığı için makarna makinesini sevmişti. Çok fazla kullanmadılar ama orada duruyordu, hamur yoğurup ikisinin de çok iyi kullandığı keskin bıçakla keserken parlak çelik makineye bakabilirlerdi. Singer ekmek yapmayı da öğrendi. Evet, ekmek hamuru yapmakta da ustalaştı, mayalanmış hamura ender bulunan otlar karıştırmakta çok yaratıcıydı. Rustik önlüğüyle fırının önünde eğilmesi, kapağı açıp kusursuz bir şekilde kabarmış nefis ekmeği çıkarması görülmeye değerdi sahiden! Ya da bir tencerenin kapağını açıp saatlerce ilikli kemikle kaynatılmış acılı çorbanın harika kokusunu içine çekerken veya

gurur duyulacak nefis soslar yaparken. Piruhi yaparken de olabilir pekâlâ.

Böyle sahnelerde sık sık onu mutfakta yalnız bulmak da olası, çünkü davetlerde ya da hafta sonları Merete'yle birlikte yemek yapsalar da gündelik yemekleri yapmak giderek onun işi olmuştu. Her zaman değil, kesinlikle her zaman değil ama sıklıkla Singer mutfakta yalnız oluyor, etli sebze çorbaları, spagetti bolonez ya da haydi bugün de carbonara yapıyordu. Singer'in daha altı ay öncesine kadar adını *karbonadekaker*'den* alan İtalyanca bir sözcük sandığı carbonara aslında yumurta sarısı, birazcık krema ve domuz pastırmasıyla yapılan, basit ama enfes bir spagetti tarifiydi. Evet, bugün spagetti carbonara. Merete'yle küçük Isabella akşam erken saatte evin kapısını açtıklarında ya da seramik fırınında geçirdiği uzun bir günden sonra Merete kızının bakımında kendisine çok yardımcı olan, gerektiğinde yuvadan alan anne babasına gidip Isabella'yı aldığı sırada yemekler hazırlanmış, spagetti pişmiş oluyordu.

Merete kızının üzerini değiştirip biraz dinlendiği sırada Singer masayı hazırlıyor, spagettinin kaynar suyunu süzüyor, birkaç dakika dinlendirip büyük bir kâseye dolduruyor. Sonra öteki malzemelerle karıştırıyor ve bir anda yemek hazır oluyor, Merete ve Isabella uzun bir günden sonra acıkmış halde masaya oturduğu anda masaya getiriliyor. Bir şey mi eksik? Hayır, her şey, hatta parmesan peyniri (Singer'in siparişiyle Ingemann'ın Oslo'daki seçkin bir peynir dükkânından alıp iki hafta önce bizzat getirdiği gerçek parmesan peyniri) bile masada. Singer rustik önlüğünü çıkarıp çocuk sandalyesinde oturan küçük kızı ile Merete'nin çoktan yerleştiği masaya oturabilir. Gerçekten de Singer bu. Notodden'de kimsenin tanımadığı Singer.

* Bir köfte çeşidi. —e.n.

Hayır, buna hiç kuşku yok. Aşkın etkisiyle Singer reddedilemez bir değişim geçirdi. Bu kitapta daha önce tanıtıldığı biçimiyle onu tanımak çok zor. Şimdi ona bakıldığında Merete Sæthre tarafından yaratılmış ve ayağa kaldırılmış bir adam var. Evet, şimdi gördüğümüz Singer'in, Merete'nin kafasındaki hayale göre yaratıldığı kolaylıkla söylenebilir. Ama bunun Singer'in özgür seçimi olduğunu eklemeliyiz. Merete Sæthre'nin kafasındaki hayale göre yaratılmış bir adam olabilir ama âşık adamın kendisi de biraz memnun bu durumdan. Başka bir deyişle, sevdiği kadının onun için yarattığı şekle, her yönüyle doldurmak istediği güzelleştirilmiş biçime doğru uzanan bir adam o. Antredeki masada duran araba anahtarını alıp önce kapıya, oradan arabaya gidiyor. Kapıyı açıp direksiyona geçiyor, anahtarı çevirirken henüz evden çıkmamış olan ötekilere sabırsızca korna çalıyor. Artık gelmeleri gerekiyor, sonra koşarak geldiklerini görüyor. Singer'in Merete tarafından güzelleştirilmiş biçimi bu. Merete'nin gözleri parlıyor; koca bir kâse dolusu dumanı üstünde spagetti carbonara bulunan masaya oturduğunda, kendinden hoşnut bir yüzle rustik önlüğünü çıkarıp masaya otururken Singer'in gözlerinin de parladığı gibi.

Ama bu parıltıların sürmesi için her şeyi Merete'ye bırakamaz. Kendisinde hiçbir güzelleşme görmüyorsa, tersine başka bir şey; tehdit edici, hesapçı, yapay bir şey görüyorsa, bu hayali tümüyle gerçekleştirmek olanaklı olsa ve bunun ne kadar büyüleyici olduğunu görse bile Merete'nin hayaline uzanamaz. Merete'nin hayalinde yaratılan bu güzelleştirilmiş biçime bürünmek, onun hayalî kahramanına dönüşmek isterdi. Yapabilseydi yapacaktı, o zaman tam bir adım atmış olacak, bu harika çılgınlığı gerçekleştirmiş olacaktı ama yapamıyor.

Yapamadığı pek çok şey var. Yemek yapmayı öğrenbilmişti, Merete için yemek yapmayı sevmeyi bile öğrenbilmişti ama Merete, Singer'in giysilerine ya da doğru dürüst giysileri olmayışına karışamıyordu. Bu konuda ödün vermiyordu Singer. Noel ya da yaş günlerinde armağan ettiği birkaç gömlekle yetinmesi gerekiyordu. Burada Merete istediğini yapabilir, kendi seçkin zevkine göre bir şeyler bulabilirdi, bu kadarına izin vardı ama giyim tarzını tümünden değiştirmesinin sözü bile edilemezdi ve Merete istemese de bunu anlıyordu. Seni olduğun gibi seviyorum, diyordu parlak bir gülümsemeyle; oysa Singer'in tarzı Merete'nin yüksek zevkine kesinlikle hitap etmiyordu. Yine de gözleri parlıyordu Merete'nin. Kendisinin tam tersi bir adama âşık olmuştu. Doğaldı bu. Singer bunu anlıyordu. Eski giyim tarzını korumak ve gözlüğünü de değiştirmemek için direnmesi gerekiyordu.

Âşık kadın bu gözlükten uzak durmakta zorlanıyordu. İlk lens takmasını istedi. "Gerçekten istiyor musun bunu?" diye sordu Singer. Biraz kırılmıştı ve bunu gizlemedi. "Yok," dedi Merete bunun üzerine. "Hayır, istemiyorum. Ama daha yeni bir model. Yeni model bir gözlük eğlenceli olabilirdi." Ama Singer yeni tasarımı bir gözlüğü hiç de eğlenceli bulmadığı yönünde bir şeyler söyledi. Kendisine kalsa aslında umurunda değildi; dörtgen ya da yuvarlak, çelik ya da desenli çerçeveli gözlük takmayı umursamıyordu ve böyle bakıldığında Merete Sæthre'nin istediği gibi tümüyle yeni, moda bir gözlük bulmasına pekâlâ ses çıkarmayabilirdi. Bu Merete'yi sevindirirdi kuşkusuz, ama uzun vadede değil. Bu yüzden Singer kendi tarzına sınıksız sarıldı, eski giysileri sürekli göz önünde olacaktı ve aşk sarhoşluğuna ne kadar kapılmış, yaşamı ne kadar tepetaklak olmuş olsa da onlar sayesinde yine eski kendisi olduğunun

altını çiziyordu. Bunun Merete'nin hoşuna gittiğini sanıyordu. Aksi yönde davranması Merete'nin ona kuşkulu bakışlar yöneltmesine neden olurdu: Ona giydirdiğim bu kılığın arkasındaki adam aslında kim acaba, diye düşünürdü. Artık Singer'in eskiden tanıdığı adam olduğundan kuşkusu yoktu; eskiden tanıdığı adamın nasıl biri olduğu konusunda en ufak bir fikri olmasa bile.

Ekmek ya da spagetti carbonara yaparken rustik, erkeksi bir önlük takmış olabilirim, otuz beşinci yaş günümde hediyeye verilmiş şık bir gömlek giymiş olabilirim, ama bunun dışında eski, alışıldık giysilerimden ve aynı sıkıcı, kendimi geride tutan tarzımdan ibaretim. Anlıyor musun? Evet, Merete Sæthre anlıyor. Merete'yi asıl ışıldatan Singer'in kişiliği, ona gerçekten yakışacağını düşündüğü kıyafetler giydirmeyi yeğliyor olsa bile.

Merete Sæthre'nin aradığı gösterişli ya da ultra modern şeyler değil ama daha kişisel, daha kendine özgü, daha heyecanlı, renk seçiminde daha cesur giysilerdi. Renklerin birbirine ne kadar uyduğuna değil ne kadar cesur ve şık olduğuna bakıyordu. Örneğin Singer, Merete'nin kendisini kıpkırmızı bir pantolonla görmek isteyebileceğine emindi ama nasıl görüneceğini biliyordu; çünkü kıpkırmızı pantolonla dolaşan adamlar görmüştü ve bu ona göre değildi. Böyle bir şey onun için kesinlikle ihtimal dışıydı, çok derinlerinde yatan ve asla değiştiremeyeceği bir şeye ters düşüyordu. Aslında Merete için yaptıklarının hiçbirisi derinlerinde yatana ters düşmüyordu, onu başkalarının gözüne çarpan birine dönüştürmüyordu, kendi gözüne batan birine de dönüştürmüyordu. Daha önce kullanılmamış, pek umursamadığı, onlara göre davranmadığı tarafları vardı, Merete'yi mutlu etmek için onları ortaya çıkarmakta ve onlara göre davranmakta bir sorun yoktu, bu onu da mutlu

ediyordu. Direksiyon başındaki adam. Ekmek yapan adam. Küçük ailesine yemek hazırlayan adam. Küçük ve gerçek olmayan ailesine. Üzerine düşündüğü zaman onu neredeyse güldüren bir şaşkınlıkla, inanmadığı yeni tarafları vardı. Aşkın etkisi altında yaşadığı bu yaşamdan hoşnuttu. Buna bir de Notodden'e taşınma amacının, özlemini çektiği şeyin tam olarak gerçekleşmesinin gizli hoşnutluğu ekleniyordu. Şimdi üç kişilik bir çekirdek ailenin, arabası evinin önünde sergilenen erkeği olarak Singer, Notodden'de tamamen gözlerden uzak bir yaşam sürüyordu. Amacı, kimsenin tanımadığı bir kütüphaneci olarak Notodden'e gelip burada gözlerden uzak yaşamak idiyse, şimdi bu şaşırtıcı gelişmelerle amacına tam olarak ulaşmıştı. Burada kimse onu bulamazdı, tüm izleri silinmişti; bulmasını istemediği her kim varsa onun için ya da onlar için artık kaybolduğunu fark ediyordu derin bir hoşnutlukla.

Merete Sæthre seramikçiydi. Bu kitapta avukatın eşinin arkadaşı olarak bu özelliğiyle tanıtılabilirdi. Merete Sæthre'yle avukatın eşinin böyle iyi arkadaş olmaları büyük ölçüde ikisinin de seramikçi olmalarından ve şimdi atölye olarak kullanacakları bir yer aramalarından kaynaklanıyordu. Avukatın eşi Notodden'e yeni gelmişti, burada henüz işlerine başlamamıştı, oysa Merete Sæthre bir yıldan fazladır buradaydı ama atölye diye kullandığı yerler geçici ve hayli acınasıydı. Yine de avukatın eşine, ikisi de daha iyi bir yer bulana kadar atölyesini paylaşmayı teklif etti hemen. Bir süre sonra birbirleriyle iyi anlaştıklarını fark ettiler ve birlikte bir atölye bulmaya karar verdiler. Şimdi onu arıyorlardı. Birlikte kasabayı dolaştılar, insanlara ne aradıklarını anlatmak için hiçbir fırsatı tepmediler. İş arkadaşı ve kocasının verdiği yemekte üzerinde o kadar çok konuşulan yerlerin yalnızca avukatın karısının değil artık Singer'in eşi

olan Merete Sæthre'nin de çalışacağı yerler olduğunu düşünmek Singer'e çok eğlenceli geliyordu. Ve o akşam Singer'in müstakbel eşiyle ilgili hiçbir şey olmamıştı, neredeyse hiç tanımadığı avukatın karısının arkadaşı olduğundan bile habersizdi.

Yalnızca avukatın karısı ve Merete yer aramıyordu, Singer (kütüphanede durduğu yerden) ve avukat da onlara yardım ediyordu. Singer artık Merete Sæthre'yle evli olduğu için, çoğu kişi en iyi arkadaşına avukatın eşi denmesine karşı çıkacaktır. Bu dikkate değer bir bakış açısı ve avukatın eşinin Merete Holtan, avukatın da Nils Hartvigsen olduğu açıklanabilir. Avukat Hartvigsen, özellikle ekonomik nedenlerle incelenmeye değer yeni yerler için çok zaman harcıyordu. Ama sonunda Avukat Hartvigsen'in karşısına, Tinn Irmağı yakınında bir açıklıkta, kasaba merkezinin hemen yanında, Villaveien yokuşunun biraz sağından dönüp aşağıya doğru biraz daha yürüdüğünde, çukur bir arazide yosunlarla kaplı, biraz eğik duran beton bir yapı çıktı. Satılık, çok ucuzdu, evet, bulana ödül olarak veriliyordu neredeyse, ama bakımı elbette pahalı olacaktı. O kadar pahalı olacaktı ki Avukat Hartvigsen eskiden bir marangoz olduğunu itiraf etti. Yalnızca bu da değil, aslında duvarcıydı. Ne kadar güçlü bir hamal olduğundansa hiç söz etmiyoruz. Peki ya Singer? Singer alçakgönüllü bir ifadeyle marangoz ya da duvarcı olmadığını söyledi, ama kusursuz bir çırak ve müthiş bir hamal olduğu ortaya çıktı. Böylece işe giriştiler. İmece usulü. Avukat Hartvigsen, Singer'in tuttuğu kalasları keserken iki hanım da Notodden'deki bütün yaratıcı insanları (günümüzde böyle insanlardan çok fazla var) şu veya bu işleri yapmak için topladılar. Singer kalasları tuttu, Singer taşıma yaptı, Singer ona verilen bütün işleri yerine getirdi; marangozluk yapan, duvar boyayan, dikiş diken, yük

taşıyan, elektrik tesisatını kuran bütün o yaratıcı insanların arasında dolaştı, her zaman oradaydı. Sonunda, Merete'nin ülkenin ortasındaki eski endüstri kasabasını süsleyen yeni seramik atölyesi ortaya çıktı.

Yosunlarla kaplı eski yapı artık seramik atölyesi olmuştu, ayrıca bir de sergi alanı ve dükkânı vardı. Mekânın çoğu seramik atölyesine ayrılmıştı ama hem sergi salonu hem de dükkân, işletmenin önemli parçalarıydı, çünkü burada Merete ve Merete'den başka seramikçiler de sergi açabilirdi; hem yalnızca seramikçiler de değil, Notodden ve çevresindeki köylere gelip yerleşen ve sayıları günbegün artan ressam, heykeltıraşlar, dokumacılar, grafikçiler, fotoğrafçılar da vardı. Başka bir deyişle Merete Sæthre, adaşıyla birlikte kendisini birden yaratıcı, sanatçı bir ortamın ortasına yerleştirilmiş, onun itici gücü olmuş halde buldu. Düşünceler havada uçuşuyor, sürekli yeni sanatçılar akın ediyordu. O günlerde kendilerine enstalasyon sanatçısı diyen insanlar ortaya çıktı ve 1980'lerin sonunda da, video sanatçısı ve bilgisayar operatörü bir genç adam çıkageldi. Gelir gelmez Merete ve Merete'nin sergi salonunda Notodden halkının şimdiye dek bir eşini daha görmediği bir Noel sergisi açtı, insanlar kendi gözleriyle görmek için akın akın geldiler, günümüzde sanat ve sanatçılar için kullanılan alışıldık, küçümseyici sözler etmeden sergiyi gezdiler. Daha bu sergi sürerken Merete ve Merete bir gösteri planlamaya başlamışlardı ve bu konuda Notodden Öğretmen Okulu'ndan sanatla ilgilenen üç öğretmeni, canlı tablo olmaları için eğitmeye giriştiler. Tüm bunlar olurken seramik fırınları harıl harıl yanıyor, iki kadın usta parmakları ve keskin, ince, zevkli bakışlarıyla vazolarını yapıyorlardı. Fırından birbiri ardına çıkarıp küçük dükkâna taşıdıkları bu seramikleri satarak kazanıyorlardı gereken parayı.

Ama kendilerini hayallere kaptırmadılar. İkisi de temel prensipleriyle, her şeyi çizen insan eliyle bağlantılarını korudular. Her şeyin temeli buydu ve Merete Sæthre ile Merete Holtan çizim defterlerini hep yanlarında taşıyorlardı. Her şeyden önce seramik eşya tasarımları yapıyorlardı. Kendilerine seçtikleri meslekle ilgili vazolar, kupalar, tabaklar, bardaklar. Evet, ürünleri fırından çıktığında özenle boyayıp resimliyorlardı. Bu çizimler ve taslaklarla kendilerini ortaya çıkardıklarını söylemeye gerek yok. Doğada dolaşırken ya da insanlar arasında da defterleri yanlarında oluyordu. Gitmeyi en sevdikleri yerlerden biri Öğretmen Okulu'nun ya da çok yakında adı Telemark Yüksekokulu Notodden Yerleşkesi olacak olan okulun yakınındaki eski stadyumdu. Buraya yaptıkları geziler, aile gezileri olmaya başladı. Avukat Nils Hartvigsen ve Singer onlara eşlik ediyordu, sık sık küçük Isabella da geliyordu. Bu arada avukatın karısı, yani Merete Holtan hamileydi; kendi çocuğunu karnında getiriyordu. Eski, koyu ahşap tribüne oturduklarında hanımlar defterlerini çıkarıyordu. Çekiççilerin resimlerini çiziyorlardı. Çünkü bu stadyum Norveç'in tek çekiç stadyumuna dönüştürülmüştü. Çekiç, klasik bir olimpiyat sporudur ama ne yazık ki büyük sorunlarla karşı karşıya. Bu sorunlar o kadar büyük ki, sporun ölmek üzere olduğu ya da soyu tükenmek üzere olan bir spor dalı olduğu söylenebilir. Bunun nedeni, çekiç atma müsabakalarının seyirciler için tehlikeli olabileceğinin düşünülmesi; çünkü arada sırada atıcıların, kontrolü kaybedip çekiçleri tribünlere fırlattıkları oluyordu. Ve adından da anlaşılacağı gibi konu bir çekiç. Bu yüzden çekiç atma müsabakaları neredeyse boş tribünler önünde yapılıyor; asıl atletizm müsabakalarından önce başlayıp bitmiş oluyor. Çekiç atıcılar, atış yönünde önü açık bir kafesin içinde

oluyorlar ki bu da tribünlere gelmeseler de seyircilere güvenliklerinin sağlandığını belirtmek için. Ama yine de birileri yalnızca çekiç atma yarışmasını izlemek için gelecek olursa onların iyiliği için çekiç atıcılar bu kafeslerden atıyor çekiçlerini.

Çekiç atma müsabakaları hâlâ düzenleniyor, dolayısıyla bu spor dalının hevesli takipçileri kendi gözleriyle bunu görebilirler. Üstelik hâlen olimpik bir spor ve Doğu Avrupa'da oldukça yaygın. Norveç'te de bir çekiç geleneği vardı ama inişli çıkışlı bir ilgi uyandırıyordu ama şimdilerde inişe geçmiş durumda, ilginin bir daha artacağı da kuşkulu. Çünkü atletizm müsabakaları öncesinde, arada sırada birkaç saat ayrılması yeterli olmuyor, geleneksel olarak bu özel dalda Norveç şampiyonu, bölge şampiyonları ve kulüp şampiyonları çıkması gerekiyor ve bunun için de idman yapmak gerek. Bir spor dalında idman yapmadan o dalda yarışılmaz. Ama bu da hiç kolay değil. Çünkü başka sporcuların, çocukların, gençlerin, spor yapmayı seven yetişkinlerin ve ihtiyar delikanlıların demokrat bir ruhla hoplayıp zıpladığı, futbol oynadığı, yaşam sevinciyle dolup taşıdığı bir spor sahasına, kafeste bile olsa her an onların kafasına yedi kiloluk bir çekiç fırlatabilecek atıcıları koymayı kim ister ki? Hiç kimse. Notodden dışında. Notodden bu en güçlü, en erkek-si atletizm dalına elini uzattı. Ayrı bir stadyum çekiççilerin kullanımına tahsis edildi. Norveç'teki tek çekiç stadyumu. Notodden'in kendisi de o sıralar inişteydi, endüstri toplumu olmaktan daha modern bir kent olmaya dönüşmenin zorluklarıyla başa çıkmaya çalışıyordu. Özellikle modern olmayı istediği için değil ama endüstri her halükârda biteceğinden bu dönüşüme zorunlu olduğu için. Belki de buna karşı bir protesto olarak, ama aynı zamanda bir gereksinimi gerçekleştirecek bir protesto olarak Norveçli çekiççilere

ellerini uzattılar, onları Notodden'e davet ettiler. Burada idman yapabilecekleri gibi yarışmalar da düzenleyebilirlerdi. Yalnızca bu da değil, onlara ayrıca Notodden Öğretmen Okulu'nda ya da Telemark Yüksekokulu Notodden Yerleşkesi'nden spor dalında ya da odunculuk bölümünde kontenjan da teklif edildi. Evet, aslında herhangi başka bir bölüm de olabilirdi ama spor bölümündeki ve özellikle de odunculuk bölümündeki meslek öğretmenlerinin çekiç atıcılığına daha yatkın olacağını varsayıyorlardı ama bunda yanılmışlardı; Norveç'te geriye kalan on çekiççiden yedisi bilgisayar ve telekomünikasyon dalını seçerken yalnızca iki tanesi oduncululuğu seçti, sonuncusuysa spor kariyeri bittiğinde iktisatçı olmayı tercih etti. Notodden'e gelen bu on yeni insanın kira, yemek, giysi ve boş vakitleri için; tabii bunlardan önce yüksekokuldaki öğretmenleri ve antrenörleri için de para lazımdı. En ufak katkı bile işe yarar. Bir çekiççi ortamı bir yandan da ortalığa biraz para saçır ve aynı zamanda bir izlenim yaratır. Notodden içinde bir Notodden izlenimi. Notodden çekiç stadyumunda, bütün atletizm dallarının en yorucusunda, 20. yüzyılın geleneksel spor dallarından birinde idman yapan genç adamlar. Kas ve teknik. Hydro'nun kapatılan fabrikasının Heddal Gölü kıyılarındaki arazisinde, Hydro Endüstri Müzesi kurulmadan çok önce, on kaslı atlet kasabanın yukarılarındaki çekiç atma kafeslerinin içinde idman yapıyordu. Notodden'in kent ambleminin kıvılcım olduğunu unutmayalım. Bu manzara seramikçi Merete ve Merete'nin ilgisini çekiyordu. İzlemeye doyamıyor, kâğıda geçirmeye çalışıyorlardı. Çekiççilere gösterdikleri ilginin yanlış anlaşılabilceğinden, rahatsız edici olabileceğinden şüphelendiklerinde bu ziyaretlere eşleri de katılmaya başlamıştı, arada sırada Merete Sæthre'nin küçük kızı da geliyordu. İki hanım en alttaki

Çürük tahtalara oturuyor, dizlerindeki defterlerde çekiççilerin hareketlerini, gündelik hayatta büyük olasılıkla çok zor gerçekleştirilebilecek dönüşlerini yakalamaya çalışıyorlardı ve özellikle bu hareketleri kâğıda aktarmak kolay değildi. İki adam, Isabella uslu uslu oturduğu sürece onların arkasında oturup çekiççilere bakıyorlardı ama bu çok sürmüyordu. O zaman Singer'in ayağı kalkıp Merete'nin kızını çeşitli şekillerde eğlendirmesi gerekiyor, sık sık en yakındaki dondurmacıya gidiyorlardı; Avukat Hartvigsen de onlarla gidiyordu çünkü ekiiler kocaların da geldiğini, bunun bir aile gezisi olduğunu anladığından, bir süreliğine ortadan kaybolmaları artık o kadar önemli değildi. En azından hanımlar açısından önemli değildi, geri döndüklerinde gittiklerinin farkına bile varmamış oluyorlardı. Yaratıcı çalışmalarını sürdürüyorlardı heyecanla. ekiilerin hareketlerini kâğıda aktarmak. Bu onların hobisiydi. ekici döndürmeye başladıklarında sımsıkı yere bastıkları ayakları. ekici döndürürkenki kalça hareketleri. Kas dağlarının esnekliği. ekici uçmaya bıraktıklarında uzanan elleri. Ve haykırışları. Çünkü ekiiler, döndürdükleri çekici bıraktıklarında, eki havada bir çember çizip yaklaşık altmış metre ilerideki (Norveçli iyi bir ekii için oldukça iyi bir idman atışı) akıllarda derin bir çukur açarak inerken gürleyen ıgıllıklar atarlar. Kafesteki adamın gırtlğından korkunç bir gürleme yükselir. Kamusal bir sportif eylemde tüm özgürlüğüyle salınan vahşi bir gürleme.

Bir süre sonra hanımlar bu gürlemeyi çizmekle giderek daha çok ilgilenmeye başladılar; adamların gürledikleri sıradaki yüz ifadeleriyle, açık ağızlarıyla. Bu gürlemeyle sonlanan güçlü dönüşleri izlemeye doyamıyorlardı. Ama ne kadar uğraşırlarsa uğraşınsınlar gürlemeyi kâğıda aktarmayı başaramadılar ve bir süre sonra Singer bunun onlar için de o

kadar önemli olmadığından, dinleyip izlemek için bir bahane olduğundan kuşkulanmaya başladı. Ama bu kuşkusunu avukata belli etmediği gibi iki kadına da kesinlikle bir şey söylemedi. Yaratıcı eşlerine, Notodden çekiç stadyumuna yaptıkları gezilerde eşlik eden iki adam böylece birbirlerine yaklaşıyorlardı. Belki bir dostluk geliştiğini söylemek abartılı olur, tabii bu biraz da dostluğun nasıl tanımlanacağına bağlı ama Singer'le Avukat Hartvigsen'in ortak anlayış konusunda, birbirlerini arkadaş gören pek çok insandan daha çok yakınlaştığı söylenebilir. Avukatın kafası sürekli yeni planlarla doluydu, çürük tahta sıralarda, çekiççilerin hareketlerini kâğıda aktarmaya çalışan eşlerinin arkasında otururlarken bunları Singer'le paylaşıyordu. Ya da civarda dolaşırken. Yeni planların pek çoğu ikisini de ilgilendiren Merete & Merete Şirketi'nin geliştirilmesi konusundaydı. İkisi de steysin kullanıyordu. Avukatınki Volvo, Singer'inki Lada'ydı. Bu iki araba markasının statülerinin çok farklı olduğu söylenebilir ama ikisi de kadınların seramik ihtiyaçlarını karşılamak için steysindi. Sonradan seramik vazolara, kupalara, tabaklara dönüşecek malzemelerini taşımak için büyük arabalara ihtiyaçları vardı.

Avukat Hartvigsen'in Notodden'de kendi işini kuran genç bir avukat olarak işleri yolunda gitmişti. Dar ve şahane Tinnfoss Kanalı'nın güzel manzarasına bakan eski, büyük bir villa satın almıştı. Bu ev çok önceleri kapanan Tinnfoss Kâğıt Fabrikası'nın yönetim kurulu başkanının eviydi eskiden. Singer ve Merete Sæthre'nin küçük evlerinden taşınma ya da Lada'larını değiştirme gibi bir planının olmaması, Avukat Hartvigsen'in biraz canını sıkıyordu. Hiç durmadan eski yönetim kurulu başkanının villasının bacasına kadar borca battığını söylüyordu. Bu yüzden Singer'le Notodden çekiç stadyumunda buluştuklarında

zaman zaman oldukça endişeli görüldüğü oluyordu. Ama bu onun yeni planlar yapmasını engellemiyordu. Eski kâğıt fabrikasının tümüyle bir sanat merkezi olması gerektiğini, Merete & Merete'nin seramik atölyesinin dükkânı ve sergi salonuyla bunu taçlandıracağını söylüyordu. Bu yüzden bir an önce, bu düşünce başkalarının aklına gelmeden oraya taşınması, en iyi yapılara el koyması gerekiyordu. Singer, marangozlukta usta Hartvigsen'e çıraklık yapmaktan hiç kurtulamayacağını düşünerek yavaşça içini çekiyordu.

Evet, bunun dışında mutlu bir yaşamda küçük bir iç çekiş. Ama çok yakında değişecekti. Singer'in, enerjik ve marangozlukta usta avukata çıraklık yapmaktan hiç kurtulamayacağı için yavaşça içini çekmesi, çok yakında daha mutlu bir gelecekte gelen esintiye dönüşecekti. Burada anlatılan sahneden sadece birkaç ay sonra Singer'i içinden çıkamadığı karmaşık düşüncelere dalmış buluyoruz. Aşamalı olarak gerçekleşmişti ama bir süre sonra iyice belirginleşti. Singer'le Merete Sæthre'nin ilişkisi bunu kaldıramadı. İkisinin de uzun süre –neyse ki kendi başlarına kafa yordukları– kimin suçu olduğuna ya da bunun kimden kaynaklandığına ilişkin yürüttükleri tartışmalardan yola çıkarak bunu kesinlikle söyleyebiliriz. Bu noktada ilişkinin sonraki iki yılda dikkat çekici ölçüde kötüleştiğini söylemekle yetineceğiz. Onlara birlikte geçirecekleri iki yıllık zaman verildiğini, iki yıllık bir rüya yaşadıklarını da söyleyelim. Ama Singer'in durumunda gördüğümüz gibi, bu ilişki Singer'e yapışmış gizli emeller, yan amaçlar içeriyor; onun bir ilişki, evet, bir evlilik örtüsü altında, gün yüzüne çıkanlardan çok daha başka projeleri ve tasarıları gerçekleştirmesini sağlıyordu. Benzer şeylerin Merete Sæthre için de geçerli olduğu düşünülebilir. Bunu göstermek kim suçlu, kim aldattı sorularıyla ilgili bir tartışmaya götürecekse, insanlar

arasında apaçık bir aşk ilişkisi olduğu düşünülerek kurulan her ilişki suçluluk duygusuna ve aldatmaya dayanır. Bu yüzden, âşık olan birinin aldatıldığını asla hissetmemiş olması gibi bir durum hiç var olmamıştır. Bir insanın karşısındakini gözünde güzelleştirdiğinde ve kendisini de güzelleştirilmiş hissettiğinde, yatakta güvenle uyuyan sevimli sevgilisinin yanında yatarken dahi güzelleştirilmemiş bir iç yaşam süreceğini iddia edebiliyordu Singer.

Evet, geceler boyu karışık düşüncelere kafa yoran Singer'in yanında böyle yatmış uyuyan bu Merete Sæthre kim? Onunla ilgili çok az şey biliyoruz ve pek bir şey de öğrenmeyeceğiz. Bu romanın başkahramanlarından biri değil, herhangi bir romanda belli ölçüde bir başkahraman olabilmesi de şüpheli. Kadın okuyucular buna karşı çıkabilir, öğrendiğimiz azıcık şeye bakarak onun hem cesur, güçlü hem de heyecan verici bir kadın olduğunu düşünebilirler. Hatta esprili bile bulabilirler. Bu kesinlikle doğru ama espri anlayışı olan, güçlü, cesur ve heyecan verici bir kadın olmak ne yazık ki bir kişiyi roman kişisi yapmaz. Bu romanda Singer'in gerisinde kalıyor, ikincil kişilerden biri ve bu Singer'in değil bu romanı yazan yazarın seçimi. Singer için, gerçek yaşamın o noktasında Merete Sæthre başkahraman, ama bunun kurgusal anlatımında öyle değil ve altını çizmek gerekir ki Singer'in yaşamı bir tek burada anlatılıyor ve başka yerde de büyük ihtimalle anlatılmayacak. Anlatının bu noktasında Singer'in herhangi bir romanda, hangi düzlemde olursa olsun başkahraman olabilmesinin anlaşılmaz görünebileceğini itiraf etmek gerek; ama romanın gerçeğe dönüştürülmeye çalışılan konusunun tam da bu anlaşılmazlık olduğu açıklaması yapılabilir. Gerçeğe dönüştürmenin bir parçası olarak Merete Sæthre'ye dönüp ona iki yıl içinde Singer'de ortaya çıkan değişiklik konusundaki görüşünü sormak akıllıca

olabilir. Söylediklerinin pek çok kez Singer'in kendisine de söylenmiş sözler olduğunu varsaymamız gerekiyor.

Sık sık uzaklaşıyor, diyecekti Merete Sæthre. Tekrar tekrar Singer'le iletişim kurmayı denedi ama sanki hiç yanıt almıyordu. Singer'in neye kafa yorduğu sorulacak olsa Merete Sæthre aslında bunun çok da önemli olmadığını söyleyecekti, onu böyle her şeye kafa yoran biri olarak kabul ediyordu, gerçi onunla karşılaştığı sırada bunu "düşünceli olmak" diye adlandırıyordu ve Singer'in öyle olduğunu sanıyordu ama aslında olur olmaz şeylere kafa yoran biri ve bu daha farklı; çünkü yanı başındaki yaşamın tadını çıkarmak yerine insanın kuşkuşlar girdabına kapılıp içine kapanması demek oluyor. Böyle düşüncelerle boğuşmadığı, Merete Sæthre ve Isabella'ya yakın olduğu zamanlarda bile, gündelik işlerde bir gölge gibi, üstelik de kendisinin gölgesi gibi görünüyor. Her zaman dostça davranıyor, onlar için elinden gelenin en iyisini yapmaya çalışıyor ama bunu yapmak ona mutluluk vermiyor. Artık neredeyse hiç önemi yok. Merete Sæthre Singer'e ruhunun neşesini yitirdiğini söylemişti ya da söylemiş olabilirdi. Çünkü önceleri ruhu neşeliydi, onunla ilk karşılaştığında dikkatini çekmişti bu, üstelik pek çok küçük şeyde; sıklıkla da biraz istemeye istemeye yaptığı şeyleri, örneğin Merete Sæthre istediği için ehliyet almayı neşeyle yerine getirişinde. Şimdi her şeyi ilgisizce, bir tür rutin olarak yerine getiriyordu. Her şeyi yapıyor, üstelik de iyi yapıyor, sık sık şunu ya da bunu mu yapayım diye soruyor ama bunları yalnızca yapmak için yapıyor. Aslında yapıp yapmamasının onun için hiçbir anlamı yok. Aslında başka bir şey yapmak istediği için değil. Ya da hiçbir şey yapmak istemediği için değil. Yaptıklarını yapmayı bırakmak istemiyordu ama yapayım mı diye kendisinin sormasına karşın yapmak da istemiyordu.

Merete Sæthre'nin bu bağlamda Singer'in yüzünü onlara dönmemesinden söz etmeye başlayacağı düşünülebilir, aslında bu Singer'in gerçekten yüzünü onlara dönmediği anlamına gelmese de. Ama bir gün Isabella'yla yemek saatinde eve geldiklerinde, Singer kütüphanede sabah vardiyasında çalıştığı için yemeği hazırlamış, beline bağladığı önlüğüyle tencerelerde yemekler pişirmiş, masayı kurmuş, yemek hazır diye seslenmiş, tencereleri masaya koymuş, dostane bir ifadeyle günlerinin nasıl geçtiğini sormuş ama verdikleri yanıtı dinlememişti. Bizi dinlemedi, diye bağırmış olabilir Merete Sæthre. Isabella ya da Merete Sætrhe gününün nasıl geçtiğini anlatmaya başladığında Singer gözleri uzaklara dalmış öylece oturuyordu. Merete Sæthre "Bana baksana!" diye bağırmış olabilir. O zaman şaşkın bir yüzle ona döndüğünde Singer'in gözlerinde neşeli bir bakış görebiliyordu. Ama bu yalnızca bir maske miydi? Yüzünü onlara dönerken çabucak taktığı bir maske mi? Belki de çok yüksek sesle bağırmış ve böylece onu bir anlamda uyandırmıştı, evet, birden kendine gelip, aman Tanrım, şimdi neşeli maskemi takmalıyım, yoksa işler kötüye gider, diye düşünmüş olabilirdi. Durumun böyle olduğu düşünülebilir mi? Merete Sæthre'ye kocasının uzaklaşmasını hatırlatan sorular sorduğumuzda buna kafa yordüğünü farz edebilir miyiz? Her ne olursa olsun böyle davranması Merete Sæthre'nin Singer'in uzaklaşmasından ve keyifsiz, rutinleşmiş hareketlerinden değil de eskiden tanıdığı Singer'e özgü her tür davranışından ve sözünden kuşkulanasına neden olmuştu. Örneğin bir akşam, vardiyasından sonra onu kütüphaneden almaya gittiğinde Singer arabaya biner binmez "Ah, canım öyle bir pestolu spagetti çekti ki, akşama yapsak ya?" deyince bir yandan sevinmişti. Yalnızca birlikte yemek yapmayı teklif ettiği için değil, canının

istediğini söylediği için de. Ama öte yandan birlikte spaghetti yaparlarken bir an için bile onu gözlemeyi bırakmadı, çünkü aslında canı spaghetti istediğinden, onunla birlikte yemek yapmak istediğinden değil de yalnızca kendisini sevindirmek için böyle söylediğini gösterecek bir kanıt arıyordu ve elbette bunu buldu: Bir anlık uzaklaşma, içindeki mutsuzluğun küçücük, belki de yalnızca bir saniyelik emaresi Merete Sæthre'nin, hayır, bu da taktığı maskelerden biri, bir an için yüzünden sıyrılınca içindeki o uzaklaşma ortaya çıkıyor, diye düşünmesine yetti. Bu uzaklaşma Singer'in adımlarını yönettiği gibi, zaman içinde Merete Sæthre'nin adımlarını da yönetmeye başlamıştı.

Buna benzer sözler Singer'e hiç şaşırtıcı gelmeyecekti. Böylesine açıkça söylendiklerini duymamış olsa bile işlerin nasıl gittiğini anlayacak kadar çok şey duymuştu ve Merete'nin "Bana baksana!" haykırışından başka hiçbir şey duymamış olsaydı bile yine de anlayacaktı. Ama Singer kendi labirentine hapsolmuştu; labirentten çıkamıyordu, çıkmak da istemiyordu, belki de çıkamayacağını bildiği için. Kütüphanede çalışırken ve gündelik, rutin görevlerini yerine getirirken, bütün yaşamım bu olsaydı hiç sorun olmazdı, diye düşündüğü oluyordu. Ama eve geldiğinde ya da küçük ailesiyle başka ortamlarda bir araya geldiğinde, kendi içe kapanıklığına kimsenin dayanamadığının farkına varıyordu. Bu evliliği bozma isteği taşı mıyordu, sürdürmeyi yeğlerdi ve kendi evinde kendisini neredeyse davetsiz misafire dönüştürmüş olsa da ayrılmak için herhangi bir girişimde bulunmadı, tersine, olanaksızlığını bile bile buraya iyice yerleşmişti. Kendi uzaklığını ve kendi ruhunu koparıp atmayı istiyordu ama bunu yapmak elinden gelmiyordu. Üstelik içine kapanıp kafa yorduğu şeyler hayatın anlamı, varoluşun doğası ya da mutlak ötekilikle ilişkilendirdiğimiz

türden büyük sorular veya haklı olarak kendilerine bu soruları soranların içlerine kapanıp düşüncelere dalmasını gerektiren derin sorunlar olarak tanımladığımız şeyler değildi; tümüyle rastgele düşünceler, bir kitapta ya da bir gazetede okuyup üzerinde akıl yürüttüğü şeylerdi; hatta güncel politik sorunlar üzerine derin düşüncelere daldığı, hayalî bir muhalif karşısında kendi düşüncelerini savunduğu da oluyor, kimi zaman da düşünceleri amaçsız bir şekilde şuraya buraya uçuşuyor, soyut biçimler, anlamsız sözcük yığınları halini alıyor ya da bilincinde aniden bir yolculuk hedefi beliriyor, hayallerinde oraya gidiyordu. Ama bu düşüncelerin böylesine işe yaramaz ve boş olmasına karşın kendisini onlardan kurtaramıyordu; oysa saydam, cam gibi diyebileceği bu düşünce etkinliklerinin olası sonuçlarının hem kendisine hem başkalarına ne büyük acı verebileceğini biliyordu. Kendisini onlardan sıyrıp Merete Sæthre'nin istediği gibi ona bakamıyordu. Kütüphanede kitapları alıyor, yenilerini damgalayıp veriyordu. Yeni kitapların kayıtlarını tutuyor, eskileri gözden geçiriyordu, yeni bir dönemi ve yepyeni rutinleri getirecekmiş gibi görünen yeni kurulacak bilgisayar sistemiyle yakından ilgileniyordu. Ama Merete Sæthre'ye *bakmayı* bir türlü başaramıyordu. Niye? Çünkü bu ona yerine getirilemez bir istek gibi geliyordu ve Merete Sæthre'nin de bunu bildiğini varsayıyordu. Nasıl bağırmıştı ona? Saplantılı bir şekilde işini yaptığı sırada bağırmıştı ve bunun üzerine yüzünü ona çevirdiğinde, karşısında saplantılı bir Singer'in ona baktığını, gözlerini kaçırarak dostça tavırlarının başka türlü anlaşılmak için bir yakarı olduğunu anlamıştı. Ama Merete Sæthre başka türlü anlamak ve anlaşılmak istemiyorsa Singer'in yapabileceği çok az şey vardı ve Merete'nin bunu bildiğini varsayıyordu. Varoluş karşısında takındığı diğer camsı tavırlara, bu durumda

onun yaşam biçimi olan ve bu dünyada belki de tümüyle yalnız başına yüzleşmesi gereken, dayanılmaz durumlara katlanmasını sağlayan o uzaklaşma haline karışan camsı bir açıklıkla böyle düşünüyordu Singer.

Ama on bir yıl önce, şubat ayında, tıpkı şimdiki gibi bir kış gününde aceleci bir genç E-18 yolundaki araba kuyruğunda sabrı taşıdığı için aptalca bir sollama yaptı. Karşıdan gelen araca yakalanmadan önce sağındaki aracı geçmeyi başaramadı, arabayı sokabileceği bir açıklık da bulamayınca sert bir fren yaptı ve kaygan yolda arabanın kontrolünü yitirdi, karşı şeride kayd, karşıdan gelen bir arabaya çarpışığında çıkan gümbürtü öylesine korkunçtu ki çevredeki evlerden insanlar pencerelere koştu. Bu kulak tırmalayıcı çarpışmada aceleci genç yaşamını yitirdi ve karşıdan gelen arabanın şoförünü, otuz dört yaşındaki Merete Sæthre'yi de kendisiyle birlikte ölüme sürükledi. Bunun sonucunda otuz dokuz yaşındaki T. Singer dul, altı buçuk yaşındaki Isabella da öksüz kaldı.

Merete Sæthre Notodden Kilisesi'ndeki cenaze töreninin ardından karlar arasında kilise mezarlığına gömüldü. Cenaze töreni sırasında kilise tıklım tıklım doluydu, en ön sırada Singer ve üvey kızı Isabella oturuyordu. Merete'nin annesi, babası, erkek kardeşi ve görümcesi vardı yanlarında. Arkalarında oturan diğer akrabalar, Merete'nin çok sayıda arkadaşı ve tanıdığının yanı sıra, Singer'in de arkadaşları ve tanıdıklarıyla birlikte Merete Holtan ve Nils Hartvigsen de vardı. Kütüphanedeki iş arkadaşları da gelmiş, kütüphane kapatılmıştı. Singer, Ingemann'ın da geldiğini gördü, daha sonra Villa Bergly'deki anma töreninde onunla konuştu.

Bu anlamsız ölüm Merete'nin en yakınlarına iki kat anlamsız görünüyordu çünkü Merete Sæthre'nin orada

olmasına şaşırdıkları bir yerde gerçekleşmişti. Yaşamını yitirdiği trafik kazası E-18'de olmuştu oysa o sırada Merete'nin E-11'de, Drammen'le Kongsberg arasında bir yerde olması gerekiyordu çünkü Oslo'ya gitmişti, Notodden'e dönüyordu ve E-11 yalnızca en kısa değil tek yoldu, ama belli ki Merete Sæthre çok uzun, sapa bir yoldan gelmeye karar vermişti. Bu olağandışı durum Merete'nin ölümünü daha da anlaşılmaz kılıyor, özellikle annesiyle babası buna çok kafa yoruyorlardı; Singer'in belki de Merete'nin Sande ya da Holmestrand'dan kasaba yoluna sapmayı düşündüğünü söyleyerek onları avutmaya çalışması bir işe yaramadı. Yaz olsaydı anlaşılırdı, ama gri bir kış günü, hele de hiçbir şeyin görünmediği, her şeyin gri-beyaz bir sisin içinde silindiği bir gün... Ama belki de Merete'yi kendisine çeken buydu, dedi erkek kardeşi Per Christian. Kış manzarasının sessizliği. Annesiyle babası bunu kabul etmeye razı oldular, belki bir an için acılarını azaltan güzel bir düşünce gibi geldi onlara ama Merete daha Sande'ye, Holmestrand'la Kongsberg arasındaki kış sessizliği çökmüş manzaraya ulaşamadan, E-18 üzerinde küçük bir yerleşim yeri yakınlarında yaşamdan koparılmıştı. Bu küçük yerleşim yeri Sande'ydi üstelik ve Merete'nin babası Martin Sæthre, kızı E-18 yolundan kış sessizliği çökmüş güzel manzaralı R-32'ye sapmadan hemen önce kazanın gerçekleştiği sonucuna vardı. Bu Merete'nin ölümünü daha da acıklı kılıyordu. Onu yaşamdan sadece yüz metre ayırmıştı; biraz daha hızlı sürse kolayca geçebileceği yüz metre, sabrı taştan aceleci gencin ölüm arabasının da birkaç saniye sonra oradan geçeceği yüz metre. O zaman Merete R-32'ye sapabilecek, kış sessizliğine bürünmüş manzaranın tadını çıkararak Hoff ve Hvitting şelalelerini geçecek, kışın buz tutan Numedal Irmağı'na ulaşacaktı. Merete'nin ölümü üç kat, neredeyse akıl almaz

ölçüde anlamsız görünüyordu; kaçınması için üç apaçık fırsat varken kör bir rastlantı sonucu gerçekleşmişti.

Merete'nin değerli yaşamını elinden alan ve tekrar tekrar düşündükleri bu üçlü rastlantıya karşın, annesiyle babasının her halükârda geleceği düşünmeleri gerekiyordu. Merete arkasında küçük bir çocuk bırakmıştı. Küçük Isabella'ya ne olacaktı şimdi? Singer eskisi gibi onunla yaşayabileceğini söyledi. Merete'nin annesiyle babası onun kızı olmadığını, Merete'nin kızı olduğunu, bu yüzden ona bakmak zorunda olduğunu düşünmemesi gerektiğini söylediler. Ama Singer bunun kendi sorumluluğu olduğunu, başka türlüünün düşünölemeyeceğini söyledi. Isabella'nın baba tarafından dedesi ve ninesi de cenazeye gelmişti ama oğulları Isabella'yı baştan reddettiğinden öne sürecektir bir talepleri olamazdı. Merete'nin annesiyle babası yaşamın devam ettiğini, belki de çocuk için en iyisinin kendi ailesiyle yaşamak olduğunu söylediler; neredeyse yetmiş yaşında olmalarına karşın sağlıklıydılar ve bir torunun bakımına bol bol yetecek paraları vardı. Kendi yanlarında yaşamasını düşünmüyorlardı, hastalanabilir ya da başka bir nedenle ona bakamayabilirlerdi ama Isabella, Merete'nin erkek kardeşi Per Christian ve onun eşinin evinde yaşayabilirdi, o zaman sekiz yaşındaki yeğeni ve beş yaşındaki kuzeniyile birlikte büyüyebilir, yürüme uzaklığında oturan anne-annesiyle dedesini isterse her gün görebilirdi. Çünkü Per Christian Sæthre ve eşi de Notodden'de yaşıyordu, ikisi de öğretmendi. Böylece Singer iyice düşünüp Isabella'ya bakmasının güç olacağını anlarsa, küçük kızın iyi yetiştirilmesi için her türlü koşul sağlanmış olacaktı. Şimdi Merete'nin kocası olarak bu sorumluluğu üstleneceğini söylemiş olsa bile bunu yapması gerekmiyordu. Ama Singer Isabella'nın kendisiyle kalacağını söyledi; Merete'nin kızıydı o.

Buna karşı söyleyebilecek hiçbir şeyleri yoktu. Singer böyle söyleyince ölenin kendi isteğinin dile geldiğinden bir an bile kuşku duymadılar. Ölen kızlarının, kocasının Isabella'ya bakmasını, onu kendi evinde yaşatmasını istememiş olduğunu düşünemezlerdi. En azından Merete aksi yönde bir şey söylememiş olduğu için kuşku duymaya hakları yoktu. Merete annesiyle babasına Singer'le evliliklerinin özellikle son yılda aldığı biçiminden asla söz etmediğinden hiçbir şey söyleyemezlerdi, evet, başka türlü düşünemezlerdi bile. Ve Merete'nin onlara açıldığını gösteren hiçbir şey yoktu, belki bir şeyler seziyorlardı ama Merete hiçbir şey söylememişti, Singer bunu görebiliyordu. Isabella'ya bakmayı istemeleri Merete'yle Singer'in birbirlerinden kopma noktasına geldiklerini bilmelerinden kaynaklanmıyordu. Ölümünün, kızlarıyla birlikte şimdi Merete'nin arkasında bıraktığı küçük kızı, torunları Isabella'yı da gerçek bir bağı olmadığından Singer'den kopardığını, onu acıklı bir biçimde yapayalnız bıraktığını hissediyorlardı yalnızca. Tümüyle içgüdüsel olarak şimdi onlar için ve daha da önemlisi torunları için Singer'in bir yabancıya dönüştüğünü hissediyor ve yanında dört yıldan fazladır yaşamış olsa bile bu yılları annesinin korumasıyla güvence içinde geçirmiş Isabella'nın onunla bağı olmayan bir adamla yaşamasını istemiyorlardı; kendi ailesinin doğal koruması altında büyümek yerine bu yabancı adam, Singer mi üstlenecekti onu yetiştirmeyi? Ama ölene saygıları böyle düşünceleri dile getirmelerine izin vermiyordu. Kızlarının arkasında bıraktığı eş, sessiz ve kararlı bir şekilde Isabella'nın eskisi gibi onun yanında yaşayacağını açıkça belirttiğinde Merete'nin annesi Berit Sæthre gözyaşları içinde yalnızca şunu söyleyebildi: "Eskiden üç kişiydiniz, şimdi geriye yalnızca ikiniz kaldınız. Birlikte dayanmanız gerekiyor."

Bu gözyaşlarıyla ıslanmış sözler ve dayanılması güç bir duygu seli eşliğinde Isabella, Singer'e bırakıldı. Bu tür sözlerle Berit Sæthre ve eşi kederli Singer'e yakınlaşmaya çalıştılar. Şimdi torunlarını eline bıraktıkları adamı bağrırlarına basmışlardı, çünkü alması kesinlikle gerekmeyen bu sorumluluğu üstlenerek kızlarının anısına saygı gösteriyordu. Berit Sæthre ağladı, kocası ağladı, Singer de ağladı, önce Berit Sæthre sonra Martin Sæthre onu kucakladı. Arkada duran Merete'nin kardeşi Per Christian ve eşi Henriette de çok duygulanmışlardı. Aralarında sözlerle anlatılamayacak bir içtenlik ve yakınlık vardı, bu dayanılmaz bir sahneydi. Ama dayanmaları, bunları yaşamaları kesinlikle gerekliydi. Çünkü ölünün yakınıydılar ve bu durum arkada kalanlara koşulsuz, acımasız birtakım yükler getirir. Ölüm bizi sosyal hayvanlara dönüştürür. Başka hiçbir zaman hayvan yanımıza bu kadar yaklaşmayız, içgüdülerimiz bizi tümüyle ele geçirir, bir kedi ya da köpek gibi buna kodlanmışızdır ve tıpkı onlar gibi içgüdülerimiz tarafından yönetiliriz ama öte yandan da bizi hayvanlardan en kesin biçimde ayıran bu kodlamadır, çünkü yalnızca ve yalnızca insan bilincine kazınmış bir koddur ve şimdi olduğu gibi en ağır, en anlaşılmasız anlarda adımlarımızı otomatik olarak yönlendirir; davranışlarımızın disiplinli, toplumsal açıdan kabul edilebilir olmalarını sağlar. Singer ölüm haberini aldığı andan başlayarak üzerine çöken büyük acının etkisiyle otomatik bir şekilde davranıyordu. Hiç düşünmeden doğruları yerine getirdi. Otomatik bir şekilde doğru sözleri söyledi, doğru hareketleri yaptı. Ağır, taşlaşmış bir kederle yüklüydü ve başkalarının içtenliği ve beceriksiz yakınlık çabalarıyla karşılaştığında olduğu gibi, arada sırada gözyaşları döküyordu. Bu toplumsal içgüdünün disiplinine kendisini tümüyle bırakmıştı. Bilinen duyguları en uyduruk, en duygusal sözlerle

açığa vurarak, yalnızca resmî birtakım sözler sarf ederek, Singer'in yaptıklarını yapmayı gerektiren insan koduna uygun davranıyordu tam olarak, çünkü ölüm başka türlüünü hoş görmez. Bu kadar basit. Ölüm başka türlüünü hoş görmez. Kendimizi hiç direnç göstermeden çaresizliğimize terk etmemizi ister. Singer bunu biliyordu, evet, o kadar iyi biliyordu ki bu süre zarfında, başka zamanlar ona çok doğal gelen bir şeyi, yani dışarı çıkıp nasıl davrandığına dışarıdan bakmayı her istediğinde, bu şekilde kendisini gözlemlemenin büyük bir yanlış olduğunu hissedip bu isteği kovuyordu; çünkü kendisinin kendi bilincine girmesine izin verirse, kendisini bir an için bile dışarıdan gözlemlerse ölümcül bir suç işleyeceğinin gayet farkındaydı.

Bu sahne Singer'in evinde, cenazeden ve anma töreninden sonra olmuştu. Berit ve Martin Sæthre'yle oğulları Per Christian ve eşi, resmî programdan sonra Singer'le baş başa kalmak için eve gelmişlerdi. Yanlarından ayrılıp Singer'i Isabella'yla yalnız bırakmakta zorlanıyorlardı. Otuz dokuz yaşında dul kalmış adamı cenaze günü yalnız bırakmak onlara zor geliyor, bunun yerine orada olmak, ertesi sabaha kadar acısını paylaşmak istiyorlardı. Berit ve Martin Sæthre gece orada kalmayı teklif ettiler ama Singer buna gerek olmadığını söyledi. Bunu yalnızca söylemiş olmak için mi söylediğinden emin olamıyorlardı; bu akşam, başka pek çok düşüncenin acısı tazeyken Isabella'nın sorumluluğunu üstlenmesinin zor olabileceğini söylediler. Ama Singer yapabileceğini söyledi, hemen geleceği düşünmek daha iyiydi, belki böylesi daha bile kolay olurdu. Evet, böylesi belki daha kolay olur, diye yineleyen Berit Sæthre'nin bol makyalı yüzü yine gözyaşları içinde kaldı. Singer yine onu kucakladı, yine kendi gözyaşlarının yanaklarına döküldüğünü hissetti. Böylece vedalaştılar. Singer Isabella'yla yalnız kaldı.

Koyu renk takım elbisesini çıkardı, günlük giysilerini giydi. Üvey kızı salonun uzağında, yemek masasının ayaklarından birinin dibinde, bej yünden çoraplı taytıyla oturmuş, bir bez bebekle oynuyordu. Arada sırada bir şeyler bulmak için ayağa kalkıp çevresine bakındığında Singer tayt aşağı kaydığı için çoraplarının ayaklarından çıktığını gördü, Isabella'nın yanına gitti, onu kucağına aldı, taytını çekerek çoraplarını giydirdi. Isabella yeniden masanın ayağının dibine oturup oyununu sürdürdü. Bir süre sonra Singer'in aklına başka bir şey geldi; saate baktı, çocuk programı için çok geçti, çoktan bitmişti. Bir an için bugün çocuk programını izlemeyi unuttuk, demeyi düşündü ama böyle bir şey söylemek yersiz olacaktı, çünkü Isabella çocuk programından söz etmemişti, onun için en iyisinin bundan hiç söz etmemek olduğuna karar verdi. Onun yerine akşam yemeği hazırladı, ama Isabella bütün gün öyle çok şey yemişti ki aç değildi. Onun yerine biraz daha oynadı, sonra Singer yatma zamanının geldiğini söyledi. Isabella'yı odasına götürdü, yorganını örttükten sonra bir süre Isabella'nın istediği kitabı okudu ona. Ardından iyi geceler dileyip yeniden birinci kata indi ama Isabella isterse ona seslenebilsin diye odasının kapısını aralık bırakmıştı. Isabella sonunda uyumadan önce pek çok kez seslendi, her seferinde Singer onun yanına gitti.

Singer şimdi kendi salonunda, gündelik ortamında, dört yıldır kendi evi olan yerde, tanıdık eşyalarla çevrili, yalnız başına oturuyordu. Tükenmişti ve çok gergindi. Yalnız başına katlanamadığı büyük bir huzursuzluk hissediyordu. Biriyle konuşması gerekiyordu. Bu yüzden Telemark Oteli'nde kalan Ingemann'a telefon etti. Ingemann anma töreni sırasında Singer onunla konuşmak isterse diye Telemark Oteli'nde kalacağını söylemişti. Ama oteli aradığında, arkadaşının hemen o akşamüzeri Oslo'ya dönmesini gerektiren

bir iş çıktığı için otelden ayrıldığını öğrendi. Ingemann artık Devlet Tiyatrosu'nu bırakmıştı, serbest çalışıyordu, NRK'de çoğunlukla radyoya ama bazen televizyona da işler yapıyordu ve Singer onun daha bu akşam Oslo'ya dönmesini gerektirenin bu tür bir iş olduğu sonucuna vardı.

Ahizeyi yerine koydu. Düşünceliydi. Ingemann gittiği için değil ama Ingemann'ın gittiğini duyduğu anda konuşmak istediğinin Ingemann olmadığını anladığı için. Tamam, Ingemann'la konuşmak istemişti ama bunun nedeni asıl konuşması gerekenlerle konuşmaya cesaret edememesiydi. Ingemann onu dinlemekten, arada sırada birtakım yüreklendirici sözler söylemekten başka bir şey yapamazdı ve bu da onu avuturdu ama Singer'in biriyle konuşmak zorunda olmasının nedeni bu değildi. Nils Hartvigsen'le, avukatla konuşması gerekiyordu. Avukat olduğu için değil, Merete'nin en iyi arkadaşıyla evli olduğu için. Konuşması gereken oydu. Merete'yle ayrılmak üzere olduklarını biliyor mu, Merete onlara ya da karısına bunu söylemiş miydi diye sormak istiyordu. Elbette en yakın arkadaşına şu veya bu şekilde, en azından böyle bir olasılığın varlığından söz etmiş olmalıydı. Yani aslında Nils Hartvigsen'e telefon etmesi gerekiyordu ama elinden gelmiyordu.

Bu yüzden Singer vakasında çoğunlukla olan şey oldu. Kendi düşüncelerine daldı. Düşüncelerinde Nils Hartvigsen'i evine davet etti, kendi koltuğunun yanındaki koltuğa oturttu, kendisi ayağa kalktı, evin oldukça küçük salonunda ileri geri yürürken hayalinde koltukta oturan, arada sırada ona yanıt veren Nils Hartvigsen'le konuştu ve hayalindeki Nils Hartvigsen'in, eşini yeni yitirmiş bir adam karşısında anlayışlı bir tutumla oturup şefkatli, alçak bir sesle onunla konuşması çok önemliydi. Singer gibi huzursuz değildi, tam tersi davranıyordu çünkü böyle davranmazsa Singer'in

karşısında oturup onun söylediklerini dinlemesinin hiçbir anlamı olmazdı.

“Merete’yle ayrılacağımızı duymuş muydun?” diye söze başladı Singer. Hayır, böyle başlamadı, çünkü Nils Hartvigsen’in bunu bildiğini biliyordu, ancak gerçek Hartvigsen böyle olmadığını söyleyebilirdi ama o burada değildi, yalnızca hayalî biçimi vardı. Ve hayalî Nils Hartvigsen bu soruya ne Singer’in tahmin ettiği gibi olumlu ne de umduğu gibi olumsuz bir yanıt verebilirdi. Hayalî Nils Hartvigsen’le konuşamıyordu, bu yüzden onu geri gönderdi. Onun yerine, dört yıl önce evlerinde yemeğe gittiği iş arkadaşının kocasını düşündü. Sonraları da sık sık karşılaşmışlardı ve Singer ondan çok hoşlanıyordu. Ona telefon edip biriyle konuşmaya ihtiyacı olduğunu söyleyebilirdi. Durum göz önünde bulundurulursa koşa koşa geleceğine emindi ama gelseydi ve Singer konuşması gereken şeyi onunla konuşsaydı, iş arkadaşının kocası bundan rahatsız olurdu, çünkü Singer ondan çok hoşlansa ve onun da kendisinden hoşlandığını düşünüyor olsa bile yakın arkadaş sayılmazlardı ve Singer’in ona itiraf edeceği hususlar en yakın arkadaşlardan başkasına itiraf etmesi güç şeylerdi; bu yüzden iş arkadaşının kocasının huzurunu kaçıracaktı, Singer onu yakın bir arkadaş sayarken kendisi hiç böyle düşünmemişti. Bu yüzden ona telefon etmekten vazgeçti, onun yerine hayalî bir arkadaş olarak davet etti çünkü onu telefon etmekten vazgeçiren tek şey gerçekte arkadaşı olmamasıydı, dolayısıyla pekâlâ hayalî bir arkadaş olarak yanına davet edebilirdi. Ve öyle yaptı. Adam gelip masanın öteki tarafındaki koltuğa oturdu, biraz sonra ayağa kalkıp, dar salonda volta atmaya başlayacak olan Singer doğruca konuya girdi.

“Merete’yle ayrılacaktık, biliyor musun? Sonra bu oldu. Böyle olmasaydı çok yakında ikimiz de kendi evlerimizde

yaşıyor olacaktık. Merete'yle kızı Notodden'de, bense bambaşka bir yerde. Şimdi Merete öldü; ben yaşamımı burada, onun kızı Isabella'yla, onun dünyasında sürdüreceğim. Ne diyorsun buna?"

İş arkadaşının kocası yanıt vermedi. Uzun süre düşündü. "Ama bu korkunç bir durum Singer," dedi sonunda.

"Merete'nin ölmesi mi? Yoksa ayrılacak olmamız mı?"

"İkisi de," dedi adam, "ikisi de öyle. Bunun korkunç bir durum olduğunu söylemeliyim. Şimdi çok kötü bir durumda olmalısın."

"Evet," diye yanıtladı Singer. "Çok kötü hissediyorum kendimi. Ama niye, niye? Bu ikisinin birbiriyle hiç ilgisi yok ki. Merete'yle ayrılmaya birlikte karar vermiştik, belki bir anlamda üzücü bir şey ama korkunç kötü sayılmaz, öyle değil mi? Sonuçta ayrılma konusunda anlaşmıştık. Artık birlikte yaşam yürümüyordu. Niye korkunç bir durum olduğunu söylüyorsun öyleyse? Ben sana söyleyeyim, Merete öldüğü için. Ama ayrılacak olmamız ve şimdi onun ölmüş olması birbiriyle tamamen ilgisiz. Ölmüş olması ayrılacak olmamızı korkunç bir şey yapmıyor. Hiç de sarsıcı bir şey değil aslında. Ama sen yine de sarsıldın."

"Evet, sarsıldım," dedi adam, "bunu itiraf etmem gerek."

"Ama ikisinin birbiriyle hiç ilgisi yok ki. Duymuyor musun dediklerimi? Tamamen rastlantı."

"Evet, biliyorum," dedi adam, "ama yine de sarsıldım! Senin adına gerçekten üzüldüm."

"Merete'nin öldüğünü duyduğunda da bunun korkunç bir şey olduğunu düşünmüş ve benim adıma üzülmüş müydün?"

"Evet ama aynı şey değil. Senin üzüntünü paylaştığımı söyleyecektim o zaman. Ama senin adına üzüldüğümü değil. Evet, itiraf etmeliyim ki böyle," dedi adam.

“Bana acıdığını itiraf ediyorsun,” dedi Singer düşünceli bir sesle.

Koltuktan kalktı, öteki koltukta oturan hayalî arkadaşıyla konuşurken volta atmaya başladı.

“Ama bu yanlış. Anlaman gerek. Bana acıman için hiçbir neden olmadığını biliyorsun. Ayrılacaktık sonuçta, bu karar verilmişti. Sonra Merete bir araba kazasında öldü. Benim bunda hiç suçum yok. Suç öteki arabayı sürende. Birine acıyacaksan ona acı. Ben suçsuzum.”

“Bunu söylemek zorunda kalmam ilginç,” diye sözlerini sürdürdü Singer. “Karşımda oturuyorsun ve ben sana suçsuz olduğumu söylüyorum.”

“Ben suçlu olduğumu söylemedim,” dedi adam. “Bu kavramlarla konuşan sensin. Yalnızca ayrılacağınızı öğrendiğimde Merete’nin ölümünün senin durumun yüzünden daha da korkunç olduğunu söyledim.”

“Niye? Yok, söyleme, ben kendim söyleyebilirim. Yaşamım boyunca taşımak zorunda olduğum suç yüzünden, öyle değil mi? Ama hiç suçum yok ki.”

“Hayır, hiç suçun yok,” diye içini çekti adam. “Söylemek istediğim bu değil. Ama ayrılmaya karar verdiğiniz duymadan önce ben senin kederli olduğunu varsayıyordum, acını paylaşıyordum, oysa artık birlikte yaşamak istemediğiniz için bu kederden yoksun bırakıldın. Dinle beni, ayrılacağınızı öğrenmek çok üzücü, hemen ardından Merete’nin ölmesi de tuz biber ekti. Elbette bunlar karşılaştırılmaz şeyler olsa bile,” diye ekledi Singer’i avutmak ister gibi.

Singer yeniden yerine oturdu. Uzun süre oturup dosdoğru önüne dikti gözlerini.

“Ölüm çok berbat bir şey,” dedi sonra. “Anlamak olanaksız. Yalnızca aklımızla değil duygu dünyamızla da anlamak

olanaksız. Bizi yalancı durumuna düşürüyor. Ölümün karşısına konulduğunda söylediğimiz ve gerçek olduğunu bildiğimiz her şey anlamsızlaşıyor. Şimdi neler hissettiğimi anlatsam miden bulanırdı. Sana yalnızca küçücük bir parçasını anlattım, kesin bir bilgi verdim, Merete'nin ölmesinden haftalarca önce ayrılmaya karar verdiğimizizi söyledim. Merete'nin en yakını olarak ölüm haberini alan insan, gerçekte ortak verilmiş bir kararla artık Merete için hiçbir anlamı olmayan biriydi. Ve sen bunu duyduğunda rahatsız oluyorsun. Bu yalın, doğru bilgi karşısında. Bunu kendime saklamalıydım. Evet, biliyorum, ama birine itiraf etmem gerekiyordu. İtiraf etmek mi? Niye itiraf etmek diyorum? İtiraf edecek hiçbir şeyim yok ki. Yine de sana itiraf ediyorum. Oysa bunu yapmamalıydım. Çünkü bunu yaptığımda çirkin bir yanım ortaya çıkıyor. Merete'yle ayrılacağımız için değil. Ama bunu şimdi, biz ayrılmadan önce Merete öldüğünde söylediğim için."

"Bahsettiklerin zor konular," dedi adam. "Bunları düşünmek için biraz beklesen daha iyi olmaz mı? Araya biraz zaman girse?"

"Sen beni Merete'yi sevmemekle suçluyorsun. Artık onu gördüğümde hiç sevinmemekle suçluyorsun. Bu yüzden bana acıyorsun. Ve bu doğru, artık Merete'yi görmek bana hiç mutluluk vermiyordu. Ama yine de kederliyim."

"Kederli olduğunu biliyorum," dedi öteki adam. "Evet, görüyorum bunu, kederden yıkılmış oturuyorsun karşımda, onun için böyle konuşuyorsun."

"Ama kişisel bir keder hissetmiyorum. Benim kederim genel, bilmem ne demek istediğimi anlayabiliyor musun? Sana kederimi anlattığımda bunu dinlemeye katlanabiliyor musun?" Hayalî adam başıyla onaylayınca Singer sözlerini sürdürdü.

“Merete’nin yüzü gözümün önüne geliyor, öldüğü andaki yüzü. Neler olacağını anladığında buna inanamayan yüzü. Bunu gözümün önüne getirmemek zor, hatta neredeyse olanaksız. Bir insanın yüzünde, başkalarına gösterdiği o kadar da çok ifade yok. Bir düşün, başka bir insanı kafanda çizecek olsan ona özgü dört-beş ifade kullanırsın yalnızca, daha fazla değil. Bunlar o insana özgü yanlardır. Ben Merete’nin yüzünün aldığı bütün ifadeleri biliyordum ve bunları gördüğümde mutlu olmayı bırakmıştım. Yüzündeki ifadeler benim için tümüyle anlamsızlaşmıştı bir bakıma. Ama o inanmaz gözlerle bakan yüzü, olay olduğu sırada yüzünde beliren o muhtemel ifade aklımdan çıkmıyor. Ve üzüliyorum. Genel bir üzüntü. Çünkü o yüzde beliriyor bu ifade. Bununla barışamıyorum, şimdi bile. Yüzünde bana yine anlamsız gelen bir yan var ve uzaklaştırmaya çalışmak işe yaramıyor. Benim için yararsız. Aramızdaki yıpranmışlık silinmiyor. Merete’nin, örneğin âşık olduğu ilk günlerdeki yüzünü, o zamanlar gözlerinde beliren şaşkın bakışları, şimdi karşımda beliren yüzü gördüğüm gibi gözümde canlandıramıyorum, hayır, onu yeniden yaratamıyorum. Şimdi gördüğüm yüz o korkunç anda bile yorgun ve gergin. Beni anlıyor musun?”

“Hayır,” dedi adam. “Hayır, söylediklerini anladığımı sanmıyorum, ama dinliyorum seni.”

“Denersen beni anlarsın,” dedi Singer.

“Belki haklısın, yine de anlamaya çalışmak elimden gelmiyor,” dedi adam, “ama buradayım ve dinliyorum.”

“Özellikle onun yüzü olduğu için üzüliyorum değilim,” diye sürdürdü Singer biraz durakladıktan sonra. “Ama Merete’nin ölürkenki yüzünü... yaşamla bağı acımasızca koparıldığı anda... ve bunu anladığında... bunu gözümün önüne getirebiliyorum. İçim sızlıyor. Ölüm karşısında ne

kadar çaresiziz, tümüyle yıkılıyoruz. Bir insan nedir cidden? Ölümün karşısına konulduğunda. Bendeki bu mantıksızlık ne anlama geliyor? Karım öldüğü için ve ayrılacağımız için vicdanımın sızlaması. Aralarında hiçbir bağlantı yok ama yine de nasıl konuştuğumu duyuyorsun, evet, belki kendinin nasıl yanıt verdiğini de duyuyorsun. İkisi de içimizde kimi hatların karışmasının sonucu. Ama buna akılcı bir biçimde bakamıyoruz. Orada duruyor. Hatlar karışık. Bizim, en azından benim, bunu ortaya sermekle, orada durduğunu göstermekle bir sorunum yok, bunu kabul etmek zorundayız. İnsanın formülüyle ilgili bir şey mi? Hatların yanlış bağlandığını görsek bile işlemesini durdurmuyor bu. Bu var. Ölümün karşısında yanlış bağlantı olduğunu, evet, mantık açısından köklü bir aptallık olduğunu bildiğimiz bir şey bizi en içimizden sarsıyor. Çünkü o her neyse o. Aptalca, çok aptalca. Yine de beni sarsıyor ve senin de söylediklerimden benim kadar korktuğunu görüyorum. Eşitleniyor mu böylece? Öyleyse bile ben anlamıyorum. Kesinlikle yanlış. Ben suçsuzum. Duyuyor musun, suçsuzum ben.”

“Evet,” dedi hayalî adam, “zaten ben de senin suçlu olduğunu söylemedim. Kendine suç yükleyen sensin.”

“Ama yine de sarsıldın, değil mi?”

“Evet,” dedi adam, “öyle.”

“Niye?” diye sordu Singer. “Şimdi söylediklerimin seni niye böylesine sarstığını bana kendi sözlerinle anlatman gerekiyor. Benim için bunu bilmenin anlamı çok büyük.”

Bir sessizlik oldu. İkisi de kendi düşüncelerine dalmış, neredeyse uyuklar gibi sessizce oturuyorlardı, gecenin geç saatleriydi. Singer başını kaldırıp ötekine baktığında artık orada olmadığını gördü. Gitmişti. Singer çok korktu.

“Geri gel!” diye bağırdı. “Sana anlatacak daha çok şeyim var. Yeni başlamıştım.”

Neyse ki adam geri geldi, sakın bir şekilde koltuğa oturdu yeniden.

“Devam et,” dedi. “Dinliyorum.”

“Isabella benimle yaşayacak. Buna ne diyorsun?”

“Güzel bir davranış,” dedi adam, “çünkü bunu yapmak zorunda değildin. Sonuçta senin kızın değil.”

“İronik mi bu sözlerin?” dedi Singer kuşkuyla.

“Hayır,” dedi hayalî adam, “ama Isabella’yı yanına alman kaderin bir cilvesi sonuçta. Merete yaşasaydı Isabella’yı bir daha hiç görmeyecektin.”

“Ne demek istiyorsun?” diye sordu Singer.

“Hiçbir şey,” dedi adam, “yalnızca ironik bir gerçeği işaret ediyorum.”

“Evet, bu ilginç,” dedi Singer. “Çünkü senin dediğin gibi böyle yapmam gerekmiyordu. Hatta tersini yapmam gerekiyordu. Merete’nin ailesi Isabella’yı seve seve yanlarına alırlardı, bunu söylediler de üstelik.”

“Biliyorlar mı?” diye sordu adam.

“Hayır,” dedi Singer, “onlara bunu anlatamazdım. Şimdi değil. Merete’nin de onlara bir şey söylediğini sanmıyorum. Bu konuda hiçbir şey bilmiyorlar.”

“Ölen kızlarıyla şimdi dul kalan kocasının arasında, her şeyin yolunda olduğunu sandıkları mutlu bir cehalet içinde yaşıyorlar yani.”

“Evet.”

“Bu sana zor gelmiyor mu?”

“Aslında gelmiyor,” diye yanıtladı Singer, “bana en az zor gelen şeylerden biri bu.”

“Demek öyle. Üstelik bunu bilselerdi hiç karşı çıkmadan Isabella’yı sana bırakmayacaklarını bilmene karşın. Merete’nin annesiyle babası bu durumda Isabella’yı sana bırakmayı kesinlikle kabul etmezlerdi, bunu biliyor olman gerek.”

“Evet, biliyorum. Ama onlara söyleyemezdim. Söylemek için çok geçti. Merete her nedense onlara henüz söylememişken, gidip de ölen kızlarını artık sevmediğim için ondan ayrılmayı düşündüğümü anlatamazdım. Ya da tersini, kızlarının artık beni sevmediği için bir an önce evinden taşınmamı beklediğini. Evet, bu sonuncuyu duymaya dayanabilirlerdi elbette,” diye ekledi Singer hafifçe gülümseyerek, “ama bunu söylemek bana zor geliyor.”

“Söylemek sana zor mu geliyor? Yani onları yaralamak istemiyor musun?”

“Bilmem ki. Dediğim gibi, benim taşınmamı bekleyenin Merete olduğunu da söyleyebilirdim, bu o kadar yaralayıcı olmazdı. Tamam, çok şaşırırlardı ama benim adıma üzülürlerdi ve ben de çıkıp giderdim. Ama tam da bunu söylemek öylesine zor ki. İnan bana, kulağa saçma geliyor ama öyle. Söyleyemedim. Böylece de Isabella bana kaldı.”

“Isabella sana mı kaldı?” diye onun sözünü kesti adam. “Bunu yapman gerekmiyordu ki. Yaptığın şey doğru bile değil. Isabella’nın onların ailesinde, dayısının evinde büyümesini istediklerini söylediklerinde tek yapman gereken şey evet, böylesi en iyisi olur herhalde, demekti. Kendimi Isabella’ya bakabilecek durumda hissetmiyorum, türünden sözler edebilir, Isabella’yı güvenli ellere bırakacağına sevindiğini söyleyebilirdin.”

Singer başıyla onayladı.

“Evet,” dedi. “Haklısın sanırım. Ama böyle yapmadım. Niye yapmadım? Bilmiyorum. Anlamaya çalıştığım şey bu. Aslında anlıyorum ama ifade edemiyorum.”

“İfade edemiyor musun?”

“Hayır, ne olduğunu biliyorum ama söze dökemiyorum. Tek bildiğim ve söyleyebildiğim şey, aslında birkaç ay sonra bu evden taşınmak üzere olduğum. Gidecektim.

Bu düşünce beni üzmüyordu. Sevindirmiyordu da ama kabul etmiştim ve istiyordum da, çünkü neredeyse kırk yaşına gelmişken yeni bir yaşama başlamak istiyordum. Biraz da hoşuma gidiyordu aslında. Merete'den ayrılınca onun kızı Isabella da yaşamımdan çıkmış olacaktı. Artık onunla hiç ilgim kalmayacaktı. Buna tümüyle hazırlıklıydım, hiçbir zaman benim için çok özel bir anlamı olmamıştı. Yaşamımdan çıktığımda beni çabucak unutacak, belki benden ona çok bulanık bir çocukluk anısı kalacak, bu da o kadar silik olacaktı ki, bilinçaltında annesinin 1980'li yıllarda kısa bir süre evli kaldığını anlattığı adamın bir gölgesinden başka bir şey olmayacaktı. Ve benim Isabella'nın düşünce dünyasında silik bir gölge, neredeyse bir hiçlik olmaya hiç itirazım yoktu, aslında bu düşünce hoşuma bile gidiyordu. Ah, düşünsene, Merete şimdi değil de üç ay sonra ölseydi o zaman ayrılmış olacaktık; ben başka bir kentte, belki de Fredrikstad'da yaşıyor olacaktım. Kütüphanedeki çekmeceye başvurmaya zaman bulamadığım bir iş ilanı duruyor Fredrikstad Kütüphanesi'nin. Bu her şeyi silecekti. O zaman cenazeye gelebilir, orta sıralardan birinde sessizce oturabilir, anma törenine katılmadan yavaşça oradan ayrılabilirdim, çünkü cenazeye gelmem yeterliydi. Singer de gelmiş, derlerdi. Evet, Singer cenazeye geldi, yanımıza gelip bize başsağlığı diledi, üzölmüşe benziyordu. Ardından Fredrikstad'a, yeni yaşamıma geri dönebilirdim."

"Şimdi de yapabilirsin bunu," dedi adam. "Diyelim bir iki hafta sonra ölen karının annesiyle babasına gidebilir, üzerinde düşününce her şeye karşın Isabella'nın sorumluluğunu üstlenemeyeceğini anladığını söyleyebilirsin. Buna gerekçe bulmak zor değil ve Merete'nin annesiyle babası da çok sevinir. Sonuçta şimdiden gerçek bir ev hazırlamışlardı ona."

“Evet,” dedi Singer. “Bunu yapabilirim. Doğrusu da bu zaten. Görebiliyorum. Böylece Merete’den ayrılacak olmamla Merete’nin bir araba kazasında ölmesi arasında hiçbir bağlantı olmadığını ve benim suçsuz olduğum gerçeğini göstermeye çabalamaktan kurtulmuş olurum. Boşanmak benim Merete ve kızıyla artık bir ilgimin kalmaması anlamına geliyor. Trafik kazası Merete’nin ölmesi, yani artık gitmiş olması demek ve kızı da doğal olarak annesinin ailesinin yanında büyüyecek, benim onunla artık hiçbir ilgim yok. Haklısın. Özgürüm, silkinip bu kederi üzerimden atabilirim, kendi yoluma gidebilirim. Ama bunu yapmak istemiyorum.”

“Niye?”

“Dedim ya, bilmiyorum.”

“Hayır, böylece geçiştiremezsin. Demin söylediğin şey onlara Merete’yle aslında ayrılacağınızı söylemeyi başaramadığındı. Şimdi bundan kurtuluyorsun. Onlara hiçbir şey anlatman gerekmiyor, Isabella’nın yerinin her şeye karşın senin yanın değil de biyolojik ailesinin yanı olduğunu, küçük bir çocuğa gereken bakımı gösterebileceğinden kuşku duyduğunu söylemen yeterli.”

“Yine de bilmiyorum. Belki de kendi yoluma gitme düşüncesine dayanamıyorum. Bunu arkamda bırakarak. Yapabilirim elbette, evet, yapmak zorundayım, ama içimden bir ses yapmamam gerektiğini söylüyor.”

“Ne sesiymiş o?”

“Bilmiyorum. Ama korkuyorum. Yapmak zorunda olduğum şeyi yapmaktan korkuyorum.”

“Benim söylediğim yalnızca bunun saygın bir davranış olduğu. Bir daha söyleyeyim mi? Saygın bir davranış. Senden bunu yapmanı istiyorum —yok, yalnızca bunu yapmanı öneriyorum. Saygın bir şekilde davran. Senin yapmak istediğin şey saygın bir davranış değil. Anlıyor musun?”

“Evet.”

“Peki buna cevabın ne?”

“Karar verildiği biçimiyle kalacak.”

“Ama anlamıyor musun, Isabella’yı yanında tutma isteğinin bir geçerliliği yok. Senin isteğin hiç önemli değil, çünkü ölen eşinin aslında senin gitmeni istediğini biliyoruz ve yalnızca gitmeyip, burada kalmakla yetinmeyip bir de hiçbir şey olmamış gibi onun kızını yanında tutman tüyler ürpertici bir şey. Onun anısına saygısızlık ediyorsun. Bu biliniyor artık. Aklından çıkarma.”

Singer adamın söylediği sözler karşısında sararmış bir yüzle yerine yığıldı.

“Bunu söyleyeceğini tahmin ediyordum,” dedi. “Ama artık çok geç oldu, Isabella uyanmadan önce biraz uyuma-ya çalışmam gerek. Bu yüzden gitmeni istemek zorundayım. Git, lütfen git, nasıl olsa söyleyecek başka şeyin de kalmadı. Benim kendi görevlerim var, senin de kendininkiler. Söylemen gerekeni söyledin, seni dinledim ve bunun için teşekkür ediyorum. Ama şimdi uyumam gerek, çünkü dediğim gibi, bir sorumluluk yüklendim, bu sorumluluğun da gerekleri var.” Adam ayağa kalktı, küçük salonda ayakta dururken kasıntı ya da görkemli görünüyordu, yanına yaklaşılmaz havası da görkemli ya da kasıntı görünüşünü artırıyordu.

“Korkunç bir yük aldın üzerine,” dedi. “Bir gün buna pişman olacaksın ve hiçbir işe yaramadığını anlayacaksın. En ufak bir şeye bile.” Hayalî adamın ortadan kaybolmadan önce son sözleri “Bari en azından küçük kızını seviyor olsaydın,” oldu.

Sessizlik çöktü. Singer koltuğuna yığılmıştı. Birden sanki bir rüyadan sıyrılmış ya da uyuklarken uyanıvermiş gibi silkindi, sersemlemiş bir yüzle başını salladı. Yan gözle

karşıdaki boş koltuğa baktı. Yalnızdı, kendi başınaydı da denebilir.

Üst kata çıkıp yatmayı düşündü. Saat gecenin üçüydü, artık uyuması gerekiyordu. Ama koltuktan kopamıyordu, oturup hayalî adamın söylediklerini düşündü. Ne biçim azarlamıştı onu. Vay canına, üstelik de güya çok güvendiğim, pekâlâ arkadaşım diye görebileceğim bir adamdı, diye düşünüp umutsuzca başını salladı. Ama aslında beklenmedik bir yanı yoktu, yeterince mantıklıydı. Şimdi yatmam gerek, dedi kendisine. Yine de bir an için onun önerisinin gözüme çekici geldiğini itiraf etmeliyim. Bir anlamda her şeyi çözerdi. Onun önerisine uyarsam her şey yerli yerine oturuyor. Ama küçük kızı sevmediğimi söylemesine gerek yoktu. Öyle bir şey demedim, boşanmanın doğal sonucu olarak yaşamımdan çıkmasını kabul edebileceğimi, bundan dolayı büyük özlem çekmeyeceğimi, benim için anlamının bunları engelleyecek kadar büyük olmadığını söyledim. Bu onu sevmediğim anlamına gelmiyor. Arada küçük ama çok önemli bir fark var. Evet, hem de ne fark, diye düşündü Singer, neredeyse kızmıştı. Onu sevmez olur muyum hiç! Hem de önümüzdeki yaklaşık on iki yıl için onun sorumluluğunu üstlenmişken. Yeniden kendimi düşünmeye başlayabildiğimde elli yaşımı geçmiş olacağım. Bu çok aptalca. Aslında söylediklerimi doğru dürüst anlamadan bana suçlamalar savurmak yerine aklını kullanması gerekirdi, diye düşündü.

Evet, o gece öyle geçti. Singer koltuğunda oturdu, yeni durumunu, kendi özgür iradesiyle buraya nasıl geldiğini düşündü durdu. Ölüm karşısında... bir başkasının ölümü karşısında... kendisinden neredeyse ayrılmış birinin hem de.

Şubat geceleri, aralık ve ocak geceleri kadar olmasa da uzun ve karanlıktır, şubat ortalarında gün ışığı ekim ortalarındaki ışığa benzer, hatta biraz daha aydınlıktır çünkü

ekim genelde karsızken şubatın karanlığı beyaz, soğuk, ezilip grileşmiş karlardaki yansımalarla aydınlanır, ama yine de uyanınca günün doğmasına daha çok vardır. Singer oturduğu yerde bunu kendi gözleriyle görebiliyordu. Sabah yedide günün ağarmaya başladığı şöyle böyle hissedilebiliyordu. Isabella'nın üst katta uyandığını, çıplak ayaklarıyla yatak odasına, Singer'in soğuk yatağına koştüğünü da tam o saatte duydu. Boş, bozulmamış, üzerine örtü serili bir yatak bulacaktı; sanki orada yatan çoktan kalkıp her şeyi toplamıştı ya da burada hiç yatmamış biri tarafından öylece bırakıldığından da kuşkulanılabilirdi, bu yüzden Isabella duyabilsin diye gürültülü adımlarla merdivenleri çıktı, en üst basamağa ulaşmadan ona seslendi. Evet, daha merdivenlerin ortasında seslendi ki Isabella onun sesini ya da daha gürültülü adımlarını duyabilsin, geri dönüp çıplak ayaklarıyla sesin geldiği yere koşabilsin, böylece son basamağı çıkıp yanına giderken Isabella onu görebilsin.

Neredeyse kırk yaşındaki dul adamın kendi kızı değil de ölen karısının kızı olan altı buçuk yaşındaki küçük Isabella'nın velisi ve yetiştiricisi olarak yaşamı böyle başladı. Tepedeki öğretmen okulu ya da çok yakında alacağı adıyla Telemark Yüksekokulu yakınında, Isabella'nın anneannesiyle dedesine de çok uzak olmayan evde yaşamayı sürdürdü. Isabella annesinin öldüğünü hem anlıyor hem anlamıyordu ama zamanla onun artık olmamasına alıştı, söylendiği gibi yaşam gündelik akışıyla sürüyordu. Yine de anlaşılmaz trafik kazasının üzerinden altı ay geçtikten sonra bile küçük kız koşarak yatak odasına gidip bir an için annesinin orada olmamasına şaşırabiliyor, sonra annesinin artık olmadığını hatırlıyordu ama bu da bir süre sonra geçti ve ağustos sonunda birinci sınıfa başladı. Eskiden olduğu gibi sık sık anneannesiyle dedesinin yanında kalıyordu, Singer'le Sæthre

çifti onu sırayla anaokulundan alıyor, sık sık da anaokuluna götürme işini de sırayla yapabilsinler diye anneannesiyile dedesinin evinde uyuyordu, ama genelde Singer kütüphanedeki işine giderken onu arabayla götürüp bırakıyordu.

Singer başlangıçta iş arkadaşlarının ve Merete'nin sanatçı arkadaşlarının epey ilgisine maruz kaldı. Hem Singer hem de üvey kızı hafta ortasında iş arkadaşları ve ötekiler tarafından yemeğe davet ediliyordu, çoğunlukla onların da kendi çocukları vardı ve genelde Isabella'nın yaşıtı çocuklardı bunlar. Singer ve küçük üvey kızı yabancı bir evin mutfağında oturuyor, o evde yaşayanlar ve onların gösterdikleri dostlukla çepeçevre, bezelye veya lahana püresiyle köfte yiyip yanında su veya meyve suyu içiyordu.

Singer'in günleri kütüphanedeki işi, ev işleri, yedi yaşında bir kızın bakımı, yemek yapmak, çamaşır yıkamak ve yalnız bir babanın gündelik yaşamındaki başka her şeyle dopdoluydu. Bunun sonucunda yaşamın rutinleri yavaş yavaş içeri sızdı, şubat ayındaki korkunç olayı ve onun arkasından yaşanması gereken kederi arkaya iterek öne çıktı. Kütüphanede çok geçmeden eski yerini bulmuştu Singer, iş arkadaşları ve kütüphane müdavimleri onu yeniden alıştıkları çalışkan, yardımsever kütüphaneci olarak görmeye başladılar, artık araba kazası yüzünden yıkılmış kırk yaşında bir adam gibi görmüyorlardı. Bir bakıma kütüphaneci Singer'in dostça ama kendisini öne çıkarmayan tavrının şimdiki yeni, dul kalmış, kendisinden olmayan yedi yaşında bir kıza bakan adam konumuna yakıştığı da söylenebilir. Ona duygudaşlık göstermek, birlikte yemek yemek için eve davet etmek kolaydı ve yeni dul kalan adamın üvey kızına, balık yemeklerinin içerdiği önemli protein ve vitaminleri takviye etmek konusunda yeterince özen göstermeyebileceği düşüncesinin etkisiyle davet yemekleri sıklıkla balık

graten, tütsülenmiş mezgit, havuç preli morina buğlama gibi sıradan yemekler oluyordu. Isabella'nın, üvey babasının iş arkadaşlarının evlerindeki bu yemekleri isteksizce yemesi, kesinlikle yemesi gerekenden daha fazlasını yemek istememesi karşısında, hem ev sahipleri hem de başını sallayıp gülümseyerek balık gratenin, tütsülenmiş mezgitin ya da havuç preli morina buğlamanınok lezzetli olduğunu söyleyen Singer,ocuklara bunları sevmeyi öğretmenin, özellikle de besin değerleri yeterli olmayanok sayıda hazır, dondurulmuş gıda varkenok önemli olduğunun altınıiziyorlardı. Ama hakkını vermek gerekir ki Singer ve üvey kızı sıradan bir balık yemeğine davet edilmelerinin üzerinden yaklaşık iki hafta geçtiğinde yeniden davet ediliyor, bu kez yemekte Isabella'nınok daha severek yediği soslu köfte, lahana püresi ve kekreyemiş oluyordu. Pazar günleri genelde Isabella'nın anneannesiyile dedesinin evinde yemek yiyorlardı ve sıklıkla Isabella'nın dayısıyla yengesi ve onların ikiocuğu da orada oluyordu. Hemen itiraf etmeli ki Singer iş arkadaşlarının mutfaklarında bu aile yemeklerinden daha rahat davranıyordu. Aile yemeklerinde her an tetikteydi ve bu hali nedensiz değildi.

Aynı şekilde Merete'nin eskievresine, Merete & Merete Seramik İşletmesi'yle bağlantısı olanlara karşı da tetikteydi. Merete Holtan, Singer'e "Merete & Merete" adını koruyacağını; gelecekte bu işletme, atölye ya da sergi salonu artık hangi biçimi alırsa alsın, nasıl ve kim tarafından yönetilirse yönetilsin, ister kendi başına ister Merete Sethre'nin yerine bir ortak alarak ya da belki en iyisi eski Tinnfoss Kağıt Fabrikası'nın arazisinde bir yere yerleşmek amacıyla , dört veya beş kişiyle ortakalışsın, "Merete & Merete" adının korunacağını, asla değiştirilmeyeceğini söyledi. Singer duygulanmıştı, Merete Holtan'a teşekkür

etti ama bunun dışında adı sonsuza dek “Merete & Merete” olarak kalacak olsa bile ölen karısının eski ortamından elinden geldiğince uzak duruyordu. En çok Merete Holtan ve onun kocası avukat Nils Hartvigsen’e karşı tetikteydi ama Merete Sæthre’nin pekâlâ içini açabilecek kadar –ya bir anlık rastlantıyla ya da kalıcı olarak– kendisini yakın hissetmiş olabileceğini düşündüğü başkalarıyla karşılaşmaktan da elinden geldiğince kaçınıyordu, özellikle de davetlerde. Bu sonuncusu o kadar da zor değildi, çünkü herkes Singer’in o ilkbahar ve ardından gelen yaz aylarında kendisini davetlere katılacak kadar iyi hissetmediğini anlıyordu. Sonbahar geldiğinde eskiden Merete Sæthre’nin kocası olarak aralarına katıldığı bu ortamdan o kadar uzaklaşmıştı ki kimsenin aklına onu davet etmek gelmiyordu. Avukatla ve karısıyla (ya da Nils Hartvigsen ve karısıyla veya isterseniz Nils ve Merete’yle diyelim) karşılaşmaktan kaçınmak daha zordu. Tümüyle kaçınamıyordu, en azından Merete & Merete’nin aynı zamanda işlerinin düzenlenmesi gereken bir şirket olmasından dolayı.

Nils Hartvigsen ve Merete Holtan’la ister ikisi birlikteken ister ayrı ayrı karşılaştığında ikisinin de davranışlarında bir şeyler bildiklerine dair en ufak belirti olmaması Singer’i huzursuz ediyordu. Hem birlikteken hem de kendi başlarıyken, Merete Sæthre adaşı ve arkadaşı Merete Holtan’a ayrılacakları konusunda hiçbir şey söylememiş olsaydı Singer’e nasıl davranacaklarsa öyle davranıyorlardı ama Singer bunu pek olası görmüyordu. Cenaze töreni sırasında karşılaştığında da, sonrasında Avukat Hartvigsen’in ofisine uğradığında da, onu telefonla davet etmeleri üzerine Tinnfoss Kanalı’na bakan büyük villada onları ziyaret ettiğinde de böyleydi. Bir yıl geçtikten sonra bile aynı şekilde, hiçbir şey bilmiyormuş gibi davranmayı sürdürdüler,

Merete Holtan'la sokakta karşılaşıp biraz konuştuklarında ya da Avukat Hartvigsen Paskalya'dan hemen önce kitap ödünç almak için kütüphaneye gelip bir sürü polisiye roman seçerken her zamanki gibi biraz sohbet ettiklerinde, şu veya bu konuyu konuştuklarında da aynı davrandılar ve bu konuşmanın sonunda Nils Hartvigsen onu ve Isabella'yı, Paskalya'yı Bolke Gölü kıyısında yeni aldıkları kulübede beraber geçirmek üzere davet edince Singer Paskalya'yı Isabella'nın anneannesi, dedesi, dayısı, yengesi ve onların çocuklarıyla geçirmeyi planladığı için gelemeyeceklerini söyleyip teşekkür etti.

Singer bunun onların payına üzerinde çok çalışılmış, planlanmış, düşünüp taşınılmış bir plan olduğu kuşkusundan kendisini kurtaramıyordu, çünkü ona karşı davranışları, ister Merete'yle kısa bir karşılaşma olsun ister avukatın uzun bir konuşma ardından onu davet etmesi olsun, her zaman çok tutarlıydı. Ama niye? Bununla ne elde etmek istiyorlardı? Singer'in bu durum hoşuna gitmiyordu ve zaman geçtikçe daha fazla huzursuz oluyordu. Cenaze töreninin hemen arkasından ona anlayışlı davrandıklarını düşünüp bunu anlayabilirdi ama şimdi, koca bir yıl geçtikten sonra? Bir şey biliyorlarsa niye hiçbir şey bilmiyormuş gibi yapıyorlardı, bununla ne anlatmaya çalışıyorlardı? Singer'in, ölen karısının doğal olarak en iyi arkadaşına içini döktüğünü varsayacağını bilmiyor olamazlardı. Merete Sæthre'nin bir araba kazasında ölmesi ve onun kızının sorumluluğunu üstlenmesinden sonraki ikinci Paskalya yaklaşırken Singer'in her zamankinden de çok kovalandığını hissettiği reddedilemez.

Merete'nin evinde, onun eşyaları ve onun mobilyaları arasında yaşaması da durumu iyileştirmiyordu. Merete'nin fotoğrafı büfenin üzerinde duruyordu. Isabella'yı düşünerek her şey olduğu gibi korunmuştu, burası Isabella'nın eviydi.

Singer için buna dayanmak başlangıçta düşündüğünden çok daha zor oluyordu. Merete yaşarken, son zamanlarda, aralarında her şey bittiğinde bile onun evinde, onun eşyalarının arasında, onun zevkiyle döşenmiş, onun kişiliğinin izlerini taşıyan süslerin ortasında yaşamamanı onu hiç rahatsız etmediği söylenebilir. Ama şimdi, Merete'nin yokluğunda bunu rahatsız edici buluyordu. Başka bir yere taşınmayı ciddi ciddi düşündü. Burada, Notodden'de. Taşındığı yere, eskiden Merete'nin olan ama annesiz küçük kızın aralarında büyüyeceği her şeyi götürecekti: resimler, perdeler, mobilyalar, çizimler, fotoğraf albümü, duvarlardaki fotoğraflar, mutfak masası, fırın, buzdolabı, her şey. Yalnızca bunları başka bir ortama, yeni bir yere yerleştirebilmek bile ona büyük bir özgürleşme duygusu verecekti. Yıkılmış bir geçmişten özgürleşme, denebilir buna. Evet, yalnızca kütüphanedeki işine giderken başka bir yoldan yürümeyi ya da araba sürmeyi düşündüğünde bile –ki sık sık düşünüyordu– içinde mutluluğa benzer bir duygu uyanıyor, kendisini yeni, bilinmedik evinin kapısında ve yepyeni, bilinmedik bir yoldan kasaba merkezindeki Notodden Kütüphanesi'ne yürürken gözünün önüne getiriyordu.

Singer'in korkuyla beklediği şey dedikodulardı. Nils Hartvigsen'in ya da Merete Holtan'ın bu sırrı daha fazla saklayamadıkları için ya da artık saklamak istemedikleri için her şeyi açığa vurmalarını bekliyordu. Ya da daha doğrusu, bu çoktan gerçekleşmiş olabilirdi, evet, çoktan gerçekleşmiş olması henüz gerçekleşmemiş olması kadar olasıydı; dolayısıyla Singer bu sırrı açığa vurmalarının sonuçlarının ortaya çıkmasını bekliyordu. Ayrıca açığa vurabilecek olanlar yalnızca o ikisi değildi. Merete pekâlâ birçok kişiye de içini dökmüş olabilirdi, onlar da er ya da geç bu sırrı ağızlarından kaçıracaklardı ve büyük olasılıkla bunu Nils

Hartvigsen ve Merete Holtan'dan çok daha kolay yaparlardı. Avukat ve eşinin kendisinin kötülüğünü istemedikleri sonucuna varmıştı Singer. Çünkü bildikleri şey yüzünden onunla yüzleşmek isteselerdi çoktan onu sıkıştırmaya başlardı. Singer, şimdiki gibi davranmalarını konuyu bildiklerini, yaptığı komployu anlayıp kabul ettiklerini gösteren bir işaret olarak da anlayabilirdi. Yine de onlardan uzak durmasının nedeni, bildiklerini ve yaptığı komployu anlayıp kabul ettiklerini gösteren anlayışlı sözler duymak istememesiydi. Onlardan göreceği böyle bir anlayış ona çok utanç verici geliyordu; açıkça ondan yana, çok kuşku uyandırıcı bir konuda suç ortağı olduklarını göstermeleri düşüncesine dayanamıyordu ki aslında böyle söylendiğinde onların suç ortağı olmalarını da istemiyor; bunun ne anlama geldiğini ne kadar çok düşünürse onlardan o kadar uzaklaşıyordu, çünkü her şeyi bildiklerinden yola çıkıldığında son derece açık bir şekilde anlaşılacağı üzere onu anlayışla karşıladıklarını göstermek istiyor olmalıydılar. Onlarla, onların iki çocuğu ve Isabella'yla Paskalya tatilini onların kulübesinde geçirdiklerini, akşam çocuklar yattıktan sonra onunla yakınlaştıklarını, aşırı içten ve sevgi dolu bir sesle ona Merete'nin son isteğinin ayrılmak olduğunu bilmelerine karşın Singer'in, Merete'nin anısıyla barışmak için böyle çabalar göstermesini çok iyi anladıklarını itiraf ettiklerini, Merete'nin de bunu anlayacağını söylediklerini gözünün önüne getiriyor, hiç gitmediği Bolke Gölü kıyısındaki kulübede fısıltıyla konuşmalarını duyar gibi oluyor ve bu durumun utanç verici düşüncesine katlanamıyordu. Evet, böyle gözünün önüne geldiğinde son derece utanç verici buluyordu. O kadar utanç vericiydi ki onlardan kaçınıyor, uzak duruyordu; oysa böyle yapması aptalcaydı çünkü böyle yaparak dedikoduların önünü açıyordu. Onlarla

yakınlığını sürdürse, bir tür aile dostu olsa, bu onların ağızlarından bir şeyler kaçırmalarını engellerdi. Aile dostlarıyla suç ortağı olacaklarından sırrını saklardı herhalde. Ama şimdi, bir yıl sonra, Singer'le hiç bağlantıları olmadığından, onu anlayışla karşıladıklarını söyleyemediklerinden tüm bunlardan vazgeçebilir, Singer'in onlarla bir daha yakınlaşmayacağını anlayabilirlerdi ve böylece Singer onlar için anlamını yitireceğinden sakladıkları sırrı açığa vurmaları daha kolay olurdu. O zaman yaptıkları şey artık kendilerinin tanık olduğu bir sırrı açığa vurmamak değil, hem gerçek hem de Notodden'de olmuş ve olmayı sürdüren bir olayı anlatmak olacaktı. Büyük olasılıkla Merete Sæthre'nin anısına saygı göstermek için bunu anlatmamayı düşünüyorlardı ama yalnızca birinin, yanlışlıkla bir kez ağzından kaçırmaması yeterdi, o zaman Singer için kıyamet kopmuş olurdu. Merete Holtan yalnızca bir kez, şarap sarhoşluğuyla bir arkadaşına anlatsa her şey biterdi. İşte o zaman dedikodu yayılırdı. Singer bunun olmaması konusunda yalnızca bir kişiye de bağımlı değildi. En az bir kişi daha vardı. Nils Hartvigsen de Merete & Merete seramik atölyesinde yaratıcı ve derinlikli insanlarla bir araya geldiğinde, ölen karısının kızına sadık bir bakıcı ve üvey baba olarak sessiz ve içine kapanık yaşamını sürdüren Singer'den söz açılırsa şarap sarhoşluğuyla bunu ağzından kaçırabilirdi. Notodden'de her an sırrını ağzından kaçırabilecek iki kişi vardı, en az iki kişi. Merete'nin daha kaç kişiye içini döktüğünü bilmiyordu, belki de çok fazla değildi ama bir kişi daha olabileceğini hesaba katmak zorundaydı, belki iki kişi daha. Er ya da geç bunların çeneleri açılacaktı. Bunun ihtimali zaman geçtikçe artıyordu çünkü ölenin anısına saygısızlık etmeme düşüncesi her şeye karşın aylar, yıllar geçtikçe zayıflar ve çenelerin düşmesi kaçınılmazdır. Merete'nin içini döktüğü bir kadının bir

arkadaşıyla yürürken sokakta Singer'i görmesi ve "Tuhaf, Merete Sæthre'nin kızının bakımını üstlendi, oysa onlar ayrılacaklardı..." demesi yeter. Belki de dedikodu şimdiden yayılmıştı, yalnızca Singer henüz farkında değildi. Belki tam şimdilerde dedikodu ağızdan ağıza yayılıyordu çünkü Merete'nin ölmeden hemen önce içini döktüğü biri bir yıl sonra sokakta Singer'i, belki de üstelik yanında Isabella'yla gördüğünde bir anlık dalgınlıkla buna şaşırdığını açığa vurmuş ve böylece başlamıştı dedikodu. Bu da Singer'in olmadığı yerlerde, o hiçbir şey bilmezken Singer hakkında konuştukları, onun ölen eşiyle ve üvey kızıyla ilişkisini tartıştıkları anlamına geliyordu. Çünkü dedikodu konusu olan kişi bundan habersiz kalır. Uzun süre. Dedikodu çok ilginç yerlere kadar yayılır ama asla söz konusu kişinin kulağına ulaşmaz. Oysa bu, dedikoduyu asla duymamaları gereken kişileri de atlayacağı anlamına gelmez kesinlikle. Bilmemesi gereken biri er ya da geç bir rastlantı sonucu öğrenir. Eğer böyleyse, Per Christian Sæthre'nin ya da eşi Henriette'nin her şeyi öğrenmiş olmaları olası. O zaman Berit ve Martin Seathre'ye de ulaşmasına çok yok demektir. Tamam, biraz zaman alır. Ama er ya da geç olur bu.

Tam şu an belki de durum böyleydi, Singer ve Isabella geçen pazar yemeğe gittiklerinde Per Christian ve eşi Henriette biliyorlardı. Berit ve Martin Sæthre ise bilmiyor. Henüz. Per Christian onlara anlatma konusunda kararsız, ama her şeyi bilerek karşılarında oturuyor, Singer'den sos kâsesini uzatmasını istiyor, kâseyi uzatan Singer'e hüzünlü gözlerle bakıyor, sonra bakışlarını talihsiz çocuğa, suçsuz kurban Isabella'ya çeviriyor. Singer'in gerçekte nasıl bir insan olduğunu anlamaya çalışıyor. Ama hiçbir şey söylemiyor. Henüz. Ama bundan sonra başka bir yemek daha yeniyor birlikte. Örneğin Paskalya'da, Singer'le Isabella

Kutsal Perşembe yemeğini birlikte yemek için Isabella'nın anneannesiyle dedesine gidiyor. Per Christian, Henriette ve iki çocukları. Berit ve Martin Sæthre. Singer ve üvey kızı. Singer yetişkinlerde biraz gergin bir hava seziyor ama hepsi de hiçbir şey yokmuş gibi davranıyor. Tatlıyı yedikten sonra çocuklar masadan kalkıyor, yetişkinler salon sehпасının etrafında kahve içiyorlar. İşte o sırada her şey oluyor. Birden Martin Sæthre doğruluyor, genzini temizliyor, gözlerini dosdoğru Singer'e dikeyor, Per Christian ve Henriette gözlerini kaçırıyorlar ve Martin Sæthre erkekçe soruyor: "Söylenilenler doğru mu?"

Hayır. Bu olmamalıydı. Belki de olmayacaktı ve şimdiye dek olmamıştı zaten, üstelik her şeye karşın Singer'in Isabella'nın sorumluluğunu üstlenmesinin üzerinden bir yıl üç ay geçmişti. Ama bunun olabileceğı korkusuyla yaşamak zorunda olduğı sürece, uzaklaşmak istediğı dayanılmaz bir durumda buluyordu kendisini. Bir yıl üç ay sonra suçunun açığa çıkacağı korkusunun azalıp kaybolmak yerine arttığını, bu durumun değişeceğine ilişkin hiçbir şey de göremediğini kabul etmek durumunda kaldı. Bu yüzden buradan ayrılmalıydı. Yalnızca oturdukları evden değil Notodden'den, bu çevreden de.

Ama buraya sıkışıp kalmıştı. Buradan uzaklaşacak parası yoktu, en azından Isabella'yla birlikte bambaşka bir yere gidip orada yeni bir başlangıç yapmaya gücü yetmiyordu. Oturdukları ev Merete'nin değil, onun annesiyle babasınınındı. Bunu Isabella'ya devredecek olsalar bile Notodden'de ev satışlarının kötü gittiğı şu günlerde evi satmak, başka bir yerde işe yarar bir eve yatırım yapmaya yetecek kadar para getirmezdi, özellikle de Singer'in taşınmayı düşündüğü Oslo'da. Evet, Oslo'da, Deichmanske Kütüphanesi'nde bir işe başvurmuştu, bir yıllık geçici bir işti ama uzaması ve

kalıcı bir işe dönüşmesi ihtimali vardı ve mayıs ayında bir gün başvurusunun kabul edildiği haberini aldı. Merete & Merete seramik atölyesinden de Merete'nin mirasçısı olarak para almıyordu. Yapılan yatırımlar Nils Hartvigsen'in kendi üzerine aldığı, görelî olarak büyük bir borç getirmişti. Başka bir deyişle Singer'in sahip olduğu hiçbir şey yoktu, ev fiyatları buradan ayrılmasını engelliyordu. Deichmanske Kütüphanesi'nde ona iş vermişlerdi ama işi alamıyordu çünkü Oslo'da kendisine bir ev bulma olanağı yoktu.

Bunun üzerine aklına bir zamanlar Adam Eyde'nin ona verdiği zarf geldi. Adam Eyde'nin büyük ve küçük paralarla spor toto oynama sistemini arada sırada çıkarıp biraz da şaşkınlıkla inceliyordu ama asla bundan yararlanmamıştı. Şimdi gidip zarfı buldu, açtı. Küçük paralar için olan sistemi inceledi. Spor toto kuponları aldı, Adam Eyde'nin altı yıl önce yazdığı öneriler doğrultusunda doldurdu. Küçük sistem bile ona çok paraya patlamış, yüzlerce kron vermişti ama özellikle üç maç Singer'in (ya da Adam Eyde'nin) tahminlerine uygun görüldüğünden para kazanacağı kesindi. Heyecanla cumartesinin gelmesini bekledi. İlk kez televizyonun karşısına geçip maç sonuçlarını yazdı. Sistem işlememişti. Parasını kaybetmişti. Ertesi hafta bir kez daha denedi. Yine kaybetti. Sonraki hafta oynamadı çünkü yeniden şansını denemek için bir sonraki maaşı beklemesi gerekiyordu. Artık vazgeçemezdi. Üçüncü kez sisteme göre kuponları doldurdu, bu kez tutturdu. Singer kendisine göre inanılmaz yüksek bir para kazandı. Ardından sistemi bir kez daha oynadı. Bu kez de tutturdu. Ve yine kendisine göre inanılmaz büyük paralar kazandı. Artık Oslo'da bir eve yatırım yapabilecek serveti vardı. Adam Eyde'nin sistemini saygıyla zarfına geri koydu, zarfı kapatıp aldığı yere geri götürdü.

Ingemann'ı aradı, kendisine bir ev bulmak için evlere bakmaya gitmesini istedi. Ne tür bir daire aradığını, oda sayısını, nerede olmasını istediğini, asansör, şömine gibi şeyleri söyledi; birkaç hafta sonra Ingemann telefon edip ona göre olduğunu düşündüğü bir daire bulduğunu haber verdi. Bu 1920'lerden kalma bir blokta üç odalı bir daireydi, Majorstua'da, Suhm Sokağı'ndaydı. Singer satış bilgilerini ekspres postayla göndermesini istedi, bilgiler eline geçer geçmez teklif verdi. Verdiği teklif en yüksek olduğu için –evle ilgili bilgi alan kimse de ondan daha yüksek fiyat teklif etmediğinden– daire ona kaldı.

Haziran ayıydı. Yaz aylarını Notodden'de geçirdi. Yaz endişeyle geçirirdi çünkü bitişik nizam bahçeli evlerde yaz ayları aşırı açık, aşırı sosyal geçiyordu ve Singer özellikle de sekiz yaşındaki küçük bir çocuğun velisi olarak böyle ortamlarda rahat edemiyordu. Bitişik nizam evlerde yaz ayları, bahçeler arasındaki çitlerin kenara itildiği; herkesin başkalarıyla birlikte olmaktan hoşlandığı; koşuşturan çocukların başkalarının evlerine, mutfaklarına girip su içtikten sonra cırlıçıplak güneşlenenlerin önünden koşarak geçtikleri; güneşe susamış annelerin, çitsiz bahçeciklerin çimenlerine sere serpe uzandıkları; küçük şişme havuzlarda bebeklerin oturduğu; tatil neşesine kapılmış babalarla dolu herkese açık bir davet anlamına gelir. Tanıdıklar birbirlerine gider gelir, yan komşu neşeyle seslenip kendi bahçesine davet eder ve zorla bir yere oturtur, bu yüzden gömleğini çıkarmış güneşlenen Singer'in de kalkıp oraya gitmesi gerekir çünkü kendi konukları da orada oturuyor olurlar; kısaca Singer'in aslında çok yabancılık çekmesine karşın katılmak zorunda olduğu, elinden gelen tüm güçle, korkunç bir irade gücü kullanarak neşeli ve keyifli olduğunu göstermesini gerektiren her şey vardır bu aylarda. Ama bu yıl son kez

oluyordu ve buradan bir daha dönmek üzere ayrılacağı düşüncesi onu ayakta tuttu, gömleğini çıkarıp bahçede oturdu, Yukarı Telemark'ın serin yaz rüzgârını içine çekip özlemle sonbaharı bekledi.

Ağustos sonunda ayrıldılar. Singer son dakikaya kadar gergindi. Evet, hiç olmadığı kadar gergindi, şayet birileri ağzından kaçırdıysa ve dedikodu gizliden gizliye yayılıp çevresinde bir çember oluşturduysa, daha önce olmasa da şimdi onunla yüzleşilecekti, çünkü artık Singer'le üvey kızının Oslo'ya taşınacakları ve Singer'in ünlü Deichmanske Kütüphanesi'nde kütüphaneci olacağı biliniyordu. Ama hiçbir şey olmadı. Singer kütüphanedekilerle vedalaştı, iş arkadaşları onun iyi bir işe girmesini kutladılar, ona bol şans dilediler. Isabella'yla birlikte Sæthreler'e veda ettiler; gitmelerine üzölmüşlerdi ama Singer'in yeni işinin bir ilerleme, hayır diyemeyeceği bir teklif olduğunu görüyorlardı. Aslında Singer'in yeni işi kendi sözleriyle de vurguladığı bir ilerlemeydi belki, ama onların inanıyor gibi göröndükleri kadar da büyük sayılmazdı.

Taşınma günü geldi çatı. Büyük nakliye kamyonu evin önüne yanaştı, hamallar evi boşalttılar. Eşyaların çoğu taşınacaktı, kimileri Merete'nin annesiyle babasına verildi, kimileri atıldı, ama büyük bölümü taşındı. Isabella yeni evinde alıştığı şeylerle çevrili olacaktı. Kendi eşyalarıyla tıka basa dolu nakliye kamyonu ayrılırken durup arkasından baktılar. Kamyon Oslo'ya gidiyordu, Singer'le Isabella da aynı gün onun peşinden gideceklerdi. Singer, Isabella'yı anneannesiyle dedesinin evine götürdü, orada onları bütün Sæthre ailesi karşıladı. Bahçedeki masanın çevresine oturup veda yemeği yediler. Ardından vedalaştılar. Singer, Berit ve Martin Sæthre'yle tokalaşırken, işte şimdi geliyor, diye düşündü. Ama hiçbir şey olmadı. Sonbahar tatilinde

Isabella'nın onları ziyarete gelmesini dört gözle beklediklerini söylediler. Noel tatili de öyle, çünkü Isabella (ve Singer) gelip onları ziyaret edecekti. Isabella tatillerinin mümkün olduğu kadarını Notodden'de geçirecekti herhalde, Singer de elbette böyle olacağını pek çok kez yineledi. Vedalaşma uzun sürmüştü ama sonunda arabaya binip uzaklaştılar.

Singer doğrudan Oslo yoluna sapmak yerine Notodden şehir merkezine sürdü arabayı, kilisenin önünden geçtiler, eskiden Hydro'nun üst düzey görevlilerine ayrılan bölgeye geldiklerinde arabayı sessiz bir yan sokağa park etti. Isabella'yla birlikte Hydro'nun görkemli yönetici villasına yürüdüler, villanın bahçesine girdiler, yanından sessizce geçip arkadaki parka gittiler. Isabella'yı, tam altı yıl bir ay önce, Notodden'e geldiği gün Adam Eyde'yle birlikte gidip sohbet ettikleri surlara götürdü. Yüksek surlardan aşağıyı görebilsin diye kucağına aldı. Böylece durup Heddal Gölü'ne bakarlarken Singer ona İngiltere gemisi macerasını anlattı. Bunu daha önce ne Isabella'ya ne de başka birine anlatmıştı. Ardından geri döndüler, görkemli Hydro Villası'nın yanından geçerlerken Singer, içeride birileri varsa kendilerini görmemiştir diye umuyordu. Singer'in arabayı park ettiği yan sokağa gittiler.

Arabayı kazada enkaza dönen Lada'nın sigorta parasıyla almıştı, küçük bir Japon arabasıydı. Singer kilidi açıp direksiyon koltuğuna oturdu, öteki tarafın kapısını açtı, Isabella'ya ön koltuğa oturmasını söyledi. Isabella şaşırılmıştı ama söyleneni yaptı. Anneannesiyile dedesinin evinden ayrıldıklarında Isabella her zamanki gibi arka koltuğa oturmuştu. Singer eskiden bir kere Isabella'yı ön koltuğa oturtup onlara gittiğinde bunun sorumsuz bir davranış olduğunu söylemişlerdi. Çocukları ön koltuğa oturtmak için yaş sınırı

on ikiye sonuçta ve Singer onlarla gereksiz bir tartışmaya girmemek için o günden sonra Isabella'yı arka koltuğa oturttu. Ama şimdi ön koltukta, Singer'in yanındaydı. Isabella'nın emniyet kemerini taktı, yola çıktılar.

Oslo'ya! Norveç krallığının başkentine! Direksiyon başında Singer, Oslo'ya gidiyorlardı. Bildik yoldan gittiler, Meheia'dan geçip Kongsberg'e, oradan Drammen Irmağı yönünde ilerleyip E-18 üzerinden Oslo'ya... İlkin Telemark'a özgü dağlık arazi, ardından ormanlarla örtülü, ıssız Buskerud arazisi, sonra Drammen Irmağı'nın ağırbaşlı görkemi ve hiç değişmeyen Drammen, sonunda Lier'deki gişelerden geçip E-18... Daha Drammen Irmağı boyunca ilerlerken yağmur başlamıştı, Drammen'den geçerken güneş batıyordu, Lier'deki gişelere geldiklerinde hava kararmış, ışıklar yanmıştı. Ülkenin başkentine girerlerken silecekler çalışıyordu.

Oslo girişinde çift şeritli otoyolda iki yönde de arabalar akıyordu. Oslo'ya varmışlardı. Singer arabasında, direksiyon başında; yağmurda camları kapalı, kutu gibi arabalar selinin ortasındaydı. Sileceklerin sesini duyuyordu, önündeki arabaların kırmızı arka farları yağmurla ıslanmış asfalta yansıyor, otoyolun karşı şeridinden de camları kapalı, kutu gibi arabaların sarı ön farları ona doğru geliyor, büyük yerleşim yerlerine girdiklerinden yüksek yapıların ışıkları görünüyordu; yolun bir yerinde sarı farlarla aydınlanan yolun yukarısında Oslo tepelerinin –soğuk neon bir taç gibi, ıslak bir ışıkla parlayan tepelerinin– panoramasıyla karşılaştıklarında Singer bundan sonra onu bekleyen yaşamı heyecanla beklediğini hissetti. Bilinmedik, büyük, tanımlaması zor bir şeye doğru koşuşturan araba selinin ortasında, direksiyon başında otururken nadiren yaşadığı, karşı konulmaz bir özgürlük duygusuna kapıldı.

Ön koltukta yanında uyuklayan sekiz yaşındaki üvey kızıyla, direksiyon başında oturmuş Oslo'ya girdiği sırada kent ışıklarından büyülenmişti.

Singer'in yeni yaşamı böyle başladı. Üvey kızı Isabella'yla birlikte. Suhm Sokağı'nda bir dairede, evin penceresinden görmeseler de kaldırıma çıkar çıkmaz sağda görebildikleri NRK binasının oldukça yakınında. "Biri sorarsa NRK'ye çok yakın oturduğunu söylemen yeter," dedi Singer üvey kızına. Daire üç odalıydı. Singer'in ve Isabella'nın odaları, yemek odası, mutfak ve banyo. Yerler koyu renk parkeyle kaplıydı, yemek odasında şömine vardı, balkon akşam güneşi alıyor, yoğun trafikli Suhm Sokağı'na bakıyordu. Bu daireyi Notodden'den gelen ama buraya çok farklı yerleştirilen mobilyalarla döşediler. Pek çok şey de bodrumdaki depoya konulmuştu, ayrıca epey yeni şey satın alındı. Bunların arasında kristal bir avize de vardı ve o kadar pahalıydı ki Singer bir an için Adam Eyde'nin sisteminin durduğu zarfı açmayı düşündü ama kendini tuttu. Avize yemek masasının (o da yeni alınmıştı) üzerine asıldı, her gün akşam yemeklerini orada yiyorlardı. Evet, Singer'le Isabella akşam yemeklerini her zaman yemek odasında yiyordu, mutfakta değil. Mutfağın yemeğin hazırlandığı yer olduğunu söylüyordu Singer, yemek hazırlandıktan sonra bir servis tabağıyla yemek odasına getirilir, yemek masasına konulur, masanın başına oturulup yenirdi. Yemek yenilecek yer yemek odasıydı. Bu yüzden adı yemek odası, diye açıkladı Isabella'ya. Yemekleri yemek odasına taşımakta kendisine yardım etmeyi öğretti ona. Ardından masaya oturuyorlardı. İkiisi birlikte. Singer masanın uzun kenarına oturuyor, Isabella sessizce karşı tarafa geçiyordu. Yemekten sonra Isabella masayı toplamaya yardım ediyor, ardından Singer bir koltuğa oturup düşüncelere daldığında Isabella

kendi odasına gidiyor, orada oyuncaklarıyla, en çok da bebek eviyle oynuyordu.

Singer ilk haftalarda Isabella'ya Oslo'yu gezdirdi, bu büyük ve belki de Isabella'nın gözüne ürkütücü gelen kenti ona tanıttı. Evler Isabella'nın alıştığından çok daha büyüktü ve küçük kıza sanki üzerine geliyorlarmış gibi göründükleri düşünülebilirdi. Sokaklarda çok daha fazla trafik vardı, kaldırımlar daha kalabalıktı. Her şey daha büyük ve daha ürkütücüydü. Örneğin ortalık dilenci doluydu, sokaklarda sarhoş adamlar dolaşıyordu, yollarda her an sirenlerin ürküten sesleri duyulabiliyor, o zaman durup kenara çekilmiş taşıtların arasından yanıp sönen mavi ışığıyla ok gibi geçen bir araba dışında tüm trafik duruyordu; bunlar uğultulu sirenleriyle geçen polis arabaları ya da kazalara, ölümcül hastalara giden ambulanslardı, ender olarak da sıra sıra itfaiye araçları geçiyordu. Üvey kızı artık burada büyüyeceği ve burayı kendi kenti gibi göreceği için Singer bu yeni dünyayı ona tanıtmak istiyordu.

O günden sonra Isabella bir Oslo kızı olmuştu, Singer'in kendisi de saygın Deichmanske Kütüphanesi'nde sorumluluk gerektiren bir işte çalışan, kırk yaşında, Osلولu bir adamdı artık. Isabella'nın Oslo'ya taşınmak gibi bir isteği yoktu ama taşınacakları söylenince bunu hemen kabullenmişti. Singer onun başkalarına yaz sonunda Oslo'ya taşınacağını, orada okula başlayacağını söylediğini duymuştu ama sesinden bu gelişmeye seviniyor mu yoksa endişeleniyor mu anlayamıyordu, isteyip istemediği de anlaşılmıyordu. Belki Isabella kendisi de bilmiyordu; belki bu taşınma konusunda ne hissettiğini anlatacak söz bulamıyor, yalnızca çocukların başına arada sırada böyle şeyler geldiğini anlıyordu. Taşınmak onun için şimdiye dek yaşadığı tüm

yaşamdan uzaklaşmak anlamına gelse de buna çok kafa yordüğünü gösteren hiçbir şey yoktu. Böyle şeyler olurdu.

Singer ona Oslo'yu gösterdi. Bir perşembe günü öğleden sonra dolaşmaya çıktıklarında dükkânlar, diğer günlerden daha uzun süre, akşam altıya hatta yediye kadar açıktı; bu yüzden sokaklar bir yerlere koşturulan insanlarla doluydu, Singer büyük kentin hızla atan nabzının Isabella'nın gözüne huzursuz bir kovalamaca gibi göründüğünü düşündü. Sonraları, sessiz pazar sabahlarında sokaklarda yürümeye başladılar, o zaman hava daha farklı oluyor ve kent, içinde dolaşması güzel yapısıyla temiz ve çıplak bir şekilde önlerinde uzanıyordu. Singer, Isabella'ya Oslo'yu gösteriyordu. Büyük kentin nabzını, temiz yapısını. Evden Suhm Sokağı'na çıkıyor, oradan Majorstua'ya yürüyorlardı. Ardından mavi tramvaya biniyor, Bogstad Caddesi ya da Frogner Yolu ile tüm kenti katediyorlardı, metroya bindikleri de oluyordu. İlk seferinde Frogner Yolu'ndan giden mavi tramvaya bindiler ama tramvay beklerken Singer, Isabella'yı metroya bindirip gün ortasında yer altına, karanlığa girdiklerinde nasıl şaşıracağını görmenin güzel olacağını düşündü. Bir sonraki sefer bunu yaptılar. Majorstua İstasyonu'nda beklediler, kırmızı metro treni rayların üzerinde önlerine gelip durduğunda bindiler. Sonra bir anda karanlık oldu, kırmızı metro treni karanlığın içinden rüzgâr gibi geçerken uğultusunu duyuyorlardı ama dışarı kapkaranlıktı. Sonra birden bir istasyon. Karanlığın ortasında, yerin altında bir istasyon çıktı karşılarına; peronda, toprağın derinlerinde bir yığın insan durmuş bekliyor, önlerine ve metroya binenlere bakıyordu. Yer altı istasyonunun ilginç ışığının Isabella'ya tuhaf geldiğini gördü Singer ama küçük kız hiçbir şey söylememiş, burnunu cama yapıştırıp dışarı bakmamıştı. Ardından metro treni yeniden tünele girdi, dar ve sıkışık karanlıkta

dakikalarca ilerledi, sonra yine yer altında, oyulan kayalara ışıklar yerleştirilmiş bir başka istasyona geldi, burada durdu; metrodan indiler, yürüyüp gün ışığına, kentin geniş yollarına, açık havaya, gökyüzünde biraz gri bulut olsa da güneşli güne çıktılar.

Kimi zaman mavi tramvaya binip kenti geçiyor, yollara döşeli raylar boyunca gidiyorlardı. Gün ışığında kuzeyden güneye, batıdan doğuya Oslo sokaklarından, kentin yapıları, parke taşlı kaldırımları, yüksek binaları önünden geçerken perşembe günleri öğleden sonra, yediye kadar açık dükkânlar kapanmadan önce Oslo merkezinde dolaşıp duran insanlara baktılar. Singer, Isabella'ya artık onun kenti olacak olan Oslo'yu gösterdi. Yer altı istasyonlarını. Mavi tramvayla yolculuk yapmayı. Altı katlı, her katı çeşitli ürünlerle dolu Steen & Strøm mağazasını gösterdi, yürüyen merdivenlerle altı katı da çıktılar ve sonra aşağı indiler. Her taraf insan ve ürünlerle doluydu. Eşyalar. Her türden eşya. Bütün bu eşyalar Singer'e fazla gelmişti, yoruldu, tü-kendi, keyfi kaçtı, Steen & Strøm'de daha fazla kalamadı, altı katı yürüyen merdivenle çıkıp indiler yalnızca.

Singer sekiz yaşındaki Isabella'ya Oslo'yu gösterdi. Ulusal Galeri önündeki fok heykellerini, Parlamento önünde yatan aslanları gösterdi. Henrik Wergeland'ın da aralarında olduğu ünlü adamların heykellerini. Tramvay, Drammen Caddesi'nden Ulusal Tiyatro'ya döndüğünde pencereden Kraliyet Sarayı'nı gösterdi. Karl Johan Caddesi'nde, bulvarın sonunda yükselen sarayı bir kez de buradan gösterdi. Fredrik Kraliyet Üniversitesi. Parlamento. Ulusal Tiyatro. Ulusal Galeri. Meclis Binası. Büyük Merkez İstasyonu. Plaza Oteli. 1952'ye kadar ismi Olympia Oteli olan Viking Oteli. Bu otele şimdi yeni bir isim verilmişti ama Singer

öğrenmek için kafasını yormuyordu. Grand Hotel, Notodden'den Oslo'ya gelenlerin Porsgrunn, Sandefjord, Larvik ve Moss'tan gelenlerle birlikte oturduğu Grand Café. Singer'in de gittiği şık Theatercaféen'iyle Hotel Continental. Frogner'deki yalancı kuleleri gösterdi Isabella'ya. Kentin süslemeleri. ABD Konsolosluğu. Norsk Hydro Genel Merkezi. Üniversite Kütüphanesi. Gyldendal Yayınevi'nin ünlü bronz kapıları ve Aschehoug Yayınevi'nin bir o kadar ünlü siyah posta kutusu. Saray'ın Park Caddesi'ne bakan arka tarafındaki bir açıklıktan, atının üstünde duran Karl Johan heykeline baktılar. Ve akşam yedi olmadan hemen önce Klingenberg Caddesi'ndeki büyük sinemaların önündeki insan yığınları, revü tiyatrosu Chat Noir'ın önünde yakılan meşaleler ve ışıklı reklamlar. Singer gerçekten heyecanlanmıştı. Isabella'ya her şeyi gösteriyordu. Denizi, en azından deniz kokan yerleri, kentin arkasındaki tepeleri gösterdi. Ekeberg Tepesi de bunların arasındaydı. Ve sürekli, bunların artık Isabella'nın olacağını, artık onun burada büyüyeceğini, kendi yaşamını burada sürdüreceğini söylüyordu.

Isabella'ya Oslo'nun büyümlü bir kent olduğunu göstermeye çalışıyordu, uzun yıllar süren ayrılıktan sonra geri döndüğünde şimdi ona böyle görünüyordu. Bu yüzden onu gizli yerlere, çeşitli yükseklikte sokakları birbirine bağlayan taş merdivenlere götürdü. Yer altı geçitlerini, yolu yüzlerce metre kısaltan gizli arka sokakları gösterdi. Blokların ortalarında küçük bahçeler olduğunu söyledi. Oslo Rıhtımı'na götürdü, evet, bir pazar sabahı Frogner kıyısından Bjørvika'daki Container Rıhtımı'na kadar yürüdüler, bu uzun yürüyüş sırasında Isabella'nın yüz ifadesinden ne düşündüğü hiç anlaşılmıyordu. Singer Isabella'ya Oslo'nun doğu yakasını, göçmen işçilerin yaşadığı, ayrıksı görünüşlü Asyalı kadınların ipek elbiseleriyle dolaştıkları, göçmen

dükkânlarına girip çıktıkları yerleri gösterdi, egzotik meyveleri tattırdı. Isabella bunların tadını beğendiğini söyledi ama daha fazla yemek istemedi.

Pek çok kez Singer'in eskiden yaşadığı ya da çalıştığı yerlere gittiler ama Singer şurada yaşamıştım, burada çalışmıştım demeksizin bu yerlere, dar sokaklara, Gyldenløve Otel'i'ne, *Dagbladet*'in matbaasına ya da Kütüphanecilik Yüksekokulu'na biraz şaşkın bakışlarla bakmakla yetindi. Bakışları şaşkındı çünkü bu yerler şimdi ona o kadar az şey ifade ediyorlardı ki sanki yaşamıyla hiç ilgileri olmamıştı, bu yüzden Isabella'ya kendisini bu kadar az ilgilendiren yerleri tanıtmak için hiçbir neden görmedi. Buna karşın Deichmanske Kütüphanesi'nin harika girişini, devasa taş merdiveni, giriş sütunlarını, kendine özgü gri-yeşil rengiyle klasik döneme öykünerek yapılmış şık yapıyı gösterip burada çalıştığını söyledi. Isabella gösterdiği yere baktı, hiçbir şey söylemedi. Kütüphane açıktı, bir an için küçük üvey kızını oraya götürmeyi, çalıştığı yeri göstermeyi düşündü ama vazgeçti. Onun yerine Hükümet Meydanı'nı işaret etti ama tek tek yapıları göstermedi ve yanlarından geçerken pek önemsemeyen bir tavırla Norveç'te yaşayan herkesin buradan yönetildiğini söyledi. Bunların gücün yerleştiği yapılar olduğunu vurgulamak istemiyordu, tıpkı Hükümet Meydanı'nın öteki tarafındaki Adliye binası gibi. Yapının duvarına kazınmış çizimler, süslemeler ya da figürlerdi asıl göstermek istediği ve bunları Picasso'nun yaptığını söyledi. Daha fazlasını değil. Yalnızca bu sözcük: Picasso. Çünkü Isabella'nın hatırlamasını istiyordu. Bunu hatırlayacağını, beynine kazıyacağını, o akşam yatıp uykuya dalmadan önce aklına bir yapının kocaman duvarının Picasso diye gizemli bir isim taşıyan adam tarafından süslendiği bir kentte yaşadığı düşüncesinin geleceğini umuyordu. Bir perşembe

günü öğleden sonra, saat altıya gelirken Hükümet Meydanı'ndaydılar. Artık eve dönme vakti gelmişti. Hızla Stortorget Meydanı'na gittiler, Glassmagasinet mağazasının önündeki duraktan Ullevål-Hageby tramvayına bindiler. Gelen tramvay tıklım tıklım doluydu. Singer'le Isabella güçlükle bindiler, Singer bir eliyle bir tutacağı yakaladı, ötekiyle Isabella'nın elini tuttu. Yanında asılı tutacaklardan birini yakalamış duran adamı tanımıştı. Adamı göstermek için Isabella'yı dürttü. Bislet'te tramvaydan indiler.

“Kimdi o adam biliyor musun?” diye sordu Singer. Isabella hayır der gibi başını sallayıp yere baktı.

“Hava durumunu sunan adamdı,” dedi Singer önemseyen bir tavırla.

Pilestredet Caddesi'nden yukarı yürüyüp Suhm Sokağı'na geldiler. Eve, kendi dairelerine geldiklerinde Isabella yorgun ve solgundu, doğruca odasına gitti, sessizce ve büyük bir ciddiyetle bebek eviyle oynamaya başladı. Singer salonda oturup düşündü. Gelecekte onu nasıl bir yaşam bekliyordu. Bunu başarabilecek miydi? Saat yedi buçukta televizyonu açtı, haberleri izledi. En sonunda sıra hava durumuna geldi, hava durumunu sunan adam daha iki saatten az bir zaman önce tramvayda tutacağa tutunan adamdı. Singer Isabella'ya seslendi, küçük kız koşarak geldi.

“Bak, işte o adam,” dedi Singer. “Bak! Hava durumu sunucusu! Biraz önce tramvayda gördüğümüz adam. Şimdi orada! Televizyonda! Ne ilginç, değil mi?” Isabella televizyona baktı.

“Evet,” dedi, “o adam.” Sonra odasına döndü, bebek eviyle oynamayı sürdürdü.

Isabella hiç tanımadığı çocuklarla dolu, büyük bir okulda ikinci sınıfa başladı. Her sabah birlikte evden çıkıyor, merdivenleri iniyor, Suhm Sokağı kaldırımında vedalaşı-

yorlardı. Isabella sağa, Kirke Caddesi'ndeki ıııklı kavşığına, Singer sola, kent merkezindeki Deichmanske Kütüphanesi yönüne yürüyordu. Singer dönüp Isabella'nın arkasından bakar, sırtında çantasıyla Suhm Sokağı'ndan Kirke Caddesi'ndeki ıııklı kavşığına yürüyüşünü, yoğun trafikli Kirke Caddesi'nden okulun kendi trafik görevlilerinin gözetiminde karşıya geçmek için bekleyen öteki öğrencilerin arasında duruşunu izler, sonra dönüp kendi yoluna gider, ya Pilestredet Caddesi'ndeki Bislet İstasyonu durağına yürür ya da Deichmanske Kütüphanesi'ne kadar bütün o uzun yolu yürümek için Bogstad Caddesi'ne sapardı. Dul bir baba olduğundan yalnızca 9-15 vardiyasında çalışıyordu, aslında Notodden'deki son yılında da böyle yapmıştı. Bu yüzden genelde saat dört sıralarında eve dönüyor, içeri girdiğinde Isabella'yı evde buluyordu. Isabella okuldan saatler önce gelmiş oluyor, genellikle odasında oturup ya ödevlerini yapıyor ya da bebek evinin önünde, minyatür dünyaya kendisini kaptırmış sessizce oynuyordu. Sabah yine evden birlikte çıkıyorlar, Isabella sırtında çantasıyla Suhm Sokağı'nda yürürken Singer arkasından bakıyor, sonra kendi yoluna gidiyor ve iş günü bitip de eve geldiğinde Isabella'yı her zaman odasında buluyordu. Haftalar böylece geçip gitti.

Derken bir gün Isabella, hafta sonunda bir sınıf arkadaşının evine doğum gününe davet edildiğini söyledi. Singer yüreğinin hızla çarpmaya başladığını hissetti, çok rahatlamıştı ama hiçbir şey söylemedi, yalnızca doğum gününe gideceğı arkadaşının adını ve nerede oturduğunu sordu. Ama akşam, Isabella yattıktan sonra gidip onun giysilerine baktı, doğum gününe giderken ne giydireceğini düşündü. Sonunda Isabella'nın Notodden'de iyi giyinmesi gereken bir günde giyeceğı bir etek ve beyaz bir bluz seçti, bunları giymesine karar verdi ama önce bunlarla aşırı şık

olur mu acaba diye düşündü bir süre, sonra olmayacağına karar verdi, bunları giyerse hiçbir şekilde göze batmaz, dedi kendi kendine. Yine de bir sorun vardı. Bluzun ütülenmesi gerekiyordu. Aslında yıkanması da gerekiyordu, çünkü kirliydi, neyse ki bu sorun değildi çünkü çamaşır makineleri vardı, hemen bluzu makineye atıp kırk derecede yıkadı. Ama ütü yapamıyordu. Bunu hiç öğrenmemişti ve öğrenmek çok zoruna gidiyordu çünkü ütü yapmayı kadınlara özgü bir iş olarak gördüğünden kendisini ütü yaparken gözünün önüne getiremiyordu. Bu yüzden hep ütü gerektirmeyen giysileri olmuştu ve eskiden Isabella'nın giysilerinin ütülenmesi gerekirse bunu anneannesi yapardı. Neyse ki bir çözüm buldu. Ertesi gün bluzu evrak çantasına koydu, Deichmanske'ye giderken bir kuru temizlemeci aradı. Pilestredet Caddesi'nde bir tane buldu, içeri girip bu bluzu kaç ütüleyeceklerini sordu. Aslında temizleme olmadan ütü hizmeti vermiyorlardı ama Singer için bir ayrıcalık yapacaklardı. Singer rahat bir soluk aldı, ertesi gün Isabella yeni ütülenmiş bluzuyla doğum gününe gidebildi. Doğum günü partisinden eve geldiğinde Singer gününün nasıl geçtiğini sordu.

“İyi,” dedi Isabella.

Ve yaşam önceki gibi sürdü. Oslo'daki yeni yaşamları. Isabella bebek evine çok bağlanmıştı. Annesinin hayatta olduğu son yılda, Noel armağanı olarak verilmişti ona. Tüm odalarında mobilyaları ve elektrik ışığı, gerçek televizyonlar gibi ekranı parlayan bir televizyonu, tavanda ve sehpalarda lambaları, duvarlarda resimleri, tam donanımlı bir mutfağı ve banyosu, perdeleri, örtü serili yatakları vardı. Tamam, başlangıçta ev böylesine tamamlanmış değildi ama hem Singer hem başkaları zaman içinde çeşitli şeyler almış ve bugün bu haliyle, her şeyi tastamam bir ev ol-

muştı. Ayrıca burada yaşayan uygun büyüklükte bebekler, küçük bir çekirdek aile de vardı. Isabella saatlerce bebek evinin karşısında oturup bu bebekleri evin içine sokuyor, odadan odaya dolaştırıp onlara bakıyordu. Arada sırada bebeklerden birini alıp başka bir yere, Singer'in dairesinde başka bir odaya, örneğin bir mutfak dolabına, antrede bir çekmeceye ya da salonda bir dolaba koyuyor, odasına geri dönüp bebek evinin karşısında oturmayı, ona bakmayı sürdürüyor, kimi zaman ellerini içeri sokup minyatür bir perdeyi düzeltiyor ya da bebek evi sakinlerini bir odadan ötekine götürüyor, ardından uzun bir süre sonra yeniden salona ya da başka bir odaya koşuyor, orada bıraktığı bebeği alıp bebek evindeki odalardan birine koyuyordu. Uzaklaştırılan, sonra da geri getirilen bebek herhangi biri olabiliyordu ama ödevlerini bir yana bırakıp bebek evinin karşısına geçen, uzun süreler boyunca onu seyreden, ellerini içine sokup bir şeyler yapan Isabella'nın küçük kafasının içinde bir yerlerde, olayların gidişatını düzenleyen bir tür kurallar yığını varmış gibiydi.

Oslo'ya taşınalı aylar geçmişti ve Singer çok kaygılıydı. Isabella asla dışarı çıkıp oynamıyor, hiçbir arkadaşının evine gitmiyordu; yeni bir doğum gününe davet edilmesi de küçük kızın gündelik yaşamına bir değişiklik getirmemişti. Sabahları uzaktan, ona görünmeden Suhm Sokağı'nda peşinden gitmek için duyduğu güçlü isteği bastırmakta zorlanıyordu Singer. Öyle yaparsa, çocuklar okulun önündeki trafik görevlileri tarafından karşıya geçirildikten sonra Singer, Kirke Caddesi'nin karşı kaldırımında durup okul yolunun geri kalanında (açıklıktan geçip Marienlyst Okulu'na giden patikada) Isabella başka bir küçük kızla ya da başka çocuklarla neşeli, tasasız bir arkadaş grubuna katılıp mı yürüyor yoksa bu son bölümü de yalnız yürüyor ve okula birlikte

giden, sık sık durup bir şeylerle uğraşan, birbirleriyle fısıldaşan, başkalarının geçmesi için kenara çekilip yol veren, şu veya bu nedenle arkada kalan arkadaş gruplarından ya da iki arkadaştan daha hızlı yürümese, okula gitmek için acele etmese, tersine daha yavaş ve düşünceli yürüse bile öteki çocukların yanından geçip gidiyor mu diye bakacaktı; ama Kirke Caddesi'nin karşı kaldırımında neler olduğunu asla öğrenemedi, çünkü büyük olasılıkla yalnız yürüyen üvey kızını gizlice gözetlemek istemiyordu.

Singer'in elinden ne gelirdi? Hiçbir şey. En küçük bir istek ya da isteksizlik belirtisi göstermeden bu büyük kente sürüklenmiş küçük okul çocuğunu neşelendirmeye çalışabilirdi. Ama Isabella, Singer'in onu neşelendirmeye çalışmasına da pek değer veriyormuş gibi görünmüyordu. Singer sinemaya gidelim mi diye sorduğunda hep evet derdi, ama hangi filmi görmek istediğini sorunca hiçbir zaman bir filmi ötekine yeğlediğini söylemediği için sonunda Singer, Isabella'nın en çok hoşuna gideceğini düşündüğü bir film seçiyor, hiçbir zaman özel olarak bir filmi izlemeyi çok istediğini söylemediği için seçmekte zorlanıyordu. Yine de Isabella ve Singer üzerlerini giyinip Bislet'teki tramvay durağına yürür, merkezdeki sinemalardan birine giderlerdi ya da herkesin hakkında konuştuğu, Isabella'nın sınıfındaki bütün çocukların izlediği o çok ünlü çocuk filmlerinden birini görmek için Colosseum'a kadarki uzun yolu yürürlerdi. Sinema salonunun karanlığında Isabella oturup perdedeki heyecanlı görüntüleri, herkesin tanık olması gereken büyük macerayı izlerken şekerlemelerini yedi ama asla korkuyla çılgılık atmaz ya da sevinçle gülmez, hiç ses çıkarmadan oturup başkalarını rahatsız etmemek ya da onların gözüne batmamak için elinden geldiğince sessiz bir şekilde yediği şekerlemeleriyle ilgilenirdi. Evet, belki de

aslında sessizliğiyle dikkatini çekmemeye çalıştığı başkaları değil de en yakınında oturan, onu buraya getiren Singer'di. Şayet öyleyse kendisini buraya, Colosseum'a getiren üvey babasının yanında oturmuş, dev sinemada gözlerini perdeye dikmiş bütün çocukların er ya da geç izleyecekleri filmi izlerken Isabella'nın korkusu ya da neşesiyle varlığını Singer'e mecburi olandan daha fazla hissettirmemeye çalışması anlamına geliyordu bu. Akşam film bittiğinde kırk yaşındaki kütüphaneci ile neon ışıkların aydınlattığı akşamın erken saatlerinde soğuşa pek aldırmadan canlanmaya başlayan büyük kent yaşamıyla ilgili aceleyle bilgilendirilmiş dokuz yaşındaki üvey kızı sinemadan doğruca ışıklı sokaklara çıkar, yan yana, kendi düşüncelerine dalmış bir şekilde yürüyüp Majorstua Meydanı'nı geçer, Kirke Caddesi'nden yukarı yürürlerdi ve Singer filmi beğendi mi diye sorduğunda Isabella her zaman evet derdi. Ama eve döndüklerinde yorgun ve nihayet evine vardığı için rahatlamış olur, genelde doğruca odasına gidip bebek evinin karşısına geçer, ellerini içine sokup yalnızca onun için anlamlı olan şeyler yapardı.

Oslo'ya taşınıp büyük kentin kimsenin kimseyi tanımadığı kargaşası içinde kaybolduktan sonra Singer Isabella'yı anlamadığını itiraf etmek zorunda kaldı. Bir anlamda onun kalbine giden anahtardan yoksundu ve bu onu endişelendiriyor, çekingen davranmasına neden oluyordu. Isabella'ya yaklaşımdan ödü patlıyordu çünkü ikisi için de bunun ne tür sonuçlar doğurabileceğini bilmiyordu. Isabella içine kapanık bir çocuktü ama yine de çocukların yaptığı türden şeyleri dünyanın en doğal şeyiymiş gibi hiç duraksamadan yapıyordu. Singer'in odasındaki yatağın üzerinde zıplamayı seviyor, hiç düşünmeden kendi başına uzun süreler böyle zıplayabiliyordu. Dolaplara saklanıp bulunmayı, sessizce

okula giderken kaldırım taşlarının en kenarından ip üstünde yürür gibi yürümeyi seviyordu. Ama çocuklar için doğal olan böyle şeyleri yaparken bile oyun oynamanın getirmesi gereken neşeyle büyük tezat oluşturan bir ciddiyeti vardı. Singer'in odasında, yatağın üzerinde zıp zıp zıpladığında bu onun tümüyle kendi başına yaptığı bir şeydi ve çocuklar yatağın üzerinde zıplarken buna genelde sevinç çığlıkları eşlik eder, oysa Isabella hiç ses çıkarmadan, düşünceli bir ifadeyle zıplıyordu. Başka çocuklardan hiçbir farkı olmamasına rağmen yüzünde çocuksu ifadeler olmazdı. Bütün bu çocuk oyunlarını dikkat çekici bir ciddiyetle oynuyordu. Eğlenmiyor muydu? Kendi isteğiyle, kendi özgür seçimiyle bunları yaptığında bile? Evet, yalnızca kendisi için böyle yapıyor, hiç izin istemeden yatağın üzerinde zıp zıp zıplarken gelip ona bakması için Singer'i çağırmıyordu. Belli ki çocuk olmak, böyle olduğu için yapabileceği her türlü çocukça şeyi yapmak istiyordu ama neşeyle gülmüyor, korkudan ya da endişeyle çığlık atmıyordu bunları yaparken. Bütün oyunlarını çocuksu bir sevinç göstermeden, düşünceli bir ciddiyetle oynuyordu.

Çocuk şarkıları söylediği de oluyordu. Ya birden kendi kendine söylemeye başlıyor ya da çocuk programı izlerken söylenen şarkıya eşlik ediyordu. Televizyonun karşısında yalnız başına oturuyor, şarkıyla birlikte yapılması istenen hareketleri yapıyordu ama bu şarkıların çocuklarda yaratması beklenen neşeye kapılmıyordu hiç. Ciddi bir yüzle şarkı söylerken Singer'e Isabella'nın canı sıkılıyormuş gibi geliyordu. Ama çocuk programının başında kendi isteğiyle oturuyor ya da odasında kendi başına şarkı söylüyordu. Sıkıcı buluyorsa niye yapıyordu bunu? Singer çözemiyordu Isabella'yı. Sonuçta bir çocuktı, niye kendisini tümüyle çocuk olmaya bırakmıyordu? Onun için doğal olan buydu oysa.

Isabella'nın gerçeği bir çocuk olmak, dokuz yaşında küçük bir kız olmak. Bakın bu Isabella, dokuz yaşında; bize doğal yanını göster Isabella! Ve Isabella hem Singer'e hem başkalarına durmadan bunu gösteriyordu. Böyle yaptığını kabul etmek gerek. Yalnızca küçük olmasıyla, çocuksu yüzüyle, sırtında okul çantasıyla değil oyunlarla ilgilenmesiyle de kim olduğunu gösteriyordu. Evin içinde kendi başına oyun oynamaya dalmış, hoplayıp dans ederek dolaşüyor, saatlerce bebek evinin karşısında oturuyor, kendi çocuk şarkılarını söylüyordu. Buraya kadar her şey iyiydi, tabii çok yalnız olması dışında, diye düşünüyordu Singer. Ama niye pek çok insanın bir armağan olduğunu söylediği çocukluğunu böyle sorgulayıcı bir ciddiyetle geçiriyordu? Sanki sürekli onu da heyecanlandırması gerektiğini düşündüğü şeyleri taklit ediyormuş gibiydi. Singer anlamıyordu ama kimi zamanlar küçük kızın böyle içine kapanık davrandığını gördüğünde içini bir endişe kaplıyordu. Kendi yatak odasındaki yatakta küçük kızın düşünceli bir ifadeyle zıp zıp zıplamasını gördüğünde bunu neredeyse ürkütücü bulduğu oluyordu. Isabella başka çocukların böyle yaptıklarını duyduğu ya da gördüğü için mi yapıyordu bunu? Belki de başka çocukların böyle yaparken neşelendiklerini duymuş ya da görmüştü, bu yüzden kendisi de gerçekten böyle mi diye anlamak için yapıyordu. Tekrar tekrar.

Singer anlamıyordu. Ama çocuklardan taptaze bir yaşam beklentisi, çocuk olmaları olgusuna kendilerini güvenle bırakmaları beklenir. Peki bu yoksa ve yerini sessiz bir ciddiyet almışsa? O zaman endişe doğar.

Singer endişeleniyordu. Dediğimiz gibi onu sinemaya götürerek, gezdirerek neşelendirmeyi denemişti. Ama zaman geçtikçe endişesi daha da güçleniyordu çünkü Isabella çok yalnızdı. Başka çocuklarla birlikte olsaydı daha iyi

olurdu, en azından okulda başka çocuklarla birlikte ve herhalde orada gülüyordur diye düşünüyordu Singer, ama bundan da tam emin değildi. Yapabileceği o kadar az şey vardı ki. Duruma müdahale edip Isabella'ya yol göstere-
mezdi, çünkü ona yol gösterebileceği bir şey yoktu. En-
dişelenmekten başka bir şey gelmiyordu elinden. Belki
başka biri Isabella'nın oynayabileceği çocuklar bulmayı
deneyebilirdi. Singer'in Deichmanske'de Isabella'yla aynı
yaşta çocukları olan iş arkadaşları vardı, Isabella birlikte
oynayacak arkadaşları kendisi bulmadığına göre Singer kü-
çük kızın başka çocuklarla birlikte olabilmesi için birtakım
ayarlamalar yapabilirdi. Ya da okul arkadaşlarını eve çağır-
masını önerebilir, hatta bu konuda onu yüreklendirebilirdi,
evet, Isabella'nın da doğum günü olmasa bile arkadaşlarını
eve toplamasını önerebilir, en eğlenceli arkadaş davetle-
rinin aslında doğum günü partileri değil, insanın yalnızca
canı istediği için arkadaşlarını çağırdığı partiler olduğunu
söyleyebilirdi, ama bunu yapmak içinden gelmiyordu Sin-
ger'in. Veya Isabella'yı bir derneğe, spor kulübüne, okul
bandosuna ya da buna benzer bir yere yazdırabilirdi. Ama
bunu önermek de içinden gelmiyordu. Yapamıyordu, onun
için olanaksızdı. Böyle aşırı ilgi göstermek onun yapabile-
ceği bir şey değildi. Isabella'nın başka çocuklarla birlikte
olması için düzenlemeler yapmak çok zoruna gidiyordu.
Yapamazdı böyle şeyler. Bu yüzden üvey kızının Suhm
Sokağı'ndaki evde içine kapanık, yalnız başına oynamasını
çaresizce izlemekle yetiniyordu.

Doğruyu söylemek gerekirse onu heveslendirecek pek
çok şey yapmayı denedi. Kendisi çocuk olsa, küçük bir
kız olsa heves edeceğini düşündüğü şeylerden konuşmayı,
bunların ne kadar eğlenceli olduğunu söylemeyi denedi.
Sinema bunlardan yalnızca biriydi. Bir başkası baleye baş-
lamaktı.

“Pek çok kız çocuğu büyüdüğünde balerin olmayı düşler,” dedi Singer, “onun için senin yaşındayken bale okuluna başlar.” Ama Isabella aldırmadı. Büyüdüğünde balerin olmayı hayal etmiyordu, büyüdüğünde ne olacağı konusunda hiçbir fikri yoktu. Çocuk olmak ona yetiyormuş gibi görünüyordu.

“Kütüphanede ne yapıyorsun?” diye sordu bir gün durup dururken.

“Oranın adı Deichmanske Kütüphanesi,” dedi Singer, “biri sorarsa aklında olsun. Pek çok kütüphane var.”

“İyi ama orada ne yapıyorsun?”

“Kütüphaneciyim.”

“Peki bir kütüphaneci ne yapar?”

“Oo, pek çok şey. Ne tür bir kütüphanede çalıştığına bağlı.”

“Sen ne yapıyorsun?”

“Ben mi? Şey, beni ortalıkta göremezsin. Genelde bodrumda oluyorum. Heyecanlı kitaplar hep oradadır. Artık kimsenin ilgilenmediği ya da onları görebilen az sayıda kütüphaneci dışında kimsenin anlayamayacağı kadar önemli kitaplar bodrumdadır. Ben işte orada, aşağıdayım. Gün boyu güneş yüzü görmüyorum.”

“Peki ne yapıyorsun orada?”

“Kitapları koruyorum,” dedi Singer. “Bütün gün. Akşam eve geldiğimde güvenilir başka bir kütüphaneci gelip koruyor onları.”

“Yalnızca oturup eski kitaplara mı bakıyorsun?”

“Onu da yapıyorum, dürüst olmak gerekirse en çok yaptığım şey bu. Ama ayrıca dolaşıyorum, onları yokluyorum, iyiler mi diye bakıyorum.”

“İyiler mi?”

“Evet, ama soluk almakta zorlanabiliyorlar sık sık, bu yüzden onları birer birer çıkarıp havalandırmam gerekiyor.

O zaman bak şöyle yapıyorum.” Singer kitaplığa gitti, en eski kitaplarından birini çıkardı. Kitabı sırtından tuttu, sayfaları özenle yelpaze gibi açıp havalandırdı. Ciddi, saygılı bir tavırla bunu epeyce sürdürdü. Ardından parmaklarını kitabın sırtına yerleştirdi, çok özel biçimde tutmaya çalışıyormuş gibi uzun süre büyük dikkatle uğraştı. Doğru tutuşu bulduğunda bir sanatçı duruşu takındı, ardından kitabı hızla, çat diye kapadı.

“İşte böyle yapıyorum,” dedi, “çok karmaşık bir iş, çünkü her kitabın kendi özel tekniği var. Ama o tekniği bulduğumda kitap güzelce havalanmış olur ve uzun zaman temiz kalır. Tastamam doğru yaptığımda inan bana tozlar akıp gidiyor.”

“İnanmıyorum,” dedi Isabella.

“Neye inanmıyorsun?”

“Kütüphanede bunu yaptığına.”

“Ama kesinlikle doğru,” dedi Singer, “gerçekten, doğru bu.”

“Hayır,” diyen Isabella odasına koştu.

Singer afallamıştı. Bu kızı eğlendirmek hiç kolay değil, diye düşündü. Sonra kitabı bir kez daha, yalnızca kendisi için havalandırdı. Yelpaze gibi açılan sayfaları çat diye kapatıp yeniden bir kitap biçimine getirdiğinde hafifçe gülümsüyordu. Ama Isabella bunu eğlenceli bulmadı, bana inanmadı bile. İşim gerçekten de kolay değil. Çok az şeye heves ediyor. Bir kitabı özel bir biçimde sırtından tutup açmak, sonra çat diye kapamak. Benim yaşamım bu. Deichmanske’nin bodrumunda. Gerçekten de doğru.

Günler, haftalar, aylar böyle geçiyor, Singer’in Isabella’nın yalnızlığı konusunda endişeleri artıyordu. Yalnızlığın arkasında Isabella’nın sessiz ruhu yükseliyor, oyun oynama denemeleri yapıyordu. Ciddi çocuk. Singer’in çaresizce

hakkında endişe duyduğu çocuk. Her zaman yalnızdı. Singer kendisi ve onun için gereken yemeği, giysileri, eğlenceyi temin etmekten başka bir şey yapamıyordu. Tutumlu, çevrelerinin dikkatini çekmeyen ama belli açılardan kabul gördükleri bir yaşam sürüyorlardı. Bu sonuncusu özellikle Isabella söz konusu olduğunda önemliydi. Isabella'nın okulda nasıl olduğu konusundaki endişeleri yüzünden başkaları onu rahatsız mı ediyor diye düşünmeye başlamıştı. Bu yüzden dış görünüşüyle başkalarının gözüne batmaması için onu çocukların arasında olabildiğince az fark edilecek şekilde giydiriyordu. Her şey dış görünüşle ilgiliydi, okul yemeği bile. Örneğin yemek çantasına kaç dilim ekmek konulacaktı? İki mi üç mü? Ve ekmeklerin üzerinde ne olacaktı? Kahverengi peynirli* üç dilim ekmek götüremez miydi, bu biraz aşırı olmaz mıydı, evet, aynı şey, ama acaba kahverengi peynirli üç dilim ekmek gülünç mü olurdu? Tam bu noktada Isabella belli ölçüde yardımcı olabiliyordu. Epey uğraştıktan sonra Isabella'nın iki dilim ekmekle yetindiğini ve yalnızca birini kahverengi peynirli istediğini ağzından almayı başarmıştı ama ötekinin üstünde ne istediğini bilmiyordu. Buna karşın giysiler konusunda pek bir katkısı olmuyordu, hemen hiç ilgilenmiyordu ve zevkleri aşırı çocuksuydu; pembeye düşküncüydü ki bu da olanaksızdı çünkü tam da böyle çocuksu zevkler sekiz yaşındaki sınıf arkadaşlarının onu dışlamasına kolayca neden olabilirdi. Ne yazık ki Singer de giysiler konusunda pek bir şey bilmiyordu. Ama yine de endişeleniyordu. O kadar endişeleniyordu ki sık sık yemek paydosunda Deichmanske'den çıkıyor, çocuk ve gençlik modasının teşhir edildiği mağaza

* *Brunost*: Peynir altı suyunun karamelize olana kadar kaynatılmasıyla elde edilen, Norveç'e özgü sürülebilir peynir çeşidi. —e.n.

zincirlerinden biri olan Hennes & Mauritz'e gidiyordu. Orada askıların arasında dolaşıyor, küçük kızların giysi denerken anneleriyle neler konuştuklarını dinliyor, ne tür giysilere önem verdiklerine bakıyordu ve böylece onlardan birkaç ipucu kapmıştı, bunların Isabella'nın dışlanmasını engelleyeceğini umuyordu. En azından giysileri yüzünden dışlanmamasını umuyordu.

Deichmanske Kütüphanesi'nden döndüğünde, ciddi çocuğun neredeyse hiç ses çıkarmadan içinde dolaştığı sessiz eve girince endişenin onu neredeyse felç ettiği oluyordu. Ne yapmıştı? Ama geri dönüş yoktu.

Kütüphanede yaşam alışıldığı gibi sürüyordu. Singer işlerine gömülüyor, sıkıcı saatler neredeyse hiç farkına varmadan akıp gidiyordu. Eskiden olduğu gibi şimdi de en küçük bir endişe yaratmıyordu işinde geçirdiği saatler. Ancak eve gelip de üvey kızıyla karşılaşınca uyanıyordu endişe. Arada sırada durup yüzünü elleriyle gizleyerek "Hayır, hayır!" diye bağırma isteğine kapılıyordu. Neyse ki bu yalnızca arada sırada ortaya çıkıyordu. Çoğunlukla endişeleniyor, çaresiz bir endişeyle dolaşıyordu.

Ama bir gün, bir kış günü, karla kaplı paltosuyla eve girdiğinde Isabella'nın odasından sesler duydu, doğruca oraya gitti ve oda kapısında kalakaldı. İçeride iki küçük kız sessizce oturmuş bebek odasına bakıyor, ellerini içeri sokmuş bir şeylerin yerini değiştiriyordu.

O kış gününden sonra Singer'in yaşamı değişti, en azından yüreğindeki kurşun gibi ağırlık özelinde. Şimdi eve girdiğinde onu çok iyi arkadaş olmuş iki kız karşılıyordu, sık sık kafa kafaya verip Isabella'nın odasında fısıldaşıp gülüşüyor ya da içinde çok rahat ediyormuş gibi göründükleri evde odadan odaya koşuyorlardı. Özellikle yeni küçük kız Singer eve geldiğinde biraz çekingenleşse de, koşarken onu

görür görmez birden dursa da, sonra yeniden odalarda koşturmayı sürdürüyorlardı. Bir süre sonra Deichmanske Kütüphanesi'ndeki tekdüze işinden eve geldiğinde içeride üç sessiz küçük kız bulduğu da oluyordu. Üç okul arkadaşısı evi sessiz oyunlarıyla dolduruyordu. Ev hareketlenmişti ama çok az gürültü oluyordu ve üç kız olduğunda, dikkatlerinin odağı olan bebek evinin karşısında oturan iki kız olduğu zamankinden daha fazla kullanılıyordu evin dört bir yanı. Üç ya da dört kız varsa her yerde koşturuyor, tırmanıyor, geziniyorlardı; Singer onları kanepenin üzerinde, bir dolabın içinde, kapıların arkasında buluyordu ve evet, bir keresinde eve geldiğinde kızlardan biri masanın üzerine çıkmış, avizeye elleriyle tutunmuş, üstüne çıkacakmış gibi duruyordu. Singer'in geldiğini görünce çabucak masadan inmeye çalıştı ama çok hızlı hareket ettiği için yere düştü, canı yandı, Singer'in onu avutması gerekti, ardından küçük kız ayağa kalktı, terbiyeli bir tavırla Singer'in önünde dizlerini kırarak eğildi.

Böyle olaylardan sonra Singer, kendisi evde yokken, Isabella okuldan dönüp evde yalnız kaldığında onun ancak kırıntısını görebildiği yaramazlıklar yapıldığını anlar gibi oldu. O eve döndüğünde terbiyeli, sessiz, küçük kızlara dönüşüyorlardı hemen. Ama o yokken neler yaptıklarını yalnızca küçük şeylerin yerlerinin değişmesi gibi emarelerden tahmin edebiliyordu. Örneğin bir keresinde Isabella'nın ölen annesinin, salon sehpasında herkesin görebileceği yerde duran fotoğrafının yerinin değiştiğini fark etti. Bu herhalde Isabella'nın fotoğrafı alıp önüne koyduğu, arkadaşlarına annesini anlattığı anlamına geliyordu. Böyle yaptıysa arkadaşlarına ne anlattığı konusunda Singer'in hiçbir fikri yoktu.

Şimdi Isabella'nın arkadaşlarının cumartesi geceleri onlarda uyuduğu da oluyordu, bu çoğunlukla ilk gelen küçük

kızdı, ayrıca Isabella da ara sıra onlarda yatıya kalıyordu ve o zaman bütün hafta sonu Singer'e kalıyordu. Böyle günlerde boş zamanını nasıl kullanacağını bilmiyordu. Dışarı çıkıp bir restorana gidiyordu ama restoranların manzarası onun Oslo'da genç bir adam olduğu günlerdekinden farklıydı; eskiden gittiği yerlerin çoğu kapanmıştı, geri kalanların da müşterileri değişmişti artık, aslında aynı müşterilerdi ama onlar değişmiş, yaşlanmışlardı ve oldukça bakımsız görünüyordlardı, Singer kimilerini eski günlerden tanıyor olsa ve masalarına otursa da aralarında rahat etmiyordu, çünkü onlarla konuşacak çok az şeyi vardı ve birbirlerine bahsettikleri şeyler artık pek bir anlam taşımıyordu. Bu yüzden çocuksuz hafta sonlarının onun için pek değeri yoktu, oysa olması gerekirdi, daha kırk iki yaşındaydı, bir macera yaşaması gerekirdi, zaman soluk almaya fırsat bırakmadan uçup gidiyordu, yeni yıl geldiğinde Singer kırk üç yaşında olacaktı. Hayır, Singer Isabella'nın başkalarında yatıya kalmasından çok arkadaşlarının onlarda kalmasını seviyordu. O zaman kendi deyişle savurganlığını takınıyordu. Ciddi bir çocuk olan Isabella'nın hayır diyemediği, belli ki onu çok sevindiren, gerçekten çok eğlenceli bulduğu şeylerden biri, ona şekerlemeler verilmesi ve daha da önemlisi Isabella'nın kendisinin bunları satın almasıydı. Storkiosken'deki şekerlemecide, elinde kürekle küçük çekmecelerin başında dururken Isabella'nın içine kapanık, çekingen ruhunda titreşimler hisseder gibi oluyordu Singer. Isabella'yla arkadaşının eline aralarında paylaşmaları için bir ellilik verip onları Storkiosken'e gönderdiğinde, üzerlerini giyip dışarı koşarken gözlerinin neşeyle parladığını görüyordu. Yarım saat sonra merdivenlerde ayak sesleri duyuluyor, ellerinde Storkiosken'in çekmecelerinden seçtikleri şekerlemelerle dolu kese kâğıtlarıyla soluk soluğa içeri giriyorlardı.

Böyle zamanlarda Singer'in aklından kitap numarasını yapmak, kitabı sırtından tutup yelpaze gibi havalandırdıktan sonra çat diye kapatmak geçiyordu ama içinden bir ses Isabella'nın bundan pek hoşlanmayacağını söylüyordu. Bunun yerine ciddi ciddi şekerlemelerini yiyen küçük kızlara Deichmanske Kütüphanesi'nden onlara aslında yalnızca büyüklere verilen kütüphane kartları çıkaracağını söylüyordu. On iki yaşındayken onları yetişkin bölümüne sokacağına söz vermeye cesaret edemiyordu ama en azından on dört yaşına geldiklerinde yalnızca yetişkinlere verilen kütüphane kartlarından çıkarabilir, böylece Deichmanske Kütüphanesi'nin gerçek kitap zenginliğine ulaşabilirlerdi. O zaman önlerinde yepyeni bir dünya açılacağını söyledi ama şekerlemelerini yiyen iki küçük kız ilgisiz bir ifadeyle ona soru sorar gibi baktılar yalnızca. Singer için Isabella ve arkadaşlarının kafalarından neler geçtiğini anlamak zordu ve hep zor olacaktı. Şimdi artık Isabella'yı neşelendirmesi gerekmiyordu, yine de Isabella ve arkadaşının karşısında, onların gözlerini kocaman açmalarını beklediği şeyler yapıp başarısızlığa uğradığında geri gelmeyecek bir şeyler yitirdiği konusunda tuhaf bir duyguya kapılıyordu.

Ama Ingemann bunu başarıyordu. Ingemann umduğu yerlere gelemediği oyunculuk kariyerini artık bırakmıştı. Televizyon reklamcılığına başlamıştı, önceleri kameranın önündeyken şimdi arkasına geçmişti, kameraman değil de fikir üreticisi olmuştu. Majorstua'da tek odalı, oldukça sefil bir dairede oturuyordu ama hayat dolu, capcanlıydı; oysa o da kırk yaşını geçeli epey olmuştu. Şimdilerde iyi para kazandığı için kendisine çok pahalı bir araba satın almıştı, tek odalı dairesinin bulunduğu eski apartmanın önüne, kaldırımın kenarına park ediyordu. Singer Isabella'yla birlikte onu ziyarete gittiğinde sık sık Ingemann'ın pencerede

durmuş kendinden hoşnut bir yüzle arabasına baktığını görüyordu ve bu kesinlikle itici görünmüyordu çünkü ne de olsa sefil, tek odalı bir evde yaşayan bir adamdı, varsıllık ya da düzenli bir yaşam konusunda oldukça gerilerdeydi. İçerisi karanlıktı, yazları dayanılmaz derecede sıcak olmasına karşın daha aydınlık olmuyordu; daire ikinci kattaydı, aydınlık yaz günlerinin bile karanlık olması insana içinden çıkamayacağı dar, kasvetli bir yere kapatılmış duygusu veriyordu. Ama Ingemann pencerede duruyor, yepyeni, pırıl pırıl, harika arabasını seyrediyor, bir süre öyle durduktan sonra onlara dönüyor, “Ne iyi ettiniz de geldiniz,” diyor. “Şimdi bir restorana gidelim, ben ısmarlıyorum.”

Bunun üzerine Theatercafé’n’e ya da ona benzer bir yere gidiyorlar, Ingemann da Singer ve Isabella’ya yemek, Singer’e kırmızı şarap ve konyak, Isabella’ya canının istediği kadar kola ısmarlıyordu. Singer, Ingemann’ın bahşış konusunda da çok cömert olduğunu fark etmişti, aslında hatırladığına göre arkadaşı eskiden de böyleydi ama şimdi iyiden iyiye abartıyordu.

Singer’in Suhm Sokağı’ndaki evlerinin penceresinden onun korna çaldığını duyduğu da oluyordu, o zaman Isabella’yla birlikte pencereye koşup baktıklarında aşağıda Ingemann’ın durmuş korna çaldığını görüyorlardı, onların aşağı inmesini ve arabayla gezmeye gelmelerini istiyordu. Oldukça yapmacık bir sevimliliği olan bu adam Isabella’yı güldürme sanatını beceriyordu.

Singer bunu beklememişti. Kendisi Ingemann’ın boş zamanlarında çevresini eğlendiren bir şovmenmiş gibi davranmasını biraz usandırıcı bulabiliyordu. Tamam, hazırcevap olabilirdi, ama hazırcevaplığın arkasından takındığı tavırlar kendisini bildi bileli arkadaşı olmasına karşın Singer’e oldukça abartılı görünebiliyordu. Her zaman değil elbette:

Genelde Singer, Ingemann'la birlikte olmaktan hoşlanıyor, onunla eğlenceli zaman geçiriyordu ama bunun en büyük nedeni yanındakinin Ingemann olması, yapmacık görünen tavırlar takındığı zamanlar bile kendisini ona bağlı hissetmesiydi. Sonuçta bu Ingemann'ın yalnızca bir özelliği idi ve Ingemann onsuz düşünülemezdi ama arkadaşının tam da bu özelliğinin ciddi üvey kızına kahkahalar attırabileceği hiç aklına gelmezdi. Oysa bunu yapabiliyordu.

Ingemann'ın Singer'in üvey kızını eğlendirmek için abartılı çabalarına Isabella başlangıçta şöyle böyle ilgi göstermişti. Isabella'yı gıdıklamayı denediğinde küçük kız kibarca geri çekildi, onun oyun davetine kesinlikle yerinde olsa da oldukça zorlama bir kıkırdamayla yanıt verdi, bu Ingemann'ın bir daha yineleme isteğini söndürdü. Bu yüzden başka numaralar denedi. Gazoz şişesini dişleriyle açtı. Bu Isabella'yı etkilemiş ama neşelendirmemişti. Ingemann çocukluk günlerinden aklında kalan başka numaralarla onu etkilemeye çalışmayı sürdürdü ve biraz başarılı oldu. Isabella bütün bu bayat çocuk numaralarından az çok etkileniyordu ama bunlar içten bir kahkaha atmasına neden olmuyordu. Ciddi gözlerle Ingemann'a bakarken yüzünde genellikle pek de önemsemeyen bir ifade oluyordu. Ingemann'ın yaptığı numaralara ilgisiz değildi ama asla yeni bir şey yapmasını ya da açıkça ilgisini çeken, hatta hoşuna giden birini yinelemesini istemiyordu. Ta ki bir gün Ingemann onu burnundan çekene dek. Isabella çok şaşırmışa benziyordu, ağzı açık kalmıştı ama gülmemişti. O anda değil. Ama hemen arkasından kim bilir hangi nedenle ince bir çocuk kahkahası attı.

Böylece sorun çözüldü. Ingemann Isabella'yı güldürmüştü. Gerçi bunu başaran kendisi olmasa da Singer küçük kızın sonunda gülmeye başlamasından dolayı inanılmaz bir

rahatlama hissetti. Sanki üstlendiği görev yerine getirilmişti, bunu yerine getiren kendisi olmasa bile. Isabella her zaman ciddi bir çocuk olarak kaldı ama arada sırada Ingemann'ın en tuhaf buluşları ona kahkaha attırabiliyordu. Singer ve Isabella kendi başlarıyken küçük kız asla gülmüyordu, bunu umursamıyormuş gibiydi. Ama Ingemann yanlarında olduğunda durup dururken gülebiliyordu. Ingemann'ın varlığı onu güldürüyordu. Ingemann'ın zorlama sevimli tavırları, yaptığı eskimiş numaralar Isabella'da Singer'in karşısında gizlemeye çalıştığı bir neşe uyandırıyor. Singer ne kadar uğraşsa da ona kahkaha attırmayı başaramamıştı. Bu kesin bir gerçektir. Ama artık bu gerçek yüzünden endişelenmesi gerekmiyordu. Onun Ingemann'ı vardı ve şimdi kendi içine çekilebilirdi. Kendi yaşamını yaşayabilirdi.

Isabella ergenliğe ulaşınca dek böyle sürdü ve Singer'le Ingemann'ın zamanında "ilk gençlik" denen döneme adım atarken ona yol gösteren Singer değil Ingemann oldu. Isabella ona bakan, yanında yaşadığı Singer'e değil Ingemann'a bağlıydı. Ama her ne olursa Ingemann Isabella'yı yitirdi.

Ne olmuştu peki? Singer kendisini bildi bileli Ingemann'la arkadaştı, çocukluklarında birbirlerinden hiç ayrılmazlardı ve sonraki yaşamlarında nerede yaşarlarsa yaşasınlar görüşmeyi sürdürmüşlerdi. Şimdi ikisi de Oslo'da yaşıyordu, kendi çevreleri vardı; dolayısıyla farklı şeylerle ilgileniyor oldukları düşünülebilir. Ama Ingemann durup dururken Singer'le üvey kızının Suhm Sokağı'ndaki evine gelir, onları bir yerlere davet ederdi. Bir pazar günü yine böyle arabayla dolaşmaya çağırdı. Singer, Ingemann'ın onları arabayla gezdireceğini söylediğinde Isabella ciddi ve kararlı bir şekilde başıyla onayladı. Onları almak için yukarı çıkan Ingemann'la birlikte merdivenleri indiler,

Ingemann'ın harika arabasının durduğu sokağa çıktılar. Ön koltukta, şoför koltuğunun yanında, uçuşan saçlarıyla güzel bir kadın oturuyordu, arabanın camından Singer'le tokalaştı, Isabella Singer'in arkasında duruyordu, kadın küçük kıza da başıyla dostça selam verdi. Ingemann araba anahtarlarını şingirdattı, ön koltuğa, şık direksiyonun başına oturdu, bu sırada Singer ve Isabella geniş arka koltuğa yerleştiler. Sonra yola çıktılar. Araba müthiş bir ivmeyle hızlandı, Oslo'nun sessiz pazar sabahı sokaklarından uçar gibi geçtiler.

Ingemann'ın niye kendisini ziyarete geldiğine ya da kendisi onun arabasının arka koltuğunda üvey kızıyla birlikte otururken, Ingemann'ın ön koltukta güzel bir kadınla oturduğuna kafa yormak Singer'in aklına bile gelmiyordu, başlangıçta bu durumun ikisi için de doğal olduğunu düşünmüştü.

Araba altı numaralı çevre yolundan küçük alışveriş merkezi ve endüstri kasabası Moss'a hızla ilerliyordu. Orada, yeşil ve oldukça düzlük Jeløy Adası'nda F-15 adında ünlü bir sanat galerisi vardı. Son hızla giderlerken dört yolcu da yumuşak koltuklarında rahatça oturuyordu. Ingemann ve güzel kadın farklı firmalarda çalışmalarına karşın aynı alandaki işleriyle ilgili bir şeyler konuşuyorlardı ve Singer ikisinin de aynı görüşte olduklarını anlıyordu. Pazar günü Norveç, Doğu Norveç, Oslo Fiyordu'nun en iç kısımlara giren yerinin doğu yakası. Moss'ta, Jeløy'de, eski bir çiftlik evine kurulan ünlü bir sanat galerisine yolculuk.

Singer oturduğu yerde bir huzursuzluğa kapıldı. Anlamsız bir birliktelik ortaya çıkmıştı, şimdi farkına varıyordu bunun. Direksiyonun başında neşeli, şakacı Ingemann dikkatle ve aynı zamanda rahatça oturmuş, E-6 boyunca büyük bir güvenle son hızla ilerlerken saçları uçuşan

güzel kadınla yalnızca ikisinin anladığı bir şeyler konuşuyor, arada sırada başını hafifçe arkaya çevirip sıkkın Singer'e ve yanında sessizce oturan on üç yaşındaki üvey kızına neşeyle bir şeyler söylüyordu. Direksiyonun başındaki Ingemann'la bu güzel kadının arasında bir birliktelik olduğu kesindi, herhalde sevgilisiydi. Bunu görmemek için kör olmak gerekirdi. İki arkadaş, Singer ve Ingemann, her biri kendi dünyasında, bir pazar sabahı E-6 yolunda. Bu durum o anda yeterince açık değilse, yeşil Jeløy boyunca ilerleyip Galeri F-15'in bulunduğu Alby Çiftliği'nin park yerinde arabayı bıraktıktan sonra, görünüşte son derece doğal biçimde yürürlerken aynı yerleşimi korudukları zaman daha da belirginleşti. Birbirleriyle çok iyi anlaşılan Ingemann ve güzel kadın önde, Singer ve on üç yaşındaki üvey kızı hemen arkalarında yürürlerken Ingemann arada sırada başını arkaya çevirip Singer'e neşeli bir şeyler söylediğinde Singer içinden gelmese de gülümsüyor; asık suratlı, tedirgin Isabella konuşulanları tüm varlığıyla dinliyordu. Singer gidecek içine kapanıyor, endişeleniyordu. Galeri F-15'i gezip arkasından Refsnes Çarşısı'nda Ingemann'ın ısmarladığı yemekten sonra eve dönerlerken de arka koltukta oturan Singer endişeliydi, artık Isabella'yla birbirlerine bağlandıklarını hissediyordu. Şimdiye dek buna hiç şansı olmamıştı ya da karşısına çıkan olanakları harcamıştı ama şimdi bu ne anlama geliyorsa Isabella ona bağlıydı artık, kaçınılmaz bir yazgı gibi Isabella'nın hiç yakınmadan kabul ettiği karşı çıkılmaz bir birliktelik vardı aralarında ve arka koltukta küçük kızıyla otururken bunu görmek başını döndürüyordu, aynı zamanda Ingemann'la dostluğunun bir gerçek olmaktan çıktığını anlıyordu.

Isabella uzun yıllar boyunca yavaş yavaş kendi kadınlığına doğru uzanırken Singer'in Suhm Sokağı'ndaki evinde

yaşamış, kapılardan sessizce geçmişti. Singer de kendi payına Deichmanske Kütüphanesi'nin metaforik bodrumunda sessiz bir yaşam sürüyor, Oslo sokaklarından işine gidip geliyor, eve geldiğinde kapının Yale kilidini sessizce açıp içeri giriyordu. Eve döndüğünde küçük kadın, kapısı kapalı odasında oturmuş ayna karşısında kendisini seyrediyor oluyordu. Singer onun aynada kendisini seyrettiğini biliyordu, bir keresinde önden haber vermeden odaya girmiş, bunu görünce hemen kafasını çevirip kapıyı çalmayı unuttuğu için mırıldanarak özür dilemişti ve o günden sonra Isabella'nın yeni gelişmeye başlayan yaşamına böyle dalmamak için çok dikkatli ve düşünceli davranmaya başlamıştı. Yeni ve ilginç biçimde uzamış bedeniyle Isabella odasından çıkıyor, öteki odaları dolaşüyor, bir şeyler buluyor, bir şeyleri, örneğin bir dergiyi sehpanın üzerine fırlatıyor, kendisini bir koltuğa atıyor, eklemsiz gibi görünen bacaklarını koltuğun kollarının üzerine uzatıyor, televizyon izliyor, sonra yeniden odasına çekilip tıpkı öteki genç kızlar gibi müzik dinliyordu ama başka genç kızlar gibi sesi sonuna kadar açmıyordu ve yine odanın kapısı kapalı oluyordu.

Singer durumdan hoşlanmıyordu. Isabella umursamadan odalarda dolaşıyor ve büyüyordu, uzadıkça uzamıştı, bedeni kendi biçimini almaya başlamıştı ama bütün bunlara karşın hep kendisi kalıyordu. *Kendinde* Isabella'ydı, Singer'i hiç umursamıyordu. Singer saygılı ve endişeli bir uzaklıkta bulmuştu kendisini. Neydi bu? Kendisini gereksiz hissediyordu ama aynı zamanda bakımını üstlendiği on beş yaşındaki kızla birlikte o da burada, aynı evde kalıyordu. Isabella söz dinleyen bir kız olmayı sürdürüyor, Singer'in ondan istediği şeyleri yapıyordu. İsteneni yapmadığı olursa o zaman da bağırıp çağırmıyor, isyan etmiyor, yalnızca elinden geldiğince göze çarpmadan söyleneni

yapmıyor, sanki nasılsa unutmuş gibi davranıyordu. Büyük bir doğallıkla evin içinde dolaşüyor, büyüyor, yaşama ve genç bir kadın olacağı kendi geleceğine uzanıyor, gelişiyor, kendisini buna uyduruyordu. Singer bunu görüyordu. Onunla birlikte yaşayan, onun bakımını üstlenen yabancı bir adamın bulunduğu evde dolaşıyordu. Singer'in ona bakmasından hiç rahatsız olmuyordu. Sanki Singer'in oradaki varlığını görmezden geliyordu. Singer'e hiçbir itirazı yoktu ama Singer'in onun için hiçbir anlamı da yoktu, şimdi Isabella kendi kadınlığına doğru uzanırken Singer'in bunu kabul etmesi gerekiyordu. Ve Isabella'nın çocukluğundakinden de daha acı verici geliyordu bu Singer'e. Çünkü şimdi sürekli olarak geri dönüp kendisini, Singer'i işaret ediyordu; içine kapanık bir yaşam süren kırk altı yaşındaki kütüphaneciyi.

Ortaokulda, evlerinin hemen yakınındaki Marienlyst Okulu'nda derslerin nasıl diye sorduğu oluyordu Singer'in. O zaman Isabella iyi diye yanıt veriyor, okulda ne tür zorluklarla karşılaştığını, hangi dersleri sevdiğini anlatıyordu ve arada sırada Singer'e okul ödevleriyle ilgili, İngilizce dil bilgisi, tarihî olaylar, politikacılar, coğrafi şekiller ve buna benzer başka pek çok şeyle ilgili, gerçek konularla ilgili bir şeyler soruyordu. Singer olabildiğince istekli bir şekilde yanıtlıyordu onu. Isabella herhalde onu biraz ruhsuz buluyordu ama sorun değildi. Bunun dışında Isabella hakkında pek az şey biliyordu. Kız arkadaşları gelip gidiyordu, çocukluğundaki iki arkadaşının yanı sıra yenileri, ortaokuldan sınıf arkadaşları da vardı. Bir keresinde telefon çaldı, genç bir oğlan sesi Isabella'yı sordu. Singer Isabella'ya seslendi, telefonun ona geldiğini söyledi. Isabella çekingen bir şekilde konuşmaya başladığında Singer mutfığa gitti. Salona geri döndüğünde telefon ahizesi yerine konulmuş, Isabella

odasına gitmişti. Kimin aradığını söylemedi, Singer de sormadı ama sonraları bu telefonun Isabella'nın yaşamında herhangi bir etkisi olduğunu göremedi.

Ne tür müzikler dinlediğini de bilmiyordu, oysa kapalı kapının arkasından kısık müzik sesini açıkça duyuyordu ama tanıımıyordu bu müziği, hiçbir çağrışım yapmıyordu ve gençliğin müziği olduğu için bunda bir tuhaflık yoktu. Yine de ilgilendiğini göstermek için birkaç kez ne tür müzik dinlediğini sorduğunda Isabella hep şarkının adını, şarkıyı kimin söylediğini, belli bir solist mi yoksa bir grup mu olduğunu söylüyor, şarkıcının ya da grubun ve şarkının adının büyük bir saygı uyandırmasını bekliyordu. Ama Singer'in tembel bir alışkanlığı vardı; hem şarkının hem söyleyenin adını çabucak unutuyor, ertesi hafta Isabella'ya ne dinlediğini soracakken geçen sefer sorduğuyla tıpatıp aynı olduğunun farkına varıyor, konuyu değiştirip rastgele bir şeylerden, örneğin hava çok kapalı olduğuna göre yağmur ve fırtına geleceğinden söz ediyor, açık balkon kapısından kapkara, ağır, tehditkâr bulutların ağırlaşmış mayıs gününde güneş ışıklarını neredeyse tümüyle örttüğü gökyüzünü gösteriyordu. Çünkü Isabella ve arkadaşlarının öylesine doymaz bir ilgi gösterdikleri şeylere ne kadar ilgisiz olduğunu açıkça ve doğrudan göstermek istemiyordu. Bunun nedeni, her şeye karşın Isabella ve yaşlılarının ne tür müzik dinlediklerine tümüyle kayıtsız kaldığı açıkça ortaya çıkmış olsa da Isabella'yı böylesine ilgilendiren bir şeye karşı bu tarz bir tavır takınmak istememesiydi. Peki ama yalnızca on beş yaşındaki kızı bu kadar ilgilendiği için bu tür müziklerle ilgilenmeye başlayamaz mıydı? Bu tür fırsatlar karşısına çıktıysa bile ona öyle ters geliyordu ki yalnızca Isabella için ilgileniyormuş gibi yapmanın düşüncesi bile onu isyan ettiriyor, haftalar sonra, örneğin Deichmanske

Kütüphanesi'nin bodrumunda otururken aklına ne zaman gelse isyan etmeyi sürdürüyordu.

Arada sırada kendi koşullarıyla, onun kendi damgasını ya da varlığını içeren bir bağla bağlandığı şekliyle Isabella'nın yanında olmak için korkunç bir isteğe kapıldığı oluyordu. Ama buna gücü yetmiyordu. Denedi ama her şeye karşın görülmesini istediği yakınlığıyla Isabella'ya etki etmekten, dokunmaktan korkarak sessizce ve endişeyle arkada durmaktan başka bir şey gelmedi elinden. Yaptığı tek tük girişimler de acıklı oldu. Bir keresinde Isabella'nın iki okul arkadaşı gelmişti, odada müzik dinlediklerini duydu ve bu birkaç gün önce ne dinlediğini sorduğu zamanki müzikti, büyük olasılıkla aynı plak ya da CD'ydi. Ardından oda kapısı açıldı, Isabella ve arkadaşları dışarı çıkıp televizyonun karşısına geçtiler ve bir müzik kanalı açtılar. Ama onlar bu yeni duruma henüz odaklanmamışken Singer Isabella'ya dönüp önemsemez bir tavırla biraz önce ne dinlediklerini sordu, hatta kulağına tanıdık geldiğini bile ekledi ve böylece Isabella'ya, arkadaşlarının önünde çaresizce içini çekip iki gün önce de bunu sormuştun deme fırsatını verdi. Isabella şarkının adı şu ve şu, söyleyen de şu ve şu diye çabucak yanıtlarken solistin ve şarkının adının her bir hecesini tek tek vurguladı, bu sırada terbiyeli iki arkadaş da ellerini ağızlarına götürerek Isabella'nın üvey babasının kendi genç yaşamlarını böylesine kaplayan adları hatırlamaya bile uğraşmayacak kadar konu dışı kalmış olması karşısında kapıldıkları kızgın alaycılığı gizlemeye çalıştılar. Isabella terbiyeli iki arkadaşına bezgin ve zafer dolu bir bakış fırlattı ve işte o anda Singer, Isabella'nın yedek ailesi ve bakıcısı olarak yaşamının en parlak anlarından birini yaşadı. Sonunda kızın işine yaramıştı. O anda Isabella zafer dolu bir bakışla, küçük ellerini ağızlarına götüren terbiyeli

arkadaşlarına bakınca Singer dikkatler üzerinde toplandığı için içinden gülümseyebilmişti.

Ancak sonradan durumun ve yaptığıının ne kadar acıklı görüldüğünün farkına vardı. Kendisine karşı büyük bir güvensizliğe kapıldı; kendisine karşı, yalnızca kendisine karşı Isabella'yı kazanmak için hiçbir şeyden çekinmeyen biri olabilmek uğruna kendisini düşüreceği durumların, takınacağı rollerin hiç mi sınırı yoktu? Singer daha sonra kesinlikle anladı ki kendi varlığını silebilir, tanınmaz duruma getirebilirdi, yeter ki Isabella kendi gençlik dönemini normal yaşasın ve Singer'in de ona katılmasına izin versin.

Bu sahne Singer'in ruhunun ve varlığının içine düştüğü karmaşanın bir örneği oldu. İçine kapanık ruhuyla orada içine işleyen bir durumda kalmış, arkadaşlarının yanındaki eski kafalılığı, konu dışı kalması karşısında on beş yaşındaki üvey kızının içini çekmesi, yaşamında aydınlık bir an olmuştu.

O yaz Singer Isabella'yı, kendisinin kısa, Isabella'nın uzun yaz tatilinde Avrupa'ya bir araba turuna çıkardı. Yolculuk Lizbon'a idi. Önce arabayla Hirtshals'a gittiler, oradan engebesiz, bitek ve yeşil Danimarka'ya geçtiler, küçük restoranlardan birinde kahvaltı ettiler, ne yazık ki Singer ufak bir içki içemedi çünkü araba kullanıyordu, bir gece uyumak için gittikleri yerde ufak içkisini içerken ertesi günkü yolculuğu düşünüyordu. Kuzey Almanya'ya geçip Ren Nehri boyunca ilerleyerek Strasbourg üzerinden Fransa'ya ulaştılar, Paris'in güneyinden Bordeaux ve Biscay yönünde tüm Fransa'yı boydan boya geçtiler. Sonra İspanya'ya giriş yaptılar, İsa'nın sevgili havarisi Yakup orada yattığı için kutsal bir ziyaret yeri olan Santiago de Compostela'ya gittiler, Singer bunu duyduğunda gözünü bile kırpmadan gerçek olduğunu kabul etmişti. Ardından balıkçı kasabalarındaki

küçük kafelerde, hiç de Singer'in sandığı kadar pahalı olmayan aperitif kabuklu deniz ürünleri satılan, denizin ve havanın sertleştirdiği Galiçya kıyısı boyunca ilerlediler, Portekiz'e vardılar, Lizbon'a gittiler. Lizbon'da bir hafta kaldılar, Singer yanında üvey kızıyla dolaşıp kentin atmosferini soludu. Göstermeye değer her şeyi, katedralleri, manastırları, deniz fenerlerini, Tejo Irmağı üzerindeki modern köprüleri, Tejo Irmağı'nın nerede bitip Atlantik Okyanusu'nun nerede başladığını gösterdi. Kurulan ve çöken imparatorlukları anlattı. Isabella'yı turistler için fado söylenen küçük kafele-re bile götürdü. Ve tramvaya bindiler. Isabella her şeyi sakın gözlerle süzüyordu, hatta Singer Lizbon Depremi'ni anlatıp onu depremde yıkıldığı haliyle, çıplak bir harabe olarak duran, Singer'in tam emin olamayarak mecazi anlamda yıkılmış bir katedral olduğunu söylediği katedrali görmeye götürdüğünde bile. Bir gün on beş yaşındaki kızın Atlantik Okyanusu'nda yüzme isteğini yerine getirmek için Algarve kıyısına gittiler. Doğruyu söylemek gerekirse Isabella denize girsin diye hemen her gün Lizbon'un kuzeyine, saygın ve oldukça sessiz sahil kasabası Estoril'e gitmişlerdi ama yine de Isabella kendi deyişiyle biraz insan görmek için Algarve kıyısına gitmek istemişti. Ve gerçekten de insanlar, hatta Norveçliler bile vardı, Isabella denizde kendi yaşında bir kızla karşılaşmıştı, sudan çıktığında çok şaşkıındı.

“Ama buraya uçak da geliyor,” diye seslendi Singer'e. “Yalnızca iki saat. Biz günlerce o sıcak arabada oturduk. Üstelik onlar burada kalıyorlar, Lizbon'da değil.”

Eve dönüş yolculuğu da anlatılabilirdi ama bunu bir yana bırakalım. Singer büyük ve içine kapanık bir coşkuyla eve dönmek için başka bir yol seçti, Isabella çoğunlukla uçak görebilmek için havaya bakıyordu. Ama eve dönüp Ingemann'la buluştuklarında Singer Isabella'nın bıkkın

bir ifade takınmış olmasına karşın yine de pek çok izlenim edindiğini fark etti, çünkü Isabella şimdi Ingemann’a Portekiz’i ve Portekizlileri anlatmaya girişmişti ve Algarve kıyısının harikuladeliğini değil de Lizbon Depremi’ni anlatıyordu.

Sonbahar başlarıydı, bir pazar sabahı olmalı, Ingemann beklenmedik bir anda ortaya çıkmıştı. Singer’in Ingemann’ı son görüşünden beri çok zaman geçmişti; ilkbahardan beri görüşmemişlerdi. Singer ve Ingemann konuşurlarken Ingemann çoğunlukla yeni planlarını anlatıyor, Singer sabırlı bir anlayışla onu dinliyordu çünkü artık aralarına Isabella girdiğinden bunlar onu ilgilendirmiyordu. Isabella odasında CD’lerini dinlerken Ingemann’ın geldiğini duymuş olmalıydı, çabucak yanlarına çıktı ama bedeninin hareketleri yine de yavaştı. Portekiz’den, Algarve kıyısından satın aldığı geniş kenarlı hasır şapkası elinde, sessizce duruyordu. Konuşmaları yaza, Singer’in yaz tatiline, Portekiz’e yaptıkları araba yolculuğuna kaydığında Isabella da birkaç cümleyle konuşmaya katıldı. Ingemann’a Alfama Tepesi’ndeki katedrali tasvir etmeye çalıştı, depremden sonra nasılsa o şekilde, yıkık bir katedral olarak kaldığını söyledi. Ingemann manidar bir ifadeyle başını salladı, büyümüş de küçülmüş on beş yaşındaki kıza döndü.

“Demek bunu ilginç buldun,” dedi ve Singer Ingemann’ın “ilginç” kelimesini kullanmasının Isabella’nın hoşuna gittiğini gördü. Nasıl da beceriyor bunu, diye düşünürken Singer arkadaşına hayran kalmıştı. Sonra Ingemann sözlerini sürdürdü:

“Bizce de öyle (yazar ya da bu durumda Singer de Lizbon’daki yıkık katedrali ilginç buluyor). Geçen yıl orada film çektik ve bu yıl da Lizbon’a gitmeyi düşünüyoruz. Senin de gördüğün gibi Lizbon çok heyecan verici bir kent.

Kentin kendine has bir atmosferi var, hem giysiler gibi cansız ürünleriyle hem de insanlar gibi yaşayan ürünleriyle. Sarı Lizbon tramvayıyla dik yokuşlardan Alfama Tepesi'ne kadar film kaydı yapmak yeter, her şey bedava diyebilirim sana. Evet, Lizbon'da bir gelecek var. Bizim için."

"Aa," dedi Isabella. "Ben de bindim o tramvaya. Hem de çok defa."

"Ama bak buraya," dedi Ingemann kendinden hoşnut bir ifadeyle ve konuşma boyunca belli etmeden arkasında gizlediği elini uzattı, kocaman bir şişe viskiyi ışığa tuttu. "Bu sana, geç kalmış bir yaş günü armağanı!" dedi içten bir sesle. Ingemann'ın bütün konuşma boyunca neredeyse bir büyücü gibi arkasında tuttuğu elinde gizlediği viski şişesini şaşkınlıkla aldı Singer. Yaş günü! Evet, yaş günü geçmişti ama her zamanki gibi yaz tatilinin tam ortasında, bu kez Portekiz yolculuğu sırasında. Singer kendi kendine bile yaş gününü kutlamakla ilgilenmeyi bırakalı çok olmuştu. Bu yıl üstüne üstlük yaş günü olduğu aklına gelmeden geçip gitmişti o gün. Kafe masasına bırakılmış bir gazete bile onun tarihi anımsamasına neden olmamıştı. Ve Isabella unutalı çok olmuştu. Eskiden, Isabella küçükken, görev bilinciyle ona birkaç gün önceden yaş gününü hatırlatırdı ki yaşıtları gibi o da kendisinin değil de onun yakını olan bir başkasının yaş gününü kutlama fırsatı bulabilsin. Ama şimdi en son bunu hatırlattığı zamandan beri üç-dört yıl geçmişti ve Isabella da unutup gitmişti. Hiçbir zaman unutmayan yalnızca Isabella'nın Notodden'deki anneanesiyle dedesiydi ve Singer bu yıl da Portekiz'den döndüklerinde, posta kutusunda en iyi dileklerle yaş gününü kutlayan bir kartpostal bulmuştu. Isabella'ya anneanesiyle dedesinden yaş günü kartı aldığını söylemeden bunu çabucak cebine atmıştı çünkü Isabella'nın bu olayı tümüyle

unutması ikisinin de işine geliyordu. Singer kendi yaş gününün kutlanmasından kurtulduğu için rahatladığını hissediyordu. Yaş gününün yaz tatilinin ortasına denk gelmesinden dolayı mutluydu, özellikle de her zaman kendi tatiline denk geldiği için Deichmanske Kütüphanesi'nde, önünde kocaman, çirkin bir yaş pastayla iş arkadaşlarının arasında durup ona böyle bir kutlama yapmalarına değer veriyormuş gibi yapmaktan kurtulduğuna seviniyordu. İnsan kırk yedi yaşına gelince böyle şeyler artık eğlenceli olmuyor. Kendisi eğlenceli bir iş arkadaşı rolünü takınıp özellikle ellili yaşlardaki iş arkadaşlarının, yalnız ve saçları dökülmeye başlamış adamların yüzlerinde aptalca bir gülümsemeyle, önlerinde bir yaş pasta dilimiyle oturup aralarında Singer de olmak üzere arkadaşlarının neredeyse haince yaş günü şarkısı söylerken yere ve sağa sola baktıklarını çok görmüştü ve bu duruma düşmediği için mutluydu, bundan kurtulmayı yeğlerdi. Yaş gününün silinmesini, suda eriyip gitmesini, dibe batmasını istiyordu. Bütün önceki günler gibi bir gün. Onun için böyleydi ve bu günü sessizce geçirmeyi başarması; bu günün yaşanmış, geçip gitmiş, kendi teninde bile en ufak ürpermeye yol açmadan, hiç fark ettirmeksizin geçmiş bir zaman olması Singer'e büyük bir doyum veriyordu. Doğduğundan bu yana kırk yedi yıl geçtiğini kutlamaksızın yaşamında bir günü daha hiç düşünmeden yaşayıp arkasında bıraktığında kendisine sadık kaldığını hissediyor, derin bir soluk alabiliyordu. Singer'in yaşamı bu şekilde kutlama gerektirmeden ilerliyor, diye düşünüyordu Singer, kendine özgü ritmiyle, ama her şeye karşın tamamen de bilinçsiz olmaksızın. Yaşamın kendi gidişatından, gürültülü bir yaş günü kutlaması yapmak için çekilip çıkarılmak Singer'in kendi doğası olarak gördüğü şeye kesinlikle karşıydı.

Yine de Ingemann gecikmiş bir yaş günü armağanı olarak ona büyük bir viski şişesi uzattığında gerçekten sevinmişti. Çünkü bu başka biri değil, Ingemann'dı. Ingemann için bu gün derinlere, çocukluk günlerine gidiyordu; 16 Nisan Ingemann'ın yaş günüydü, 12 Mart Gunnar'ın, 17 Temmuz Arnes'in. Bu yüzden Ingemann büyük viski şişesini gecikmiş bir yaş günü armağanı olarak Singer'e uzattığında yüzü sevinçle aydınlanabiliyordu ve Singer neredeyse duygulanmıştı. Ingemann'dan hiçbir şeyi gizleyemezdi. Bir armağan olarak eline viski şişesi verilmesinden öylesine etkilenmişti ki ne yapacağını bilemedi.

"Açalım bari bunu," dedi kafası karışmış bir yüzle. Bir yandan kapağı çeviriyor, bir yandan da iki bardak bulabilmek için çevresine bakınıyordu. "Bir koşu gidip soda alır mısın?" dedi Isabella'ya.

"Haydi ama," diye güldü Ingemann, "bu parlak pazar sabahında bunu açmayacaksın herhalde. Hayır, güzel bir içkiye gerçekten ihtiyacının olacağı bir güne sakla, çünkü inan bana, insanın canı gerçekten içki çektiğinde, ölümüne yorgun ama keyfi yerinde olduğunda iyi bir viski gibisi yoktur. Ama düşünüyorum da senin, Singer gibi bir adamın pazar sabahı saat on buçukta bizi içki içmeye davet etmesi hiç aklıma gelmezdi," diyen Ingemann içten bir kahkaha attı, Isabella da güldü, çünkü Singer pazar sabahı saat on buçukta viski içmeyi düşünmüştü.

"Evet, evet, öyleyse bekleyeyim ben de," diyen Singer de güldü. "Teşekkür ederim, çok ince düşüncelisin Ingemann," dedi, "ben unutmuşken sen hatırladın," diye ekledi. "Doğum günümü unutalı yıllar olmuştu. Ama senin gibi armağan vermesem de seninkini hatırlıyorum, sanırım sen de yaş günü kutlaması yapmıyorsun epeydir, en azından beni çağırmıyorsun."

“Yok, artık bıraktım ben de,” dedi Ingemann. “Ama günü unutmuyorum, kendi içimde kutluyorum. Evet, öyle sevinçli oluyorum ki herkes farkına varıyor, o zaman koşuturup çiçekler, pastalar, şaraplar getiriyorlar, bütün gün kucaklaşmalar, öpüşmeler, kafaya şaplaklarla geçiyor,” dedi neşeyle.

Isabella elinde çevirdiği hasır şapkasıyla dururken Ingemann’ın sözlerine güldü. Ingemann ayakta durmuş gülen Isabella’yı fark edince ona döndü.

“Sen nasılsın bakalım tatlı kız?” dedi. “Kaçınıcı sınıfa gidiyorsun şimdi?”

“Ortaokul son sınıf,” dedi –tatlı kız– Isabella.

“Bak sen şu işe. Ne kadar büyümüşsün. Hemen ardından ekledi: “Sana da bir armağanım var,” deyip üç bilet çıkardı, küçük bir yelpaze gibi sallayarak uzattı.

“TV-Norge’nin yeni televizyon programının galası. Yılın olayı. Üç bilet. Al bakalım, iki arkadaşınla gidersin.”

Isabella sevinmişti. Biletleri aldı, göğsüne bastırdı. Bu Ingemann’ın onlara televizyon şovlarında seyirci olmaları için ilk kez bilet getirişi değildi, ama eskiden hep Singer ve Isabella için getirirdi. İlk kez Isabella’ya kendi yaşıtı iki arkadaşıyla birlikte gitmesi için üç bilet veriyordu. Ingemann’ın böyle yapması Singer’in kurtuluşu anlamına geliyordu. Şimdi çeşitli televizyon şovlarında seyirci olmaya davet edilen seçkinler arasında yerini alması için üvey kızına eşlik etmekten ve böylece kendisi de televizyonda stüdyo seyircisi olmaktan, evlerinde oturmuş yüz binlerce insanın, beklenti dolu gözlerle oturan küçük bir kızın yanında görecekları orta yaşlı adam olmaktan kurtulmuştu. Isabella için bunlar önemli anlardı. Ingemann’ın bilet getirmesi, böylece NRK, TV-2, TV-3 ya da TV-Norge stüdyolarında çeşitli televizyon şovlarında seyirci olmak Isabella

için çocukluğunun ender parlak anları arasındaydı; bu yüzden Singer'in evinde, televizyon başında olsa seyretmenin aklına bile gelmeyeceği şovlarda seyirci olabilmesi için ona eşlik etmesi, kendisinin de gidip oralarda oturması kaçınılmazdı. Artık genç bir kız olan Isabella, Ingemann'ın böyle biletler vermesine değer veriyordu; özellikle de başkalarının, okul arkadaşlarının onu televizyonda görmesi ve bu konuda okulda konuşmaları sayesinde arkadaşları arasındaki konumu yükseliyordu ve Singer küçük üvey kızına bunun iyi geldiğini hissediyordu. Televizyon şovu seyircisi olmanın Isabella için bir başka güzel yanı da bu şovların nadiren canlı yayımlanmasıydı. Isabella (ve onun eşlikçisi Singer) kayıtlar sırasında orada oluyorlar, daha ileri bir tarihte şov yayımlandığında Isabella televizyonun başında şovu izlerken heyecanla stüdyoda kendisini ve Singer'i görmeye çalışıyordu. Böyle zamanlarda Singer televizyonun karşısına geçmiyor ama salonda, yakınlarda bir yerde oturmuş kitap okuyor, arada sırada Isabella'ya, "Şu sen misin?" ya da "Bizi görüyor musun?" diye sesleniyordu. Isabella "Ben şovu izliyorum, kendimi görmeye alışmıyorum," derdi. Ama Isabella ya da Singer veya ikisi birden yakın çekimde ekranda belirdiklerinde dayanamaz, "İşte biz, işte biz!" diye bağırır, Singer koşarak yanına gelir-di ama hep geç kalırdı çünkü seyirciler ekranda ancak kısa süreliğine gösteriliyordu.

Isabella televizyon şovlarında seyirci olmayı sürdürecekti ama artık genç bir kız olarak. Ingemann gelip ona üç bilet vermişti, arkadaşlarından kimi isterse onu seçebilirdi. Ah, bu üç biletin anlamı okul bahçesindeki genç kızların gözünde Isabella'nın üzerine ışık düşmesiydi; parlayacaktı bir anlamda, biletlerle aydınlatılacaktı. Ve Singer için de bu bir kurtuluş anlamına geliyordu.

Televizyon şovlarında stüdyo seyircisi olmak doğrudan doğruya rahatsız ediciydi denemez; böyle olamayacak kadar saçmaydı. Başkalarının büyük bir olay diye gördüğü bir programda stüdyoda orta yaşlı bir kütüphaneci oturuyor, elinden geldiğince güler yüzlü olmaya çalışıyordu. Üvey kızının çocukluk günlerini aydınlatmak için oradaydı, şov öncesinde ve şov sırasında beklenti dolu bir seyirciymiş gibi yapmakta pek zorlanmıyordu, ama projektör ışıklarının üzerine düşmesi ve yakın çekim yapılması riski vardı. Bu yakın çekimlerden pek hoşlanmıyordu, en azından başlangıçta, ama sonraları bunların da onun işine yarayabildiğini keşfetti. Televizyon stüdyosunda seyirci olmakla bir sorunu yoktu. Hatta zaman içinde tanıdığı insanların onu televizyonda seyirci olarak görmesi düşüncesinden hoşlanmaya bile başlamıştı, yine de yakın çekimde görölme düşüncesine zorlukla katlanabiliyordu ama seyircilere çevrilen kameralarda bir anlığına görölmek hoşuna gidiyordu. İşte Isabella'yla birlikte stüdyonun ortasında, kalabalığın arasında bir yerde oturuyorlardı ve belki biri evinde, televizyonunun başında bunu gördüğünde birden canlanıp, “Bak sen, bak sen, şu bizim Singer değil mi? Ne işi var orada?” diye bağırabilirdi. Aynı şaşkınlığı elbette Singer'e yakın çekim yapıldığında da gösterebilirdi ama bu Singer için biraz fazlaydı, neredeyse dayanılmaz ölçüde saçma geliyordu, yine de başka herkesin arasında bir seyirci olarak kendisini bir anlığına görmeyi seviyordu. Bunun uyandırdığı küçük şaşkınlığı düşünmek hoşuna gidiyordu. Isabella akşamın popüler televizyon şovunda bir an için seyirciler arasında onların da görüldüğünü söylediği zaman ertesi gün Deichmanske Kütüphanesi'ndeki işine gittiğinde iş arkadaşlarından biri Singer'in her zamanki gibi sessizce, çekingen adımlarla geldiğini görünce “Baksana Singer, sanki

dün televizyonda seni görmüşüm gibi geldi. *Casino*'nun seyircileri arasında. Ama yanılmışımdır herhalde, değil mi?" derdi. Bunun üzerine Singer "Yok, yanılmamışsın," diye yanıt verirdi. "Ben programı izlemedim ama üç hafta önce kayıtlarda salonda oturuyordum, bir tanıdığımız arada sırada böyle televizyon şovları için bize bilet veriyor, üvey kızım için eğlenceli oluyor," deyip kendi metaforik bodrumuna çekilir, masanın başındaki başka iş arkadaşlarıyla birlikte kitap sırtlarını kontrol eder, kitap adlarının kayıtlarını tutar, aşağıda eski kitapları havalandırırdı ve bodrumdaki arkadaşları da elbette yukarıda dolaşan söylentileri, Singer'in *Casino* programındaki seyirciler arasında olduğunu duymuş olduklarından meraklı gözlerle onu süzer, gizemli biri olduğunu düşünürlerdi.

Çevresindekilerin onu gizemli bulması Singer için önemli miydi? Yaşamının bu noktasında? Sorumluluğunu taşıdığı üvey kızı Isabella ve artık ne yazık ki gerçek arkadaşı olmasa da eski dostu Ingemann dışında Singer, Oslo'ya taşındıktan sonraki yedi yıl içinde başka hiç kimseyle bağlantı kurmamıştı. Örneğin iş saatleri dışında iş arkadaşlarıyla birlikte zaman geçirmezdi, iş arkadaşlarını hiç evine çağırmamıştı ve hiç onlardan birinin evine davet edilmemişti. Onlarla iş saatlerinden sonra kafelere gitmezdi, birlikte futbol maçına gitme planları yapmazdı. Her nasılsa bunlara hiç fırsatı olmamıştı. Kütüphanenin düzenlediği etkinliklere, halka açık toplantılara, yazarların kitap okuma günlerine, Noel kutlamalarına ve işiyle bağlantılı başka düzenlemelere, örneğin seminerlere katılıyordu ve bunlarda da biraz sosyal, eğlenceli bir yan vardı elbette. Bunun dışında canı sıkılıyorsa, huzursuzluğa ya da bir anlamsızlık duygusuna kapıldıysa gençliğinde gittiği eski kafelere gidebilirdi ama Singer'in yedi yıl önce başkente geri dönüşünü

anlatırken söylediğimiz gibi bunları görmek onu neredeyse kederlendiriyordu. Sorumluluğunu taşıdığı Isabella ve kaçınılmaz dostu Ingemann'la olan ilişkisi dışında yeryüzünde yalnız bir adamdı. Bu onu hiç rahatsız etmiyordu. Birbirini izleyen, arkada kalan günleri özlemiyordu ama arada sırada “Günler nereye gitti?” diye düşündüğü olurdu. Mutlu muydu yoksa mutsuz mu bilmiyordu ama mutsuz olamam herhalde, diye düşünüyordu, böyle olduğumu düşünmek anlamsız olur. Tamam, pekâlâ mutsuz da olabilirim ama benim mutsuzluğum öyle bir türden ki buna dikkat çekmek anlamsız olur. Kendime karşı bile.

Ama onda gizemli bir yan vardı, bunu söyleyebilirdi. Kendisine karşı gizemli biri olduğunu öne sürmesine kimse karşı çıkamazdı. Yaşamı metaforik anlamda Deichmanske Kütüphanesi'nin bodrumunda geçiyordu, orada kitapları koruyordu. Orada kendisine benzeyen iş arkadaşlarıyla arşivleme teknikleri, alternatif kataloglama sistemleri, labirent simülasyonları, envanter hesaplamaları, bunların nasıl anlamlı bir biçimde bilgisayar sistemine aktarılabilceği konularında ciddi, biraz da bezdirici tartışmalar yapıyordu. Evet, bunlar çok yüksek tartışmalardı ama ne yazık ki kendileri, Deichmanske'nin yüksek tavanlı bodrumundaki seçkinler dışında herkes için bütünüyle anlamsız ve anlaşılmazdı. Bu seçkinler karşısında Singer nihayet küçük numarasını yapabilir, kitapları sırtlarından tutup bütün sayfaların açılmasını ve havalanmasını sağlayacak biçimde aşağı çevirebilir ve sonra küçük, kuru bir çat sesiyle kapatabilirdi. Birkaç yıl önce sessiz çocuklar karşısında yaptığı bu numara çok az ilgi uyandırmıştı ama şimdi ötekiler, seçkinler, iş arkadaşları beğendiklerini gösteren sözler mırıldanıyorlardı. Singer için doruk noktası. Gizemli Singer. Başkalarının onu gizemli bulmalarına kesinlikle bir itirazı

yoktu, çünkü böylece onu görmüş oluyorlardı, o kendisini gördüğünde sıklıkla umutsuzluğa kapılıyordu ama ötekiler onu umutsuz biri gibi görmüyorlardı, tersine bir tür saygılı şaşkınlıkla, sanki uzun bir ıslık çalar gibi bakıyorlardı popüler ama baştan sona aptalca televizyon şovu *Casino*'da belirlediği zaman. Bunu beklemiyorlardı. Sonuçta kafa yapısı olarak bir tür entelektüeldi, evet, onun bir tür başarısız entelektüel olduğunu da görüyorlardı, çünkü pek ışıltılı biri sayılmazdı. Ondan böyle bir şey beklemiyorlardı. Popüler televizyon şovunda seyirci koltuğunda Singer.

Şimdi şaşırmışlardı, şimdi onu anlamadıklarını görüyorlardı. Singer konusunda kendi oluşturdukları kavramlarla onu kavrayamamışlardı. Daha önceden inandıkları, bir an için bile kuşku duymadıkları şekilde Singer şöyle şöyle biridir diyemezlerdi. Hayır, televizyon ekranında, *Casino* programında, salondaki neşeli seyirciler arasında Singer de vardı, üzerindeki eski giysileriyle oturmuş keyifle çevresine bakıyor, şovun kahramanının yaşam piyangosunda araba kazanıp kazanmayacağını merakla izliyordu. Ha ha, diye düşündü Singer. Şu neşeli, kendilerini anın heyecanına bırakmış seyircilere bakın televizyonda! Bu Singer değil mi! Biraz içine kapanık, kendisini geride tutan, çekingen, varlığını hiç belli etmeyen, kendine özgü şakalar yapan Singer. Çok ilginç. Singer'in kişiliğinde anlaşılmaz, neredeyse saygıdeğer denebilecek bir bölünme olmalı. Ve ne tür bağlantıları var ki böyle şovlar için ona özel bilet veriliyor? İlginç, dediklerini düşünüyordu Singer birbirlerine ve kendilerine. Başkalarının gözünde böyle gizemli bir Singer olarak görüldüğünü düşünüyordu. Ve bu hoşuna gidiyordu. Gizemli Singer. Kendisiyle başa çıkamadığı, öylesine sürüklenip durduğu, dışarıdan bütün bunlara bakmakla yetindiği için duyduğu umutsuzluk başkalarının gözünde saygılı bir

şaşkınlığa dönüşmüştü. Bu da bir şeydi. Hem dene biçim bir şey, diye düşünürdü Singer, Suhm Sokağı'ndaki evinde oturmuş, kırk yedi yaşındaki gözlerini duvara dikmiş, kendi yaşamını çözümlemeye çalışırken. En azından sırtımı dikleştirmeme yarıyor, derdi. Bir an için, diye de eklerdi, çünkü bu da geçip gidecek. Ayrıca hem kendim hem başkaları için gizemli biri olmanın bana ne yararı var?

Şimdi Suhm Sokağı'ndaki dairesinde durmuş, Ingemann'ın yelpaze gibi açtığı biletleri TV-Norge'nin en yeni şovuna iki arkadaşıyla gidebilmesi için Isabella'ya uzatmasını bir kurtuluş duygusuyla izliyordu. Stüdyoda seyirci olduğu günler sonunda geride kalmıştı, amacına ulaşmıştı. Ama o pazar sabahı Ingemann'ın vereceği şeyler bitmemişti, sıradaki sürpriz Singer'eydi. Ingemann, Singer'i Nydalen'de vereceği bir davete çağırıyordu, bu bir tanıtım daveti ya da ona benzer bir şeydi. Nydalen'deki şık ofiste. Ingemann onu firmasının Nydalen'deki ofisinde bir davete ilk kez çağırmıyordu ama Singer her zaman olumsuz yanıt vermişti. Pek çok nedeni vardı, örneğin böylesi modern ortamlara uyan giysileri yoktu, görünüşü oraya uymazdı, bu onun ortamı değildi, konu dışı kalırdı gibi bir yığın nedenden bazılarını söylerdi Ingemann'a. Ama şimdi evet dedi. Ne zaman? İki hafta sonra, cuma günü.

“Biraz geç haber verdin. Az zaman var ama geleceğim.”

Az zamanı olduğunu söylerken Singer, Ingemann'ın büyük davetine uygun giysiler almak için zamanın dar olduğunu söylemek istiyordu. Sonuçta yeni bir takım elbise gerekiyordu, modern bir takım elbise, onunsa böyle bir kıyafeti yoktu. Her şeyden önce modern bir takım elbisenin nasıl görüldüğünü bulması gerekiyordu, Ingemann'ın üzerindeki giysilere bakmak yeterli değildi, şimdi bir davete gidecek gibi giyinmemişti, boş zamanlarında üzerinde

modern bir takım elbise, en azından bir tanıtım davetinde giyilecek türden modern kıyafetler olmazdı. Ayrıca modern bir takım elbise ya da her şeye karşın modern olmayan kıyafetlerle gidecekse en azından modern aksesuarlar almalıydı. Ve buna parası yoktu. Kırk sekiz yaşından gün almış, genç bir kızın bakımını üstlenmiş, sefil bir kütüphane memuru olarak ucu ucuna yetiyordu parası. Her kurşun hesabını tutmaya alışkındı. Tutumluluk kanında vardı ve bundan yakınmıyordu. Ama şimdi, en azından modern bir takım elbise ya da modern aksesuarlar satın almaya yetecek kadar para gerekiyordu ona.

Evet, bir çıkış yolu vardı ve son kullanışının üzerinden yıllar geçmiş olmasına karşın şimdi yine ona başvurdu. Adam Eyde'nin sisteminin durduğu zarfı aldı, küçük sistemi çıkardı. Yemek odasındaki masaya oturdu, neredeyse bütün masayı Adam Eyde'nin küçük sistemine göre oynadığı spor toto kuponlarıyla doldurdu. Alıp en yakındaki spor toto bayisine gitti, parayı ödedi, kuponları kurallara göre damgalattı. Cumartesi gününü bekledi. Ama tutturamamıştı. Sonuçların açıklanmasından sonra bütün kuponları elden geçirmesi biraz zaman aldı ve hepsini elden geçirdiğinde tutturamadığı ortaya çıktı. Yatırdığı paranın hepsini yitirmişti ve aslında bunu bir daha yapacak parası da yoktu. Bir sonraki maaşa kadar çok az parası kalmıştı, modern bir takım elbise ya da modern aksesuarlar alamazdı. Her şeyini ortaya koymuş ve yitirmişti. Her şey tek bir karta yatırıldığında sık sık olduğu gibi şansı onu terk etmişti ve yeniden denemek için de hiç şansı yoktu. Davet cuma günüydü ve Adam Eyde'nin küçük sistemini ancak ertesi cumartesi, yani davetten sonraki gün deneyebilirdi. Görünüşe bakılırsa Ingemann'ın Nydalen'deki modern ofiste vereceği büyük tanıtım davetine gidemezdi.

Çaresizce başka çözümler bulmaya çalıştı, iki eski takım elbisesini çıkardı, havalandırmak için balkona astı, havalandırılırlarsa daha iyi görünecekleri gibi tuhaf bir umuda kapılmıştı. Öyle olmadığını daha takım elbiseleri içeri alırken fark etti. Bunlardan biriyle Nydalen'deki modern ofiste bir tanıtım davetine katılamazdı, ikisi de birbirinden umutsuzdu, birazcık daha modern ve şık olduğu için belki işine yarar diye düşündüğü açık renk takım elbise koyu renk olandan da kötü durumdaydı. Ingemann'dan yardım istemeyi, ondan bir takım elbise ödünç almayı düşündü, Ingemann'ın bedeni onunkiyle hiç benzer olmadığı için bu olanaksızdı ama belki Ingemann'ın tanıdıkları arasında onunla aynı bedende birileri olabilirdi ve Ingemann bir gerekçe uydurup kendisinin de katılacağı davette cuma günü kendisinin giymeyeceği bir takım elbise ödünç alabilirdi. Ne yazık ki işin bu son noktası Singer'in yine de bu davete gidebilme umutlarını söndürüyordu, çünkü üzerinde modern, ortama uygun bir takım elbise olacaktı ama davete katılanlardan biri onu tanıyınca alaycı bir yüzle sırtıyacaktı. Deichmanske Kütüphanesi'nin metaforik bodrumlarında yaşayan kırk yedi yaşındaki kütüphaneci kendisini buna maruz bırakmak istemiyordu. Ingemann'a gelmeyeceğini söylemeden o cuma evde kaldı.

Ama Isabella ve iki arkadaşı TV-Norge'nin yeni televizyon şovuna gittiler, sevimli genç kızlar olarak seyirciler arasındaki yerlerini aldılar. Sonrasında Ingemann, Suhm Sokağı'ndaki eve çıkıp geldi. Singer'in davetine gelmemesi konusunda tek söz etmeden onu lokantaya davet etti. Isabella, Ingemann'ın sesini duyar duymaz yanlarına gelmişti ve ne konuştuklarını duymuştu, Ingemann onunla şakalaştı, onun yaşındaki kızların kanatlarını çırpıp gülünç küçük kuşlara benzedikleriyle ilgili bir şeyler söyledi, Isabella

“gümüş çingiraklar gibi bir genç kız kahkahası” attı. Ardından Ingemann cebinden TV-Norge’nin yeni televizyon şovu için üç yeni bilet çıkardı, tıpkı daha önce yaptığı gibi yelpazevari bir şekilde ona salladı. Isabella ışıklar saçıyordu, zafer kazanmış gibi yan gözle Singer’e baktı. Ingemann onu davet ettiğinde Singer’in hiç duraksamadan, hatta sesinde küçük bir beklentiyle evet dediğini duymuştu ve davete gitmediğini biliyordu. Ardından Ingemann ve Singer on beş yaşına gelmiş genç kızı evde bırakıp Theatercafeén’e gittiler, yemek yediler. Singer yemek sırasında gelip masalarına oturan otuzlarındaki güzel kadının Ingemann’ın yeni sevgilisi olduğunu anladı. Bu onu biraz hayal kırıklığına uğrattı çünkü aslında Ingemann’la Isabella hakkında, onun sorumluluğunu taşımanın, özellikle de şimdi, çocukluğunun köklerinden kurtulmaya başladığı sıralarda ne kadar zor olduğunu konuşmayı düşünmüştü. Geçen yaz her zamanki gibi iki haftalığına Notodden’deki anneannesiyile dedesinin yanına gitmişti Isabella. Her zaman olduğu gibi yola çıkarken hevesli ve sevinçliydi ama döndüğünde artık bunu umursamaz bir havası vardı. Notodden’deki anneannesiyile dedesini ziyaret etmek artık ona bir şey vâdetmiyordu. Yaşamının bu bölümünü arkasında bırakmıştı. Peki o zaman geriye ne kalmıştı?

Singer şimdi bile Ingemann’la bu tür şeyleri büyük bir güvenle konuşabileceğini düşünüyordu. Ingemann’ın ona söyleyeceği şeylerin hiçbiri ya da çok azı onu ilgilendiriyor olsa, aslında Ingemann’a anlatmak istediği şeyler için artık sözcük bulmakta zorlansa, koltuğunda otururken kendi kendine denediği sözcükleri Ingemann’ın anlayacağından kuşkusu olsa bile bu böyleydi. Ingemann durumu kavramayı başaramayacaktı, bütün bunlar ona boş gevezelikler gibi gelecekti, ama yine de en iyi arkadaşıydı; evet, onu tek dostu,

içini dökebileceği tek insan olarak görüyordu Singer. Ve şimdi Ingemann aslında sanki ona acıyormuş gibiydi, Theatercafeén'e onu biraz canlandırmak, sıkıcı yaşamına biraz renk katmak için, hüznü günlerini birazcık olsun neşelen-dirmek için davet etmiş benziyordu. Singer bundan pek hoşlanmamıştı, durumun böyle olmadığını umuyordu.

Ama otuzlu yaşlarındaki güzel kadın ortaya çıktığında ve Singer kadının Ingemann'ın yeni sevgilisi olduğunu an-ladığında –ki bu ilk kez olmuyordu, masada sürekli olarak Ingemann'ın yanında yeni sevgililer olurdu– içinde bir sızı hissetti. Ellilerine yaklaşmışlardı, ikisinin de geçmişleri ay-nıydı, aynı kasabadan geliyorlardı ve ne kadar farklılaşmış-lardı; Ingemann'ın ona acıdığı düşüncesi, bu düşüncenin aklına gelmesi bile Singer'e dayanılmaz bir acı veriyordu. Ne yapmıştı bu yaşamda? Yaşamının başka türlü olabile-ceğini bir an bile aklına getirmemiş bir adam olarak şimdi bunu düşünüyordu.

Oysa henüz yaşamının tam ortasındaydı. Isabella yak-laşan kadınlığına şimdi daha doğrudan, daha hedefini bilir bir şekilde uzanıyordu ve her zamankinden de daha çok kendisi olmuştu. On altı oldu, on yedi oldu, liseye gitti. Hep aynı sessiz kızdı, yüzünde hep aynı ciddi ifade vardı ama bir bağımsızlık geliştirmişti ve eskisi gibi söz dinler bir çocuk değildi artık. Örneğin günlerini kendi ritmine göre yaşıyordu, bu yüzden artık yemek odasında birlikte yemek yemez olmuşlardı. Singer'in yemek odasının yemek yenen yer, mutfağın yemeğin hazırlandığı ve sonra yemek odasına taşındığı yer olduğu konusundaki sözlerini artık umursa-mayan genç kız, sık sık bir iki arkadaşıyla mutfakta oturup hazır çorba içerken Singer kararlı bir şekilde, eski alışkanlı-ğıyla yemeğini yemek odasında yiyordu. Ellisine iyice yak-laşmıştı, onun kadar yalnızlığa gömülmüş, her şeye uzak

duran bir adam olarak görkemli olmasa da sürekli yineleyen seremonilerin gündelik yaşama verdiği saygınlığı yitirirse yaşamı yakalamakta ya da ona dayanmakta zorlanacağını gayet farkındaydı. Ayrıca Isabella arada sırada birtakım geçici işler bulup cep harçlığını çıkarmaya başlamıştı. Singer biraz beceriksiz bir şekilde bunu yapmasına hiç gerek olmadığı, ne gerekiyorsa parasını verebileceği, ne gerekiyorsa ya da ne istiyorsa söylemesinin yeterli olacağı hususunda ona güvence vermeye çalışıyor, para durumlarının o kadar da kötü olmadığını mırıldanıyordu ama aslında arada sırada yarattığı izlenimin daha farklı olduğunu da itiraf etmesi gerekiyordu; yani Isabella'nın bunu çok ciddiye almaması gerekiyordu çünkü aslında öyle demek istemiyordu. Ama zaten Isabella bu sözleri hiç umursamıyor, yarı zamanlı işlerde çalışmayı sevdiğini, bütün arkadaşlarının da böyle işlerde çalıştığını söylüyordu.

Suhm Sokağı'ndaki ev, eskisi gibi televizyondan ve Isabella'nın genelde kapısı kapalı duran odasındaki CD çalar-
dan gelen müzikle doluyordu ve şimdi evin içinde dolaşan Isabella'nın ve arkadaşlarının hafif parfüm kokuları havada asılıydı. Kızlar güzel günlerde açık duran veranda kapısının önünde durup dışarıyı seyrederlerken hiç kimsenin bakmadığı televizyondan gelen müzik dolduruyordu arkalarındaki odayı. Verandaya bakan pencerenin perdesinin arkasında durup Suhm Sokağı'na, pencereden ya da aralık veranda kapısından görünen geleceklerine bakıyorlardı. Singer Deichmanske'deki mesaisi bitip eve döndüğünde içeriyi böyle genç kızlarla dolu bulabiliyordu. Gazetesini okumak için koltuğuna oturuyordu. Çevresi sessizce yürüyen, berrak sesli genç kızlarla çevrili oluyordu.

Her zamanki yerinde, koltuğunda gazetesıyla otururken kimi zaman gazete elinden kucağına ya da yanındaki san-

dalyeye düşer, doğruca önüne bakarak ya da gözleri kapalı öylece otururken, çevresinde parfüm kokulu genç kızların dolaştığını duyardı. Arada sırada onlardan birinin “Hişt, biz ortalıkta dolaşıp dururken uyumuş belli ki,” dediğini duya-biliyordu ama Singer uyumuyordu, en azından gözleri ka-palı, gazetesini bir ağaç yaprağı gibi düşmüş otururken onları duyamayacak kadar derin uyumadığı bu anlar, yaşamının huzur dolu anlarıydı.

Arada sırada Ingemann çıkıp geliyordu. Ortalıkta dola-şan ama sıklıkla Isabella’nın odasında fısıldaşan genç kızlar-la çevrili Singer’in evine geliyordu. Harika arabasıyla evin önünde durup korna çalardı. Ardından evin kapısı çalındıy-sa Singer gelenin Ingemann olduğunu anlardı. Ingemann ya Singer’i bir yerlere götürmek için gelirdi ya da kendi deyişle yalnızca bir merhaba demek için uğramış olur-du. Hiç durmadan kendisinden, kendi işlerinden söz ederdi Ingemann: Nelerle uğraştığından, bunların sonuçlarının ne olduğundan, ne tür planları olduğundan, bu planları ger-çekleştirmek için başvurması gereken bütün ufak hileler-den... yani bir bütün olarak kendi dünyasından, içinde tut-sak kaldığını söylediği Ingemann dünyasından. Ingemann böyle kendisinden ve kendisiyle dolu yaşamından konuşa-rak Singer’i canlandırmaya, gözlerini önündeki duvardan başka şeylere, bir şeylerin beklentisine dikmesini sağlamaya çalışıyormuş gibiydi. Kendi yaşamının, kendisinin tutsağı olduğunu söylüyor ve böyle diyerek Singer’i bir şeylere he-veslendirmeyi umuyordu. Ama Singer Ingemann’ın söyle-diklerine hiç ilgi göstermemeyi sürdürdü. Bir kulağından girip ötekinden çıkıyordu. En azından sonrasında çok azını hatırlıyordu, oysa bu sözleri söyleyen adam üçüncü sınıf bir tiyatrocunun getirdiği başarısızlığının hüznünü yaşı-mından silkeleyip atmış, zamanımızın herkesin içine işleyen

tuhafliklarının yaratıldığı sahnenin kulislerinde duran keskin bakışlı bir gözlemciye dönüşmüştü. Bunun ödülünü almıştı, hak ettiği ödülü bir sürü para halinde aldı, diye düşünüyordu Singer, Ingemann'ın anlattıkları bir kulağından girip ötekinden çıkarken. Kimi zamanlar Ingemann gerçekten ne yapacağını bilemez oluyordu, çünkü yaşamın Ingemann'a sunduğu ve Ingemann'ın cömert ruhuyla Singer'e de sunmaya çalıştığı tüm o şeylerle onu etkileme çabalarına Singer'in pek ilgi göstermediğini fark ediyordu. Singer'in tek yapması gereken gözlerini açmak ve Ingemann'ın mimiklerle, abartılı bakışlarla, hayranca sözlerle, sevimliliğini takınarak, kısaca tüm varlığıyla ortaya serdiklerini görmektir. Ingemann bunu yaparken Singer'e yaptığı eski numaraya başvuruyordu kimi zaman. Singer'in evinde bulduğu bir kül tablası, bir şamdan, büyük bir süpürge, eski bir şapka gibi komik eşyalar seçer, tiyatrocu repertuarından oyunculuk kariyeri boyunca asla seçilmeyi başaramamış olmasına karşın sahneden ayrıldıktan on yıl sonra bile ezbere bildiği klasik rolleri oynardı: dünya klasiklerinden, Çehov, Ibsen veya Shakespeare'den büyük, dramatik roller. Sonunda Singer arkadaşının çabaları karşısında gülümsemekten edemiyordu. Ah şu Ingemann, diye düşünüyordu Singer o zaman. Benim eski ve sadık dostum. Asla bırakmıyor beni. Ruhunu hiç yitirmedi, tersine, şayet mümkünse benimkini de kurtarmak için ziyaretime geliyor. Çok duygulanan Singer, teşekkürler Ingemann, diye düşünürken Ingemann'ın tiyatro gösterisine bakıp biraz istemeyerek de olsa gülümserdi.

Kütüphaneci ve eski tiyatrocu iki arkadaş, kütüphanecinin salonunda böyle otururken onlar farkına varmadan genç kızlardan üç-dört tanesi ve en arkada Isabella onlara yaklaşıp, ikisinin çevresini sarar, Ingemann'ın eski dostunu neşelendirmek için oynadığı eski rolleri tatlı, ısıltılı

kahkahalarla izlerlerdi. Isabella'nın arkadaşları Ingemann'ın kim olduğunu çok iyi biliyorlardı çünkü videosunu sık sık izledikleri değerli bir şey vermişti Isabella'ya. Bu gizli bir kasetti, zamanının çok ötesinde olduğu için asla gösterilmeyen bir reklam filmiydi aslında.

Isabella ve arkadaşları genç kızların sevimli, neşeli hayranlığıyla onları çevrelemişti yine. İki arkadaşına hiçbir şeyin bozmadığı güzelim saflıklarıyla bakarlarken Isabella geride duruyordu, yüzünde biraz düşünceli bir ifade vardı, onun bu sahnedeki yeri arkadaşlarının iki katıydı, gerçekten hiçbir şeyin bozamayacağı saflıkları yerinde duruyor mu diye arada sırada arkadaşlarına bakıyordu yan gözle. Çünkü Ingemann'la ilişkisi başka türlüydü. Isabella yan gözle o güzel mi güzel, hiçbir şeyin bozamayacağı saflıktaki arkadaşlarına bakarken, Singer onun ne kadar kendine özgü olduğunu açıkça görüyordu. İçine kapanık, titreşen ruhuyla yarım metre uzağında duran Ingemann'ın karşısında Isabella'lığı dışarı taşıyordu ve Ingemann'ın bu genç kız bedeninden taşan Isabella'lığı kabul ettiği, hatta onayladığı reddedilemezdi.

Singer'in Ingemann'la dostluğunun vazgeçilmez bir gerçeklik olmaktan çıktığını anlamasının üzerinden beş yıl geçmişti, yine de sanki hiçbir şey olmamış gibi buluşmayı sürdürmüşlerdi. Evet, aslında Ingemann dostluklarının vazgeçilmez bir gerçeklik olmaktan çıktığını anlamamıştı bile. Her romanda kocaman, kara bir delik vardır, hepsinde de karanlığı aynıdır ve şimdi bu roman da o noktaya ulaştı. Tüm o sevimli, taptaze genç kızlarla çevrili Singer'le birlikteyiz kocaman, kara delik gibi bir romanda. Niye bu romanın başkışisi Singer? Ve yalnızca başkışisi olmakla kalmıyor, her şey onun çevresinde oluyor. Neyse ki bu romandaki öteki kişiler yalnızca bu başkışinin çevresinde hareket

etmeleri yüzünden var olan kişiler ya da düşünceler olmalarından hiçbir şekilde etkilenmiyorlar. Singer'in üzerinde düşünemeyeceği bir şeyler söyleyebilmiş olmayı isterdim. Tam bu konuda söylemeyi istediğim bir şey var ama dil buna yetmiyor. Dilim, Singer'in düşüncelerinin son bulunduğu yerde bitiyor. Bu yüzden birbirimizin aynısı değiliz.

Evet, Ingemann'la dostlukları yaklaşık beş yıl önce son bulmuştu, bunu Ingemann bilmiyordu çünkü geçmişte kalmış bir dostluk olarak yine de işlemeyi sürdürüyordu. Ama bir gerçeklik olarak varlığı son bulmuştu çünkü Singer "dışına çıkmıştı". Singer yoktu orada. Bunu anlıyordu. Ve tam da böyle şeyleri anlamak ve aynı zamanda burada, yaşayan bedeninin içinde, neredeyse elli yaşında kırılğan biri olmak, uzaya gönderilmiş bir uydudan fırlatılan bir kapsül gibi uzayda sürüklenip durma duygusu verebilir. Singer kulaklarının çınladığının farkında. Ona hayran, baldan tatlı genç kızlarla çevrili Ingemann'ı ve en arkada, ötekilerin Ingemann'a hayran olmalarının tadını çıkaran, artık neredeyse tamamlanmış biçimiyle durup Ingemann'a bakan Isabella'yı görüyor. Ingemann bunu onaylıyor. Singer'in bu yüzden Ingemann'ı suçlaması için hiçbir neden yok. Tersine, pek çok şey için ona teşekkür etmesi gerek. Ama Ingemann artık onun dostu değil, beş yıldır dost değiller. Artık bunu söylemenin zamanı, böylece sonunda Ingemann da anlayabilir. Bu yüzden Singer Ingemann'a artık gitmesi ve bir daha hiç gelmemesi gerektiğini söyledi, çünkü yeniden gelmesinin hiçbir anlamı yoktu. En azından benim için gelme, dedi.

"Benim için buraya gelmen gerekmiyor," dedi Singer, "çünkü aramızdaki dostluk biteli yıllar oluyor. Böyle olması mutlaka benim suçumdur ama ne olursa olsun durum bu ve benim için seni evimde görmek rahatsız edici. Gidebilir misin, burada yapacağın hiçbir şey yok," dedi Singer

Çevrelerini saran baldan tatlı, tertemiz ve dikkatli genç kızların ortasında. Ve Ingemann gitti. Biraz şaşırdığı, ağzının açık kaldığı söylenebilir ama nihayetinde gitti.

Ingemann gidince baldan tatlı genç kızlar sessizleştiler, çabucak Isabella'nın odasına gidip kapıyı kapadılar, dışarı tek bir ses gelmiyordu. Singer salonda hiç kımıldamadan oturdu. Yaklaşık bir saat kadar sonra odanın kapısı birden açıldı, genç kızlardan biri hızla dışarı çıkıp salonu geçti, bu sırada ieridekilerden biri onun arkasından kapıyı kapadı. Bir süre sonra aynı şey yinelendi, Isabella'nın odasında Isabella dışında hiç genç kız kalmayana kadar böyle sürdü.

Isabella, Singer'le Ingemann arasındaki hesaplaşma sahnesi konusunda hiç yorum yapmadı, aslında bu bir hesaplaşma sahnesi de değildi, çünkü hesaplaşılacak bir şey yoktu, yalnızca Ingemann gitmişti. Isabella kendi yaşamını sürdürdü, Singer'den doğrudan doğruya uzak durmuyordu ama Singer böyle yaptığını düşünse, düşüncelerinin doğruluğunu onaylamak istese bunu gösterecek yeterince kanıt bulabilirdi. Ama böyle düşünmek istemiyordu. Büyük olasılıkla Isabella da ondan uzak durmaya çalışmıyordu, sonuçta Isabella'ya hiçbir şey yapmamıştı. Tersine, Isabella her zamanki gibi davranıyordu, hatta ona dostça davrandığı bile söylenebilirdi. Oysa Singer onu Ingemann'dan yoksun bırakmıştı, Ingemann artık Suhm Sokağı'na gelmiyordu. Isabella'nın bundan etkilenmiş gibi görünmemesi Singer'i oldukça şaşırtmıştı. Ama öte yandan artık on sekiz yaşındaydı, şayet Ingemann'la buluşmak isterse bunu Singer'in evinde yapmaya ihtiyaı yoktu. Ingemann onu tutsak eden zamanı Isabella'ya da üfleyebilir, böylece Isabella baldan tatlı bir genç kız olabilirdi. Bu düşünce Singer'in hoşuna gitmemişti ama şayet durum böyleyse yapabileceği çok az şey vardı. Bu bir anlamda halkanın kapanmasına benziyordu

ama halkanın böyle tamamlanması Singer'e kendisini uzayda sürüklenen bir kapsül gibi hissettiriyordu. Bu yüzden Isabella'nın odasında küçük bir olaya beklenmedik bir anda tanık olduğunda çok rahatladı. Isabella'ya bir arkadaşı gelmişti, Singer birden içeriden korkunç gürültüler geldiğini duydu, mobilyalar sağa sola itiliyor, koşturma sesleri duyuluyordu. Odaya gidip kapının eşiğinde durduğunda Isabella'nın arkadaşının odada bulduğu bir fotoğrafa bakıp güldüğünü gördü, bunun genç bir oğlanın fotoğrafı olduğunu anladı. Şimdi Isabella biraz utangaç kahkahalar atarak arkadaşının üzerine atlamış, fotoğrafı elinden kapmaya çalışıyordu. Bu olaya tanık olmasının nedeni yarı kapalı kapının arkasından gürültüler duyunca neredeyse eski bir alışkanlıkla kalkıp oraya gitmesiydi. Kapının eşiğinde durup Isabella'nın biraz utangaç bir yüzle genç oğlanın fotoğrafını şakacı arkadaşının elinden kapmaya çalıştığını gördüğünde Isabella'nın şu veya bu anlamda fotoğraftaki genç oğlanla bir ilişkisi olduğundan başka bir sonuç çıkarmazdı. Hangi anlamda olduğu konusunda bir fikri yoktu ve bunu asla bilemezdi ama bu olay onu öylesine sevindirmişti ki Isabella'nın odasında genç bir oğlanın fotoğrafı yüzünden şakacı bir şekilde çekişiyormuş gibi görünen on sekiz yaşında iki genç kıza bakarken odanın kapısında gülmeye başladı, çok kısa ve kuru bir kahkaha attı. Bu küçük kahkaha Isabella'nın tepesini attırdı çünkü çağrılmadan kapısına gelen, eşikte durup onun özel genç kız yaşamına kaçak bir bakış fırlatan Singer karşısında sırrının açığa çıktığını hissetmişti. Donup kalmış arkadaşının elinden aldığı genç oğlan fotoğrafını komodinin çekmecesindeki yerine koyarken iğneli bir sesle "Bir şey mi oldu, niye orada durmuş bize bakıyorsun?" diye sordu. Sesi buz gibiydi, tümüyle uzaktı ve gergindi.

Singer utanmıştı, amacının kesinlikle onları rahatsız etmek olmadığını ama bir gürültü duyduğunu söyledi. Hem de ne gürültü, diye ekleyip o küçük, kuru kahkahayı atmaya denedi bir kez daha ama bu Isabella'yı pek yumuşatmamıştı, arkadaşı da donmuş bir tablo gibi orada durmuş, şaşkın gözlerle Singer'e bakıyordu. Singer bu şekilde kapıya geldiği için özür dilemeyi sürdürdü, böyle şeyler yapmazdı o; yapmadığımı kabul et Isabella, eminim daha önce hiç yapmamışımdır, dedi, Isabella'nın arkadaşı şaşkın gözlerle ona bakmayı sürdürdü, Isabella da rahatsız olmuşa benziyordu. Singer en iyisinin oradan uzaklaşmak olduğunu anladı ve oradan uzaklaştığında artık daha da utanıyordu, özellikle de yaptıklarını açıklamaya çalışırken Isabella'nın arkadaşının şaşkın gözlerle kendisine bakması yüzünden.

Singer Isabella'nın onun özel yaşamına burnunu soktuğundan kuşkulanmasını istemiyordu, özellikle de bu suçlamaya karşı kendisini savunmaya çalışırken ona şaşkın gözlerle bakan arkadaşının karşısında. Çünkü Isabella'nın yaşamına burnunu sokmamaya özen gösteriyordu, aslında Isabella'nın davranışı karşısında asıl onun rahatsız olması gerekirdi çünkü böyle yapması için hiçbir neden yoktu. Isabella'yla yalnız yaşadıkları on bir yıl boyunca ona dokunmamak, yaşamına burnunu sokmamak konusunda aşırı titiz davranmıştı. Yaşamına girmeyi denemiş ama bunu başaramadığını ve başaramayacağını anlar anlamaz geri çekilmişti. Isabella'nın yaşamına girmeyi, orada kalmayı, böylece onu biçimlendirmeyi asla istememişti, çünkü Singer gibi birinin böyle bir şeye hiç hakkı yoktu. Kimdi ki o? Bunu bilmiyordu ama Isabella'nın yaşamına girmek, onu biçimlendirmek, onda iz bırakmak için ne hakkı olduğunu kendisine sorduğunda, buna hiçbir hakkı olmadığı yanıtını verdiğini ve her zaman o yanıtlanmayan sorunun, Singer'in kim olduğu sorusunun ortaya çıktığını biliyordu.

Bu yüzden şimdi utanarak geri çekilmişti çünkü habersizce gidip odanın kapısında durmuş, Isabella'nın son derece özel genç kız yaşamına kaçamak bir bakış atmıştı. Isabella'yı tanımıyordu. Onu tanımak isterdi ama yaşamına böyle kaçamak bakışlar atarak girmeden tanıyamazdı. Isabella onun kesinlikle istemeden yaptığı bu davranışı katlanılmaz bulduğunu belirttiğindeki buz gibi sesiyle Singer'i silip atmış, arkadaşının şaşkın bakışlarına maruz bırakmıştı ve görülmek istemediği bir durumda yakalandığı için öfkesini belirterek onu böyle açıkça silip atmaktan kendisinin de ne kadar rahatsız olduğunu Singer'e göstermişti. Bunun sonucunda Singer, büyük olasılıkla ürkütücü, en azından düzeltilemez ölçüde kendi içinde tutsak olduğunu kesinlikle itiraf etmek zorunda kaldı. On sekiz yaşındaki üvey kızı, odasının kapısında durup biraz olsun görebilmeye heveslendiği özel yaşamına kaçamak bir bakış atmasına karşı kızgınlığını bir tanık önünde dile getirdiğinde kendisini ele verdiğini hissetti. Bu yüzden, Isabella'nın liseyi bitirip kendi evine taşınacağı, onun görüş alanından çıkacağı günü dört gözle beklemeye başladı.

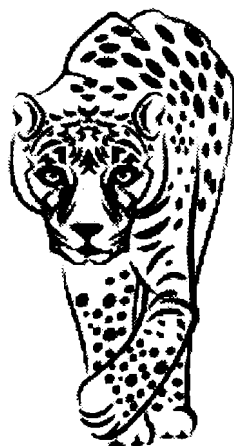
Isabella'nın liseyi bitirip kendi evine taşınmasından sonraki yaşamına hazırlanmaya başladı Singer. Isabella onun yanından taşındıktan sonra artık onu pek görmeyeceğini açıkça anlıyordu, Isabella'nın yaşamından tümüyle silineceğinden emindi. O zaman bu dönem Isabella için yaşanmış bir geçmişe, artık tamamlamak istediği bir geçmişe dönüşecekti. En azından Singer'i yeniden aramak için hiçbir neden görmeyecekti. Isabella'nın arada sırada bu günleri hiçbir rahatsızlık hissetmeden, yalnızca geçmişte kalmış, o zamanki yaşamıyla hiçbir ilgisi olmayan bir dönem olarak düşüneceğini umuyordu. Büyüyünce ne olacağı, nerede oturmak istediği, evlenip çocuk doğurmayı düşünüp düşünmediği, bütün bunların ne zaman gerçekleşeceği konusunda Singer'in hiçbir fikri

yoktu. Belki bir gün evlenecek, çocuk doğuracak ve belki o zaman çocuğunu göstermek için Singer'i ziyaret edecekti. Bu elbette Singer'in hoşuna giderdi ve geldiğinde bunu Isabella'ya söylerdi ama aslında gelmese de olurdu çünkü en azından şimdi, hayallerinde, Isabella'nın müstakbel çocuğu ve eşi için özel bir ilgi duymayı başaramıyordu, hatta her şeye karşın çocukluğunda, kendisine bakamadığı zamanda Singer onu yanına aldığı; büyüyünceye, liseyi bitirip kendi evine taşınincaya dek sürekli onun evinde yaşadığı için çocuğu ve belki de eşiyle birlikte, ikisini de ona göstermek için ziyarete gelmesini ne kadar istediği konusunda kendi içinde bir tartışmaya kafa yormakta bile zorlanıyordu.

Ama şimdilik Isabella onun evinde yaşamayı sürdürüyordu. Evin içinde kendi Isabella'lığıyla dolaşiyor, Singer'le birlikte yaşamaktan hiç etkilenmeden kendi biçimine, kendi geleceğine uzanıyordu. Bu sırada Singer salondaki koltuğunda oturuyor, yarı kapalı gözleriyle geleceğin nasıl şekil alacağını düşünüyordu. Tümüyle kendi başına kalacağı, evde kendisinden başka kimsenin yaşamayacağı günleri dört gözle beklediğini reddedemezdi. Bunu özlediği bir gerçektir, bu konuda yapılacak bir şey yoktu, belki yalnızca niye böyle olduğuna kafa yorulabilirdi biraz ve Singer de niye böyle olduğuna biraz kafa yordu. Isabella'nın kendi genç kız yaşamını sürmesi ve artık Singer'e hiç ihtiyacının kalmaması, Singer'e akşamları sokaklarda dolaşma fırsatı verdi. Sıklıkla, çok fazla insanın bulunduğu, havada büyük kent ritmini hissedebildiği kent merkezinde dolaşıyordu. Industri Sokağı'ndan Majorstua'daki Bogstad Caddesi'ne, oradan aşağı, Hegdehaugs Caddesi'nin sonuna, Lorry'nin olduğu yere yürüyordu. Lorry'nin önünden karşıya geçer, genellikle içeri girmez, Wergeland Caddesi köşesinde, içerideki lokanta müşterilerinin silüetlerini, kafeden gelen ışıkları görebildiği

Sanatçılar Evi'nin önünden geçip kent merkezine yürüyüşünü sürdürürdü. Sinemalara gidip film başlamadan hemen önce hareketlenen yaşamı izleyebilir, önce bir filminden çıkan insanlara, sonra yeni film için içeri girenlere bakardı. Sık sık kendisi de fuayeye giriyor, salon kapılarının açılmasını bekleyen insanların arasında duruyordu. Arada sırada, çok sık olmasa da bilet aldığı olurdu, ötekilerle birlikte salona girip filmi izlerdi. Yine arada sırada, çok sık olmasa da masaları dolduran insanların içkilerini içtikleri, kadeh kaldırıp gülümsedikleri aydınlık lokantaların önünden geçerken canının içeri girip bir masaya oturmak istediği olurdu ve kimi zaman bunu yapardı da, ama daha da ender olarak, asla biraz önce önünden geçtiği lokantaya değil de başka birine, kafasını dinleyebileceği daha izole bir lokantaya giderdi. Aydınlatılmış, ışıklı sinemalardan birinin önünden geçerken, hatta fuayeye girip telaşlı ve beklenti dolu yaşamı izlerken bir iş arkadaşıyla ya da şöyle böyle tanıdığı biriyle karşılaştığı da olurdu. Genelde bu kendisinden daha genç, kadın bir iş arkadaşı oluyordu. Oraya eşiyle ya da arkadaşlarıyla gelen kadın Singer'e uzaktan dostça selam vermekle yetinmez, yanına gelip hangi filme gireceğini sorardı, çünkü büyük sinemalarda aynı anda pek çok film gösteriliyordu sonuçta, bu da sinema binalarının dışındaki ve ortak fuayedeki ritmi daha da telaşlı ve huzursuz, dolayısıyla durup izlemeyi daha da cazip kılıyordu. Böyle yerlerde her zaman fuayeye girmeden önce durup her bir film afişini incelediğinden ona soru soran, kendisinden daha genç olan kadın iş arkadaşına, kendisine en uygun görünen filmin adını söyledi. İş arkadaşı da eşi ya da arkadaşlarıyla bu filme girecekti. Bu Singer için küçük bir sorun çıkarmıştı, sonuçta gireceğini söylediği film bileti yoktu ve ertesi gün Deichmanske Kütüphanesi'nde öğlen paydosunda bu iş arkadaşının dünkü film hakkında

ne düşündüğünü sorma olasılığı vardı. Elbette şöyle veya böyle bir yanıt verebilirdi ama bunu yapmak istemiyordu çünkü bir film hakkında konuşacaksa özel şeyler söylemeyi yeğlerdi, özellikle de hem filmler hem de okuduğu kitaplar hakkında konuşmakta çok usta olduğu bilindiği için. Bu yüzden izleyeceğini söylediği filmin gösterildiği salonun kapılarının açılmasını, iş arkadaşı ve yanındakinin ya da yanındakilerin içeri girmesini bekledikten sonra bilet gişesine gidip o film için boşta bilet kaldı mı diye sordu. Arada sırada böyle bilet bulduğu olurdu, o zaman küçük sorun da çözülmüş olurdu fakat çoğu zaman olduğu gibi yine bilet bitmişti. Bu onu biraz endişelendirdi çünkü ertesi gün paydosta köşeye sıkıştırılabileceğini hissetti. Ama neyse ki bu sorunla başa çıkmanın da çözümünü buldu. Durumu olduğu gibi anlatabilir, dün akşam arkadaşıyla, kadın kütüphaneciyle konuşurken o filme biletinin olmadığını, ama bunu söylemeye gerek duymadığını çünkü film başlamadan hemen önce bilet bulmayı umduğunu, bu yüzden gidip bilet gişesinde beklediğini ve bilet var mı diye sorduğunu, o sırada eşiyle ya da arkadaşlarıyla filme gelen iş arkadaşı ona hangi filmi izleyeceğini sorduğunda da bilet bulmayı umduğu filmin adını söylediğini ama ne yazık ki film başlamadan hemen önce, evet, herhalde ışıklar söndürülüp kapılar kapatıldığı sırada, son saniyede gişeye gittiğinde dün akşamki film için boşta hiç bilet kalmadığını, bu yüzden yalnızca o filmi izlemek için sinemaya gitmiş olmasına karşın görme fırsatı bulamadığını anlatabilir, diye düşündü Singer, şayet kadın iş arkadaşı ertesi gün öğlen paydosunda, öteki iş arkadaşlarının yanında ona filmi soracak olursa.

“Mutlu azınlığa!”